

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Міжнародної
науково-практичної конференції

«СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ: ІННОВАЦІЙНІ
МЕХАНІЗМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ»

Частина I

30 січня 2025 року
м. Кропивницький

Міністерство освіти і науки України;

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка;

Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
Національний університет «Києво-Могилянська академія»;
Київський національний університет технологій та дизайну;
Прикарпатський національний університет ім. Стефаника;
Національний університет «Одеська політехніка»;
Національний університет «Запорізька політехніка»;
Черкаський національний університет імені Б.Хмельницького;
Національний університет «Острозька академія»;
Львівський державний університет внутрішніх справ;
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (м.Львів);
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку (м.Одеса);
Черкаський державний технологічний університет;
Полтавський державний аграрний університет;
Херсонський державний аграрно-економічний університет;
Класичний приватний університет;
Європейський університет;
Рівненська медична академія;

Відокремлений підрозділ Бережанський агротехнічний інститут Національного університету біоресурсів і природокористування України;
Академія праці, соціальних відносин і туризму;
Кропивницьке відділення Київського науково-дослідного інституту судових експертиз;
Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України;
Агенція регіонального розвитку Кіровоградської області;
ГО «Спілка економістів України»;
ГО «Всеукраїнська асоціація економістів-міжнародників»;
East Bavarian Technical University Amberg-Weiden (Germany);
TOYO University (Tokyo);
Technological University Dublin (Ireland);
WSHIU Akademia Nauk Stosowanych (Poland);
University of Business in Katowice (Poland)
Lebanese French University of Technology and Applied Sciences (Lebanon)
CMR University (India);
Scientific Center of Innovative Research (Estonia);
Lithuanian College of Business (Lithuania)

Збірник матеріалів

**МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ:
ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ»**

**Collection of materials of the
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
«MODERN PARADIGM OF ECONOMIC SECURITY:
INNOVATIVE IMPLEMENTATION MECHANISMS»**

Кропивницький, 30 січня 2025 року

Kropyvnytskyi, January 30, 2025

Частина I

Part I

**Кропивницький
2025**

УДК 338:005.934(06)
З-41

Сучасна парадигма економічної безпеки: інноваційні механізми імплементації: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції / заг. ред.: О.М. Левченко, Ю.А. Бондар, І.В. Щоголева. Кропивницький: РВВ ЦДУ імені Володимира Винниченка, 2025. Частина I. 272 с.

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції є результатом обговорення сучасних теоретичних та практичних підходів до забезпечення економічної безпеки, аналізу інноваційних механізмів її імплементації в умовах глобальних викликів і трансформацій, а також формування рекомендацій щодо вдосконалення державної, корпоративної та міжнародної політики в цій сфері.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Левченко Олександр Миколайович –	доктор економічних наук, професор – науковий редактор,
Денисенко Микола Павлович –	доктор економічних наук, професор,
Бондар Юлія Анатоліївна –	кандидат економічних наук, доцент,
Буткевич Оксана Вікторівна –	кандидат економічних наук, доцент,
Довгенко Яна Олексіївна –	кандидат економічних наук, доцент,
Панченко Оксана Петрівна –	кандидат економічних наук, доцент,
Щоголева Інна Валентинівна –	кандидат педагогічних наук, доцент,
Яременко Людмила Іванівна –	кандидат педагогічних наук, доцент.

*Друкується згідно рішення вченої ради
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
(протокол № 9 від 10.02.2025 р.)*

Відповідальність за зміст та якість матеріалів несуть автори.

© Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

SECTIONS 1. INNOVATIVE MODELS OF ENSURING ECONOMIC SECURITY: INTERNATIONAL AND DOMESTIC EXPERIENCE

Амеліна А. ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	10
Біловодська О., Плахотнюк Х. ПРИБУТКОВІСТЬ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ВІДЕО-СТРИМІНГОВИХ СЕРВІСІВ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ У СФЕРІ ЦИФРОВИХ РОЗВАГ	12
Гайдуков І. КОРУПЦІЯ ЯК ФОРМА ШАХРАЙСТВА: ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ	15
Гоцуляк С., Пальчиков В., Керей О. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ СЕРТИФІКАЦІЇ МЕХАНІЗОВАНИХ ЗАСОБІВ РОЗМІНУВАННЯ - СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	17
Грановська В., Левченко А. МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	19
Hutsaliuk O., Bondar I. SOCIOCULTURAL ASPECTS OF THE DISTRIBUTION AND IMPLEMENTATION OF CORPORATE CONTROL IN AN INTEGRATED CORPORATE ASSOCIATION	23
Добриніна Л.В. РОЛЬ ФОНДОВИХ БІРЖ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ	24
Зройчиков Д., Шабанов Д., Івженко І. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ПИТАННЯХ ЗАКУПІВЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	26
Калашников Р. В. НАБУТТЯ СПРОМОЖНОСТЕЙ ОРГАНАМИ СЕРТИФІКАЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТІВ ЗА СТАНДАРТАМИ AQAR НА ОБОРОНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	28
Коледіна К. РОЛЬ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	30
Лаврухіна К. СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ У ПІСЛЯВОЄННІЙ УКРАЇНІ.....	32
Lagoda K., Dubinina K. INNOVATIVE MODELS OF ENSURING ECONOMIC SECURITY	34
Левіщенко О., Павлюк В., Муленко В. АДАПТАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДО ГІБРИДНИХ ВИКЛИКІВ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ.....	36
Лега О. МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ СТІЙКОСТІ РИНКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ПАЛЬНОГО В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	39
Ліньков О., Лінькова О. ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ – ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	41
Perrepelkin I. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УРЯДОМ КАЗАХСТАНУ. КЕЙС-СТАДІ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ	44
Писаренко Н. ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СУЧАСНУ КОНЦЕПЦІЮ МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	45
Плинокос Д. СЕРТИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ ОБОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	47

Розгон О.В. СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ	48
Сисоєва І., Красуцький С. ДІЛОВІ КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	52
Стефанюк Є. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	55
Христенко О., Богуславська С. СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	58
Цап'юк Н., Бережницька У. ДЕТИНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА	61
Швець Р., Скрипник Н. ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ	63
Yurko I. CONSIDERATION OF THE STRUCTURE OF INNOVATIVE CAPABILITIES OF THE ENTERPRISE	66
Ярошевська О., Решетило О. БЛОКЧЕЙН В ЕКОНОМІЦІ ПІДПРИЄМСТВ	68

СЕКЦІЯ 2.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ТА ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ: МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОРІВЕНЬ

SECTIONS 2.

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT: MACRO-, MESO- AND MICRO-LEVELS

Bondar I., Makarytskyi A. CORPORATE FINANCIAL SECURITY: RISK MANAGEMENT IN AN UNSTABLE MARKET	71
Brykailo Yevgen, Wu Qian. ENSURING INVESTMENT IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONAL ENTERPRISES	73
Bulatnikov Stanislav, Liu Yang. APPROACHES TO IMPROVING MANAGEMENT IN TIMES OF ECONOMIC INSTABILITY	75
Dimchohlo A., Nizhnikov O. SAFE INTELLECTUAL POTENTIAL EDUCATION IN THE CRISIS	77
Kolisnichenko P., Duma K. FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT TOOLS AT THE MACRO LEVEL IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND DIGITALIZATION	78
Байбарак М., Супрун К. КОМПЛАЄНС ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ КООРДИНАТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	80
Бичкова Д., науковий керівник: Зачосова Н. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС	82
Боднар О. ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	84
Боднарчук Т., Лапушинська Я. МАСШТАБИ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ШАХРАЙСТВ В УКРАЇНІ	86
Булавко І.М., Чижевська Л.В. ЗАМІНА ЗУПИНКИ РЕЄСТРАЦІЇ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ/РОЗРАХУНКІВ КОРИГУВАНЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ПОДАТКОВОГО Е-АУДИТУ, ЯК ОДИН З МЕТОДІВ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	89
Вакулич М.М. КРИТИЧНА ОЦІНКА РОЛІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УПРАВЛІННІ ІНВЕСТИЦІЙНИМ КЛІМАТОМ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	91

Ващенко М.В., науковий керівник: Бреус С.В. АКТУАЛІТЕТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ У РАКУРСІ МОТИВАЦІЙНОЇ ПРИРОДИ ПРАКТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	93
Вербицький В.С. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЛОГІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	96
Воронка О., Михавко С. СУТНІСТЬ КАДРОВОЇ СЛУЖБИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА	99
Воронка О., Савка А. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ	101
Воронка О., Бак М. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	103
Гавриш Н.О., Хоменко І.О. СУТЬ ТА ВИДИ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА	105
Горбань А., Шкляр О. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	108
Гринюк І. ВИКЛИКИ ДЛЯ ІНДУСТРІЇ РОЗВАГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	110
Дахнович С., науковий керівник: Шевченко Н. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	112
Долинна А., науковий керівник: Шевченко Н. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ.....	114
Дюк Р. І. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНТЕХ В УКРАЇНІ: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ	115
Зачосова Н. ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ОРГАНІЗАЦІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	118
Зось-Кіор М., Полтавець К., Крикунов О. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ	121
Льченко Н., науковий керівник: Зачосова Н. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	122
Іроденко Р. ВРАЗЛИВІСТЬ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	125
Кімлик В., науковий керівник: Носань Н. УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ПОТРЕБ БЕЗПЕКО ОРІЄНТОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА	127
Князевич А., Полішук І. ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ	129
Коровін Ю. УПОРЯДКУВАННЯ СТРУКТУРИ ТА ВИБОРУ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ІНТЕГРОВАНОГО КОРПОРАТИВНОГО ОБ'ЄДНАННЯ З УРАХУВАННЯМ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ	131
Красняк О. КАДРОВА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	133
Кричевська Т. ФІНАНСОВА ІНФРАСТРУКТУРА ПРОСТОРУ КРИПТОАКТИВІВ: СПЕЦИФІКА БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ	136
Кудактін С. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	138
Кульганік О., Гарбар В. ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ: ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ТА МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ	141

Кущенко Д. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	143
Літкевич В. ЗМІНА ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ – ВЕЛІННЯ ЧАСУ	146
Максимчук М. ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ БАГАТОРІВНЕВОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ РЕГІОНІВ	149
Маркова С., Бікулов Д., Маказан Є. ОБЛІК ВИТРАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	152
Михаліцька Н., Коваль В., Підгородецький О. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ ..	156
Новицький М. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ НЕРУХОМІСТЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	158
Онишко С.В., Бірюк Д.О. ЩОДО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	160
Руденко В. УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	163
Скорик О. КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ У СИСТЕМІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕД ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ.....	165
Сливінська О. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	168
Стемковська І. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	171
Столярчук Н., Гордієнко Є. ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЇХНЬОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	174
Угрімова І., Замула О. БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	176
Ушенко Н., Супрунюк В. АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ СТІЙКОСТІ	178
Франчук В.І., Мойса В.В. ПРОТИДІЯ КРИЗОВИМ СИТУАЦІЯМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ.....	181
Царьов О.С. УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	183
Чакалов А. ЮРИДИЧНІ РИЗИКИ ЯК ОБ'ЄКТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ	185
Чакалов Р. УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ У СТРАТЕГІЯХ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....	187
Чукурна О., Маркович І., Микитюк Ю. АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА, ЯК МЕТОД ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	190
Шевченко А., Лю Юн. ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КОНСАЛТИНГ У ПІДТРИМАННІ СТАНУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС ЙОГО РОЗВИТКУ	193
Шевченко Н. ВПЛИВ НЕГАТИВНИХ ФАКТОРІВ НА РІВЕНЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ	195
Янковський В.А. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ	197
Ярич А., науковий керівник: Яцик М. МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	199

Ярова Ю. СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА В УПРАВЛІННІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ	201
---	-----

**СЕКЦІЯ 3.
СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**SECTIONS 3.
SOCIAL SECURITY UNDER MARTIAL LAW**

Антонюк М., Янович А. ЕКОНОМІКА І СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	205
Богацька Н. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ШЛЯХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА БЕЗПЕКИ.....	207
Брінь П., Веньлун Я. КСВ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ КСВ В УКРАЇНІ	209
Войтенко О. СФЕРА КУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	212
Гурська І. РОЛЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ	213
Демченко Є.В., Бреус С.В. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	216
Дзюба О., Томченко Б. ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ ТА ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ.....	218
Жительний Є.С., науковий керівник: Хоменко І.О. ОЦІНКА ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ	221
Журавльов В., Поповкіна О. ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	223
Захарченков О. РОЛЬ МІКРОІНФЛЮЕНСЕРІВ У ПІДТРИМЦІ РЕПУТАЦІЇ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ БІЗНЕСІВ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	225
Кінар'єв В.А., Благута Я.М. ВПЛИВ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	227
Кулик Л.Ю., Кочубей В.З., Баланюк І.Ф. ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТРУКТУРУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	229
Кутідзе Л. ВЗАЄМОДІЯ РІВНІВ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	231
Леонтюк М.О., науковий керівник: Хоменко І.О. РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	233
Лойко В., Вербняк Т. ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	235
Маланчук А.М. ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ЙОГО СТІЙКОСТІ ТА ЗБАЛАНСОВАНOSTІ.....	240
Матвіїшин П. ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	241
Ольшєвська І., Мусієць Т. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	243
Осіпова Л. РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	245
Павлюк Т. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	248
Панченко В. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	251
Панченко О. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА МОЛОДІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	253

Сігіда Т. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	256
Судомир С. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	258
Федотова Т. ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ	260
Фомкіна А.С., Мізевич О.В., Кириченко І.І. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВИРІШЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	262
Фрунза С. СТРАХУВАННЯ ВОЄННИХ РИЗИКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	265
Шумінська О. РОЛЬ ІМІДЖУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ВПЛИВ.....	268
Ярема Л. РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У ПІДТРИМЦІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ .	270

СЕКЦІЯ 1

***ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: МІЖНАРОДНИЙ
ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД***

SECTIONS 1

***INNOVATIVE MODELS OF ENSURING ECONOMIC
SECURITY: INTERNATIONAL
AND DOMESTIC EXPERIENCE***

ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Амеліна Анна

канд. юрид. наук, доцент,

доцент кафедри фінансових розслідувань та економічної безпеки

Державного податкового університету

м. Ірпінь

Сучасний стан економічної складової української держави є доволі динамічним, оскільки більшість факторів впливу, наразі переважно виникають внаслідок повномасштабного вторгнення країни-агресора, що в загальній сукупності спричиняє великий негативний вплив на національну економіку. Разом з цим, в умовах стрімких процесів глобалізації, інтернаціоналізації та розширення торгівельних можливостей української держави, які відбуваються попри воєнний стан, що запроваджений Указом Президента України № 64/2022 "Про введення воєнного стану" від 24.02.2022 [1], виникнення новітніх ризиків економічної безпеки України лише суттєво зростає, оскільки посягання на відносно великі фінансові потоки внаслідок масштабних обсягів експортно-імпортних операцій, відбувається все більше.

Тому, формування певних концептуально-правових засад та розроблення єдиного, дійсно дієвого механізму державної протидії економічній злочинності, також спрямування його на мінімізацію ризиків та виникнення нових потенційних загроз національній економіці, набуває все більшої уваги серед вітчизняних науковців та дослідників.

Слід додати, що теоретичні основи протидії економічній злочинності як елементу загрози національній безпеці України, особливо в умовах воєнного стану, наразі залишаються недостатньо вивченими. Доречно погодитись з твердженням Смаль І. В. в аспекті того, що наразі поняття економічної злочинності не деталізовано як конкретний вид правопорушення за власною природою, в більшості випадків у юридичній літературі та нормативно-правових актах вживаються різні терміни тлумачення поняття економічної злочинності [2, с. 127].

Доречно проаналізувати деякі наукові твердження вітчизняних науковців-правників щодо тлумачення даного поняття. Таким чином, Головкін Б. М. визначає економічну злочинність як корисливу злочинну діяльність службових осіб та інших учасників економічних відносин, що спрямована на заподіяння матеріальної шкоди підприємствам, установам, організаціям різних форм власності або суб'єктам господарювання [3, с. 129-130].

Разом з цим Кравчук С. тлумачить поняття економічної злочинності як кваліфіковані та окремі злочини, що вчиняються у значних та великих розмірах, об'єктом яких є значні державні або колективні цінності [4, с. 55]. Натомість, Кальман О. Г. роз'яснює економічну злочинність як відносять злочини проти власності, господарські та корисливі службові злочини [5, с. 36].

Тому, на основі наявних тлумачень ми можемо сформулювати власне визначення поняття економічної злочинності. Таким чином, під економічною злочинністю слід

вважати кримінальне правопорушення, що вчинене службовою або посадовою особою підприємства, установи, організації та спрямовано на отримання прибутку внаслідок порушення ведення господарської діяльності. Починаючи з початку оголошення воєнного стану на території української держави, економічна злочинність мала доволі велику динаміку щодо проявів та способів вчинення. Разом з цим, також змінились й види таких правопорушень [6].

Таким чином, до найпоширеніших видів економічної злочинності з початку оголошення воєнного стану, можна віднести такі види: економічне шахрайство – тобто привласнення, розтрата або заволодіння активами держави чи приватного бізнесу, кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, що спрямовані на отримання прибутку внаслідок зловживання службовим становищем, також службова недбалість, підкупи, одержання неправомірної вигоди. Зокрема, кримінальні правопорушення у сфері фінансів та фінансового обороту: ухилення від сплати податків, відмивання грошових коштів, фальсифікація фінансових відомостей, умисне доведення до банкрутства, інші фінансові правопорушення у державному та приватному секторі. Разом з цим, відбулись й зміни у кримінально-правовій кваліфікації таких економічних правопорушень.

Відповідно до приписів ст.216, Кримінального Процесуального кодексу України, Секція 3. Економічна злочинність як загроза економічній безпеці підслідність органів досудового розслідування дещо змінилась, й наразі супроводжується додатковими кваліфікаціями, такими як перешкодження законній діяльності Збройних сил України за статтею 114-1, Кримінального кодексу України, державна зрада та пособництво державі-агресору за статтями 111 та 111-2, Кримінального кодексу України [7].

Таким чином, можна сказати, що тимчасово складний для української держави воєнний стан лише мотивує та сприяє вчиненню таких економічних правопорушень, разом з цим створюючи все більше методів, способів та інших імпровізаційних кроків до незаконного збагачення суб'єктами державного та приватного сектору. Незважаючи на це, змінюються й підходи щодо притягнення до відповідальності таких осіб, що є позитивним кроком державної влади з метою захисту та підтримки економіки у тимчасово складний період. Зокрема, доречно проаналізувати звітність діяльності Бюро економічної безпеки України за період останніх 6 місяців 2023 року щодо протидії економічній злочинності [8].

Таким чином, виявлено ризиків у сфері економіки на 171 мільярд 600 мільйонів гривень, з яких 27 мільярдів 200 мільйонів у грошово-кредитній сфері, 21 мільярд 500 мільйонів у бюджетній сфері, 32 мільярди 500 мільйонів гривень у митній сфері та 90 мільярдів 100 мільйонів у податковій сфері. Разом з цим, зареєстровано 896 кримінальних проваджень за фактом вчинення економічних правопорушень, з яких 137 скеровано до судових органів та винесено 37 вироків, повідомлено про підозру 235-м особам. В загальній сукупності статистика протидії економічній злочинності переважає на 4 рази в порівнянні з даним періодом 2022 року. Таким чином, ми можемо зазначити, що виходячи з наявних статистичних даних, економічна злочинність та спроби її вчинення лише зростають, попри це й збільшується ефективність протидії такій злочинності від державних органів та відшкодування збитків у значних розмірах на користь держави, що лише позитивно впливає на національну економічну складову, особливо в умовах воєнного стану.

Все ж таки незважаючи на тимчасово складні для української держави умови, економічна та інша злочинність продовжує діяти, що є негативним чинником для економіки української держави та потребує суттєво більшої уваги від державних органів з метою стягнення грошових коштів на користь держави для подальшої післявоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 15.01.2025).
2. Смаль І. В. Організована економічна злочинність: криміналістичний аспект. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2009. № 21. С. 125–131.
3. Головкін Б. М. Поняття злочинності у сфері економіки. *Форум права*. 2013. № 3. С. 128–133.
4. Кравчук С. Основні причини поглиблення економічної злочинності в Україні. *Право України*. 2002. № 11. С. 54–56.
5. Кальман О. Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2004. 431 с.
6. Тенденції WCC злочинів під час війни / Офіційний портал юридичного видання Pravo UA. URL: <https://pravo.ua/tendentsii-wcc-zlochyniv-pidchas-viiny/> 7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.01.2025).

ПРИБУТКОВІСТЬ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ВІДЕО-СТРИМІНГОВИХ СЕРВІСІВ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ У СФЕРІ ЦИФРОВИХ РОЗВАГ

Біловодська Олена

*д.е.н., професор,
професор кафедри маркетингу і бізнес-адміністрування
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Плахотнюк Христина

*здобувач першого освітнього ступеня спеціальності 075 Маркетинг
Національний університет «Києво-Могиллянська академія»*

Сфера цифрових розваг у сучасному світі набуває дедалі більшого значення, стаючи однією з найприбутковіших галузей економіки. Серед численних напрямів цієї індустрії особливе місце посідають відео-стрімінгові сервіси, які кардинально змінили способи споживання контенту. Завдяки зручності, доступності та персоналізованим пропозиціям вони привертають мільйони користувачів по всьому світу. Однак для того, щоб успішно функціонувати та витримувати конкуренцію, відео-стрімінговий бізнес має вибудовувати ефективні моделі, що впливає не лише на їхню здатність залучати інвестиції, але й на довгострокову стійкість і можливість масштабування.

Відео-стрімінгові сервіси є одним із сегментів цифрових розваг, який на сьогодні найшвидше зростає. Така тенденція значною мірою була підсилена пандемією COVID-19, оскільки тривале перебування під карантинном у домашніх умовах змусило споживачів шукати нові способи проведення дозвілля, що значно збільшило попит на відео-стрімінгові платформи. Крім цього, розвиток сучасних технологій, таких як

швидкісні інтернет-з'єднання, смарт-телевізори, мобільні пристрої та алгоритми рекомендацій, зробив доступ до стримінгових платформ більш зручним та персоналізованим. У поєднанні з глобальними змінами у поведінці споживачів, які віддають перевагу контенту "на вимогу", це забезпечило сервісам значні конкурентні переваги. Так, у 2020 році світовий дохід відео-стримінгових сервісів склав 59,40 млрд. дол. США, у 2023 році – 95,88 млрд. дол. США, а в 2026 році прогнозується 128,80 млрд. дол. США [6]. Відповідно кількість конкурентів також зростає, а компаніям потрібно все сильніше боротися за клієнтів.

Дана робота спрямована на аналіз прибутковості класичної бізнес-моделі за підпискою відео-стримінгових сервісів з трьома тарифними планами. Ця модель передбачає регулярні платежі за доступ до контенту, що дозволяє не лише отримувати стабільний дохід, але й краще планувати свої фінансові потоки. Завдяки такому підходу компанії можуть інвестувати в розробку ексклюзивного контенту, покращення технічної інфраструктури та персоналізацію послуг. Ефективність бізнес-моделі підписок часто підсилюється впровадженням декількох цінкових планів (наприклад, базовий, стандартний і преміум). Такий підхід дозволяє охопити широку аудиторію, задовольняючи потреби різних категорій споживачів. Користувачі отримують можливість обирати план відповідно до своїх фінансових можливостей та очікувань від сервісу, що сприяє їхньому залученню й утриманню на платформі.

Основними лідерами ринку є Netflix, Amazon Prime Video та Disney+ [5]. Перше місце беззаперечно посідає Netflix, тому можна зробити аналіз бізнес-моделі на його основі.

У табл. 1 представлено зібрані дані щодо тарифів Netflix у США з 2020 до 2024 року.

Таблиця 1

Тарифні плани Netflix у США 2020-2024 рік за місяць у дол. США [3]

Назва тарифу	Рік			
	2020	2021	2023	2024
Базовий	8.99	9.99	Припинив існування	-
Стандартний з рекламою	Не існував	-	6.99	6.99
Стандартний	14.99	15.49	15.49	15.49
Преміум	18.99	19.99	19.99	22.99

Слід відзначити, що у Netflix немає єдиного тарифу для всіх країн, тому що ціни залежать від платоспроможності покупців обраної країни (проте кількість планів підписок є однаковою).

Стандартно протягом всього часу наявними були три види планів. До 2023 року – Базовий, Стандартний та Преміум. З 2023 року – Стандартний з рекламою, Стандартний та Преміум.

План Стандартний з рекламою впроваджено для залучення більшої кількості споживачів, тому що загальна виручка компанії може перевищувати інші плани. Це відбувається як за рахунок збільшення клієнтів, так і за рахунок прибутку від показу реклами. Найбільш стабільним планом є Стандарт, оскільки його частіше всього обирають споживачі.

Дана бізнес-модель є вигідною для утримання клієнтів, оскільки вони можуть не повністю відмовлятися від підписки, а просто перейти на рівень нижче. З плани є найбільш оптимальною кількістю, тому що більша кількість призводить труднощів у виборі і можливому переході до конкурентів, а менша кількість може не повноцінно задовольняти споживачів.

Розглянемо кількість підписників Netflix з 2020 до 2023 року, а також розрахуємо середній прибуток на одного користувача (ARPU).

На кінець 2023 року в Netflix було 260,276 тис. оплачених підписок, загальна виручка зі стримінгових сервісів становила 33,640,458 тис. дол. США, а вартість доходів (Cost of Revenues) у відсотках – 58% [2]. На кінець 2022 року в Netflix було 230,747 тис. оплачених підписок, загальна виручка зі стримінгових сервісів становила 31,469,852 тис. дол. США, а вартість доходів у відсотках – 61% [3]. На кінець 2021 року в Netflix було 221,844 тис. оплачених підписок, загальна виручка зі стримінгових сервісів склала 29,515,496 тис. дол. США, а вартість доходів у відсотках – 58% [4]. На кінець 2020 року в Netflix було 203,663 тис. оплачених підписок, загальна виручка зі стримінгових сервісів – 24,756,675 тис. дол. США, а вартість доходів у відсотках – 61% [2]. Отже, можна побачити, що кількість підписників стабільно зростає, зокрема, з 2022 по 2023 р. на 29 529.

Середній прибуток на одного клієнта (ARPU) розраховуємо за формулою [1]:

$$ARPU = \frac{\text{Загальний дохід за період}}{\text{Кількість клієнтів за період}}$$

Для даного дослідження цей показник визначаємо як відношення загального прибутку від підписок до загальної кількості оплачених підписок.

$$ARPU_{\text{Netflix 2020 рік}} = 24,756,675 / 203,663 \approx 121,56 \text{ дол. США.}$$

$$ARPU_{\text{Netflix 2021 рік}} = 29,515,496 / 221,844 \approx 133,05 \text{ дол. США.}$$

$$ARPU_{\text{Netflix 2022 рік}} = 31,469,852 / 230,747 \approx 136,38 \text{ дол. США.}$$

$$ARPU_{\text{Netflix 2023 рік}} = 33,640,458 / 260,276 \approx 129,25 \text{ дол. США.}$$

Як бачимо, для середнього прибутку на одного клієнта була характерна тенденція зростання до 2023 року. Це можна пояснити тим, що у 2023 році був запроваджений новий тариф, який є дешевшим. Оскільки кількість підписників значно збільшилась, а середній прибуток на одного клієнта зменшився, то досить велика частина прибутку може бути пояснена саме доходом від показу реклами. Загалом ARPU залишається на високому рівні, що свідчить про успішність даної бізнес-моделі.

Отже, для відео-стримінгових сервісів характерною є бізнес-модель підписок, яка стала основним інструментом залучення та утримання клієнтів.

Проте важливо зазначити, що бізнес-модель – це лише частина успіху компанії. Для досягнення високих результатів відео-стримінгові сервіси повинні використовувати комплексний підхід. Він включає розробку унікального контенту, впровадження передових технологій рекомендацій, оптимізацію користувацького досвіду та побудову ефективних стратегій маркетингу й комунікації з аудиторією. Тільки гармонійне поєднання цих елементів дозволяє компаніям забезпечувати довгострокову прибутковість і лідерство на ринку.

Список використаних джерел:

1. Average revenue per user (ARPU): Formula + calculator. Wall Street Prep. URL: <https://www.wallstreetprep.com/knowledge/arpu-average-revenue-per-user/> (date of access: 13.12.2024).
2. Netflix Inc. URL: https://s22.q4cdn.com/959853165/files/doc_financials/2022/ar/4e32b45c-a99e-4c7d-b988-4eef8377500c.pdf (date of access: 13.12.2024).
3. Netflix pricing history. 9meters. URL: <https://9meters.com/entertainment/streaming/netflix-pricing-history> (date of access: 13.12.2024).
4. Netflix, Inc. URL: https://s22.q4cdn.com/959853165/files/doc_financials/2023/ar/Netflix-10-K-01262024.pdf (date of access: 13.12.2024).
5. Top streaming services by subscribers. FlixPatrol. URL: <https://flixpatrol.com/streaming-services/subscribers/> (date of access: 13.12.2024).
6. Video streaming (SVOD) - global: Statista market forecast. URL: <https://www.statista.com/outlook/amo/media/tv-video/ott-video/video-streaming-svod/worldwide> (date of access: 13.12.2024).

КОРУПЦІЯ ЯК ФОРМА ШАХРАЙСТВА: ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ

Гайдуков Ігор

Директор ТОВ виробничо-комерційної фірми «ІЛВІС»

Актуальність теми корупції як форми шахрайства полягає в тому, що це не просто морально-етична проблема, а багатогранне явище, які негативно впливає на всі аспекти суспільного життя. Корупція як явище не має кордонів, має прояв і поширюється як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються, а корупційні практики спостерігаються у всіх сферах: від державного управління до приватного сектору.

На думку науковців, корупція – це зловживання владою заради особистої вигоди, але вона може набувати різних форм, таких як хабарництво, розкрадання, вимагання та шахрайство. Авторитетний дослідник Роберт Клітгаард підсумував це твердження, зазначивши, що корупція – це не злочин пристрасті, це злочин розрахунку. І люди, які обирають бути корумпованими, роблять дуже чіткі розрахунки, а саме: скільки прибутку вони можуть отримати, яка ймовірність того, що їх спіймають і які будуть наслідки, якщо це станеться [1].

На теперішній час виокремлено чотири основні рівні (види) корупції (табл. 1):

Таблиця 1

Основні рівні (види) корупції

Вид корупції	Місце прояву	Особливості
«Високорівнева» (або «елітарна», «можновладна»)	Характерна для вищих ешелонів влади: вищі органи влади, центральні органи виконавчої влади, центральні апарати правоохоронних органів та судової гілки влади	Саме на цьому рівні розробляються корупційні схеми, створюються корупційні мережі
Корупція в середніх ешелонах влади	Практично тотожна корупції «елітарній». У зв'язку з меншим рівнем повноважень відрізняється	Фінансові потоки та кількість великих об'єктів державної власності менш

Продовження табл. 1

(обласного рівня)	меншими можливостями корупціонерів обласного рівня використовувати державну власність у своїх особистих цілях.	значні; повноваження чиновництва обмежені	владні більш
Корупція «низова» (дрібного чиновництва)	Держслужбовці, які безпосередньо проводять роботу з підготовки управлінських рішень, висновків, готують або видають відповідні дозволи, інші документи, здійснюють контрольні дії, розслідування справ, безпосередньо притягають до правової відповідальності	Низова корупція має свою кількісну та якісну характеристику	

Джерело: складено автором з використанням [2]

Наслідки корупційної діяльності є суттєвими, а іноді й руйнівними, оскільки вони підривають ефективність державного управління через деформацію процесу ухвалення рішень на всіх рівнях влади та у всіх сферах, внаслідок чого чиновники ухвалюють рішення в інтересах окремих осіб чи груп, а не суспільства в цілому; спрямовують бюджети не на пріоритетні сфери, а на ті, де можна отримати особисту вигоду.

Негативними є впливи корупції на економічну ефективність та продуктивність праці через спотворення суті конкуренції, бо деякі компанії виграють тендери чи отримують ліцензії не завдяки своїй спроможності, а завдяки корупційним зв'язкам, що можна констатувати як нерівні умови для бізнесу. Крім цього, за таких умов, ресурси, які мали б спрямовуватись на інноваційну діяльність чи розвиток бізнесу, спрямовуються на корупційні «схеми», що спричиняє гальмування технологічного прогресу та економіки.

Корупція створює високі ризики для іноземних та внутрішніх інвесторів через невизначеність і непередбачуваність ситуації, відсутності впевненості інвесторів у захисті своїх прав і контрактів.

Корупцію можемо розглядати й як чинник зменшення доходів державного бюджету через ухилення компаній від податків через підкуп податкових органів, поширенні нелегальних угод, де не дотримуються трудових і фінансових стандартів.

Аналіз природи та сутності корупції свідчить, що це явище є об'єктивною реальністю розвитку суспільства та державності. І очевидно, що це негативне явище повністю викоринити у свідомості та реальному житті людей неможливо. Такий стан речей не обумовлює «виправдання» корупції, визнання її однією з умов прийняття рішень у процесі здійснення правотворчої, правозастосовної, правотлумачної діяльності [3].

На теперішній час систематизовано різні підходи, які представлено у вигляді моделей протидії корупції, а саме: превентивна модель, інституційна, модель «добросовісного врядування», модель антикорупційної культури, економічна, репресивна або каральна модель. Жодна з моделей не є універсальною, тому найефективніші антикорупційні стратегії поєднують різні підходи, зокрема: превентивні заходи для запобігання ризикам корупції, розвиток інституцій для підтримання доброчесності на всіх рівнях, формування антикорупційної культури, яка буде підґрунтям для стійкого суспільного розвитку і, безперечно, каральні механізми

для стримування порушників. Боротьба з корупцією не є лише завданням для держави, а є спільною відповідальністю суспільства, бізнесу та міжнародної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Корупцію породжують обставини і погане держуправління. URL : <https://texty.org.ua/articles/113840/korupciyu-porodzhuyut-obstavyny-v-yaki-potraplyaye-lyudyna-i-pohane-derzhupravlinnya-nespodivani-vysnovky-naukovoho-eksperymentu/>
2. Поняття корупції. Відповідальність за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. URL : <https://kh.dsns.gov.ua/upload/1/2/3/6/3/2/4/2021-9-27-corrup.pdf>
3. Каленіченко Л.І., Слинько Д.В. Поняття, ознаки та види корупції. *Право і безпека*. 2022. № 1 (84). С. 39-46. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.04>.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ СЕРТИФІКАЦІЇ МЕХАНІЗОВАНИХ ЗАСОБІВ РОЗМІНУВАННЯ - СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Гоцуляк Сергій

*старший науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту
випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки*

Пальчиков Владислав

*старший науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту
випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки*

Керей Олександр

*провідний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту
випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки
м. Черкаси*

Україна є однією з найбільш замінованих країн у світі. Велика кількість територій забруднена мінами, снарядами, що не розірвалися, та іншими вибухонебезпечними предметами. Це створює серйозну загрозу для життя людей, ускладнює відновлення інфраструктури та економічну діяльність. Ручне розмінування є повільним та небезпечним процесом. Механізовані засоби дозволяють значно пришвидшити очищення територій та підвищити безпеку операторів під час розмінування. Донедавна в Україні фактично були відсутні чіткі технічні вимоги та стандарти для механізованих засобів розмінування. Це створювало проблеми з сертифікацією, контролем якості та ефективністю використання такої техніки.

Уряд України та Міністерство економіки вживають активних заходів для створення нормативно-правової бази у сфері розмінування. Зокрема, було ухвалено рішення про запровадження експериментального проєкту з обов'язкової сертифікації механізованих засобів розмінування та пов'язаних з ними компонентів та обладнання. Постановою Кабінету Міністрів України від 08.03.2024 № 271 “Про реалізацію експериментального проєкту щодо здійснення обов'язкової сертифікації механізованих засобів розмінування (гуманітарного розмінування), пов'язаних з ними виробів, компонентів та обладнання” [1] (далі – Постанова) вводиться обов'язкова сертифікація механізованих засобів на території України. Цією постановою затверджується Порядок, що визначає механізм реалізації експериментального

проєкту, який реалізовуватиметься протягом двох років з дня набрання постановою чинності. На період дії експериментального проєкту, постанова тимчасово спрощує процедуру введення в обіг механізованих засобів розмінування, щоб прискорити процес розмінування територій України. Це досягається шляхом тимчасового незастосування вимог деяких технічних регламентів в частині оцінки відповідності. На період реалізації експериментального проєкту до продукції не застосовуються положення: Технічного регламенту затвердження типу сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем, складових частин та окремих технічних вузлів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1367 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 1, ст. 22); Технічного регламенту щодо складових частин і характеристик колісних сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1368 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 1, ст. 23); Технічного регламенту безпеки машин, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 р. № 62 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 9, ст. 344; 2023 р., № 81, ст. 4630); Технічного регламенту низьковольтного електричного обладнання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1067 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 102, ст. 3526); Технічного регламенту з електромагнітної сумісності обладнання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1077 (Офіційний вісник України, 2016 р., № 2, ст. 72); Технічного регламенту обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 р. № 139 (Офіційний вісник України, 2017 р., № 24, ст. 683); Технічного регламенту радіоблабнання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 355 (Офіційний вісник України, 2017 р., № 45, ст. 1396); Технічного регламенту шумового випромінювання у навколишнє середовище від обладнання, що використовується ззовні приміщень, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1186 (Офіційний вісник України, 2020 р., № 23, ст. 839); Порядку затвердження конструкції транспортних засобів, їх частин та обладнання, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури від 17 серпня 2012 р. № 521 [1, с. 1].

Питання розробки окремого технічного регламенту щодо механізованих засобів розмінування після закінчення експериментального проєкту, запровадженого Постановою, є цілком актуальним і навіть очікуваним. На це існує ряд причин. Експериментальний проєкт є тимчасовим заходом. Він дозволяє оперативно запровадити сертифікацію та прискорити процес розмінування в умовах гострої необхідності. Однак, для стабільного та системного регулювання цієї сфери в довгостроковій перспективі потрібен окремий технічний регламент. Він забезпечить чіткі, зрозумілі та узгоджені вимоги до механізованих засобів розмінування. Механізовані засоби розмінування є специфічною продукцією, що має особливі вимоги до безпеки, функціональності та ефективності. Загальні технічні регламенти, можуть не враховувати всі ці особливості. Окремий технічний регламент дозволить детально регламентувати всі аспекти, пов'язані з цією продукцією, враховуючи специфіку її застосування. Експериментальний проєкт дозволить накопичити практичний досвід у сфері сертифікації механізованих засобів розмінування. Цей досвід буде цінним для

розробки технічного регламенту, оскільки дозволить врахувати реальні потреби та проблеми, з якими стикаються виробники, імпортери та експлуатанти цієї техніки. У багатьох країнах існують окремі стандарти та регламенти для техніки, що використовується для розмінування. Розробка національного технічного регламенту дозволить гармонізувати українське законодавство з міжнародними стандартами та сприятиме міжнародному співробітництву у цій сфері. Наявність окремого технічного регламенту забезпечить стабільність та прогнозованість для виробників та імпортерів механізованих засобів розмінування. Вони зможуть чітко розуміти вимоги до своєї продукції та планувати свою діяльність на довгострокову перспективу.

Отже, розробка технічного регламенту щодо механізованих засобів розмінування дозволить створити ефективну та стійку систему регулювання цієї важливої сфери. А це в свою чергу сприятиме відновленню економіки, поверненню людей до нормального життя та забезпеченню національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України “Про реалізацію експериментального проекту щодо здійснення обов’язкової сертифікації механізованих засобів розмінування (гуманітарного розмінування), пов’язаних з ними виробів, компонентів та обладнання” від 08.03.2024 р. № 271. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/271-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.01.2025).

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Грановська Вікторія

д.е.н., професор,

*перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи Херсонського
державного аграрно-економічного університету*

м. Кропивницький

Левченко Анна

*к.е.н., професор, професор кафедри публічного управління, права та гуманітарних
наук Херсонського державного аграрно-економічного університету*

м. Кропивницький

Місцевий економічний розвиток (МЕР) в Україні є життєво важливим фактором в умовах військового стану як для посилення економічної безпеки громад, так і держави загалом [1,2,3].

Під місцевим економічним розвитком розуміється процес, за допомогою якого місцеві органи влади, бізнес та громади працюють разом для стимулювання місцевої економіки. Це включає ініціативи зі створення робочих місць, підвищення доходів та покращення загальної якості життя мешканців.

При цьому, економічна безпека передбачає, що громади мають стабільні джерела доходу, функціонуючу інфраструктуру, доступ до ресурсів та здатність протистояти економічним та соціальним потрясінням. В Україні, де економічна вразливість в умовах війни є підвищеною, сприяння МЕР має вирішальне значення для довгострокової стабільності територій.

Аналіз стану розвитку громад в Україні під час військового стану є важливим для розуміння викликів та можливостей, які виникають в умовах війни. Так, військовий стан призводить до економічних труднощів, зменшення інвестицій та закриття підприємств. Це негативно впливає на зайнятість та доходи населення. Війна спричинила масове переміщення людей, що вплинуло на демографічну ситуацію в громадах. Багато громад отримали внутрішньо переміщених осіб, що потребує додаткових ресурсів та послуг. Серед основних факторів, що впливають на МЕР в Україні слід виділити наступні:

1. Політичне середовище - політичний клімат безпосередньо впливає на інвестиції та розвиток бізнесу. Прозорість, управління та верховенство права відіграють важливу роль у створенні сприятливого середовища для місцевих економічних ініціатив. Зменшення бюрократії та корупційних ризиків є особливо важливими в умовах військового стану та безпосередньо впливають на місцевий економічний розвиток.

2. Розвиток інфраструктури - інфраструктура (транспорт, комунальні послуги та технології) має важливе значення для підтримки місцевого бізнесу, релокованих підприємств та залучення інвестицій. Звичайно, що за умов війни багато територій зіткнулися з руйнуванням інфраструктури та житлового фонду, проблемами з енергозабезпеченням, що вимагає додаткових ресурсів для їхнього відновлення.

3. Доступ до фінансів - місцеві громади часто стикаються з проблемами у доступі до фінансових ресурсів, що перешкоджає зростанню малих та середніх підприємств (МСП).

4. Людські ресурси – наявність кадрів необхідної кваліфікації є життєво важливим та складним питанням, особливо в умовах військового стану, яке значним чином впливає на можливості місцевого економічного розвитку. Особливого значення набуває інтеграція в соціально-економічну сферу території внутрішньо-переміщених осіб.

Згідно даних опитування представників МСБ «Стан та потреби бізнесу в Україні: результати дослідження у серпні 2024 року» щодо проблем з відновленням та розвитком бізнесу, то більшість респондентів відзначили такі ТОП-5 ключових проблем, які заважають компаніям відновлюватися та розвивати свою економічну діяльність: 43,2% респондентів вказують на відсутність достатньої кількості кваліфікованих працівників; 47% - відсутність достатнього капіталу; 51,6% - відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів; 55,8% - непередбачувані дії держави, що здатні погіршити стан компанії; 58,2% - непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку [5, 96].

Характеризуючи джерела залучення ресурсів щодо власного розвитку представники бізнесу під час опитування зазначають, що: найчастіше підприємці звертаються до власних накопичених ресурсів як джерела додаткового фінансування – 49,8%; кредитами українських банків скористувалися протягом 2024 року 30,3% підприємців; поворотна фінансова допомога – 24,1 %; гранти міжнародних організацій – 12,0%, державні гранти – 10,4% [5, 94].

У той же час, згідно проведеного опитування підприємців у 2023 р. щодо бажаної допомоги від органів місцевого самоврядування, то більшість підприємців, а саме 49,1 %, хотіли б отримати передусім грантову допомогу.

Рис.1. Яку підтримку хотіли б отримувати підприємці від територіальних громад та ОВА за результатами опитування 2023 р. [4]

Характеризуючи безпосередню участь підприємців у підтримці ЗСУ, внутрішньо-переміщених осіб, підтримки родин мобілізованих працівників, то результати опитування засвідчили активну позицію бізнесу у сприянні перемоги країни. Так, відповіді опитаних розподілились наступним чином: більшість підприємців, а саме 70,4 % - допомагають ЗСУ; 41,2 % - підтримують працівників та їхні сім'ї; 41,2% - працевлаштовують ВПО.

Така позиція бізнесу безпосередньо також впливає позитивно на економічну й соціальну безпеку країни.

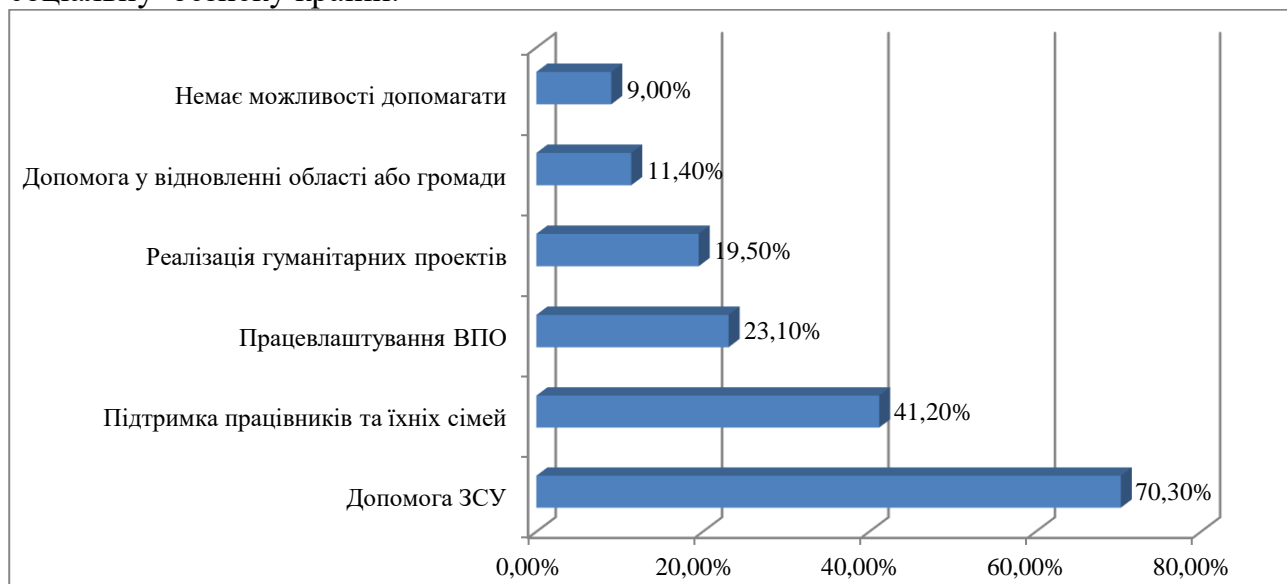

Рис. 2. Активність бізнесу щодо сприяння перемоги країни у війні [5, 14].

Загалом, враховуючи інформацію щодо основних перешкод для місцевого економічного розвитку та його вагомому значення для забезпечення економічної безпеки як на місцевому, так і на державному рівні, необхідно зазначити такі напрями забезпечення його підтримки:

1. Підтримка МСП - надання стимулів, грантів та навчання для малого бізнесу може стимулювати місцеву економіку та створювати робочі місця.

2. Залучення громади - залучення місцевих громадян до процесів прийняття рішень сприяє підвищенню відповідальності та підзвітності, що призводить до більш ефективних економічних стратегій.

3. Партнерство та продуктивна співпраця - співпраця з неурядовими організаціями, зокрема і волонтерськими, представниками приватного сектору та міжнародними організаціями може сприяти залученню ресурсів та експертизи для проектів місцевого розвитку.

4. Диверсифікація економічної діяльності - зменшення залежності від однієї галузі може допомогти громадам протистояти економічним потрясінням.

5. Технологічні інновації - потреба в адаптації до нових умов стимулює громади до впровадження інноваційних підходів у веденні бізнесу та наданні послуг (впровадження альтернативних систем енергозабезпечення, інформаційних технологій тощо).

Таким чином, військовий стан в Україні створює численні виклики для розвитку громад, зокрема для забезпечення економічної безпеки, але також і відкриває нові можливості для зміцнення місцевого самоврядування та активізації участі громадян. Ефективна підтримка з боку держави, міжнародних партнерів та суспільства може допомогти громадам подолати труднощі та знайти нові шляхи для розвитку в умовах конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Аналіз актуального стану та розробка нових пропозицій щодо створення сприятливих умов для підприємництва в Україні.
https://drive.google.com/file/d/1xJxCKtc1P8V_bF5KcNScj3dGJtsYyDLB/view

2. Сторонянська, А. Максименко. Тенденції та ризики місцевого економічного розвитку в умовах війни: звіт за результатами соціологічного дослідження (методом фокус-групових інтерв'ю) у територіальних громадах Львівської області. 2022. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1213/LED_Report_Focus_Group_Lviv_2022.pdf.

3. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с.
<https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidy/mistseve-samovryaduvannya-yak-chynnyk-stiykosti-tylu>

4. Дослідження стану та потреб МСБ за оцінкою органів місцевого самоврядування в умовах повномасштабного вторгнення підготовлено в межах Ініціативи для відновлення економіки України. Період опитування: 24.03–10.04.2023. Зібрано та проаналізовано дані від 15 ОВА та 125 громад. <https://cid.center/business-study-assessment-of-local-authorities/>.

5. Стан та потреби бізнесу в Україні: результати дослідження у серпні 2024 року.
https://drive.google.com/file/d/1cYnMinuW_omcDEmyFyZhSRQJzwTLkwWZ/view

SOCIOCULTURAL ASPECTS OF THE DISTRIBUTION AND IMPLEMENTATION OF CORPORATE CONTROL IN AN INTEGRATED CORPORATE ASSOCIATION

Hutsaliuk Oleksii

*Doctor of Economics Sciences, Professor,
Private higher education institution «Rauf Ablyazov East European University»
Cherkasy*

Bondar Iuliia

*Phd of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Management and Entrepreneurship
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,
Kropyvnytskyi*

Corporate entrepreneurship is an extremely complex socio-economic phenomenon, which, on the one hand, is primarily based on supporting the initiative, activity and independence of economic entities, and on the other hand, it is determined by a clearly expressed integration basis, which is due to the need for a coordinated combination of diverse interests, aspirations, goals of a wide range of members of the business association. In the course of the formation and development of market relations, as well as due to the complication of the technical-technological and organizational-economic principles of the functioning of the system of market relations in accordance with changes in business conditions, there is a natural differentiation of forms of corporate business activity.

In modern conditions, the most widespread and important form of organization of large volumes of economic activity are corporate entities, the formation of which is directly related to corporate co-founding (through the pooling of capital, assets, joint activities, etc.) by many individuals and legal entities, with demarcation of property rights and management functions, to varying degrees of legal separation and separation of individual participants from the founders and owners of corporate integrated associations.

Sociocultural aspects are an important component of the processes of dissemination and implementation of corporate control in integrated corporate associations. They encompass values, norms, behavioral patterns and interpersonal relationships that determine the functioning of organizations within a common environment. This topic explores the influence of sociocultural factors on building an effective control system, forming corporate culture, managing conflicts and ensuring the long-term sustainability of the association. Particular attention is paid to the role of trust, communication mechanisms, cross-cultural differences and adaptation to changes in multi-level structures.

The spread of the use of the corporate form of organizing collective entrepreneurial activity, the development of a system of integration relations in various sectors of the economy and industries have become characteristic features of the modern stage of development of the world economy, in which corporations and corporate associations carry out huge volumes of business operations, create the vast majority of jobs, produce an extremely wide range of products and services designed to meet various individual and public needs and requests.

So, in the system of economic relations of modern society, corporate organizations are of leading importance and play a special role, the outstanding and large-scale nature of which is determined by the spread of the sphere of distribution of corporate relations, which are determined by a clearly expressed integration content and focus on organizing joint human activity on the basis of the spread of the use of relevant principles of corporate organization of business activity for almost all socially significant spheres of economic circulation and economic operations.

Thus, business associations (corporations) and corporate integration structures represent a phenomenon of the modern social system, in which the development and spread of corporate organizations becomes a reflection of trends in the complication of socio-economic relations between participants of various types of collective human activity.

Sociocultural aspects play a key role in the formation and implementation of corporate control in integrated corporate associations. They influence the formation of corporate culture, interaction between members of the association and their ability to adapt to change. Effective consideration of sociocultural factors helps to strengthen trust, increase management efficiency and ensure the stability of the association. It is important to take into account regional characteristics, values and social norms in order to create a favorable environment for the development of corporate control.

References:

1. Бондар Ю.А., Гасімов Ф. Управління розвитком корпоративної культури на підприємстві. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2023 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП, 2023. С. 140-143.
2. Гуцалюк О.М., Небаба Н.О. Соціокультурні аспекти розподілу та реалізації корпоративного контролю в інтегрованому корпоративному об'єднанні. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7207>
3. Салига К.С., Гуцалюк О.М. Ресурсно-компетентнісна парадигма організації управління корпоративними інтеграційними процесами акціонерних товариств. *Бізнес Інформ*. 2018. № 10. С. 369-376.

РОЛЬ ФОНДОВИХ БІРЖ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Добриніна Людмила Вячеславівна

*к.е.н. ст. викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна*

У світовій економіці й у народних господарствах окремих країн роль біржі часто недооцінюють. Сучасна біржа прирівнюється до фінансового інституту, який полегшує ведення торгів і здешевлює їх. Такий внесок біржі за значенням рівний промисловій революції кінця XVIII століття, оскільки має таку ж організуючу силу, здатну надати правильний напрямок розвитку економічній системі світу.

Фондова біржа – це фінансова посередницька установа, де відбуваються торгові операції між продавцем і покупцем фондових цінностей за участю біржових посередників по офіційно закріплених правилах, які встановлюються як біржовим (Статут біржі), так і державним законодавством. Роль фондової біржі в економіці розкривається через її функції:

- 1) мобілізація та концентрація вільних грошових капіталів, нагромаджень за допомогою продажу цінних паперів;
- 2) кредитування і фінансування державних та інших господарських організацій за допомогою купівлі їх цінних паперів;
- 3) забезпечення високого рівня ліквідності вкладень у цінні папери;
- 4) поширення достовірної, чіткої і зрозумілої інформації про товари та фінансові інструменти;
- 5) підтримка професіоналізму торгових і фінансових посередників;
- 6) розробка правил та принципів;
- 7) індикація стану економіки, її товарних сегментів;
- 8) котирування цін [1].

Виходячи з вище перелічених основних функцій, фондова біржа дозволяє забезпечити концентрацію попиту і пропозиції цінних паперів, а також їх збалансованість на основі біржового ціноутворення [2]. Фондова біржа є одним із основних складових елементів світової фінансової системи, оскільки здійснює потужний вплив на економіку, будучи основним механізмом перерозподілу капіталів між різними секторами і господарюючими суб'єктами.

Головна роль фондової біржі полягає в тому, що за її допомогою забезпечується рух, розподіл і перерозподіл капіталу, а також зосереджуються тимчасово вільні грошові кошти, здійснюється їх наступне спрямування у вигляді інвестицій [3]. Також фондова біржа виконує такі ролі:

Фондові біржі як основа капіталізації економіки: Вони забезпечують доступ компаній до капіталу шляхом випуску акцій та облігацій, стимулюючи зростання підприємств і економіки загалом.

Регулювання та прозорість ринку: Біржі створюють стандартизовану платформу, яка гарантує захист прав інвесторів і мінімізує ризики через регулювання та контроль.

Інструмент для інвестицій: Завдяки фондовим біржам фізичні та юридичні особи можуть інвестувати у бізнеси, отримуючи потенційний дохід і диверсифікуючи ризики.

Індикатор економічної стабільності: Динаміка фондових індексів відображає загальний стан економіки, інвестиційний клімат та довіру до бізнесу.

Фондовий ринок і глобалізація: Біржі сприяють інтеграції економік через залучення міжнародних інвесторів, що посилює зв'язки між країнами.

Інновації та технології: Завдяки підтримці ІРО та венчурних інвестицій біржі стимулюють розвиток технологічних і стартап-компаній.

Соціальна функція: Через пенсійні та інвестиційні фонди фондовий ринок впливає на добробут громадян, сприяючи накопиченням та інвестуванню.

Умовою функціонування ринку цінних паперів є наявність грошей, а однією із причин появи цінних паперів – потреба суб'єктів господарювання і держави в ресурсах, що забезпечують їхню діяльність. Фондовий ринок органічно пов'язаний з рухом вартості в її грошовій формі, утворенням і використанням різноманітних грошових фондів у вигляді цінних паперів. За допомогою фондового ринку можна виміряти і визначити динаміку, об'єм, напрям руху грошових ресурсів, спрямованих на розвиток суспільного відтворення, встановити класовий спектр використання грошового капіталу, впливати на соціально-економічні відносини та здійснювати зворотний вплив [3].

Отже, фондовий ринок – складна організаційно-економічна система з високим рівнем цілісності і закінченості технологічного циклу. Розвиток фондового ринку як необхідного елементу інфраструктури ринкової економіки є чутливим індикатором економічних процесів, що відбуваються, важливим стимулятором економічного розвитку країни. Ринковий механізм буде успішно функціонувати за умови високоорганізованої мережі спеціальних служб і організацій, які забезпечать чіткий розподіл і використання трьох основних чинників ринку – засобів виробництва, грошових коштів і людських ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Арутюнян С. С., Добриніна Л.В. та інші. Фінансовий ринок: навчальний посібник. Київська обл., Обухів, мкрн. Сосновий, 2: Вид-во «Друкарник», 2018. с.484
2. В. Г. Барановой, О. М. Гончаренко та інші. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи: монографія. Харків: «Діса плюс». 2019. 370 с.
3. Приходько Д.О. Основи біржової діяльності: підручник. Х. ФОП Бровін О.В. 2021. 280с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ПИТАННЯХ ЗАКУПІВЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Зройчиков Д., Шабанов Д., Івженко І.

*Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації
озброєння та військової техніки, м. Черкаси*

Війна в Україні створила передумови до швидкого інноваційного розвитку Збройних Сил України. В Україні було напрацьовано унікальні асиметричні підходи щодо ведення бойових дій. Однією з перших країн в світі Україна створила новітній інноваційний окремий рід сил Збройних Сил України – Сили безпілотних систем. Цей рід сил системно використовує безпілотні літальні апарати, наземні роботизовані комплекси, а також морські надводні й підводні дрони для виконання широкого спектру завдань.

Крім того увага керівництва зосереджена не тільки на створенні такого роду Сил, але й забезпечення кадрами та наповнення відповідними засобами ураження таких підрозділів. У 2024 році була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України № 1450 від 20.12.2024 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275”, саме цією постановою регламентовано та затверджено порядок здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин. Згідно з цим порядком здійснюється закупівля кодифікованих безпілотних систем і засобів радіоелектронної боротьби ближньої дії.

Вітчизняні виконавці державних контрактів (договорів) на виготовлення та поставку безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня (їх складових частин) під час укладання державного контракту (договору) надають державному замовнику:

– розрахунок ціни та висновок експерта (який визначає можливу орієнтовну (очікувану) вартість безпіотної системи, засобу радіоелектронної боротьби

тактичного рівня. Розрахунок ціни враховує витрати, що пов'язані з виготовленням виробу;

- сертифікат відповідності стандартам або технічним умовам (із змінами, за наявності);
- свідоцтво про реєстрацію штатно-табельного предмета;
- документ, що підтверджує допуск до експлуатації безпілотної системи;
- акт про проведення спільних відомчих випробувань з позитивним висновком.

Кодифікація безпілотних систем і засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня як предметів постачання здійснюється відповідно до Порядку постачання товарів оборонного призначення під час особливого періоду, введення надзвичайного стану, проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії та у період проведення антитерористичної операції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2015 р. № 345 [1] та положенням Порядку кодифікації предметів постачання, затвердженого наказом Міноборони від 18 грудня 2017 р. № 673 [2], Інструкції з реєстрації штатно-табельних предметів, затвердженої наказом Міноборони від 8 січня 2019 р. № 8 [3].

Таким чином спрощується процедура закупівлі такого типу озброєння, військові частини мають право здійснювати закупівлю кодифікованих безпілотних систем і засобів радіоелектронної боротьби ближньої дії без погодження з Генеральним штабом Збройних Сил, органами військового управління вищого рівня, за процедурами визначеними цією Постановою КМУ. В той же час підвищується роль випробувань і сертифікації для проведення закупівель і постачання такої продукції.

Таким чином на сьогоднішній день на законодавчому рівні створені передумови для виробників високотехнологічної продукції для постачання для потреб Збройних Сил України, визначені необхідні процедури і шляхи реалізації. Для подальшого розвитку високотехнологічних видів озброєння створюється інфраструктура для випробувань і сертифікації військової продукції, як то проект “Залізний полігон” [4], кластер підтримки інноваційних проєктів в сфері Defense Tech-Brave 1 та інші.

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ від 25.02.2015 № 345 “Про затвердження Порядку постачання товарів оборонного призначення під час особливого періоду, введення надзвичайного стану, проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії та у період проведення антитерористичної операції”.
2. Положення Порядку кодифікації предметів постачання : Наказ Міноборони від 18 грудня 2017 р. № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0050-18#Text>.
3. Інструкція з реєстрації штатно-табельних предметів : Наказ Міноборони від 8 січня 2019 р. № 8. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/8_08012019.pdf.
4. Залізний полігон. URL: <https://mspu.gov.ua/diyalnist/zaliznyi-polihon>.

НАБУТТЯ СПРОМОЖНОСТЕЙ ОРГАНАМИ СЕРТИФІКАЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТІВ ЗА СТАНДАРТАМИ AQAR НА ОБОРОНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Калашников Р. В.

*Науковий співробітник,
Державний науково-дослідний інститут випробувань
і сертифікації озброєння та військової техніки
м. Черкаси*

Для забезпечення процесу державного гарантування якості оборонної продукції або сертифікації AQAR органами оцінки відповідності, для виконання робіт повинні залучатися спеціалісти з відповідною кваліфікацією та підтвердженням. Одним з кроків отримання відповідного рівня компетентності, це сертифікація персоналу. Сертифікація персоналу є важливою, оскільки вона гарантує, що люди мають необхідні навички та знання для ефективного виконання своїх посадових обов'язків. Він забезпечує стандартну міру компетентності та підвищує довіру до сертифікованого персоналу.

Щоб отримати статус сертифікованого аудитора за стандартами AQAR претенденти повинні мати ступінь вищої освіти, бажано в сферах, пов'язаних з управлінням якістю або технікою.

Для набуття аудиторської компетентності потрібно пройти навчання аудиторів, які охоплюють методи та принципи аудиту відповідно до вказівок стандарту ISO 19011:2018. Це включає в себе навчання того, як ефективно планувати, проводити та звітувати про аудити.

Майбутній аудитор може набувати компетентності поєднанням такого:

- освіти/навчання та досвіду роботи, пов'язаних із системами управління конкретного типу та предметної галузі, які сприяють розвиненню загальної компетентності;

- успішного завершення навчальних програм, які охоплюють загальні знання та навички аудиторів;

- досвіду роботи на доречній технічній, керівній або фаховій посаді, пов'язаній із самостійним оцінюванням, прийманням рішень, розв'язуванням проблем і спілкуванням з керівним персоналом, фахівцями, колегами, замовниками та іншими зацікавленими сторонами;

- отримання практичний досвід, беручи участь у внутрішніх аудитах у вашій організації або за допомогою програм наставництва;

- практичного досвіду аудитування, набутого під наглядом аудитора, компетентного в тій самій спеціалізації;

- спеціалізованого навчання, курси, програми, орієнтовані на стандарти AQAR, такі як AQAR-2110, щоб зрозуміти їхні особливі вимоги.

Після завершення необхідного навчання та отримання практичного досвіду потрібно скласти сертифікаційний іспит, щоб підтвердити свою компетенцію як аудитора AQAR.

Процедура складання іспиту для сертифікації аудиторів за стандартами AQAR може відрізнитися залежно від обраного органу сертифікації. Деякі організації, пропонують онлайн-іспити для внутрішніх/зовнішніх аудиторів AQAR 2110:2016, які включають тестування з 20 питань з обмеженим часом на виконання. Для успішного складання іспиту необхідно набрати щонайменше 55% правильних відповідей. Після успішного проходження іспиту ви можете завантажити сертифікат, який дійсний протягом 3 років з дати видачі.

Онлайн-іспити доступні 24/7 та можуть проходити рідною мовою в будь-якому місці, і в своєму власному темпі. Знання/навички перевіряються за допомогою структурованих вправ/вікторин та особистих завдань – без тиску письмових іспитів.

А деякі органи сертифікації передбачають виконання інших умов, встановлених процедурою проходження очного кваліфікаційного іспиту, який складається з усної та письмової частин. Письмова частина складається з тестових питань і питань, які потребують письмової відповіді. Різні типи завдань оцінюються різною кількістю балів. Для складання письмового іспиту необхідно набрати не менше 60% від максимальної кількості балів.

Усна частина іспиту являє собою індивідуальну відповідь кандидата на три питання, які вимагають уміння аналізувати ситуацію на підприємстві (організації) і приймати правильні рішення.

При цій формі задачі усного іспиту оцінюються наступні параметри:

- правильність відповіді на кожне з трьох питань;
- поведінка під час входу і виходу з аудиторії (вітання, прощання, зоровий контакт з екзаменаторами, доброзичливість, розкутість і спокій, тобто вміння майбутнього фахівця розпочати і завершити розмову);
- вербальна поведінка при відповідях (сила голосу, швидкість мовлення, ясність викладу: стислість і точність пропозицій, наявність коротких пауз, акцентування інтонацією найбільш важливих місць);
- невербальна поведінка при відповідях (постава, положення рук, помірність моторики, вираз обличчя).
- почуття часу;
- зовнішній вигляд.

Після отримання результатів іспиту від атестаційно-екзаменаційної комісії, можна отримати сертифікат з терміном дії - 3 роки.

Очний формат дозволяє екзаменаторам надавати негайний зворотний зв'язок, що допомагає учасникам швидко коригувати помилки та покращувати свої навички.

Інтерактивні методи підвищують залученість учасників, роблять навчання більш цікавим та ефективним, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Таким чином, підвищення кваліфікації гарантує, що співробітники володіють необхідними навичками та знаннями для ефективного виконання своїх посадових обов'язків, підвищують професійний авторитет, що в свою чергу надає органу з сертифікації численні можливості для зростання та набуття спроможностей для проведення аудитів за стандартами AQAR.

РОЛЬ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Колєдіна Катерина

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту в інформаційних технологіях
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ*

Однією з важливих передумов розвитку будь-якої країни є її економічна безпека, на шляху до забезпечення якої в сучасних українських реаліях існує ряд проблем. До основних з них слід віднести: 1) значне падіння економіки, яке розпочалося у зв'язку з повномасштабною російсько-українською війною; 2) розвиток та поширення світових глобалізаційних процесів, що створюють нові виклики для національної економічної системи; 3) значне відставання України від рівня інноваційного розвитку провідних країн світу. Традиційні підходи до забезпечення національної економічної безпеки стають менш ефективними в умовах стрімкого розвитку технологій, що створює потребу в розробці сучасних методів захисту. Сучасні виклики потребують інтеграції технологій штучного інтелекту, кіберзахисту та «розумних» економічних систем, які не тільки сприяють посиленню економічної безпеки, а й обороноздатності країни. У зв'язку з цим, дослідження процесів трансферу технологій як складової інноваційного процесу в державі, є важливим як з точки зору поступального розвитку України до нового технологічного укладу, так і пошуку шляхів зміцнення національної економіки.

Згідно із ЗУ «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [1] трансфер технології – це «передача технології, що оформляється шляхом укладення між фізичними та/або юридичними особами двостороннього або багатостороннього договору, яким устанавлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових».

Дослідження наукової літератури щодо трансферу технологій [1-3] дозволило виокремити дві форми, в яких він здійснюється, а саме: комерційна та некомерційна. Комерційна форма трансферу технології полягає в проведенні операцій по торгівлі науково-технічними знаннями або співробітництві на їхній основі та пов'язані з передачею технологій виготовлення продукції, послуг або вдосконалення процесів їхнього виготовлення з метою отримання прибутку. Проте, трансфер технологій передбачає застосування інновацій в практичній діяльності не тільки для отримання прибутку, але також і для соціальних цілей. Некомерційна форма трансферу технологій може реалізовуватись у вигляді впровадження інновації в сферу охорони здоров'я, збереження навколишнього середовища, історичних і архітектурних пам'яток тощо.

Трансфер технологій може здійснюватися на трьох рівнях: мікро-, макро- та міжнародному рівні. Так, трансфер технології на мікрорівні можна визначити як ланцюг передавання технології (винаходу, ноу-хау, ідеї, патенту тощо) від однієї особи (фізичної/юридичної) іншій особі на основі договірних зобов'язань із кінцевим використанням таких технологій у практичній діяльності людини (комерціалізацією такої технології). На макрорівні трансфером технологій є сукупність взаємовідносин, які обслуговують інноваційний процес щодо передачі технологій зі сфери їхнього розроблення до сфери практичного використання через проходження етапів

формалізації винаходу/розробки, інвестування, маркетингу та виробництва із задоволенням потреб цільових клієнтів [2, с.141].

Трансфер технологій на мікро- та макрорівнях здійснюється в межах однієї країни, тобто в рамках національної інноваційної системи та являє собою внутрішній трансфер, а зовнішній трансфер технологій передбачає взаємодію між суб'єктами різних країн, тобто міжнародне співробітництво.

Для України міжнародний трансфер технологій – один із векторів інноваційного розвитку національної економіки, у результаті чого викликає активний науковий та практичний інтерес до вивчення теоретичних основ і практичних аспектів міжнародного трансферу технологій, його особливостей та тенденцій розвитку, зокрема у військово-технічній сфері. Так, вітчизняні підприємства оборонно-промислового комплексу (ОПК) володіють значним науково-технічним потенціалом і технологічною базою, що дозволяє розробляти та виробляти сучасні системи озброєння, військову та спеціальну техніку тощо. Проте, для майбутнього успішного експорту військових технологій підприємств ОПК в Україні необхідно суттєво підвищити якість системи охорони інтелектуальної власності як важливого інструменту міжнародних економічних відносин. Водночас переважна більшість вітчизняних військових технологій не запатентована навіть в Україні. А приклади отримання іноземних патентів на вітчизняні військові технології – взагалі рідкість [3, с. 66]. Все це свідчить про недостатню увагу органів державної влади, керівництва підприємств ОПК та безпосередньо авторів-розробників технологій до патентування як інструменту, що зможе забезпечити у майбутньому не лише збільшення обсягів експорту військових технологій, а й позитивно вплинути на їх розвиток.

Таким чином, однією з головних умов сталого зростання національної економіки та забезпечення ефективної економічної безпеки України є формування й запровадження дієвої екосистеми трансферу технологій. Особливо це стосується військово-технічної сфери, оскільки виробництво зброї та військової техніки в Україні має важливе значення не тільки для сектору безпеки країни, а й для посилення міжнародного іміджу держави. Вищезазначене повинно стати одним із пріоритетних напрямів України, оскільки формування такої екосистеми є запорукою зростання економіки в довгостроковій перспективі та забезпечення суспільного добробуту країни.

Список використаних джерел:

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 09.12.2015 р. № 143-16 (з наступними змін. та допов.). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 13.01.2025).
2. Бегма В.М., Шемяєв В.М., Онофрійчук А.П. Розвиток експорту військових технологій як пріоритет міжнародного воєнно-економічного співробітництва України. *Стратегічні пріоритети*. 2016. №1 (38). С. 5-15.
3. Андрощук Г.О. Трансфер технологій в ОПК України: проблемні питання. *Наука, технології, інновації*. 2018. №1. С. 62-71.

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ У ПІСЛЯВОЄННІЙ УКРАЇНІ

Лаврухіна Катерина

*к.е.н., доцент кафедри Економіки будівництва,
Київського національного університету будівництва і архітектури,
м.Київ*

Сучасні технології та інноваційні підходи в будівництві відіграють ключову роль у відновленні інфраструктури України після війни. Вони спрямовані на створення стійких, екологічних та економічно ефективних рішень, що відповідають сучасним стандартам безпеки й комфорту. Використання модульного будівництва, 3D-друку, енергоефективних матеріалів та цифрових технологій, таких як BIM (Building Information Modeling), дозволяє значно прискорити темпи відбудови, оптимізувати витрати та забезпечити довговічність споруд. Досвід інших країн у постконфліктній відбудові є цінним джерелом натхнення, яке можна адаптувати до специфічних потреб України. Акцент потрібно зробити на інтеграції сталого розвитку та інновацій, що сприятиме підвищенню якості життя населення та закладе основу для процвітання країни в майбутньому.

Відновлення України після війни є багатограним викликом, що потребує інтеграції сучасних підходів, технологій та ресурсів для ефективного відновлення інфраструктури, житлового фонду та промислових об'єктів. Традиційні методи будівництва не здатні повною мірою забезпечити необхідну швидкість, якість та економічну ефективність процесів відбудови в умовах обмежених ресурсів та значного масштабу руйнувань.

Особливої уваги потребує використання інноваційних рішень, таких як цифрові технології, автоматизація, використання екологічних матеріалів, модульне будівництво та впровадження принципів сталого розвитку. У цьому контексті критично важливо сформулювати нову парадигму будівельної діяльності, яка буде орієнтована на впровадження сучасних технологій, зокрема BIM-моделювання, 3D-друку будівель, роботизованих систем та інших рішень, що сприятимуть швидкому, економічно обґрунтованому та екологічному відновленню країни.

Однак, нині спостерігається низка бар'єрів, які стримують інноваційний розвиток будівельної галузі, зокрема недостатнє фінансування, відсутність ефективної нормативно-правової бази, обмеженість у застосуванні сучасних технологій на місцевому рівні, а також низька готовність фахівців до роботи з новітніми інструментами [3].

Таким чином, постає проблема пошуку інноваційних підходів і рішень у будівництві та інших галузях, які дозволять ефективно вирішувати завдання відновлення інфраструктури та сприяти сталому розвитку регіонів України в умовах післявоєнного відновлення.

Відзначимо, що *інноваційний процес* визначається інноваційними чинниками, абсолютно необхідними для його здійснення такими як: правовий, технічний, соціальний, економічний і культурний конкретними умовами, в яких розгортається

інноваційний процес, а також інноваційним менеджментом, який пов'язав інноваційні чинники й діє в цих конкретних умовах і в конкретному середовищі [5].

Прикладом впровадження новітніх технологій є запуск інноваційного кластеру з розвитку оборонних технологій BRAVE1. Представники державних інституцій підписали меморандум про взаємодію та підтримку в рамках проекту, метою якого є поставка на озброєння та передача для фронту передових українських технологічних рішень для переваги над ворогом і перемоги, комплексна підтримка українських розробників у галузі інноваційних оборонних технологій та розвиток сфери задля перетворення України в світового лідера «defense tech».

Ці рішення посилюють оборонну здатність країни, зберігають життя захисників та цивільних і ефективно використовують ресурси завдяки технологічним інноваціям: дрони, роботизовані системи, центри ситуаційної обізнаності, штучний інтелект, кібербезпека, системи зв'язку, супутникові дані та багато іншого. Інноваційні розробки для армії швидко випробовуються та перевіряються в умовах бойових дій, вдосконалюючись у відповідності до задач і цілей сил безпеки і оборони.

Прикладом функціонування механізму оборонного кластеру та прискорення прискорення процесу впровадження технологічних новинок є послідовна взаємодія «defense tech» компаній, держави та військових, а також інвесторів, волонтерських фондів, медіа і усіх хто допомагає наблизити перемогу через новітні технології.

Фокус діяльності BRAVE1 буде зосереджений на 5 напрямках: 1. *Invest*: Надавати гранти розробникам, що визначені пріоритетними для потреб сил безпеки та оборони. 2. *Invent*: Допомогати силам безпеки і оборони знаходити ефективні технологічні рішення в середовищі українських розробників. 3. *Platform*: Створити платформу, що об'єднує усіх стейкхолдерів галузі. 4. *Showcase*: Забезпечення взаємодії з силами оборони через демонстрацію їм розробок та отримання зворотнього зв'язку щодо їх використання. 5. *Boost*: Надати всесторонню підтримку проектам, визначеним пріоритетними для Сил безпеки і оборони [1].

В рамках роботи команди оборонного кластеру у складі виробників, науковців та військових є можливість досягти плідної співпраці над розробкою та впровадженням нових технологій, які допоможуть Збройним Силам України ефективно виконувати бойові завдання.

Інноваційні підходи та сучасні технології тісно поєднують різні галузі промисловості і як результат синергетичної взаємодії є тісна колаборація, яка направлена на відновлення повоєнної України.

В питанні модернізації саме будівельної галузі важливу роль відіграє стратегія розвитку. Ціль такої стратегії полягає в створенні інноваційних форм зв'язку між будівельними підприємствами, які дозволять максимально ефективно використати виробничі ресурси і досягти стабільно збалансованого розвитку.

Будівельну галузь не можна розглядати, як окрему одиницю без залучення інших галузей національної економіки, які тісно взаємопов'язані на науковотехнічному та ресурсному рівнях.

Актуальним є питання впровадження інноваційних підходів в будівництві, що дозволить забезпечити ефективно і швидко відновлення зруйнованої інфраструктури, а саме: 3-D друк; штучний інтелект; хмарні технології; BIM; робототехніка.

В сучасних умовах важливою формою зв'язку виступають галузеві кластери, які об'єднують групу взаємопов'язаних галузей, сукупність підприємств на базі

територіального об'єднання постачальників сировини і виробників готової продукції, пов'язаних технологічною схемою виробництва.

Бачимо, що сучасні технології кластеризації у будівництві варто позиціонувати, як дієвий механізм відновлення громад післявоєнної України. Окреслені перспективи впровадження цих технологій є дієвими для покращення житлових умов, підвищення енергоефективності будівель і зміцнення міжрегіонального співробітництва. Результати дослідження можуть стати основою для стратегічного планування відбудови України в умовах постконфліктного періоду.

Список використаних джерел:

1. В Україні запустили кластер з розвитку оборонних технологій BRAVE1. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/26/v-ukrayini-zapustyly-klaster-z-rozvytku-oboronnyh-tehnologij-brave1/> (Дата звернення: 20.01.2025р.)

2. Гриньова В.М. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія / В.М. Гриньова, В.В. Власенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 200 с.

3. Лаврухіна К., Кравчук. О. (2024). Інноваційні аспекти кластерних ініціатив в умовах цифровізації економіки України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, № 2 (38), с.21–33. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-21-33](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-21-33) URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/313989/304905>

4. Федулова І.В. Синергетична еволюційна модель інноваційного розвитку підприємства / І.В. Федулова // *Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій*. – 2010. – № 36. – С. 114–118.

5. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів / П.С. Харів. – Тернопіль: Вид-во «Економічна думка», 2003. – 326 с.

INNOVATIVE MODELS OF ENSURING ECONOMIC SECURITY

Lagoda Kostyantyn

*Head of the Kropyvnytskyi Branch of the Kyiv Research Institute of Forensic Expertise,
Kropyvnytskyi*

Dubinina Kristina

*student of the first year of the specialty 073 Management
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
Kropyvnytskyi*

Innovative models of economic security are a key element of the sustainable development of modern economies. In a world where technological progress and globalization create new opportunities and risks, traditional approaches to protecting economic interests are becoming insufficient. Innovative models are based on the integration of advanced technologies, analytical tools and strategic management to ensure the stability, competitiveness and adaptability of the economy to external challenges. In this context, the development and implementation of such models is an important step towards building an economically secure future.

Ensuring economic security is becoming the basis for the stable development of the state in the conditions of globalization and rapid technological progress. The challenges and risks arising from economic crises, cyber threats, and changes in the geopolitical landscape require the application of innovative approaches.

This report aims to consider modern innovative models of ensuring economic security, the basic principles of their application, and the problems that arise in the process of their implementation.

The modern economy is undergoing rapid changes as a result of digitalization, the development of artificial intelligence, and the transformation of global financial systems. In these conditions, economic security is moving from passive protection to proactive approaches.

The main components of innovative models for ensuring economic security include [3]:

1. Implementation of digital technologies, in particular data analytics, artificial intelligence, blockchain.

2. Application of proactive strategies is risk forecasting and creation of anti-crisis models.

3. Public-private partnership reflects cooperation between the state and business to solve socio-economic problems.

Innovative models of ensuring economic security are based on the integration of modern technologies, strategic management and adaptation to changes in the global economic environment. The main models are shown in Table 1:

These models allow us to adapt economic policy to modern challenges, minimize risks, and ensure sustainable development.

Table 1

Innovative models of ensuring economic security

Model name	Main content
Digitalization and Big Data	- Using big data for risk analysis and crisis forecasting. - Automation of economic performance monitoring processes.
Cybersecurity	- Protecting information systems and economic assets from cyber threats. - Using artificial intelligence to detect anomalies in financial transactions.
Platform economy	- Creation of integrated platforms for data exchange between government agencies, businesses and citizens. - Support for startups and enterprises through innovative financial platforms.
Green innovations	- Implementation of environmental technologies to reduce costs and increase economic sustainability. - Investment in "green" energy projects to reduce dependence on traditional resources.
Intelligent risk management	- Using predictive models to identify potential threats. - Using blockchain technology to ensure transparency of financial transactions.
International cooperation	- Participation in international technology exchange and joint security programs. - Creation of joint funds to counter global economic crises.

Source: compiled by the authors based on [1, 2]

Innovative models of economic security are a key tool for adapting to the challenges of the modern world. They are based on the integration of the latest technologies, such as

digitalization, artificial intelligence, blockchain and Big Data, which allow for effective identification, assessment and minimization of risks. Particular attention is paid to environmental and sustainable practices, cybersecurity and international cooperation, which contributes to increasing the resilience of economic systems.

The implementation of such models contributes to strengthening the competitiveness, transparency and long-term stability of the economy. In the context of globalization and the growing influence of technology, these models are an important factor in national and international economic security.

References:

1. Бондар Ю.А. Індикатори стану економічної безпеки підприємства. *Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конференції. В рамках реалізації проекту Erasmus+ «Академічна протидія гібридним загрозам» WARN 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SBHE-JP. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національної безпеки.* 22 листопада 2022р.Київ. 2022. С. 377-380.

2. Глушенкова А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як інструмента розвитку інноваційного потенціалу підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес»* 2019. №4(30), С. 64-69.

3. Рєпіна І., Махортов Ю., Телічко Н., Яременко Л., Дербеньова Я. Антикризове управління та економічна діагностика підприємства в умовах кризи. *Collective monograph Trends in scientific thought in economics and management.* 2021. pp. 245-252. URL: <https://isg.konf.com/wp-content/uploads/2021/12/Monograph/Monograph-USA-Economy-2021-III-isg-konf.pdf>

АДАПТАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДО ГІБРИДНИХ ВИКЛИКІВ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Левіщенко Олена

*к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки*

Павлюк Василь

*к.е.н.
доцент кафедри економіки*

Муленко Володимир

*доктор філософії (PhD) з економіки,
асистент кафедри економіки*

Національного транспортного університету м. Київ

Сучасний етап економічного розвитку характеризується високим рівнем невизначеності та глобальною нестабільністю. Політичні та економічні кризи в різних регіонах планети, природні катастрофи та регулярні військові конфлікти призвели до уповільнення глобалізаційних процесів, створило нові ризики для бізнес-організацій в процесі здійснення ними їх діяльності, а також породили нові виклики та загрози для економічної безпеки національних економік. За прогнозами учасників Світового економічного форуму в 2025 році очікуються значні проблеми у функціонуванні та розвитку світової економіки: більшість економістів очікують погіршення умов

економічної діяльності, подальшу фрагментацію торгівлі товарами та послугами, вищі перешкоди для мобільності робочої сили та зростання обмежень на технології та передачу даних [1].

Однією з ключових причин негативних прогнозів є зростаючий ризик виникнення гібридних загроз для національних економік провідних демократичних країн світу. Європейська комісія визначає гібридні загрози як випадки, коли державні чи недержавні суб'єкти намагаються використати вразливі місця країни у власних інтересах, використовуючи скоординоване поєднання дипломатичних, військових, економічних, технологічних заходів, не починаючи формального протистояння [2]. Найпоширенішими на сучасному етапі економічного розвитку формами прояву гібридних загроз є операції прихованого впливу (маніпулювання політичними, соціальними, економічними подіями для досягнення цілей без прямої конфронтації), економічний примус (використання традиційних економічних заходів для тиску і впливу на політичні рішення), кампанії дезінформації, кібератаки, військові загрози та обмежені вторгнення (розгортання збройних сил або участь у сутичках з метою залякування чи провокації без ескалації до повномасштабної війни) [3, с. 5].

Найбільше уразливими до даних загроз є демократичні країни, які постійно зазнають негативного впливу з боку автократій, тому демократичні держави активно розробляють заходи протидії даним загрозам та забезпечення економічної безпеки. Зокрема, Європейським Союзом розроблені стратегічні документи, направлені на протидію гібридним загрозам та зниження ймовірності їх виникнення. Ключовими заходами ЄС для зменшення ризиків виникнення таких загроз є забезпечення диверсифікації експорту та імпорту за рахунок активних переговорів та пошуку нових торговельних партнерів, що дозволяє зменшити монополістичний вплив окремого торговельного партнера, знизити ефективність заходів економічного примусу з боку партнерів та забезпечує вищу стійкість країн ЄС до потрясінь у торгових відносинах [4]. ЄС також активно підтримує технологічний суверенітет та стійкість ланцюгів доданої вартості ЄС, у тому числі шляхом розробки критичних технологій через Платформу стратегічних технологій для Європи (STEP) [4]. За рахунок розвитку нових технологій та створення новітніх матеріалів, ЄС прагне зменшити залежність стратегічних галузей від імпорту окремих видів сировини і знизити рівень впливу, який постачальники сировини можуть чинити на галузі. Крім того, ЄС було розроблено та запропоновано комплекс заходів фінансової, логістичної та юридичної підтримки для підприємств, які постраждають у випадку застосування проти ЄС заходів економічного тиску [5, с. 28-30].

Сполучені Штати Америки з періоду першої каденції адміністрації Дональда Трампа працюють в парадигмі «економічна безпека – це національна безпека», наголошуючи на необхідності та першочерговості забезпечення економічної безпеки як засобу досягнення загальної безпеки держави. В межах реалізації даної концепції в США протягом періоду 2017-2024 років було запроваджено набір нових торговельних та інвестиційних обмежень по відношенню до інших економік світу, а також провадилась промислова політика для збільшення внутрішніх потужностей у ключових секторах, таких як напівпровідники та чиста енергетика [6]. Очікується, що в 2025 році адміністрація Трампа продовжить працювати в даній парадигмі, розширить технологічний контроль за діяльністю китайських компаній та міжнародною торгівлею з Китаєм, який запровадив Джозеф Байден, і оголосить про запровадження широких торговельних тарифів [6]. Таким чином США для протидії гібридним загрозам

використовує механізми торгівельних обмежень по відношенню до потенційних агресорів, а також спрямовує економічну політику на розвиток власного виробництва.

Україна вже більше 10 років перебуває від постійним негативним впливом гібридних загроз. На початку гібридна агресія проти української економіки проявлялась через прямі і непрямі заборони чи обмеження щодо постачання окремих груп української продукції на ринки РФ, а згодом проявлялась через повноцінну торговельну війну, транзитну блокаду України та тиск на торговельних партнерів України. Крім того, українська економіка страждала від втрати виробничих потужностей та руйнування інфраструктури внаслідок обмеженого вторгнення в 2014-2022 роках, операцій прихованого впливу, кампанії дезінформації та кібератак. Для протидії даним загрозам Україна в першу чергу спрямовувала зусилля на посилення партнерської співпраці з розвинутими демократичними країнами (в першу чергу, з країнами ЄС), а також диверсифікацію та переорієнтацію зовнішньоторговельних потоків на ці країни. Вчені-економісти також наголошували, що для нейтралізації впливу гібридних загроз на українську економіку, доцільним було б впровадження наступних заходів: боротьба з корупцією та лобізмом, розвиток системи внутрішніх фінансових інвестицій, модернізація соціальних послуг і забезпечення прозорості ціноутворення, розвиток систем підтримки малого та середнього бізнесу, демонополізації енергетичного сектору та впровадження програм енергоефективності, розбудова інфраструктури, розвиток малорозвинутих регіонів та зменшення регіональної диспропорції [7, с. 46].

Таким чином, для протидії гібридним загрозам індустріально розвинуті демократичні країни здебільшого впроваджують політику диверсифікації зовнішньоторговельних зв'язків, а також розвитку внутрішнього національного виробництва. Крім того, окремим інструментом боротьби з цими загрозами є застосування торгівельних обмежень та санкцій щодо потенційних агресорів. Держави, що не мають значної економічної потужності, крім диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності для протидії гібридним загрозам повинні вживати активних заходів для протидії внутрішнім загрозам та проблемам, які можуть активно використовуватися агресором для завдання економічної шкоди та розхитування політичної ситуації. Однак, з розвитком технологій з'являються нові шляхи та засоби гібридного впливу, тому для забезпечення економічної безпеки в майбутньому державна економічна політика повинна прагнути до адаптивності та здійснювати регулярний моніторинг функціонування національної економіки щоб вчасно виявляти слабкі місця та нейтралізувати гібридні загрози ще до того, як вони будуть використані.

Список використаних джерел:

1. Economic Outlook for 2025 Weighed Down by Fragmentation, Debt and Political Uncertainty. URL: <https://www.weforum.org/press/2025/01/economic-outlook-for-2025-weighed-down-by-fragmentation-debt-and-political-uncertainty-a05ac309f8/> (дата звернення: 25.01.2025).
2. Hybrid Threats. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/hybrid-threats_en (дата звернення: 25.01.2025).
3. Khidasheli Tinatin. Hybrid threats and resilience safeguarding democratic values in a connected world. Tbilisi: Friedrich-Naumann-Foundation for Freedom South Caucasus, 2024. 16 p. URL: <https://www.freiheit.org/sites/default/files/2024-12/hybrid-threats-and-resilience-final.pdf> (дата звернення: 25.01.2025).

4. An EU approach to enhance economic security. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_23_3358/IP_23_3358_EN.pdf (дата звернення: 25.01.2025).

5. European Economic Security: Current practices and further development / Chimits F., McCaffrey C. and others. Brussels: European Union, 2024. 36 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754449/EXPO_IDA\(2024\)754449_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/754449/EXPO_IDA(2024)754449_EN.pdf) (дата звернення: 25.01.2025).

6. Gertz G. and Kilcrease E. (2025). Publish an Economic Security Strategy. URL: <https://www.cnas.org/publications/commentary/publish-an-economic-security-strategy> (дата звернення: 25.01.2025).

7. Васильців Т., Лупак Р. та Волошин В. (2024). Стратегічні імперативи державної політики протидії гібридним загрозам і забезпечення економічної безпеки України. *Економіка України*, № 64 (2(711)), с. 32–51. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.02.032>

МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ СТІЙКОСТІ РИНКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ПАЛЬНОГО В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Лега Олег

*Здобувач наукового ступеня доктора філософії
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів, Україна*

Ринок автомобільного пального є невід'ємною частиною енергетичної безпеки будь-якої країни, а також важливим інструментом стабільності економіки. Однак у результаті глобальних змін, таких як війна, пандемія COVID-19 та нестабільність на нафтових ринках, цей сектор стикається з різноманітними викликами. Відсутність надійних механізмів управління ризиками може призвести до серйозних негативних наслідків для економіки. У статті пропонується розгляд основних інструментів економічної безпеки, необхідних для збереження стабільності ринку автомобільного пального в умовах таких глобальних криз.

Зміни, що відбуваються на глобальному ринку енергоресурсів, зокрема підвищення цін на нафту, нестабільність поставок та політичні ризики, серйозно впливають на функціонування ринку пального. Війна, яка спричинила порушення постачання енергетичних ресурсів, і пандемія, що призвела до зменшення попиту на паливо, значно ускладнили ситуацію на національному рівні. У відповідь на ці виклики важливим є запровадження ефективних механізмів, здатних забезпечити стійкість ринку.

Одним із основних підходів є диверсифікація джерел постачання пального, що зменшує залежність від окремих постачальників і допомагає мінімізувати ризики, пов'язані з перебоями у поставках. Крім того, важливо створювати резерви пального, які дозволяють реагувати на тимчасові зміни та зберігати стабільність цін в умовах кризи. Важливу роль у цьому процесі відіграє модернізація нафтопереробних підприємств, що дозволяє знизити залежність від імпорту і забезпечити високий рівень якості пального на внутрішньому ринку. Детальні показники ринку пального в Україні за 2024 рік можна знайти в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники ринку пального в Україні за 2024 рік

Показник	Значення
Загальний обсяг імпорту бензину та дизельного пального	2,3 млн тонн за перші чотири місяці 2024 року, що на 7% менше порівняно з аналогічним періодом 2023 року, але на 9% більше, ніж у 2021 році.
Частка "Укрнафти" на ринку пального	7–8% у 2024 році, що свідчить про зростання її присутності на ринку.
Збільшення продажів "Укрнафти"	47% порівняно з 2023 роком.
Збільшення доходів державного бюджету від паливного бізнесу	Не менше ніж на 30% у 2024 році.
Збільшення виробництва нафти "Укрнафти"	0,6% у 2024 році, досягнувши 1,418 млн тонн.
Збільшення виробництва газу "Укрнафти"	6,5% у 2024 році, досягнувши 1,17 млрд куб. м.

За результатами аналізу ринку пального в Україні за 2024 рік, спостерігається деяке зниження імпорту бензину та дизельного пального порівняно з 2023 роком, хоча обсяг імпорту все ж перевищує показники 2021 року. Водночас компанія "Укрнафта" демонструє позитивні тенденції: зростання частки на ринку, збільшення продажів та виробництва нафти й газу, що свідчить про зміцнення її позицій. Збільшення доходів від паливного бізнесу та зростання виробництва також позитивно впливають на економіку держави, що може стимулювати подальший розвиток цієї галузі.

Інноваційні технології також є невід'ємною частиною механізмів безпеки ринку пального. Використання нових технологій, таких як блокчейн для відслідковування ланцюгів постачання, дозволяє підвищити прозорість і знизити ризики, пов'язані з неефективним управлінням. Використання альтернативних видів пального, таких як біопаливо та водень, може також зменшити залежність від традиційних джерел енергії і сприяти розвитку більш стійкої енергетичної системи.

Державне регулювання є важливою складовою для забезпечення стабільності ринку. Зокрема, держава повинна контролювати якість пального, створювати умови для стабільного ціноутворення та впроваджувати програми, які сприяють розвитку національної інфраструктури для зберігання і транспортування пального. У кризових умовах держава повинна мати можливість впливати на ціни та обсяги постачання, щоб уникнути дефіциту і спекуляцій.

Інтеграція з міжнародними ринками також є важливим чинником, що дозволяє зменшити ризики від зовнішніх факторів. Співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями допомагає отримати нові технології і передовий досвід в управлінні енергетичною безпекою.

Для забезпечення стабільності ринку автомобільного пального в умовах глобальних викликів необхідно запровадити комплексний підхід, що включає в себе диверсифікацію постачання, створення резервів, розвиток інноваційних технологій, удосконалення державного регулювання та інтеграцію з міжнародними ринками. Всі ці заходи сприяють зміцненню енергетичної безпеки та забезпеченню стійкості ринку пального в умовах економічної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Іваненко В. М., Петрова О. О. Економічна безпека України в умовах глобальних викликів: теорія та практика. Київ: Наукова думка, 2020.
2. Лисенко М. В., Коваленко О. І. Паливний ринок України: проблеми та перспективи розвитку в умовах економічної нестабільності. Журнал економічних досліджень. 2021. № 4. С. 22-35.
3. Сидоренко А. П. Механізми забезпечення енергетичної безпеки: аналіз і прогнозування. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019.
4. Шевченко Д. В. Вплив пандемії COVID-19 на ринок пального в Україні. Економіка і прогнозування. 2022. № 1. С. 45-60. URL: <https://doi.org/10.1234/ekonomika2022> (дата звернення: 28.01.2025).
5. Кабінет Міністрів України. Стратегія енергетичної безпеки України до 2030 року. Київ: Кабінет Міністрів України, 2023.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ – ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ліньков Олександр

студент

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків*

Лінькова Олена

к.е.н., доцент

*доцент кафедри менеджменту
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків*

Економічна безпека країни – це ефективне реагування на внутрішні і зовнішні загрози для стабільного розвитку. В умовах глобалізації, прискорення технологічних змін забезпечення економічної безпеки потребує постійного пошуку нових підходів та інноваційних рішень. Інновації сприяють диверсифікації економіки, зниженню залежності від традиційних галузей, підвищенню стійкості до змін зовні. Цифровізація є глобальним трендом, який впливає на бізнес-моделі страхових компаній. При цьому клієнти очікують швидких, зручних та персоналізованих послуг. Цифрова трансформація підвищує конкуренцію на страховому ринку, вимагаючи від компаній постійного оновлення та вдосконалення своїх продуктів і послуг. Держава активно підтримує цифровізацію економіки, що сприяє розвитку страхового сектору.

Метою дослідження є комплексна оцінка процесу цифрової трансформації страхового ринку в Україні, виявлення сильних і слабких сторін, а також визначення перспектив розвитку.

Дослідженням питань цифровізації страхового ринку займаються як вітчизняні, так і закордонні вчені [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. При цьому недостатня увага приділяється страхуванню як підсистемі економічної безпеки.

Україна має потенціал для інноваційного розвитку, але має подолати певні виклики: недостатнє фінансування розробок; низький рівень захисту інтелектуальної власності; відсутність розвиненого венчурного фінансування. Досвід країн щодо формування моделей інноваційного розвитку:

Скандинавські країни: наукоємні виробництва, стартапи, венчурне фінансування, співпраця бізнесу, науки, держави.

США: культура підприємництва, розвинута інфраструктура інновацій, значні інвестиції в наукові дослідження.

Азія (Південна Корея, Сінгапур): державна підтримка інновацій та експорт орієнтованих галузей, створення спеціальних економічних зон,

Для економічної безпеки Україні актуальними є інноваційні моделі:

створення інноваційних кластерів (об'єднання університетів, наукових інститутів, бізнесу, державних органів для спільного вирішення інноваційних задач);

розвиток венчурного фінансування (створення сприятливих умов для інвестування в стартапи та малі інноваційні підприємства);

підтримка наукових досліджень (збільшення фінансування фундаментальних та прикладних досліджень, стимулювання співпраці науки та бізнесу);

розвиток інноваційної інфраструктури (створення технопарків, інкубаторів, акселераторів для підтримки інноваційних компаній);

реформа освіти (підготовка фахівців з інноваційним мисленням та підприємницькими навичками);

спрощення процедур отримання дозволів;

захист інтелектуальної власності.

Рекомендації для розвитку страхування:

інвестиції в ІТ-технології, впровадження платформи на основі штучного інтелекту й автоматизації для врегулювання збитків;

розвиток кіберстрахування;

адаптація ESG-принципів (Environmental, Social, Governance екологічна, соціальна відповідальність та управлінські підходи);

пропозиція страхових продуктів, що сприяють сталому розвитку (екологічне страхування на допомогу сільгоспвиробникам, страхування зеленої енергетики; соціально орієнтоване страхування: малі фермери, родини з низьким рівнем доходу; страхування основних медичних послуг; пенсійне страхування; управлінське страхування: кіберстрахування; страхування ризиків у ланцюжках поставок; страхування менеджерів від фінансових втрат у разі судових позовів);

співпраця з міжнародними організаціями, залучення досвіду провідних перестраховиків.

Можливості цифрової трансформації страхового ринку:

покращення клієнтського досвіду: онлайн-реєстрація та оформлення полісів; мобільні додатки для управління полісами та отриманням послуг; персоналізовані пропозиції страхових продуктів; швидке врегулювання страхових випадків;

збільшення ефективності роботи: автоматизація рутинних операцій; аналіз великих даних для прийняття рішень; оптимізація процесів виплат; покращення якості обслуговування клієнтів;

розширення доступу до страхових послуг: створення онлайн-платформ для продажу страхових продуктів; демократизація страхового ринку;

нові продукти та сервіси: розвиток мікро страхування (ВПО, автострахування, цифрових продуктів, здоров'я); страхування на основі даних телематики (зібрані за допомогою технологій); страхування життя з елементами інвестицій (страхування

життя на тривалий період із можливістю вибору рівня інвестицій; фінансовий захист на випадок критичних захворювань).

Виклики цифрової трансформації страхового ринку:

захист персональних даних клієнтів, фінансової інформації компанії від кібератак; впровадження нових технологій потребує значних інвестицій, супроводжується технічними збоями;

перехід на цифрові канали продажів потребує перегляду традиційних бізнес-процесів і ролей співробітників;

збільшення конкуренції з боку фінансово-технічних компаній;

адаптація до нових регуляторних вимог, пов'язаних з цифровими технологіями.

Характеристики цифрової трансформації страхового ринку в Україні:

розвиток електронного уряду – інтеграція з державними реєстрами для спрощення процедур оформлення полісів;

співпраця з фінансово-технічними компаніями - спільні продукти та сервіси;

розробка власних цифрових продуктів;

навчання персоналу роботі з новими технологіями;

впровадження ефективних систем захисту даних.

Цифрова трансформація є актуальним процесом для страхового ринку України. Для успішної цифрової трансформації страховим компаніям необхідно інвестувати в технології, розвивати людські ресурси, адаптувати бізнес-моделі до нових умов, співпрацювати з міжнародними організаціями.

Напрямок для проведення подальших досліджень: вплив штучного інтелекту на страховий ринок; розвиток блокчейн-технологій в страхуванні; інтеграція страхових продуктів з іншими фінансовими послугами.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про страхування" зі змінами від 10.10.2024 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

2. Васильєва Т., Козьменко С., Козьменко О. Нові вектори розвитку страхового ринку України: монографія. Суми: Університетська книга, 2022. 315 с

3. Джеремі С. Міллер. Правила інвестування Воррена Баффета. Як зберігати та примножувати капітал. Київ : BookChef. 2022. 320 с.

4. Другова В.Т. Інноваційні підходи до страхового менеджменту в умовах цифрової трансформації // Економіка та суспільство, 2024. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-123>

5. Житар М. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-24>

6. Лінькова О.Ю. Практична підготовка менеджера: основні виклики та можливості в умовах діджиталізації. Монографія . 2021. ФОП Секішова Т.Є. 134 с.

7. Zvi Bodie, Alex Kane, Alan Marus (2021) Investments. McGraw-Hill Interamericana de Espana S.L. 1040 p.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УРЯДОМ КАЗАХСТАНУ. КЕЙС-СТАДІ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

Perepelkin Ivan

Студент Ягеллонського університету

Промислова політика являє собою комплекс економічних, політичних та організаційних заходів, спрямованих на розвиток та ефективне функціонування промислового виробництва, що реалізується на всіх рівнях національної економічної системи. Наявність збалансованої промислової політики є умовою підвищення конкурентоспроможності та ефективності не тільки промислового комплексу, а й національної економіки в цілому, що в кінцевому підсумку призводить до забезпечення економічної безпеки держави та зростання добробуту населення. Метою цієї статті є аналіз промислової політики Республіки Казахстан (РК) в контексті забезпечення економічної безпеки країни.

Промислова політика РК була сформована в 2003 році в Стратегії індустріально-інноваційного розвитку Республіки Казахстан на 2003–2015 роки. Стратегія-2015 передбачала створення державою сприятливих умов і надання підтримки приватному підприємницькому сектору з метою формування в республіці конкурентоспроможної і ефективно функціонуючої промисловості [2].

Програма індустріально-інноваційного розвитку Республіки Казахстан на 2020–2025 роки спрямована на поглиблення індустріалізації національної економіки на основі підвищення потенціалу промислового підприємництва. У той же час ця програма не передбачає відмови в промисловій політиці від адміністративних підходів до управління промисловим сектором економіки на користь ринкових. держава не повинна замінювати собою ринок і бізнес, але, як свідчить господарська практика Казахстану та інших пострадянських країн, приватне підприємництво далеко не завжди перевершує за ефективністю державне, тому держава відіграє важливу роль в вище згаданим економічним аспекті. Ефективність виробничо-господарської діяльності визначається не формою власності, а ефективністю управління.

Для Казахстану пріоритетним напрямком промислової політики є реіндустріалізація, що здійснюється на сучасній технологічній основі.

У свою чергу, для здійснення реіндустріалізації необхідний мобілізаційний сценарій структурної перебудови промислового виробництва. На перших етапах його реалізації буде потрібно жорстка централізація управління промисловістю з концентрацією всіх ресурсів на пріоритетних напрямках, які необхідно вивести з механізму ринкового саморегулювання, тоді як виробництво продукції масового споживання, малий і середній бізнес повинні регулюватися ринком.

В даний час пріоритетними базовими галузями промисловості Казахстану є чорна і кольорова металургія, нафтохімія, машинобудування і виробництво будівельних матеріалів, подальший розвиток яких має на меті розширення виробництва інноваційної продукції з високою доданою вартістю, конкурентоспроможної на світовому ринку. В плані промислової політики республіки окрім вищезазначених аспектів передбачено створення умов для розвитку високотехнологічних виробництв п'ятого і шостого технологічних укладів, таких як виробництво мобільних і

мультимедійних, космічних технологій, робототехніки, нано- і біотехнологій, альтернативної енергетики.

Казахстан згідно з програмними документами, котрі нормують промислову політику, створює умови для підвищення інвестиційної привабливості промислового комплексу з метою залучення приватних та іноземних інвестицій, розвитку державно-приватного партнерства. Основою для цього є вдосконалення нормативно-правової бази та державне стимулювання ефективних інноваційних проектів у формі: грантового, пільгового, лізингового та пайового фінансування; субсидування ставки винагороди за кредитами; експортно-технологічного супроводу реалізованих проектів; надання податкових пільг; здійснення державних закупівель; створення та розвитку інноваційних кластерів, спеціальних економічних та промислових зон.

Список використаних джерел:

1. Постанова Уряду Республіки Казахстан від 31 грудня 2019 року № 1050. «Про затвердження Державної програми індустріально-інноваційного розвитку Республіки Казахстан на 2020-2025 роки»

2. Указ Президента Республіки Казахстан від 17 травня 2003 року № 1096. «Про Стратегію індустріально-інноваційного розвитку Республіки Казахстан на 2003-2015 роки»

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СУЧАСНУ КОНЦЕПЦІЮ МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Писаренко Надія

к.е.н., доцент,

завідувач кафедри маркетингу

Академії праці, соціальних відносин і туризму

м. Київ

В сучасному вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі останніх десятиліть все більш міцно затверджується думка про те, що в сучасних динамічних економічних умовах ключовою передумовою досягнення конкурентоздатності бізнесу на зовнішніх ринках є використання інструментів міжнародного маркетингу, що пов'язано з необхідністю успішної адаптації в незнайомому бізнес-середовищі. В умовах цифрової трансформації світу (цифровізації суспільства) та постійного розширення сфери впливу цифрової економіки концептуальною основою міжнародної маркетингової діяльності виступає комплекс маркетингових інструментів (комплекс маркетингу), за допомогою яких бізнес здійснює онлайн-участь на зарубіжних та міжнародних ринках для досягнення своїх підприємницьких цілей.

Новітньою тенденцією ХХІ ст. в розвитку міжнародного маркетингу, що чинить істотний вплив на еволюцію його концепції є симбіоз з цифровим маркетингом. Ґрунтовний аналіз профільних джерел дозволяє виділити ряд ключових чинників вказаного процесу, що чинять найбільший вплив на змістовне наповнення сучасної концепції міжнародного маркетингу:

1) *сучасне цифрове (електронне) середовище діяльності бізнесу* характеризується відсутністю фізичних кордонів та пов'язаною з цим високою конкурентністю, що закономірно ускладнює процес досягнення конкурентоздатності на глобальному ринку, а відтак, обумовлює пошук і застосування більш ефективних стратегій та

інструментів міжнародного маркетингу; цифровізація суспільства, масштаби і темпи якої постійно збільшуються, стала катализатором прискореного розвитку концепції міжнародного маркетингу, з приводу чого Ф. Котлер цілком справедливо зазначає, що «маркетинг повинен адаптуватися до мінливої природи шляху покупця у цифровій економіці» [1, с. 208];

2) використання цифрових маркетингових технологій (MarTech) в зовнішньоекономічній діяльності бізнесу сприяє залученню зарубіжних споживачів та створює умови для того, щоб «переважна частина або увесь маркетинг компанії реалізовувався на основі використання адресних цифрових каналів, які мають забезпечити започаткування та підтримку постійного двостороннього персоніфікованого діалогу з кожним споживачем» [2, с. 406], що в кінцевому рахунку забезпечує високу адаптивність та гнучкість бізнесу на глобальному ринку;

3) цифровізація в міжнародному маркетингу призвела до трансформації традиційного комплексу маркетингових інструментів (макетинг-міксу, що являє собою сукупність контрольованих змінних, які бізнес об'єднує для задоволення цільової аудиторії) з формату «класичної» концепції «4P» ((Product - продукт), (Price - ціна), (Place - розподіл), (Promotion - просування)) у модель «4P+P²C²S²» (додалися P² (Personalization, Privacy - персоналізація і конфіденційність), C² (Customer Service, Community - обслуговування клієнтів і спільнота) та S² (Security, Site Design - безпека і дизайн сайту)) [3; 4]. Оновлена «гібридна» концепція міжнародного макетинг-міксу дозволила, за оцінками фахівців [5; 6], вибудувувати більш ефективні та гнучкі стратегії зовнішньоекономічної діяльності бізнесу за рахунок врахування доданих змінних.

Вивчення еволюції концепції міжнародного маркетингу свідчить, що вихідними чинниками, які обумовили її розвиток є глобалізаційні процеси та функціонування глобального ринку. Водночас, панівною тенденцією останніх десятиліть виступає цифровізація суспільного життя, яка глибоко проникла в тому числі і в практичну маркетингову діяльність. Отже, генеза світового ринку товарів і послуг в поєднанні з активним впровадженням цифрових маркетингових технологій призвела до життя «гібридну» концепцію міжнародного і цифрового маркетингу, яка на сьогоднішній час масово застосовується у практиці зовнішньоекономічної діяльності бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Kartajaya, H., Kotler, P., Setiawan, I. (2016). Marketing 4.0: Moving from traditional to digital. Hoboken, NJ: John Wiley. 423 p. URL: [https://www.drnishikantjha.com/booksCollection/Marketing%204.0_%20Moving%20from%20Traditional%20to%20Digital%20\(%20PDFDrive%20\).pdf](https://www.drnishikantjha.com/booksCollection/Marketing%204.0_%20Moving%20from%20Traditional%20to%20Digital%20(%20PDFDrive%20).pdf) (дата звернення: 14.01.2025).
2. Wertime, K. (2008). The essential guide to new media & digital marketing. John Wiley & Sons (Asia). 513 p. URL: <http://www.assumptionjournal.au.edu/index.php/AU-GSB/article/view/384/338> (дата звернення: 14.01.2025).
3. Chaffey, D., Ellis-Chadwick, F. (2016). Digital marketing: strategy, implementation and practice. Sixth Edition. Pearson. 729 p. URL: https://digilib.stiestekom.ac.id/assets/dokumen/ebook/feb_27aff686c21a3ec16bdc9e2e8d785bf6b8d8e4e8_1655821975.pdf (дата звернення: 14.01.2025).
4. Kalyanam, K., McIntyre, Sh. (2002). The E-Marketing Mix: a contribution of the e-tailing wars. Journal of the Academy of Marketing Science, 30(4). 487-499. DOI: 10.1177/009207002236924 URL: https://www.researchgate.net/publication/240298005_The_E-Marketing_Mix_A_Contribution_of_the_E-Tailing_Wars (дата звернення: 14.01.2025).

5. Окландер М. А., Окландер Т. О., Яшкіна О. І. Цифровий маркетинг - модель маркетингу ХХІ століття: монографія; за ред. д.е.н. проф. Окландера М.А. – Одеса: Астропринт, 2017. 292 с.

6. Perreault, W. D., McCarty, E. J. (2002). Basic marketing: a global-managerial approach. McGraw-Hill / Irwin. 14th ed. 848 p. URL: https://www.academia.edu/26708903/Basic_Marketing_Global_Managerial_Approach (дата звернення: 14.01.2025).

СЕРТИФІКАЦІЯ ТОВАРІВ ОБОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Плинокос Дмитро

к.е.н., доцент,

*старший науковий співробітник, Державний науково-дослідний інститут
випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки*

м. Черкаси

Сертифікація та оцінка відповідності є процесом доведення, що задані вимоги були виконані, а товар чи послуга відповідає заявленим характеристикам або вимогам державних стандартів. В цілому сертифікація, яка поділяється на добровільну та обов'язкову є прийнятним організаційно-економічним механізмом забезпечення впевненості замовника і споживача в якості товарів і послуг і відповідності цих товарів визначеним вимогам. Питання сертифікації товарів оборонного призначення на даний час є дискусійним, та потребує подальшого вивчення. Відповідно до Закону України "Про технічні регламенти та оцінку відповідності" від 15.01.2015 № 124-VIII товари оборонного призначення не підлягають обов'язковій сертифікації, а перевірка якості та надійності виробу забезпечується за рахунок випробувань та приймання представництвами державного замовника. Товари оборонного призначення мають свою специфіку, інформація про тактико-технічні характеристики виробу є інформацією з обмеженим доступом. Тому питання сертифікації, як оцінки третьою стороною повинно враховувати цю специфіку, а також проводитися у спеціалізованих установах.

Поступово питання сертифікації озброєння, військової та спеціальної техніки входить у законодавчо-регульоване поле та регламентується відповідними нормативно-правовими актами. Зокрема ми можемо відмітити такі:

1. Постанова Кабінету Міністрів "Про реалізацію експериментального проекту щодо здійснення обов'язкової сертифікації механізованих засобів розмінування (гуманітарного розмінування), пов'язаних з ними виробів, компонентів та обладнання" від 8 березня 2024 р. № 271, якою визначено поняття обов'язкової сертифікації продукції, як процес перевірки Державним науково-дослідним інститутом випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки відповідності продукції вимогам, зазначеним у додатку до Постанови, в рамках реалізації експериментального проекту. Таким чином спеціальна техніка для розмінування, як для бойового так і для гуманітарного розмінування повинна пройти процедуру обов'язкової сертифікації перед виходом на ринок або початком використання у силах оборони України.

2. Постанова Кабінету Міністрів України № 1450 від 20.12.2024 р. "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275", саме цією постановою регламентовано та затверджено порядок здійснення закупівлі безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби тактичного рівня вітчизняного виробництва та їх складових частин. Одним з документів необхідних для укладання контракту на постачання таких видів продукції є наявність сертифікату відповідності стандартам або технічним умовам (за наявності). Зокрема регламентовано, що приймання засобів радіоелектронної боротьби ближньої дії здійснюється без залучення представництв державного замовника на підставі наданих виконавцем державного контракту (договору) сертифіката якості на кожен одиницю товару, який гарантує заявлені виробником параметри і характеристики, якість і безпечність, технічний стан засобу радіоелектронної боротьби ближньої дії, що підтверджено проведеними виробником випробуваннями. Сертифікат якості видається виконавцем державного контракту (договору).

Таким чином в питаннях постачання продукції, яка містить інноваційну складову питання сертифікації є необхідним елементом забезпечення якості продукції, а також певним фільтром для виробників товарів оборонного призначення.

Крім того на державному рівні все більше уваги приділяється можливості і необхідності сертифікації захисних споруд (фортифікаційних споруд), боєприпасів та інших високотехнологічних товарів оборонного призначення.

В той же час процес добровільної сертифікації може стати одним з етапів кодифікації товарів оборонного призначення, а кодифікація в свою чергу є необхідним кроком для постачання продукції до Збройних Сил України. Крім того метою кодифікації є сприяння сумісності систем логістики сил оборони України із системами логістики збройних сил інших країн, які використовують систему кодифікації НАТО.

Слід зазначити, що формування системи забезпечення якості товарів оборонного призначення все ще знаходиться на етапі становлення, немає єдиного визначеного підходу до процесів забезпечення якості на державному рівні, але все більше уваги приділяється питанням випробування та сертифікації продукції, наданням незалежної оцінки третьою стороною. Всі ці заходи мають на меті забезпечення додаткової впевненості як замовників так експлуатантів в якості продукції, створенні стійкої моделі та підходів до державного гарантування якості товарів оборонного призначення, які постачаються до Збройних Сил України та інших сил оборони України.

СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЗЕЛЕНОГО ПЕРЕХОДУ

Розгон Ольга Володимирівна

к.ю.н., доцент, провідний науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, Україна

Тривала тенденція до деіндустріалізації в національній економіці та спад потоку *інвестицій* у розвиток інновацій заважають переходу промисловості України на технології Індустрій 4.0 і 5.0.

Індустрія 4.0 докорінно змінила спосіб ведення бізнесу та взаємодії з клієнтами, проте світ почав активний рух до наступного рівня цієї Індустрії, а саме — 5.0.

Індустрія 4.0 фокусується на технологіях та автоматизації, а Індустрія 5.0 — на сприятливих соціальних перетвореннях і людських ресурсах [1].

Відповідно до Указу Президента України від 30.09.2019 р. № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» визначено Цілі сталого розвитку як орієнтир для розроблення проєктів прогнозних і програмних документів із метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

Державна політика України, спрямована на курс євроінтеграції, реалізована у Розпорядженні Кабінету Міністрів України про схвалення *Цілей кліматичної політики України до 2030 року*.

Початок обраного Україною шляху відбувся ще у 1996 році, коли державою було ратифіковано *Рамкову конвенцію ООН зі зміни клімату* (РКЗК ООН), ст. 2 якої визначає головну мету Конвенції — нормалізація концентрації парникових газів у атмосфері на такому рівні, щоб не перевищувати небезпечний антропогенний вплив на атмосферу. Україна також ратифікувала *Кіотський протокол* РКЗК ООН у 2004 році, за яким сторін закликають створити сприятливе середовище для подальшого *стимулювання інвестицій приватного сектору в екологічно безпечні технології та їх передавання*.

Зокрема, Ціль сталого розвитку 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» взята до уваги у Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках від 31.12.2024 р. № 1351-р. Індекс Цілі сталого розвитку 9, представлений ЮНІДО (UNIDO) у 2022 році, є актуальним свідченням *оцінки прогресу країн на шляху до сталого промислового розвитку*. Цей індекс відіграє вельми важливу роль у виявленні зон, які потребують обговорення та перспективами для покращення політики у зазначеній сфері.

Визначальним у *Проєкті Стратегії сталого розвитку України до 2030 року від 07.08.2018 р. № 9015* є інноваційне спрямування розвитку, яке ґрунтується на активному використанні знань і наукових досягнень, *стимулюванні інноваційної діяльності*, створенні сприятливого інвестиційного клімату, оновленні виробничих фондів, формуванні високотехнологічних видів діяльності та галузей економіки, підвищенні енергоефективності виробництва, *стимулюванні збалансованого економічного зростання*, основаному на залученні інвестицій у використання *відновлюваних джерел енергії, в екологічно безпечне виробництво та «зелені» технології*.

На практиці багато компаній також шукають стратегії для проходження переходу до *стійкості*, тобто до спроби зрозуміти, як досягти глибоких змін у наявних *соціально-технічних системах*, наприклад, *інфраструктурі, автомобільному транспорті та енергетиці* [2], часто шляхом дослідження потенціалу *нових технологій, бізнес-моделей і моделей співпраці*, спрямованих на отримання (і формування) конкурентних позицій у майбутньому [3]. Якщо кілька *підприємств* задіяні у ланцюжку створення вартості Індустрії 4.0, то їм необхідно підтримувати контроль над пропозиціями цінності бізнесу [4], а також дотримуватися законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Розгортання Індустрії 5.0 потребує більшої адаптації до швидких змін, а також перегляду різних стратегій та їх поєднання для ефективнішої роботи підприємства.

Індустрія 5.0 вказує на злагоджену інтеграцію людського фактора у цифрову економіку, формування цінності завдяки персоналізації та зваження соціальних і екологічних аспектів. Акцент переміщується на *сталій розвиток* і відповідальне виробництво з вказівкою на збереженні ресурсів та зменшенні впливу на навколишнє природне середовище.

Подолання негативних тенденцій і створенню нових інноваційних проєктів із використанням технологій Індустрій 4.0 та 5.0 може підштовхнути до залучення наявного досвіду їх втілення у економіці України. Так, *підприємства в Україні*, які мають бажання досягти більшої продуктивності та відповідати світовим стандартам, пристосовуються до нововведень Індустрій 4.0 та 5.0. На сьогодні чимало *підприємств України актуалізують інноваційні технології*, запроваджують «розумне» обладнання для покращення виробничих процесів через їх високотехнологічність. Україні слід зосередитися на обладнанні і об'єктах *альтернативної енергетики*.

Спонування до виробництва та споживання енергії, виробленої з джерел альтернативної енергетики, здійснюється шляхом стимулювання: споживачів до підвищення енергоефективності, зростання ризиків для потенційних інвесторів, стимулювання подальшого розвитку інвестиційних проєктів та програм, залучення на ці потреби інвестиційних ресурсів.

Суб'єктам господарювання, які виробляють електричну енергію з *альтернативних джерел енергії*, активним споживачам рекомендується встановлювати установки зберігання енергії та генеруючі установки гібридного типу, спроможні виробляти електричну енергію, як в синхронізованому з енергосистемою, так і в автономному режимі (ст. 9 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 № 555-IV). Стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії встановлений ст. 9-1 цього Закону.

Одним із принципів Національної економічної стратегії на період до 2030 року є декарбонізація економіки, який містить підвищення енергоефективності, розвиток *відновлюваних джерел енергії*, розвиток циркулярної економіки та синхронізація з ініціативою «Європейський зелений курс».

За дослідженнями Європейського інноваційного табло 2023 (European Innovation Scoreboard), Україна отримала 31 відсоток середнього бала в ЄС, що відносить її до категорії «зростаючих інноваторів». До сильних сторін української інноваційної екосистеми ЄС відносить експорт наукових послуг; відносно сильний сектор екологічних технологій; рівень зайнятості у науковій діяльності; рівень витрат у сфері венчурного капіталу; витрати на інновації, не пов'язані з дослідницькими роботами. Натомість потребує поліпшення ефективності робота у напрямках реалізації інноваційної продукції, кількості міжнародних наукових співпублікацій і рівень витрат на дослідження та розробку в державному секторі (Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках від 31.12.2024 р. № 1351-р).

Зелений індустріальний перехід дає поштовх для розвитку зеленої металургії, *відновлювальної та атомної енергетики*.

Євроінтеграційний шлях України у повоєнній відбудові дає можливість крокувати на курс *зеленої економіки та сталого розвитку*, який вміщує умови для розвитку еко-інноваційних проєктів у регіонах України. Упровадження цих проєктів дасть можливість збільшити кількість нових робочих місць, розквіт *інноваційного*

підприємництва і заохоченню інвестицій. В регіонах України формування систем керування еко-інноваційними проєктами є значним кроком для надання можливості сприяння ефективності та відповідальності у вирішенні екологічних вимог і відповідності меті Європейської зеленої угоди [5].

Правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України зазначені у Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ.

Перехід на «зелений курс» зазвичай передбачає витрати, пов'язані з інвестиціями в технології та інфраструктуру, дотриманням правил та інноваціями. Ці витрати відрізняються залежно від сектора та країни, і, зрештою, можуть бути невеликими порівняно з потенційними *перевагами екологізації* [6].

Конкурентоспроможна економіка є основою розквіту України в цілому, регіонів чи територіальної громади. Саме розквіт економіки забезпечує більший рівень та якість життя громадян України. А це залежить від обсягу вкладених інвестицій від публічного чи приватного інвестора.

Відмічаємо, що спрямування *публічних інвестицій* на економічний розвиток України через відповідні механізми у тому числі є механізмом виконання функцій і повноважень органами влади. Оскільки у забезпеченні економічного розвитку України безпосередньо зацікавлена держава, органи влади. Звідси завданнями економічного розвитку територій України мають бути *підтримка підприємництва* (у тому числі інноваційного), дієве використання місцевих ресурсів, підтримка конкурентоспроможності, допомога в пошуку нових можливостей для *економічного стимулювання і залучення на ці потреби інвестиційних ресурсів* [7].

Порядок підготовки, подання, оцінки та визначення критеріїв пріоритезації концепцій публічних інвестиційних проєктів на 2025 рік від 09.08.2024 р. № 903 визначає особливості підготовки, подання, оцінки та пріоритезації концепцій публічних інвестиційних проєктів.

Ініціаторами можуть бути головні розпорядники бюджетних коштів або підпорядковані їм *підприємства, установи та організації*, що вказані головними розпорядниками як ті, що можуть реалізувати відповідний проєкт, забезпечити фінансову і технічну підтримку, а також здійснити контроль за його виконанням у межах своїх повноважень. Інформація щодо визначених головними розпорядниками бюджетних коштів ініціаторів створення концепції вноситься головними розпорядниками бюджетних коштів до Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури, створеної відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 15.11.2022 р. № 1286 «Про реалізацію експериментального проєкту зі створення, впровадження та забезпечення функціонування Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови об'єктів нерухомого майна, будівництва та інфраструктури».

Таким чином, надання обов'язковості долучення екологічної складової до державної політики та/або програм загальнодержавного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку, будівництва інвестиційного клімату для заохочування коштів міжнародних інвесторів у природоохоронну діяльність створить долучення екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку територій України та підприємств.

Список використаних джерел:

1. Індустрія 5.0: зміна парадигми в промисловому секторі — людина в центрі уваги. ZN.UA. URL: <https://zn.ua/ukr/TECHNOLOGIES/industrija-50-zmina-paradihmi-v-promislovomu-sektori-ljudina-v-tsentri-uvahi.html>.
2. An agenda for sustainability transitions research: State of the art and future directions / J. Köhler et al. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. 2019. Vol. 31. P. 1–32. URL: <https://doi.org/10.1016/j.eist.2019.01.004>.
3. Berggren C., Magnusson T., Sushandoyo D. Transition pathways revisited: Established firms as multi-level actors in the heavy vehicle industry. *Research Policy*. 2015. Vol. 44, no. 5. P. 1017–1028. URL: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2014.11.009>.
4. Soares M. N., Kauffman M. E. Industry 4.0: Horizontal Integration and Intellectual Property Law Strategies In England. *Revista Opinião Jurídica (Fortaleza)*. 2018. Vol. 16, no. 23. P. 268. URL: <https://doi.org/10.12662/2447-6641oj.v16i23.p268-289.2018>.
5. Сокур М. Еко-інновації для сталого розвитку: сучасний стан, механізми фінансування та проєктна діяльність. Scientific journal «*Modeling the development of the economic systems*». 2023. № 4. С. 84–91. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/244>. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-11>.
6. Койралла Ш. Чому МСП мають значення для зеленого та інклюзивного зростання. *Green Industry*. URL: https://www.greenindustryplatform.org/uk/blog/why-smes-matter-green-and-inclusive-growth?f0=&f10=&f11=&f12=&f13=&f14=&f15=&f16=&f17=&f18=&f19=&f1=&f20=&f21=&f22=&f23=&f24=&f25=&f26=&f27=&f28=&f29=&f2=&f30=&f31=&f32=&f33=&f34=&f35=&f36=&f37=&f38=&f3=&f4=&f5=&f6=&f7=&f8=&f9=&facets_query=.
7. Федюк В. Роль публічних інвестицій у залученні приватного фінансування в розвиток вітчизняної економіки. *Інститут громадянського суспільства*. 2023. URL: <https://www.csi.org.ua/news/rol-publichnyh-investycij-u-zaluchenni-pryvattogo-finansuvannya-u-rozvytok-vitchyznanoi-ekonomiky>.

ДІЛОВІ КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сисоєва Інна

*д.е.н., професор, професор кафедри економіки, обліку та оподаткування
Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського
національного університету*

Красуцький Сергій

*викладач кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін
Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського
національного університету*

Ділові комунікації є важливим елементом функціонування сучасного підприємства, забезпечуючи ефективний обмін інформацією між різними підрозділами, керівниками та іншими зацікавленими сторонами. В умовах зростаючої конкуренції, складності бізнес-процесів та глобалізації, роль ділових комунікацій особливо зростає, адже від їхньої якості значною мірою залежить ефективність управлінських рішень.

Ділові комунікації — це процес обміну інформацією, ідеями та даними, що забезпечує узгодженість дій між усіма учасниками бізнес-процесів. У контексті

облікового аспекту, вони спрямовані на передачу фінансової та нефінансової інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Ділові комунікації охоплюють як внутрішню взаємодію (між працівниками та керівниками), так і зовнішню (з партнерами, постачальниками, інвесторами) [1].

Успішність ділових комунікацій на підприємстві визначається такими чинниками, як точність, оперативність, прозорість та доступність інформації. У бухгалтерському обліку ці аспекти є критично важливими, адже помилки чи неточності можуть призвести до прийняття хибних рішень, що впливають на діяльність підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Ділові комунікації на підприємстві: ключові аспекти

Аспекти	Ключові моменти
Сутність ділових комунікацій	Обмін інформацією для узгодження дій, зокрема фінансових даних, відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та ефективності роботи як окремих підрозділів, так і всієї організації. Він передбачає своєчасну передачу точних і повних даних через інтегровані системи, такі як ERP або CRM, що дозволяє уникнути дублювання інформації, мінімізувати ризики та покращити координацію між учасниками процесу. Особливу увагу приділяють захисту конфіденційності даних та відповідності законодавчим вимогам.
Значення у бухгалтерському обліку	Ділові комунікації в бухгалтерському обліку відіграють вирішальну роль у забезпеченні ефективного управління фінансовими процесами та прийнятті обґрунтованих рішень. Вони включають обмін інформацією між внутрішніми і зовнішніми стейкхолдерами, такими як керівництво, співробітники, інвестори, аудиторі, постачальники та регуляторні органи. Завдяки якісним комунікаціям бухгалтерський облік стає прозорим і зрозумілим для всіх зацікавлених сторін, що сприяє довірі, зменшенню ризиків і дотриманню правових норм. Крім того, ефективні комунікації дозволяють оперативно обмінюватися фінансовими даними, пояснювати складні аспекти облікової політики, координувати дії в рамках контролю та аудиту, а також підтримувати гармонійні робочі відносини. У результаті це підвищує якість облікової діяльності та ефективність управління фінансами організації.
Інструменти комунікацій	Електронна пошта, автоматизовані системи, хмарні технології, дашборди, звіти.
Виклики та перешкоди	Адаптація до нових технологій, неправильна інтерпретація даних, інформаційні бар'єри.
Шляхи вдосконалення	- Проведення тренінгів з розвитку навичок ведення переговорів, публічних виступів і активного слухання. - Формування культури зворотного зв'язку для покращення розуміння та взаємодії

Продовження табл.1

	<ul style="list-style-type: none"> - Використання цифрових інструментів, таких як месенджери (Microsoft Teams, Slack), CRM-системи або платформи для відеоконференцій (Zoom, Google Meet), для спрощення комунікацій. - Автоматизація процесів обміну інформацією через ERP-системи. - Вибір найбільш відповідних каналів залежно від типу інформації (електронна пошта, зустрічі, месенджери тощо). - Усунення дублювання або перевантаження інформаційних потоків. - Встановлення чітких правил та процедур для ділового листування, звітності та проведення зустрічей. - Розробка корпоративних стандартів комунікації для забезпечення єдності стилю. - Заохочення відкритого діалогу та обміну ідеями між усіма рівнями співробітників. - Підтримка етичних принципів комунікації, таких як прозорість, чесність та повага. - Регулярне оцінювання ефективності існуючих комунікаційних процесів. - Впровадження змін на основі зворотного зв'язку від співробітників та партнерів.
--	--

Бухгалтерський облік є центральним елементом системи інформаційного забезпечення підприємства [5]. Він акумулює дані про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки, які стають основою для стратегічного і тактичного управління. Ефективні ділові комунікації дозволяють забезпечити:

1. Прозорість і підзвітність, адже завдяки чіткій передачі облікової інформації, керівництво підприємства та інші зацікавлені сторони можуть отримати повну картину про фінансовий стан компанії.

2. Швидкий доступ до облікової інформації через налагоджені канали комунікації сприяє ухваленню обґрунтованих управлінських рішень.

3. Контроль і відповідність законодавству.

4. Зміцнення довіри.

Отже, ділові комунікації є невід'ємною частиною системи бухгалтерського обліку, оскільки вони забезпечують ефективний обмін інформацією, координацію дій і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Успішна комунікація дозволяє інтегрувати дані з різних підрозділів, узгоджувати фінансові показники, дотримуватися правових вимог і вчасно інформувати зацікавлені сторони про стан справ. Використання сучасних цифрових інструментів, таких як ERP-системи, електронний документообіг і платформи для спільної роботи, підвищує точність, оперативність і доступність даних, сприяючи зменшенню помилок і уникненню непорозумінь. Крім того, ефективна комунікація сприяє побудові довірчих відносин між внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами, забезпечуючи прозорість фінансових процесів і зміцнюючи репутацію організації [2]. Завдяки вдосконаленню комунікативних навичок

співробітників, стандартизації процедур взаємодії та впровадженню культури відкритого діалогу, організація здатна створити більш гнучке й ефективне середовище для управління ресурсами та досягнення стратегічних цілей. Таким чином, ділові комунікації стають ключовим інструментом у побудові сучасної системи бухгалтерського обліку, що відповідає вимогам динамічного бізнес-середовища.

Таким чином, ділові комунікації на підприємстві в обліковому аспекті є критично важливими для забезпечення ефективного управління, прозорості та довіри. Інтеграція сучасних технологій, навчання персоналу та вдосконалення процесів обміну інформацією – це ключові кроки до підвищення їхньої ефективності. Успішні ділові комунікації сприяють не лише досягненню стратегічних цілей підприємства, але й створенню стійкої системи взаємодії між усіма учасниками бізнес-процесів.

Список використаних джерел:

1. Безручук С. Л. Зміна підходів до якості облікової інформації: історичний аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2021. №2(49), С. 3-7. URL: [https://doi.org/10.26642/pbo-2021-2\(49\)-3-7](https://doi.org/10.26642/pbo-2021-2(49)-3-7)
2. Засадний Б. А. Комплексне оцінювання якості облікової інформації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 11. С. 849-853. URL: <http://global-national.in.ua/issue-11-2016/19-vipusk-11-cherven-2016-r/2221-zasadnij-b-a-kompleksna-otsinka-yakosti-oblikovoji-informatsiji..>
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
4. Головай Н., Сисоева І. Місце бухгалтерського обліку в управлінні діяльністю підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск № 53. С 167–171. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/36-2021>
5. Сисоева І.М. Облікова політика як складова інформаційних ресурсів підприємства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України» (Тернопіль, 21-22 листопада 2007 року). Тернопіль, 2007. С. 368–372.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стефанюк Євген

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 051 «Економіка»
Академії праці, соціальних відносин і туризму
м. Київ*

Однією зі складових системи національної економічної безпеки є стабільне ефективне функціонування сфери житлово-комунальних послуг, діяльність якої безпосередньо впливає на соціальне благополуччя населення та значною мірою формує соціальний клімат країни. Кризові явища в сфері ЖКП у період до широкомасштабної збройної агресії РФ (критичний знос основних фондів, екстенсивний адміністративний характер управління підприємствами і кампаніями сфери, економічно необґрунтована політика ціноутворення тарифів на відповідні послуги тощо), драматично ускладнені наслідками бойових дій на території України (знищення частини житлово-комунальної

інфраструктури, дефіцит робочої сили, експонентне збільшення заборгованості населення за спожиті послуги та ін.), загострюють і актуалізують пошук та впровадження нових прогресивних моделей і форм господарювання в даній сфері національної економіки. Однією з таких моделей в сучасних умовах виступає інноваційна політика.

Глобальна цифровізація сучасного суспільства ХХІ ст. проникла в усі без винятку його сфери, зачепивши як соціальні, так і особистісні аспекти життя людини; суспільство стає дедалі більш інформаційним (відповідно до широко відомого закону Мура, обсяг інформації кожні десять років подвоюється). При цьому, якісно новою, фундаментальною ознакою розвитку цивілізації в новому тисячолітті є його динамізм, швидкозмінюваність, мінливість форм і процесів. Як наслідок, сучасні виклики, адресовані ним сфері ЖКП також відрізняються багатоманітністю проявів і високими темпами змін. По суті, ефективність функціонування житлово-комунальної сфери безпосередньо залежить від адекватності й швидкості реакції на ці виклики. Динамічні темпи ключових процесів глобалізації та інтеграції в суспільстві об'єктивно потребують фундаментального наукового осмислення нової сутності даної сфери та вимагає розробки сучасної теоретичної бази та встановлення інституціонального статусу в цих умовах.

Аналіз профільних джерел з піднятої проблеми дозволяє стверджувати, що інновації в сфері ЖКП часто диференціюють на дві групи – продуктові та процесуальні [1; 2]. Продуктові інновації стосуються впровадження технологічно нових або вдосконалених існуючих технічних продуктів, що актуально під час модернізації та капітального ремонту зношеного житлового та комунального фонду (напр., застосування нових матеріалів і конструкцій та екологічні інновації в області переробки та рециркуляції відходів на основі модульних рішень з метою зменшення екологічних навантажень і заощадження ресурсів). До процесних інновацій належать глобальні зміни в інституційній структурі ЖКК, зумовлені необхідністю модернізації і роздержавлення галузі.

Аналіз спеціальних джерел з проблеми впровадження інноваційних технологій у сферу житлово-комунальних послуг дозволяє констатувати, що станом на даний час на підприємствах галузі функціонує в обмеженій або повній мірі цілий їх комплекс, повний розгляд якого об'єктивно неможливий в рамках несамостійного дослідження. При цьому, основними з них є:

1) *впровадження Internet of Things (IoT)* у діяльність підприємств ЖКП. «Інтернет речей» (Internet of Things, IoT) - глобальна мережа підключених до мережі Інтернет фізичних пристроїв («речей», девайсів), оснащених сенсорами, датчиками і пристроями передачі інформації та об'єднаних за допомогою підключення до центрів контролю, управління і обробки інформації; прикладами запровадження IoT-технологій в сферу ЖКП в Україні є успішний проект оцифрування споживання комунальних послуг у м. Львів (з 2022 р.), складовими якого стали повне покриття міста 4G та LoraWan мережами, заміна 4500 лічильників обліку витрати води, 6000 лічильників обліку електроенергії та підключення їх до автоматичної передачі даних, заміна 250 точок вуличного освітлення із системою автоматичного включення-вимкнення, заміна 100 км електричних кабелів, встановлення понад 70 камер відеоспостереження на вулицях і спорудах міста, підключення системи контролю доступу (у тому числі, ідентифікації осіб) у школах, запуск систем екологічного

контролю, виявлення задимлення, моніторингу громадського транспорту, розробка цифрової 3D-мапи Львова з відображенням на ній всіх показань з датчиків, встановлення теплих зупинок з автоматами заряджання для гаджетів від сонячних батарей;

2) спалювання твердої біомаси рослинного походження у сучасних біопаливних котлах; згідно з оцінками експертів Біоенергетичної асоціації України, для нашої держави використання місцевих видів біопалива (деревини, соломи, лушпиння соняшника, відходів виробництва кукурудзи та ін.) в якості первинного джерела енергії для виробництва теплової енергії на потреби опалення та гарячого водопостачання є першочерговим пріоритетом використання енергетичного потенціалу [3]. Аналіз структури собівартості 1 Гкал свідчить, що найбільша частка витрат (55-75%), пов'язаних із виробництвом та постачанням тепла, припадає на паливо;

3) впровадження автоматизованих систем управління процесами водопостачання та водовідведення (АСУ ТП та АСКОЕ); експерти відзначають, що вихідними енергозберігаючими заходами є заміна насосного обладнання на водопровідних та каналізаційних насосних станціях, впровадження частотного регулювання та установок плавного пуску, встановлення технологічного та комерційного обліку води [4]. Інноваційним рішенням даної проблеми є впровадження автоматизованих систем дистанційного контролю та управління процесами водопостачання та водовідведення (АСУ ТП) та автоматизованих системи комерційного обліку електроенергії (АСКОЕ). Вказані системи, по своїй суті smart, дозволяють забезпечити функції з оперативного контролю основних параметрів технологічного процесу та виявлення і реєстрацію аварійних і передаварійних ситуацій, а також дистанційне керування технологічним процесом подачі води та перекачування стоків.

Потенціал і перспективи впровадження інноваційних технологій в сферу житлово-комунальних послуг України на сучасному етапі розвитку бачиться нам вельми перспективним, а корисний ефект такої модернізації попередньо оцінюється у 1,5 -1,8 млрд грн у середній перспективі та до 8-10 млрд грн – у віддаленій.

Список використаних джерел:

1. Безус В. О. Інноваційні інструменти управління розвитком житлово-комунального господарства міста : дис... канд. екон. наук : 281 / Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Дніпро, 2023. 276 с.
2. Гончарук Н. Т. Удосконалення управління розвитком житлово-комунального господарства українських міст в умовах децентралізації. Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Державне управління», 2023. № 3(9). С. 194-207. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-3\(9\)-194-207](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-3(9)-194-207)
3. Біоенергетична асоціація України : офіційний веб-сайт. URL: <http://www.uabio.org/img/files/news/pdf/geletukha-uspp-2-10-2014.pdf> (дата звернення: 11.01.2025).
4. Зелена книга регулювання ринку водопостачання та водовідведення. Офіс ефективного регулювання BRDO. 2021. 152 с. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2024/06/13-ZK-Regulyuvannya-rynku-vodopostachannya-i-vodovidvedennya.pdf> (дата звернення: 13.01.2025).

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Христенко Олександр

Аспірант

Богуславська Світлана

*д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

У сучасних умовах глобалізації, цифрової трансформації та стрімкого розвитку технологій інновації стають одним із ключових чинників успіху організацій. Інноваційна діяльність є не лише основою для підвищення конкурентоспроможності, але й важливим інструментом адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Здатність організацій впроваджувати нові ідеї, технології, продукти та послуги залежить від ефективності їхніх стратегій управління інноваціями. Науковці та практики пропонують різноманітні підходи до управління інноваційною діяльністю, зокрема моделі відкритих інновацій, концепцію інноваційної культури, адаптивні стратегії та методи колаборації. Проте їхня ефективність суттєво залежить від специфіки галузі, ресурсів організації та рівня її технологічної зрілості. У матеріалах тез доповіді розглядаються теоретичні аспекти управління інноваційною діяльністю та результати емпіричного дослідження, спрямованого на виявлення ключових стратегій, які дозволяють організаціям ефективно реалізовувати інноваційні процеси. Основна увага приділяється аналізу бар'єрів та умов, що сприяють успішному впровадженню інновацій.

Таким чином, дана робота спрямована на обґрунтування підходів до управління інноваційною діяльністю, які враховують сучасні виклики та потреби організацій, а також на визначення практичних рекомендацій для їх реалізації. Інноваційна діяльність є ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності сучасних організацій. В умовах швидких технологічних змін та глобалізації ринків ефективно управління інноваціями стає стратегічним пріоритетом.

Ключові слова: інноваційна діяльність, стратегії управління, інноваційна культура, адаптивне управління, відкриті інновації.

Виклад основного матеріалу.

Успішний розвиток сучасних організацій залежить від їх здатності адаптуватись до змінюваного середовища та упроваджувати інновації. Однак, успішні інновації можливі лише за умови гарантування економічної безпеки організації. Економічна безпека виступає фундаментом для сталого розвитку бізнесу та забезпечує умови для повноцінної реалізації інноваційних потенціалів. Теоретичні засади управління інноваціями в контексті економічної безпеки полягають у визначенні інновацій як ключового чинника економічної стабільності та розвитку. Зв'язок між економічною безпекою та здатністю організацій створювати й успішно впроваджувати інновації. До актуальних загроз та викликів інноваційній діяльності в сучасних організаціях можна

віднести нестачу фінансових ресурсів для фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (R&D). Опір змінам з боку персоналу та сторонніх стейкхолдерів також є недосконалою складовою побудови менеджменту в сучасних організаціях в умовах гарантування економічної безпеки.

Якщо визначати деякі напрямки стратегій управління інноваціями в умовах гарантування економічної безпеки підприємств та організацій, то слід звернути увагу на такий аспект, як формування інноваційної культури в царині сприяння співробітництву та творчому пошуку. Застосування дигітальних технологій заради підвищення ефективності процесів є першочерговим завданням для створення сприятливого середовища у процесах управління інноваційною діяльністю підприємств.

Розглянемо та коротко проаналізуємо теоретичні підходи до управління інноваційною діяльністю.

Таблиця 1

Теоретичні підходи до управління інноваційною діяльністю

	Характеристика підходу
Теорія інноваційного розвитку (Й. Шумпетер)	Підкреслює значення радикальних змін та підприємницького потенціалу
Моделі відкритих інновацій (Г. Чесбро)	Акцент на співпраці з зовнішніми партнерами для створення нових рішень
Підхід до адаптивного управління	Адаптація стратегій до динамічних змін у середовищі
Теорія системного підходу	Цей підхід розглядає інноваційну діяльність як комплекс взаємопов'язаних елементів, що функціонують у єдиній системі. Організація оцінюється як відкрита система, яка взаємодіє із зовнішнім середовищем. Основна увага приділяється ефективній координації між підрозділами, ресурсами та процесами для досягнення інноваційних цілей.
Теорія процесного підходу	В основі процесного підходу лежить ідея управління інноваціями як сукупності етапів: від генерації ідей до їх впровадження у виробництво чи послуги. Цей підхід передбачає формування чіткої стратегії інноваційного циклу, використання сучасних інструментів управління проектами та моніторинг результатів.
Теорія стратегічного підходу	Стратегічне управління інноваціями акцентує увагу на довгострокових цілях організації, враховуючи зовнішні виклики та тенденції. Це передбачає визначення ключових напрямів інновацій, оцінку ризиків, а також інтеграцію інновацій у загальну бізнес-стратегію компанії.
Культурно-орієнтований підхід	У центрі цього підходу – формування інноваційної культури, яка сприяє підтримці творчості, співробітництва та гнучкості в організації. Особлива увага приділяється мотивації співробітників, створенню умов для генерації ідей та впровадженню новаторських рішень.

Продовження табл.1

Екосистемний підхід	Цей підхід визнає, що інноваційна діяльність не може бути ізольованою; вона здійснюється в межах ширшої інноваційної екосистеми. Це передбачає співпрацю з іншими компаніями, університетами, дослідницькими центрами, урядовими установами та інвесторами.
Інституційний підхід	Підхід зосереджений на впливі регуляторного середовища, державної політики та інституційних механізмів на інноваційну діяльність організації. Особливо актуальним цей підхід є в умовах економічної нестабільності та необхідності адаптації до нових вимог ринку.

Джерело: систематизовано автором на основі : [1-8]

Застосування перелічених підходів дозволяє організаціям комплексно вирішувати завдання інноваційного розвитку, враховуючи як внутрішні можливості, так і зовнішні виклики. Їх ефективне поєднання сприяє досягненню конкурентних переваг і забезпеченню економічної безпеки організації [9].

Висновки та рекомендації. Для успішного управління інноваційною діяльністю необхідно інтегрувати гнучкі стратегії, які враховують швидкі зміни середовища [10]. Особлива увага має приділятися підвищенню кваліфікації персоналу, розвитку цифрової інфраструктури та формуванню інноваційної екосистеми. Співпраця між бізнесом, наукою та державою є ключовою умовою для забезпечення ефективності інноваційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Барановський, М. О., & Полякова, Т. В. (2021). Інноваційна діяльність як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємств. *Економіка і держава*, (4), 56–61. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.56>
2. Гончарова, Н. В. (2022). Управління інноваціями: сучасні виклики та шляхи їх подолання. *Вісник економічної науки України*, (2), 23–28. <https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.2.23>
3. Дроздова, Н. О., & Шевчук, В. І. (2020). Інноваційна культура організації: теоретичні засади та практичні аспекти впровадження. *Інноваційна економіка*, 11(5-6), 34–41.
4. Жукова, Л. О. (2023). Економічна безпека підприємств: стратегічні аспекти управління інноваціями. *Актуальні проблеми економіки та управління*, (1), 10–16.
5. Клименко, І. П., & Тарасенко, Ю. В. (2021). Цифровізація як драйвер інноваційного розвитку підприємств. *Науковий вісник Полісся*, 2(18), 21–28. <https://doi.org/10.25140/2410-9576-2021-2-18-21-28>
6. Коваленко, О. С. (2022). Стратегічні підходи до управління інноваційними проектами в умовах кризи. *Економічний часопис*, (3), 78–83.
7. Назаренко, О. В., & Романенко, С. П. (2020). Інноваційна активність підприємств у контексті забезпечення економічної безпеки. *Економічний простір*, (158), 50–58. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/158-7>
8. Осадчук, Т. А. (2023). Екосистемний підхід до управління інноваційною діяльністю в сучасних умовах. *Інноваційний менеджмент: теорія та практика*, 1(5), 35–42.
9. Рябченко, С. І., & Григоренко, М. С. (2021). Роль інноваційних стратегій у забезпеченні сталого розвитку підприємств. *Журнал європейської економіки*, 20(3), 44–50. <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.044>
10. Сидоренко, П. М. (2023). Інноваційні технології та їх вплив на економічну безпеку підприємств. *Економіка розвитку*, (2), 12–18.

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Цап'юк Надія

здобувач освіти за спеціальністю 051 Економіка

Бережницька Уляна

к.е.н., доцент, завідувач кафедри прикладної економіки

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

м. Івано-Франківськ

Економічна безпека є фундаментальним чинником соціально-економічного розвитку будь-якої держави, в тому числі і України. Вона забезпечує надійне функціонування економічної системи, дозволяючи уникати кризових ситуацій, а також зменшує вплив внутрішніх і зовнішніх загроз. Водночас, одним з головних перешкод і викликів для економічної безпеки є тіньова економіка, адже в сучасних умовах глобалізації тінізація економіки стає основною загрозою економічного розвитку держави, особливо в країнах із перехідною економікою. Відповідно, ДЕТІНІЗАЦІЯ економіки є необхідною умовою для досягнення сталого розвитку, збільшення бюджетних надходжень та підвищення рівня економічної безпеки, особливо зараз, в умовах російсько-української війни. Мусимо також розуміти, що цей процес вимагає впровадження ефективних механізмів та стратегій, спрямованих на забезпечення прозорості бізнесу, зниження рівня корупції та оптимізацію податкової системи.

В умовах воєнного стану для України надзвичайно важливо забезпечити економічну стабільність із збільшенням податкових надходжень і залучення інвестицій у державний сектор. Це необхідно для покращення соціальних стандартів, таких як підвищення мінімальної заробітної плати, забезпечення гарантій та встановлення реального прожиткового мінімуму.

Економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання; передбачає здатність держави протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, захищати економічні інтереси і забезпечувати стабільність [1].

Тіньова економіка є однією із загроз економічної безпеки, зменшує доходи до бюджету, підриває економічну стійкість держави. Тіньова економіка – вся економічна діяльність, яку за тих чи інших причин не враховує офіційна статистика і яка не включається при підрахунках до показників національних рахунків [2]. Основні причини розвитку тіньової економіки: високий рівень корупції; недосконала податкова система; складні та громіздкі регуляторні механізми; низький рівень довіри до державних інституцій тощо.

Ефективна боротьба з корупцією є одним із важливих шляхів детінізації економіки. За даними рейтингу Corruption Perceptions Index рівень корупції в Україні є значний: позиція нашої держави у рейтингу – 117 місце серед 180 країн, а нашими сусідами у рейтингу є Єгипет, Есватіні, Непал, Сьєрра-Леоне, Замбія [5, с. 26]. Зниження рівня корупції допоможе створити сприятливі умови для розвитку бізнесу, досягти довіри до державних інституцій та зменшить рівень ухилення від податків.

Запровадження цифрових інструментів для надання державних послуг також допоможе підвищити прозорість процесів і мінімізувати корупційні ризики. Ефективною в протидії корупції є й електронна система «Єдиний портал державних послуг «Дія», яка дозволяє підприємцям та громадянам проводити оплату послуг без особистої взаємодії з чиновниками, що значно знижує ризик корупційних схем.

Одним із головних механізмів детінізації є проведення податкової реформи, спрямованої на зниження податкового навантаження на підприємців, спрощення процедури подання звітності й усунення адміністративних перешкод для бізнесу. Важливою складовою цієї реформи є впровадження прозорих і зручних механізмів податкового адміністрування, таких як електронні системи подання декларацій, що мінімізують можливості для корупції та ухилення від податків.

Окрім того, для боротьби з тіньовою економікою необхідно підвищити ефективність роботи правоохоронних органів щодо притягнення до відповідальності осіб, які займаються незаконною діяльністю. Це може бути досягнуто через: посилення контролю за дотриманням законодавства; запровадження жорсткіших санкцій за порушення законів; підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів і судової системи.

Інноваційні технології також можуть значно підвищити прозорість економіки та знизити рівень тінізації. Діджиталізація передбачає перехід на електронні форми взаємодії між підприємствами та державними органами, що дозволяє зменшити можливості для ухилення від податків та корупції. Впровадження електронних систем оподаткування через Дію та фінансового моніторингу дозволяє автоматизувати процеси звітності та сплати податків, що зменшує кількість помилок та зловживань. Також цифровізація процесів забезпечує електронний документообіг, що спрощує ведення бізнесу та мінімізує потребу особистих контактів із чиновниками.

Фінансова грамотність є фактором у боротьбі з тіньовою економікою, адже громадяни, які мають високу фінансову грамотність, краще розуміють необхідність сплати податків та наслідки ухилення від них. Тому Україна повинна ініціювати просвітницькі кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності населення щодо важливості сплати податків, законності підприємницької діяльності та негативних наслідків тіньової економіки.

Проте в умовах війни ефективність даних заходів є вкрай низькою, в тому числі через постійні зміни в законодавстві, збільшення податків, що веде до закриття малих підприємств та перехід до тіньової економіки.

З огляду на курс України на євроінтеграцію, необхідно розробити власні механізми подолання тіньової економіки, використовуючи досвід ЄС, особливо у сфері політико-правових, інституційних та інформаційно-аналітичних інструментів. Наприклад, у Німеччині боротьба з тіньовою економікою є жорсткою та ефективною. Уряд країни створив декілька організації для детінізації: Федеральна фінансова поліція, Відділ боротьби з організованою злочинністю та корупцією, а також Департамент внутрішніх розслідувань. Крім цього, законодавство країни значно обмежує діяльність державних службовців у тих сферах, де вони можуть бути причетні до тіньової економіки або корупції. Для таких осіб передбачена кримінальна відповідальність за незаконні дії. Крім того, після звільнення з посади державний службовець не має права розголошувати інформацію про свою попередню діяльність, однак у певних випадках це можливо лише за спеціальним дозволом виданим законодавством Німеччини [3, с. 58].

Важливим аспектом міжнародного співробітництва у сфері детінізації стає обмін інформацією між національними органами правопорядку та фінансовими розвідувальними службами. Країни спільно працюють над ініціативами, спрямованими на зміцнення правового простору ЄС у цій сфері, що дозволяє розвивати навчальні програми та підготовку фахівців для ефективної боротьби з тіньовою економікою [4, с. 214].

Отже, забезпечення економічної безпеки за умов політики детінізації економіки є важливим завданням для України. Тіньова економіка завдає серйозної шкоди економічній стабільності, сприяє зростанню корупції, соціальної нерівності та знижує довіру до державних інституцій.

Впровадження ефективних механізмів детінізації, зокрема таких як податкові реформи, боротьба з корупцією, підтримка малого та середнього бізнесу, підвищення правової культури, посилення міжнародного співробітництва, дозволить створити стабільну та прозору економічну систему. Детінізація економіки України сприятиме покращенню інвестиційного клімату, підвищенню соціальної справедливості і конкурентоспроможності бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
2. Бережницька У. Б., Савко О. Я. Соціально-економічна безпека : навч. посібник. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2016. 264 с.
3. Дяченко О. П. Зарубіжний досвід щодо державних механізмів детінізації економіки країн Європейського союзу. Держава та регіони. Серія: Державне управління, 2017. № 3 (59). С. 55–60.
4. Озюменко Є. Ю. Правове забезпечення детінізації економіки: досвід країн ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. № 4. С. 209–215.
5. Павленко Н. В., Виганяйло С. М., Пилипенко Н. М. Детінізація економіки України як чинник економічного зростання. *Економічна наука*, 2021. С. 21–28.

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Шведь Роман

вчитель методист,

*директор Дніпровського ліцею № 67 «Джерело» Дніпровської міської ради,
м. Дніпро*

Скрипник Наталія

к.е.н., доцент,

*доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів
Дніпровського національного університету ім. О. Гончара
м. Дніпро*

У сучасних умовах глобалізаційних перетворень інноваційна активність підприємств стає ключовим фактором їхньої конкурентоспроможності та стійкості на ринку. Розширення міжнародної торгівлі, інтеграція ринків, а також швидкий розвиток технологій призводять до необхідності постійного вдосконалення продуктів, процесів

та послуг. Підприємства, які активно інвестують в інновації, мають можливість адаптуватися до змін ринку, залучати нових клієнтів та знижувати витрати.

Однак динаміка інноваційної активності залежить від багатьох факторів: рівня інвестицій, державної підтримки, рівня розвитку науково-технічної бази та готовності підприємств до трансформацій. У процесі глобалізації зростає важливість співпраці з міжнародними партнерами, що дозволяє компаніям впроваджувати новітні технології та розширювати ринки збуту.

Рівень підтримки розвитку технологій у країнах залежить від державної політики, інвестицій, науково-дослідних програм та розвитку інфраструктури. Технології розвиваються швидкими темпами, і країни, що підтримують інновації, здатні краще адаптуватися до змін у глобальній економіці. Це дозволяє їм бути більш стійкими до нових викликів, як-от автоматизація робочих місць та зростання глобальної конкуренції.

Країни, які активно підтримують інновації, можуть приваблювати іноземні інвестиції. Стартапи та технологічні компанії шукають сприятливі умови для розвитку, а країни з розвинутою інфраструктурою та підтримкою інновацій стають привабливими для інвесторів. Це створює робочі місця з привабливою заробітною платою, що покращує політичні позиції правлячої партії також.

Загалом, підтримка інновацій є стратегічним кроком для забезпечення довготривалого процвітання і розвитку країни, підвищення її міжнародного престижу і вирішення важливих соціальних та економічних проблем. Державна політика стимулює дослідження та розробки за допомогою податкових пільг для компаній, які інвестують у технології.

Інноваційні компанії завдяки стратегічному підходу до розвитку створюють умови для сталого зростання доходів. Стратегії спрямовані на використання нових технологій, проникнення на нові ринки, диверсифікацію продуктів та послуг, а також на вдосконалення операційної ефективності. До таких підходів відносять основні – диверсифікація, вихід на нові ринки та цифровізація. Диверсифікація продуктів допомагає зменшити залежність від одного джерела доходу, розширюючи пропозицію для різних сегментів ринку.

Розширення на нові ринки, зокрема міжнародні, відкриває доступ до ширшої аудиторії та дозволяє використовувати потенціал регіонів, що розвиваються. Цифрові стратегії, такі як автоматизація процесів, використання big data та штучного інтелекту, забезпечують підвищення ефективності операцій і персоналізацію продуктів для клієнтів. В таблиці 1 наведений рейтинг країн за фактором підтримки інновацій.

Таблиця 1

Рейтинг країн за рівнем підтримки ними інновацій та технологічного прогресу за даними Global Innovation Index 2024 (GII) [1]

Місце	Країна	Сфери підтримки інновацій та технологічного прогресу
1	США	Великі інвестиції в дослідження (DARPA, NASA), венчурний капітал, Кремнієва долина
2	Південна Корея	Інтеграція технологій у щоденне життя, підтримка компаній як Samsung і LG
3	Німеччина	Державні програми підтримки інновацій, акцент на індустрію 4.0

Продовження табл.1

4	Ізраїль	Розвинена стартап-екосистема, державні гранти для досліджень та інновацій
5	Японія	Інвестиції в робототехніку, електроніку та штучний інтелект
6	Сінгапур	Технологічний хаб Азії, підтримка стартапів через державні програми
7	Китай	Масштабні державні інвестиції у штучний інтелект, блокчейн та 5G
8	Швеція	Підтримка інноваційних компаній та стартапів, розвиток екологічних технологій
9	Фінляндія	Державні програми фінансування досліджень, акцент на освіту в сфері ІТ
10	Франція	Інвестиції в стартапи, підтримка високотехнологічних секторів

Таким чином, ці країни є лідерами як за кількістю технологічних компаній, так і за рівнем державної підтримки, що свідчить про їхню комплексну стратегію розвитку інновацій. Їхній успіх забезпечується як активним розвитком власних технологічних секторів, так і значними інвестиціями у дослідження та розвиток.

У 2023 р. найбільші інвестиції в технології зробила компанія Amazon, яка витратила на дослідження та розробки понад 73 млрд. дол. США. Це більше, ніж будь-яка інша компанія світу, і майже вдвічі більше, ніж у таких гігантів, як Alphabet (Google) і Meta. Основні напрямки інвестицій Amazon включають технологічну інфраструктуру, зокрема штучний інтелект, хмарні сервіси та автономні технології.

Інші компанії, такі як Alphabet і Meta, також значно збільшили свої інвестиції у 2023 р., зокрема в області штучного інтелекту та метавсесвіту, причому Meta витрачає до 30% своїх доходів на дослідження [2].

Країни, які недостатньо інвестують у розвиток технологій та інновацій, стикаються з рядом економічних і соціальних проблем. Наприклад, в Аргентині інвестиції в науку та технології є низькими (менше 1% ВВП), що призводить до відтоку висококваліфікованих фахівців і обмежених можливостей для технологічних проривів. Це уповільнює економічне зростання та обмежує можливості на світовому ринку. Також у антирейтинг держав входять ще Нігерія, Єгипет та Бангладеш. Основними причинами низьких витрат на технології в цих країнах є політична нестабільність, корупція, відсутність фокусу на інноваціях, обмежені ресурси та концентрація на базових економічних потребах. Як результат, ці країни відстають у технологічному прогресі, що позначається на їхній конкурентоспроможності та економічному розвитку. Можна стверджувати, що технології з роками відіграють дедалі важливішу роль у формуванні конкурентоспроможності компаній. Нарощення інвестицій у технологічний сектор підтверджує, що компанії усвідомлюють зростаючу значимість інновацій для утримання лідерських позицій на ринку.

Інноваційний розвиток підприємництва на глобальному рівні стикається з численними викликами, які водночас є і загрозами, і новими можливостями для зростання та трансформації. Однією з головних загроз є стрімкі технологічні зміни. Компанії, що не встигають адаптуватися до нових технологій, можуть втратити свою

конкурентоспроможність, а інвестиції в інновації можуть не завжди бути виправданими через короткий життєвий цикл нових рішень. Це створює ризики для компаній, які можуть зіткнутися з технологічним застаріванням [3].

Іншою значущою загрозою є глобальна конкуренція. Ринки стають більш насиченими, і компанії з різних куточків світу змагаються за ту саму аудиторію, що збільшує тиск на підприємства і примушує їх інвестувати значні ресурси у підвищення ефективності та впровадження інновацій. Крім того, регуляторна невизначеність в різних країнах може сповільнювати інноваційний розвиток, оскільки компанії стикаються з різними стандартами і правилами, що створює бар'єри для входу на нові ринки.

Загалом, інноваційні підприємства, що здатні швидко адаптуватися до глобальних викликів, розвивають свою здатність використовувати нові технології, відкривати нові ринки та будувати міжнародні зв'язки. Це дозволяє їм не лише долати загрози, але й створювати нові можливості для довгострокового зростання, зміцнення конкурентних позицій та досягнення стійкого розвитку на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

- GII 2024 Results. Global Innovative Index. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/gii-2024-results.html> (дата звернення: 27.01.2025)
1. The street. Alphabet's Latest Internet Innovation Will Make Your Life a Lot Easier. URL: <https://www.thestreet.com/technology/taara-internet-alphabet> (дата звернення: 27.01.2025)
 2. Visual Capitalist. The most innovative economies 2024. URL: <https://www.visualcapitalist.com/ranked-the-worlds-most-innovative-countries-in-2024/> (дата звернення: 27.01.2025)

CONSIDERATION OF THE STRUCTURE OF INNOVATIVE CAPABILITIES OF THE ENTERPRISE

Yurko Ihor

Postgraduate,

Cherkasy State Technological University, Cherkasy

For the sustainable development of Ukraine's economy, the development of innovative activity of enterprises is of great importance. The priority direction of development of innovation activity can be seen as the relationship between the competitive position of an individual enterprise and its innovation potential.

The study of issues related to assessment of the innovation potential of enterprises occupies a significant place in the works of domestic [1,2] and foreign [3] scholars. However, a common approach to the methods and criteria for its assessment has not yet been formed. The purpose of the study is to review existing approaches to solving this problem.

Innovation potential is a comprehensive characteristic of an enterprise's ability to innovate.

In our opinion, based on the analysis of economic literature, it is advisable to consider the internal structure of innovation potential (its resource part) as a set of the following components: personnel, production and technological, scientific and technical, financial, organizational and managerial, and information. According to this approach, innovation potential should be defined as a systemic set of production and technological, scientific, technical and information resources that are directed to the innovation sphere and function with the help of financial and human resources directed by the relevant organisational and managerial personnel in order to implement innovative activities to meet the needs of society.

Then the level of innovation potential of an enterprise can be represented as follows:

$$LIP = \phi(C_p, C_{pt}, C_{st}, C_f, C_{om}, C_i), \quad (1)$$

where C_p – is the level of the personnel component of the innovation potential;

C_{pt} – level of production and technological component of innovation potential;

C_{st} – level of the scientific and technical component of the innovation potential;

C_f – level of the financial component of the innovation potential;

C_{om} – organisational and managerial component of the innovation potential;

C_i – level of the information component of the innovation potential.

The most common approaches to assessing innovation potential are diagnostic and detailed [2].

The scheme of the diagnostic assessment of the innovation potential of an enterprise is as follows: assessment of management influences; assessment of the state of the external environment; maintaining a catalogue of diagnostic parameters characterizing external manifestations (political, economic, social, technological); maintaining a catalogue of structural parameters characterizing the internal state of the organization; establishing the relationship between structural and diagnostic parameters of the system; observation of diagnostic parameters and processing of statistical data; assessment of structural parameters; determination of integral parameters.

The analysis is based on the methodology for assessing financial stability, which is widespread in economic theory and business practice, including the analysis of the availability and sufficiency of own and borrowed sources of inventory formation [1]. The information base for this analysis is the company's financial statements.

The methodology involves the calculation of the following indicators: Availability of own working capital, availability of own working capital and long-term borrowed sources for inventory and cost formation, total value of the main sources of funds for inventory and cost formation.

On the basis of these indicators, which characterize the availability of sources that form inventories and expenses for production and economic activities, values are calculated that allow assessing the size (sufficiency) of sources to cover inventories and expenses: excess (+) or shortage (-) of own working capital; excess (+) or shortage (-) of own working capital and long-term borrowed sources of inventories and expenses; excess (+) or shortage (-) of the total amount of the main sources of inventories and expenses. These indicators can be used as a basis for classifying the innovation and financial sustainability or innovation potential of an enterprise.

Based on the results of the calculation of the above indicators, four main types of innovation potential of an enterprise can be distinguished, which allow answering the question: whether the enterprise is able to introduce a new technology into economic turnover while meeting the financial needs of current production and economic activities: high innovation capabilities; medium innovation capabilities; low innovation capabilities; zero innovation capabilities.

Thus, determination of the type of innovation potential according to these approaches allows to assess the correctness of the chosen direction of innovation development from the point of view of economic sustainability of an enterprise.

References:

1. Верба В.А., Новиков І.В. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства. Проблеми науки, 2019, № 3. С. 23.
2. Мартюшева Л.С., Калишенко В.О. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження. Фінанси України, 2021, № 10. С. 61–65.

3. Darbelet M., Lauginie J.M. Economie d'enerprise. Les Editions FOUGER. Paris. 1993. P. 192.

БЛОКЧЕЙН В ЕКОНОМІЦІ ПІДПРИЄМСТВ

Ярошевська Оксана

*д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування Національний авіаційний
університет.
м. Київ*

Решетило Олексій

*Директор ІТ компанії ТОВ "НЕТ Лізард"
м. Запоріжжя*

Сучасний світ переживає четверту промислову революцію, і однією з ключових технологій, що здатна кардинально змінити економіку підприємств, є блокчейн. Ця технологія, яка спочатку розвивалася в контексті криптовалют, швидко розширила свої межі і знайшла застосування в багатьох галузях економіки. Сьогодні блокчейн стає не лише важливим інструментом у фінансовому секторі, але і відіграє ключову роль в управлінні ланцюгами постачання, зберіганні даних, управлінні активами та багатьох інших сферах.

Блокчейн - це розподілена база даних, яка зберігає записи (або «блоки») про транзакції та іншу інформацію. Головна особливість блокчейну полягає в його децентралізації — дані зберігаються не на одному центральному сервері, а на безлічі вузлів (комп'ютерів) по всьому світу. Кожен блок пов'язаний з попереднім через криптографічні методи, що робить втручання в дані практично неможливим.

Децентралізована природа блокчейну усуває необхідність у довіреному посереднику, що відкриває нові можливості для автоматизації бізнес-процесів та підвищення прозорості операцій.

Застосування блокчейну в економіці підприємств передбачає ланцюги постачання та логістику.

Однією з головних сфер застосування блокчейну в економіці підприємств є управління ланцюгами постачання. У традиційних системах постачальники, виробники, дистриб'ютори і роздрібні продавці покладаються на складні мережі обміну даними, що часто призводить до помилок, затримок та неефективності.

Блокчейн дозволяє записувати кожен етап транзакції або переміщення товару на кожному етапі ланцюга, забезпечуючи прозорість і достовірність інформації. Наприклад, виробники можуть відстежувати шлях сировини від її джерела до готового продукту, гарантуючи якість і запобігаючи підробкам. Це особливо актуально для таких галузей, як харчова промисловість, фармацевтика та автомобільне виробництво.

Розумні контракти (smart contracts) - це цифрові контракти, запрограмовані на автоматичне виконання певних умов. Блокчейн виступає платформою для цих контрактів, гарантуючи, що умови будуть виконані, як тільки сторони виконують свої зобов'язання.

Підприємства можуть використовувати розумні контракти для автоматизації різних бізнес-процесів. Наприклад, у міжнародній торгівлі розумний контракт може

автоматично розблокувати платіж при отриманні підтвердження доставки товару. Це знижує ризики і підвищує довіру між сторонами.

Управління даними та кібербезпека відбуваються в умовах цифрової економіки дані є одним з найцінніших активів. Традиційні системи зберігання даних часто підлягають кібер атакам, вишкам і маніпуляціям. Блокчейн, завдяки своїм криптографічним методам, надає надійну і безпечну платформу для зберігання даних. Усі записи в блокчейні незмінні, що робить їх невразливими до атак і фальсифікацій.

Підприємства можуть використовувати блокчейн для управління особистими даними клієнтів, забезпечення дотримання регламентів і захисту інтелектуальної власності. Блокчейн може використовуватися для створення безпечних і надійних систем ідентифікації.

Токенізація активів - це процес переведення фізичних або віртуальних активів у цифрову форму на блокчейні. Це можуть бути нерухомість, акції, інтелектуальна власність і навіть сировинні ресурси. Токенізація активів спрощує їх передачу і продаж, знижує транзакційні витрати і підвищує ліквідність.

Для підприємств це відкриває нові можливості для залучення капіталу та управління активами. Наприклад, компанія може випускати токени, що представляють частку в її капіталі, що спростить залучення інвестицій і торгівлю акціями.

Переваги блокчейну для підприємств очевидні: це зменшення операційних витрат, підвищення прозорості, захист даних і поліпшення взаємодії між партнерами. Однак впровадження блокчейну також пов'язане з рядом викликів.

Правові аспекти. Блокчейн-технології перебувають на стадії розвитку, і багато країн ще не розробили повноцінні нормативні бази для їх регулювання. Компанії, що використовують блокчейн, повинні враховувати можливі правові ризики.

Масштабованість. Незважаючи на величезний потенціал блокчейну, багато мереж поки не можуть впоратися з великою кількістю транзакцій за короткий час, що може стати перешкодою для великих підприємств.

Освітні бар'єри. Для ефективного використання блокчейну підприємствам потрібно навчати своїх співробітників новим навичкам і залучати фахівців з досвідом роботи в цій сфері.

Спротив змінам. Подолання бар'єрів на шляху впровадження блокчейну. Багато організацій звикли працювати за відпрацьованими схемами і побоюються змін, які можуть вимагати значних інвестицій часу та ресурсів. Не всі учасники ринку повною мірою усвідомлюють потенціал блокчейну та його переваги. Відсутність достатньої інформації та знань може викликати недовіру до нової технології.

Блокчейн - це не просто технологія, а нова парадигма, яка змінює правила гри в багатьох галузях. Підприємства, які першими освоюють цю технологію, отримують значну конкурентну перевагу. Впровадження блокчейну вимагає комплексного підходу і довгострокових інвестицій, але результати можуть перевершити всі очікування. Технологія блокчейн вже сьогодні приносить значні вигоди для економіки підприємств, включаючи покращення прозорості, зменшення витрат і посилення захисту даних. Однак для її успішного впровадження необхідно враховувати ряд важливих факторів, таких як правові питання, наявність необхідної технологічної інфраструктури і підготовка кваліфікованих кадрів. У перспективі блокчейн може стати фундаментальною частиною цифрової економіки, перетворюючи існуючі бізнес-процеси та створюючи нові можливості для компаній у різних галузях.

СЕКЦІЯ 2

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ТА ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ: МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОРІВЕНЬ

SECTIONS 2

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT: MACRO-, MESO- AND MICRO-LEVELS

CORPORATE FINANCIAL SECURITY: RISK MANAGEMENT IN AN UNSTABLE MARKET

Bondar Iuliia

*Phd of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Entrepreneurship
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,
Kropyvnytskyi*

Makarytskyi Andriy

*student of the first year of the specialty 073 Management
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
Kropyvnytskyi*

The modern global economic space is characterized by significant challenges, among which the main role is played by market instability, rapid changes in global financial processes and increased competition. In such conditions, corporate financial security becomes an important element of ensuring business sustainability. For companies striving to achieve long-term success, risk management is not only a means of minimizing losses, but also a tool for creating competitive advantages.

Financial risks can arise both from external factors, such as economic crises, currency fluctuations or changes in regulatory policy, and from internal causes, such as inefficient asset management or insufficient control of financial processes. Developing a systematic approach to identifying, assessing and managing these risks allows companies not only to avoid possible threats, but also to adapt to new conditions and use them to their advantage.

Let's consider the main threats to corporate financial security (Fig. 1), risk management strategies, as well as the role of corporate culture and innovative technologies in ensuring the sustainability of companies in an unstable market.

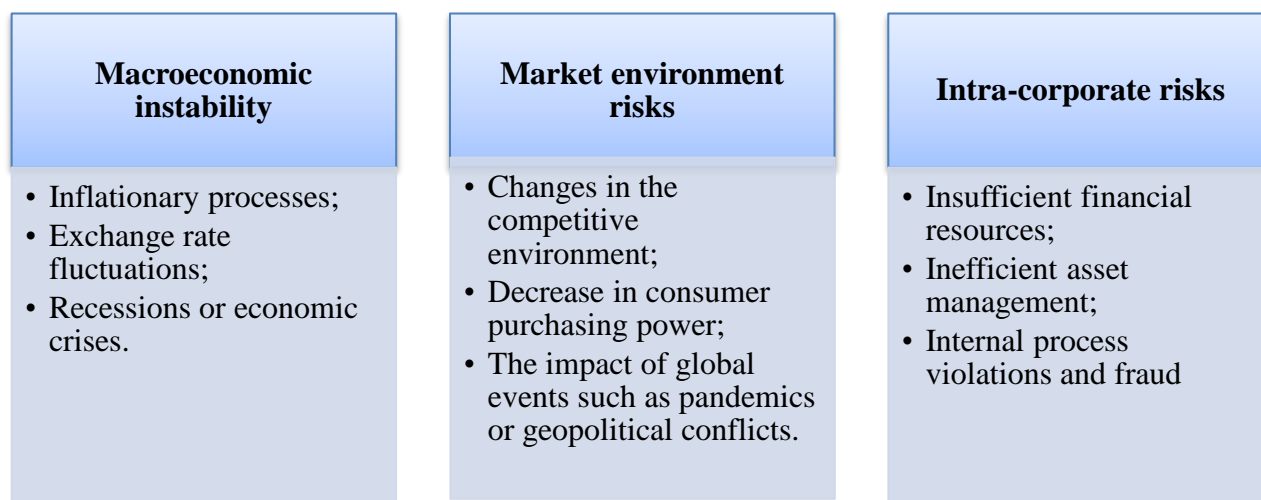

Fig. 1 Main threats to corporate financial security
Source: compiled by the authors based on [2,3]

Financial risk management strategies are a key element of effective financial management. They involve identifying, assessing and minimizing the impact of potential financial threats on the activities of an enterprise or organization. The main objectives are to ensure financial stability, protect assets and maintain competitiveness. The use of risk management tools, such as diversification, hedging and insurance, allows you to reduce the likelihood of losses and ensure long-term financial sustainability.

To ensure corporate financial security, it is necessary to develop a comprehensive approach to risk management. The main elements of such an approach are reflected in Table 1.

Table 1

A comprehensive approach to corporate financial security risk management

No.	Approach	Characteristics of the approach
1	Risk identification	identifying sources of financial threats and assessing their potential impact on the company's activities (achieved through analysis of financial statements, market monitoring and assessment of external factors).
2	Building an early warning system	creating mechanisms for monitoring key indicators of financial activity and developing scenario models to predict possible crisis situations.
3	Risk diversification	investing in various sectors of the economy; asset allocation between different financial instruments; expanding the company's geographical presence in the international market.
4	Development of anti-crisis strategies	creating action plans in the event of critical situations (including the formation of reserve funds, cost optimization and reorganization of business processes).
5	Use of innovative technologies	automation of financial processes, implementation of risk management systems based on artificial intelligence and big data analysis.

Source: compiled by the authors based on [1,2]

The financial security of a company depends not only on technical solutions, but also on corporate culture. It is important to create an environment in which employees understand the importance of adhering to financial discipline and ethical standards. Internal control systems should prevent fraud, ensure transparency of financial transactions, and minimize the risks of errors.

Thus, corporate financial security is a critically important element of successful business operation in an unstable market. Effective risk management allows you to reduce the impact of negative factors, ensure the financial stability of the company and create conditions for its long-term development. Successful implementation of these measures is possible only with a comprehensive approach that combines financial, technological and organizational aspects.

References:

1. Bondar Yu.A. Indicators of the state of economic security of an enterprise. *Materials of the III International Scientific -Practical Conference. Within the framework of the Erasmus + project "Academic Counteraction to Hybrid Threats" WARN 610133- EPP -1-2019-1- FI - EPPKA 2- CBHE - JP . Management and Administration in the Context of Counteracting Hybrid Threats to National Security.* November 22, 2022. Kyiv. 2022. P. 377-380.

2. Pasinovich I., Gutak V. Financial security as a component of economic and corporate security: theoretical aspect. *Economy and Society* . 2023. No. 58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-24>

3. Tomashuk I. O., Tereshchuk S. M., Salkova I. Yu. Theoretical aspects of managing the financial activities of an enterprise. *Money, Finance and Credit* . 2019. Issue 27. Pp. 347–350.

ENSURING INVESTMENT IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONAL ENTERPRISES

Brykailo Yevgen

*Postgraduate,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyev*

Wu Qian

*Postgraduate,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyev*

The theoretical framework is the foundation in the process of understanding, studying and researching any phenomenon. Most people who use the concept of financing cannot accurately define the essence of this category, interpreting it as «supply», «funding», «investing», «lending» and/or «charity». The application of linguistic and logical approaches allows us to note the similarity of the defining concepts, which are essentially synonyms describing a process (action) and are verbal nouns (verbal nouns are nouns that are formed from verb stems, denote a certain action (process, state) and represent it in an abstract sense). However, synonyms cannot always be interpreted unambiguously, which is the problem of this study. The application of the economic approach allows us to say that the basis of the studied categories is the movement of money, which is a cash flow, but other parameters (such as goals, objects, subjects, initiators of relations) are completely different. The distinction between these categories is important not only theoretically, but also practically, since these developments can be used by students, postgraduates, and researchers in their studies, and can form the basis for the development of legislation, and, therefore, contribute to the efficiency of economic relations.

The phrase «impact investing» does not yet have a clear translation, as this phenomenon has emerged recently and there is no stable expression in Ukrainian or other foreign languages. Traditionally, Impact Investing is translated as social investment or impact investment.

Before exploring the place, role, characteristics and peculiarities of impact investing, it is necessary to refer to theoretical interpretations of this category and correlate the studies conducted earlier with the available data. In recent years, one of the main trends in the global development of investment is Impact Investing - social investment. The definition of the term ‘social investment’ has no obvious boundaries and can be applied to different types of investments. Some of the most common examples are innovative solutions to society's problems, investments in regional development, and special intra-corporate investments. However, social investing should have distinctive features from classical investing, which was studied in detail in earlier works [3].

Let us consider different views on the interpretation of the term ‘social investment’ and its foreign analogue ‘impact investing’.

Wikipedia defines social investing as «a general name for various practices of investing resources to achieve a positive social effect». It is worth noting that a detailed study of the types of financing has identified two subtypes aimed at obtaining a mandatory social effect: charity and sponsorship [2]. However, the term «impact investing» in both its English version and its Ukrainian translation (social investing) contains the word «investing». Investing, in turn, as a distinctive type of financing implies material benefit, i.e. economic effect, and is interpreted by the author as «the provision of financial resources by the owner to the recipient on a repayable basis in order to obtain a positive economic effect» [1]. It turns out that the name of the category – «social investment» and the above interpretation («a general name for various practices of investing resources in order to achieve a positive social effect») contradict each other, since the definition does not mention the return on investment, which is the basis of the investment process.

Let's analyze other interpretations of the term to understand the situation.

The very first mention of impact investing was made in 2007 by The Rockefeller Foundation, the largest foundation in the world. It was said that both private investors and business corporations should engage in investments aimed at solving certain social problems (environment, improving living standards, fighting unemployment, etc.). However, an important note: according to The Rockefeller Foundation, this type of investment is not charity. Despite the focus on social impact, the project must be profitable and bring material benefits to the investor.

Let's continue our earlier comparative analysis of the categories of «financing» and «social investment». As mentioned above, the main goal of the investor in this type of investment is to achieve a certain social effect, but this does not exclude the payback of the project, obtaining benefits and increasing the initially invested capital, and therefore implies the presence of an economic effect. Thus, «social investing» or «impact investing» is an innovative type of financing formed by merging two classic types of charity and investment. In this private case, the investor, as an owner, provides financial resources to the recipient (a certain social environment) on a paid basis in order to obtain a positive socio-economic effect.

Social investment is an innovative type of financing formed by merging two traditional processes – charity and investment. Such a formation is a product of financial engineering, where two processes are combined into one. Social investing includes a combination of characteristics and properties that have not been previously found in other processes. Social investment as a type of financing is a process based on the provision of financial resources to solve social problems (social effect) and for the material benefit of the investor (economic effect). Accordingly, social investment is an innovative process of financial regulation aimed at improving the financial regulation of social and economic processes.

Based on the information received, as well as on the basis of the previously proposed definitions of the types of financing, we define impact investing as the provision of financial resources by the owner entity to the recipient entity on a repayable basis in order to obtain a positive socio-economic effect.

Thus, it can be concluded that the category of «social investment» is not included in the already existing proposed groups of financing types, but forms a new group that combines the ultimate goals of the processes - economic and social effects.

References:

1. Bobko L. O., Mazyar A. V. (2019). Problems of corporate social responsibility in Ukraine. Efficient economy. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7043>.

2. Bondaruk T. G., Bondaruk I. S. (2020). The economic nature of the organizational and economic mechanism of social responsibility of business. Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Auditing: Coll. Science, 57–64. doi: 10.31767 / nasoa.1-2.2020.06.

3. Yevtushenko V. A. (2013) Assessment of corporate social responsibility: methods, objects, indicators. Bulletin of NTU KhPI, 53–63.

4. Kusyk N. L., Kovalevskaya A. V. (2012) Methodical approach to assessing the effectiveness of socially responsible activities of the enterprise. Problems of the economy, 137–141.

APPROACHES TO IMPROVING MANAGEMENT IN TIMES OF ECONOMIC INSTABILITY

Bulatnikov Stanislav

Postgraduate,

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyev

Liu Yang

Postgraduate,

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyev

The cyclical development of the theory and practice of cost management will be primarily driven by scientific and technological progress and, globally, by changes in technological modes. Based on the above provisions, various structures, methods and models of cost management have been developed and practically tested by leading scientists and experts.

The assessment of economic efficiency of cost management of enterprises in this study is based on the general theory and methodology of determining economic efficiency, set out in the works of foreign and domestic authors. In the most general form, efficiency is defined as the ratio of the result (effect) to the costs of obtaining it [2].

The cost-effectiveness of cost management should be assessed by correlating the costs of material and moral incentives to the total costs of staff motivation. Moreover, moral incentives should be taken into account in the cost dimension by multiplying the time spent by specialists in quality circles, developing new ideas, etc. by the average hourly wage of this category of specialists of the enterprise. Another indicator of efficiency is the degree of dependence of costs on the income received in the current period. However, this indicator is advisable to use in the short term in a crisis.

The quality of cost management in an unstable operating environment largely depends on the flexibility of the management system. The ratio of the levels of centralization and decentralization of leading enterprises operating in a similar environment to the parameters of the enterprise being assessed can provide an estimate of quality.

Profitability, one of the most studied and most frequently used indicators, is assessed by the authors in different ways. P. Drucker believes that ‘profit is not a primary goal and serves as a social limiter for economic activity, below which it loses its meaning, but does not act as a maximized value and the only criterion of efficiency’ [4]. Qualitatively, the criterion of profitability can be determined by comparing decisions made on the basis of the full cost accounting system and the direct-costing system for the long-term and short-term periods.

The criterion of the quality of working life in assessing the effectiveness of the cost management system is determined by the degree of involvement of the company's employees

in the process of developing and implementing innovations with minimal time and resources at the stages of production and operation.

This indicator should be determined for each responsibility center, with the degree of delegation of authority determined. For cost centers, the productivity criterion has the highest proportion.

The classic indicators of productivity are indicators of resource use: output, capital efficiency, material efficiency. At present, the use of marginal income or value added is relevant. Assessing the efficiency of enterprise cost management involves a certain sequence of actions.

Some scholars cite the following stages of finding economic efficiency:

- determining the content of the event;
- identification of sources of effect formation;
- selection of an object for comparison;
- calculating the effect for each source;
- determination of the total effect;
- calculation of the costs of the measure;
- determination of economic efficiency.

The next step is to develop ways to improve efficiency. In order to improve the efficiency of cost management at Ukrainian enterprises, it is necessary to: focus on controlling costs at the point of their occurrence; process data on different costs differently; reduce excessive activities; assess both the state of the enterprise as a whole and the situation in all areas of activity; analyze the cost system in an inseparable connection with the analysis of the system of development and implementation of innovations.

The multiplicity of efficiency assessment methods allows for a subjective approach to selection, depending on the professional characteristics of the evaluators, the objectives of the assessment, and the external and internal environment of the enterprise.

A significant role in the selection and implementation of a cost management efficiency assessment system is played by the following: existing accounting and control systems, the enterprise information system, and the visibility of the system's advantages in terms of costs and results.

References:

1. Sosnovska O. O., Dedenko L. V. (2018), *Napryami stiykogo funktsionuvannya pidpriemstva v umovah nevznachenosti* [Trends of sustainable functioning of the enterprise in conditions of uniqueness]. *Zbirnik naukovih prats Universitetu Derzhavnoyi fiskalnoyi sluzhbi Ukrayini*, no 2, pp. 369–383. (in Ukrainian)
2. Lagunova I.A. (2018), *Sutnist ta printsipi kontseptsiyi rizik-menedzhmentu*. [Essence and principles of risk management concept]. *Aktualni problemi derzhavnogo upravlinnya*, no 1 (53), pp. 44–52. (in Ukrainian)
3. Dyadyuk M. A. (2017), *Upravlinnya rizikami: konsp. lekt.* [Risk Management: cons. lectures]. Harkiv: Fort. [Online], pp. 165, available at: <http://elib.hduht.edu.ua/jspui/handle/123456789/1893>.
4. Posohov I. M. (2017), *Suchasni mizhnarodni standarti rizik-menedzhmentu* [Modern international standards of risk management]. *Suchasni tendentsiyi rozvitku svitovoyi ekonomiki: zb. materialiv 9-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Harkiv : HNADU*, Tom. 2, pp. 77–78. (in Ukrainian)

SAFE INTELLECTUAL POTENTIAL EDUCATION IN THE CRISIS

Dimchohlo Andrii

*Postgraduate,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyev*

Nizhnikov Oleksii

*Postgraduate,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyev*

In the most general terms, the intellectual potential of the macroeconomic level is the aggregate of the intellectual potential of regions; the intellectual potential of regions is the aggregate of the intellectual potential of enterprises; the intellectual potential of enterprises is the aggregate of the intellectual potential of individuals. Thus, the quality of the intellectual potential of the country as a whole and of regions in particular depends on the quality of the intellectual potential of each individual.

Intellectual potential at the individual level, which is most often called human potential, is formed throughout life: in the process of sensory and rational cognition of subjects, education, study and perception of culture, accumulation of knowledge, training and mastering educational programmes, gaining professional experience, advanced training, etc. A person endowed with certain knowledge and skills to reach the working age (in some cases earlier) and find employment becomes part of the intellectual potential of an enterprise.

Organizational level intellectual potential, in addition to human potential itself, includes its derivatives – intellectual property and various kinds of formalized knowledge that can be traded and exist independently. In addition, intellectual potential includes a company's business relationships, databases, brand, etc.

One of the characteristics of the intellectual potential of a regional or national economy is the created conditions for intellectual activity, which is referred to as the 'intellectual climate of the region'. Such conditions include the level of funding for education, research and development, information and communication technologies, digital economy, as well as the state of educational and innovation infrastructure, material and technical support for research and educational activities.

It should be noted that the state's attention to creating a favorable intellectual climate is constantly growing. Thus, among the strategic goals of the state are the following: socio-economic development of the educational sphere; accelerated introduction of digital technologies in the economy and social sphere; outstripping the increase in domestic spending on research and development from all sources compared to the country's GDP growth; creation of advanced infrastructure for research and development and innovation activities [1].

In the study of the intellectual climate of a region, an important place is occupied by the study of the regional innovation system actors whose activities are focused on the creation, exchange, transformation and implementation of new knowledge in the form of technological and other innovative products. Such entities include research organizations, universities, business incubators, technology parks, expert and consulting bureaus, patent offices, start-up financial support institutions, etc.

In addition, an important place is given to the formation of innovation clusters, the integration of universities and research organizations and their cooperation with organizations operating in the real sector of the economy.

The intellectual climate of the region is shaped mainly by the part of the population involved in research and development activities (researchers with academic degrees; staff engaged in research and development). The direct embodiment of the region's intellectual climate is research and development, scientific publications, patents and other intellectual property results that serve as the resource basis for innovation.

Intellectual potential at the macroeconomic level is essentially the same as intellectual potential at the mesoeconomic level, as it is divided only on a territorial basis. The difference is in the management entities, competences, and tasks for managing intellectual potential.

Taking measures at the national level to develop intellectual potential by increasing funding for research and education, developing state programmers in the field of science and innovation contributes to the creation of a favorable intellectual climate and the development of intellectual potential, which, in turn, affects the state of intellectual potential and facilitates its transition to a qualitatively new level, and also affects the intellectual potential of other levels of the economy.

References:

1. Базилевич В.Д. Людиноцентричність парадигмальних зрушень в економічній теорії ХХІ ст. Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХІ ст.: матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф., 2-3 листопада 2017 р. Київ : Київський університет, 2017. С. 15–20.
2. Вірченко В.В. Еволюція підходів до визначення сутності та структурування інтелектуального капіталу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». 2012. № 136. С. 25–30.
3. Воробей Ю.М. Сутність, структура та функції інтелектуального капіталу компанії. Молодий вчений. 2016. № 4(31). С. 39–43. 31 Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.

FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT TOOLS AT THE MACRO LEVEL IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND DIGITALIZATION

Kolisnichenko Paulina

*Doctor of Economics, Vice-Rector for International Cooperation of the Academy of Applied
Sciences (Poland)*

Duma Karina

*student of the second year of the specialty 051 Economic
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
Kropyvnytskyi*

In today's world, globalization and digitalization significantly affect the financial security of states. Global financial markets are becoming increasingly interdependent, which creates new opportunities for economic development, but at the same time increases vulnerability to external and internal threats. In these conditions, managing financial security at the macro level becomes a priority task for governments and international institutions.

Financial security management tools include a wide range of measures: regulatory policy, anti-crisis mechanisms, financial risk monitoring and the introduction of innovative technologies. The impact of digitalization creates additional challenges, such as cyber threats and fraud, but at the same time opens up new opportunities to improve the efficiency of financial systems through automation and big data analysis. In this context, the key task is to find a balance between innovation and security, which will ensure the resilience of the economy in the face of dynamic changes.

For the effective functioning of the country's financial system, it is important to implement modern management tools that take into account global trends and risks of digital transformation.

It should be noted that the main challenges to financial security at the macro level are: globalization of financial markets (increasing interdependence of national economies; risk of spreading financial crises through global financial ties; competition for international capital); digitalization of the economy (rapid implementation of financial technologies (FinTech); cyber threats and risks of loss of confidential data; growing role of digital currencies and payment systems);

external economic impacts (pandemics and geopolitical conflicts; changes in global trade policy; energy crises and their impact on macroeconomic indicators).

Financial security at the macro level is a key element of the economic stability of the state. It ensures the use of effective management tools, such as monetary and fiscal policy, regulatory mechanisms, risk monitoring systems and anti-crisis measures. Ensuring financial security protects national interests, the stability of economic growth and countering external and internal threats.

Table 1

Macro-level financial security management tools

No.	Tool	Tool content
1	Monetary policy	Regulating interest rates to maintain the stability of financial markets; Managing the money supply to prevent inflation or deflation; Interventions in the foreign exchange market to stabilize the exchange rate.
2	Fiscal policy	Formation of an effective tax system to ensure state revenues; Control of budget deficit and public debt; Investment in strategic sectors to stimulate economic growth.
3	Financial sector regulation	Strengthening the banking system through control over bank liquidity and capital; Introduction of regulations for non-bank financial institutions; Ensuring transparency of financial transactions.
4	Digital technologies in financial security management	Using blockchain to ensure transparency of financial transactions; Implementation of artificial intelligence systems for risk analysis and crisis forecasting; Developing cybersecurity to protect against digital threats
5	International cooperation	Participation in global organizations such as the IMF, WTO, and others; Harmonization of international financial regulation standards.

Source: compiled by the authors based on [1, 2]

The state plays a key role in shaping policies and implementing financial security management tools, namely: developing strategies to counter financial risks; ensuring the independence of the central bank for effective monetary policy; creating a favorable business environment to attract investment.

Thus, financial security management tools at the macro level are an integral part of ensuring the stability and resilience of the economy in the context of globalization and digitalization. A comprehensive approach that combines monetary and fiscal policy, financial sector regulation, the introduction of digital technologies and international cooperation allows us to effectively counter the challenges of the modern world. Ensuring financial security is the key to economic development and the well-being of society.

References:

1. Potapyuk I.P. Theoretical and methodological principles of forming a mechanism for ensuring the economic security of an enterprise. *Economic forum. Lutsk: RVV Lutsk National Technical University*, 2020. No. 4. P. 125-130.
2. Petreman T.V., Dubych K.V. Economic security of Ukraine: state management. *Investments: practice and experience*, 2021. No. 19. Pp. 80-86.
3. Lupak R., Boiko R., Kunytska-Iliash M., Vasylytsiv T. State management of import dependency and state's economic security ensuring: New analysis to evaluating and strategizing. *Accounting*. 2021. № 7 (4). pp. 855-864.

КОМПЛАСНС ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ КООРДИНАТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Байбарак Микола

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Приватний заклад вищої освіти*

«Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова», м. Черкаси

Супрун Костянтин

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Приватний заклад вищої освіти*

«Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова», м. Черкаси

У сучасних умовах нестабільного економічного середовища, посилення регуляторного тиску та зростання рівня конкурентної боротьби питання економічної безпеки підприємств набувають особливої актуальності. Одним із ключових інструментів забезпечення економічної безпеки є впровадження комплаєнс-технологій, які дозволяють формалізувати та оптимізувати процеси управління, мінімізувати ризики та забезпечити відповідність діяльності підприємства правовим, етичним та фінансовим стандартам.

Комплаєнс (англ. *compliance*) означає дотримання встановлених правил, норм і стандартів, що регулюють діяльність підприємства. Його впровадження сприяє не лише зниженню правових ризиків, а й підвищенню репутації компанії, зміцненню відносин з інвесторами, партнерами та державними органами.

Вплив комплаєнс-технологій на економічну безпеку підприємства проявляється через:

зниження регуляторних ризиків (дотримання законодавчих норм та стандартів);
підвищення фінансової стійкості (запобігання шахрайству, корупції, фінансовим зловживанням);

репутаційний захист (формування довіри серед стейкхолдерів);

забезпечення корпоративного управління (чітке регулювання внутрішніх процесів).

Сучасні технології комплаєнсу включають використання цифрових інструментів для моніторингу, аналізу та оцінки ризиків. Основні рішення включають:

автоматизовані системи комплаєнс-контролю (системи моніторингу транзакцій, управління ризиками);

антикорупційні політики та механізми внутрішнього контролю;

Big Data та AI для аналізу ризиків і прогнозування можливих загроз;

кібербезпеку та захист персональних даних у рамках відповідності до стандартів (GDPR, ISO 27001).

Комплаєнс-технології є важливим інструментом управління діяльністю підприємства в контексті економічної безпеки. Їх впровадження дозволяє не лише уникати правових та фінансових санкцій, а й сприяє підвищенню ефективності внутрішніх процесів, довгостроковій стабільності компанії та її конкурентоспроможності.

Подальші дослідження у сфері комплаєнс-технологій управління діяльністю підприємств в системі економічної безпеки можуть бути спрямовані на такі напрями:

1. Розробка інтегрованих комплаєнс-систем:

створення універсальних платформ, що об'єднують юридичний, фінансовий, операційний та кібербезпековий комплаєнс;

використання штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації аналізу ризиків.

2. Адаптація комплаєнсу до нових викликів цифрової економіки:

вплив криптовалют, блокчейн-технологій і фінансових технологій (FinTech) на комплаєнс;

розробка стандартів для цифрової безпеки та кіберзахисту в умовах зростаючої кількості кіберзагроз.

3. Комплаєнс та ESG (екологічне, соціальне та корпоративне управління):

дослідження ролі комплаєнсу у забезпеченні сталого розвитку підприємств;

інтеграція екологічних стандартів та соціальної відповідальності в корпоративне управління.

4. Ефективність впровадження комплаєнс-контролю у різних секторах економіки:

порівняльний аналіз комплаєнс-підходів у державному, фінансовому, промисловому та IT-секторі;

оцінка економічної ефективності впровадження комплаєнс-політик.

5. Розвиток нормативно-правової бази комплаєнсу:

гармонізація міжнародних та національних стандартів у сфері економічної безпеки;

вплив змін у законодавстві на підприємницьку діяльність та підходи до ризик-менеджменту.

Вивчення даних аспектів дозволить розширити наукове розуміння комплаєнс-технологій, підвищити ефективність їх впровадження та адаптувати до сучасних економічних викликів.

Список використаних джерел:

1. Гуцалюк О.М., Бондар Ю.А., Григораш С.Ю. Вибір технологій управління корпоративною інтеграцією промислових підприємств. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2023. № 2 (28). С. 41-51.

2. Гуцалюк О.М., Тесленко О.С. Оцінка ефективності впровадження управлінських технологій в діяльності підприємства. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. 2023. № 2 (30). С. 89-97.

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

Бичкова Дар'я

*здобувачка вищої освіти рівня «бакалавр»,
студентка кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Науковий керівник: Зачосова Наталія

*д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Концепції та парадигми стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання, які функціонують в Україні, піддаються з 2022 року суттєвому впливу ризиків і загроз воєнного періоду. Загалом, стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємства, установи або організації передбачає комплексну реалізацію заходів, спрямованих на захист ресурсів бізнес-структури від негативного впливу обставин зовнішнього та внутрішнього середовища, які погіршують їх функціональний стан впродовж тривалого періоду часу. Воєнні дії, що уже три роки поспіль точаться на території України, сформували нові виклики для управлінської діяльності як на мікро, так і на макрорівні соціально-економічних систем, та змінили підходи до менеджменту організацій як у теоретичній, так і у прикладній площинах.

Першою і основною особливістю стратегічного безпеки орієнтованого менеджменту є неможливість прогнозування розвитку політичної та економічної ситуації, а відтак достовірного та реалістичного планування показників діяльності підприємств, установ, організацій, і не лише на довгострокову перспективу, але в часовому масштабі навіть одного-двох років. Невизначеність зовнішнього середовища діяльності суб'єктів господарювання в Україні диктує нові правила розробки та реалізації для них стратегій функціонування та розвитку. Їх основними рисами повинні стати: орієнтація на збереження цілісності бізнесу та продовження підприємницької діяльності попри виклики воєнного часу; гнучкість, адаптивність, здатність до швидкої

трансформації механізмів менеджменту у відповідності до нових господарських обставин; урахування можливості відновлення фінансово-господарської діяльності після тимчасових її зупинок внаслідок ворожих атак, блекаутів, повітряних тривоги, тощо.

Аналізуючи публікації останніх років, присвячені темі стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання, помічаємо, що у полі зору вітчизняних науковців перебували питання формування системи фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання та стратегічне управління нею у реаліях BANI World [1], стратегічного управління інноваційним розвитком підприємств для забезпечення їх фінансово-економічної безпеки [2], розвитку персоналу та нарощення кадрового потенціалу суб'єкта господарювання у контексті стратегічного управління його фінансово-економічною безпекою [3], конкретизації місць і ролей стратегій розвитку, корпоративного управління і людського капіталу відносно економічної стратегії, економічної девіації і фінансово-економічної безпеки в діяльності підприємства [4], тощо. Водночас, продовжує бути замало конкретики у науковій площині щодо вирішення проблеми трансформації стратегій і візій управління організаціями у період економіки воєнного часу та у очікуваний усіма нами період її післявоєнного відновлення.

В умовах відносної економічної стабільності стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємств потрібно націлювати на досягнення генеральної мети їх діяльності без зайвої деталізації заходів, які для цього варто вжити, але з максимальною періодичністю перегляду стратегічних орієнтирів [1, с.61]. У такому ракурсі стратегічне управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання у воєнний час має узгоджуватися з загальними орієнтирами менеджменту організації, з місією її створення, яка була сформована ще до початку повномасштабного вторгнення. Управління фінансово-економічною безпекою має бути важливим, однак, допоміжним до основних векторів менеджменту, напрямом управлінської діяльності суб'єкта господарювання.

Для того, аби стратегія діяльності та розвитку підприємства була реалістичною, а її цілі – досяжними на визначеному часовому горизонті, стратегічні орієнтири мають формуватися на наявних ресурсах, а загрози і ризики, що можуть стати на заваді їх досягненню, здебільшого мають бути заздалегідь ідентифікованими, передбаченими та зазначеними окремим розділом генеральної стратегії [3, с.64].

За три роки повномасштабної війни, вітчизняні підприємства та їх менеджменту адаптувалися до ведення економічної діяльності в умовах агресивної стадії воєнних дій. Попри значні руйнування та знищення виробничих потужностей, розриви торговельних зв'язків, фізичне знищення матеріальних активів та втрату кадрового ресурсу (а це лише основні та найбільш помітні наслідки для українських підприємств), сучасний топ-менеджмент українських компаній намагається встановити реалістичні цільові орієнтири для подальшого функціонування свого бізнесу. Відтак, характерними рисами стратегії управління фінансово-економічною безпекою мають стати цілі та інструменти, спрямовані на:

- досягнення фінансової незалежності, оскільки отримати додаткові фінансові ресурси від вітчизняних фінансових установ або інвесторів в умовах інтенсифікації економічних ризиків досить складно;

- формування кадрового резерву для оперативного заповнення кадрових потреб у персоналі належного рівня професійної та соціальної підготовки у ситуації дефіциту робочої сили на ринку праці;

- диверсифікацію партнерських зв'язків і вихід на нові ринки товарів і послуг, зокрема у тих країнах, де ризики бойових дій є мінімальними;

- нарощення конкурентних переваг для активного та результативного ведення конкурентної боротьби на внутрішніх і зовнішніх ринках товарів і послуг;

- трансформацію бізнес-процесів для можливості їх реалізації у цифровому просторі, дистанційно.

Отже, основною особливістю стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання у воєнний час має стати фокусування на збереженні цілісності ресурсів компаній у довгостроковій перспективі на протидію існуючим у топ-менеджменту амбіціям отримання максимального прибутку попри існуючі ризики.

Список використаних джерел:

1. Зачосова Н. В., Назаренко С. А., Собко В. В. Формування системи фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання та стратегічне управління нею у реаліях VANI World. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 59-62.

2. Бондарчук Н. В., Васільєва Л. М., Міньковська А. В. Стратегічне управління інноваційним розвитком аграрного підприємства для забезпечення його фінансово-економічної безпеки. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 37-41.

3. Зачосова Н. В., Коваль О. В., Байкер М. В. Розвиток персоналу та кадрового потенціалу як елементи стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 1. С. 61-66.

4. Турило А. М., Турило А. А., Короленко Р. В., Короленко С. М. Стратегія розвитку, корпоративне управління і людський капітал відносно економічної стратегії, економічної девіації і фінансово-економічної безпеки в діяльності підприємства. *Вісник Криворізького національного університету*. 2022. Вип. 54. С. 109-114.

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Боднар Ореста

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту

*Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани*

Бухгалтерський облік є одним з дієвих інструментів у стабілізації будь-якої економічної діяльності. З метою підтримання прийняттого рівня економічної безпеки підприємства необхідно керуватися важливим інструментом управління – обліковою політикою. Якісно сформована облікова політика є одним з найважливіших інструментів управління, що характеризує фінансовий стан підприємства та дозволяє виявити приховані резерви діяльності та підвищення ефективності облікової системи, правильно сформулювати її, як наслідок, оцінити фінансову звітність суб'єкта господарювання. Поєднуючи загальні вимоги облікових стандартів і специфіку діяльності конкретного підприємства, облікова політика націлена на досягнення

кінцевого результату – складання достовірної фінансової звітності. Проте рішення, які зафіксовані у наказі з облікової політики, безпосередньо пов'язані з постійними змінами в зовнішньому середовищі, оподаткуванні, бухгалтерському обліку та звітності, що впливають на вибір підходів до обліку доходів і витрат, а також інших елементів, що її формують.

Згідно чинного законодавства облікова політика визначається як набір принципів, методів і процедур, що використовуються для ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та подання її до відповідних органів [3,4]. Це створює обов'язок для підприємств дотримуватися облікової політики, що відповідає вимогам законодавства. Умови війни створюють значні виклики та труднощі для підприємств, зокрема перерви у виробництві, втрати матеріальних активів, проблеми в ланцюгах постачань і фінансову нестабільність. Загроза кібератак додає ще один аспект до складності управління бухгалтерським обліком. Це дослідження розглядає важливість адаптації системи обліку та оподаткування до сучасних викликів і ризиків в умовах військового стану, а також необхідність удосконалення облікової політики через інновації та сучасні технології. Також відзначається важливість відображення наслідків воєнних дій у фінансовій звітності підприємств, оскільки вони можуть мати значний вплив на їхній фінансовий стан.

Тому правильний вибір підходів до формування та впровадження облікової політики на підприємстві стає важливим завданням у контексті війни та її вплив на бізнес-середовище. Дослідження таких авторів, як І. Грабчук, О. Вакун, С. Василішин, В. Жук, Н. Костишина, О. Лукова, Г. Ляхович, М. Проданчук, Є. Попко, О. Тесак, Т. Яковець, Д. Хауелл і К. Веллер важливі для розуміння цього складного питання та розроблення ефективних стратегій управління обліковою політикою в умовах воєнних дій. Теоретичними та практичними питаннями економічної безпеки підприємств займалась значна кількість науковців: В. Антоненко, О. Бандурка, О. Барановський, І. Бланк, С. Васильчик, В. Геєць, Т. Данилишин, Т. Іванюта, О. Ілляшенко, О. Нусінова, М. Сахацький, О. Терещенко, А. Ткаченко, Л. Худолій, О. Черевко, О. Череп та ін. [1].

Захист національних економічних інтересів є першочерговим завданням, адже надійна національна безпека країни зумовлює стабільність національної економіки, високий рівень захищеності від потенційних і реальних загроз з внутрішнього та зовнішнього середовища, сприятливу гармонійну соціальну та податкову політику держави, інтенсивний розвиток науково-технічного прогресу та бізнесу, активніше залучення іноземних інвестицій, збільшення експорту продукції та валового внутрішнього продукту, запобігання надзвичайним ситуаціям і глобальним катастрофам, захист довкілля, зменшення обсягів розроблення корисних копалин і забруднення довкілля, економне використання природних ресурсів, пошук автономних джерел енергії, зміцнення національної валюти, збільшення валютного запасу країни, ефективність боротьби з корупцією, запобігання терактам і воєнній агресії [2].

Сьогодні ми стикаємося з критичними соціально-економічними чинниками та явищами, які частково або повністю руйнують об'єкт, доступ до ресурсів, грошово-кредитного обігу, що завдає значного збитку та часом банкрутства. Складнощі виникають завжди; і в умовах конкуренції ризик є невід'ємною складовою функціонування економічної системи держави. Водночас ті явища, які в короткостроковому періоді можна віднести до загроз економічній безпеці держави, у

довгостроковому періоді можуть виявитися стимулом для економічного розвитку національного господарства, зростання інноваційної активності, більш раціональної економічної політики. Економічну безпеку необхідно розглядати як базову складову національної безпеки, тож своєчасне виявлення та запобігання загрозам є одним з головних завдань ефективного управління.

Аналіз наявних змін функціонування системи обліку та оподаткування під час дії воєнного стану відкриває резервні шляхи для консолідації рішень і зусиль, нові виміри у підтримці підприємництва для ефективного відновлення економіки держави. Особливу важливість у цьому контексті мають реєстри відомостей, які допомагають відображати інформацію щодо різних аспектів облікової політики, таких як оподаткування, собівартість запасів, оцінювання товарних запасів, вартість виробництва, нумерація податкових документів і їхнє оформлення. Важливим моментом є вибір методів і правил облікової політики, який значно впливає на різні фактори, такі як форма власності підприємства, організаційно-правова структура, стратегічні цілі, матеріально-технічне обладнання, технологічні особливості виробництва, кваліфікація персоналу, форми розрахунків з партнерами та інші фактори [1].

Важливим аспектом є вибір методів і правил облікової політики, оскільки вони впливають на різні аспекти діяльності підприємства. Умови війни створюють значні труднощі у виконанні принципів, методів і процедур бухгалтерського обліку через вплив війни на виробництво, ланцюги постачань, фінансовий ринок і банківську систему. Дослідження підкреслює важливість облікової політики як інструменту стратегії економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Василюшин С.І. Обліково-аналітичне забезпечення управління аграрними підприємствами в системі ризиків та загроз економічної безпеки: монографія. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 419 с.
2. Костишин Н., Яковець Т. Обліково-податкова система в умовах воєнного стану: як діяти та які наслідки. *Вісник економіки*. 2022. № 2. С. 99-110.
3. Наказ міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України» № 635м від 27.06.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99614#Text>.

МАСШТАБИ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ШАХРАЙСТВ В УКРАЇНІ

Боднарчук Тетяна

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський*

Лапушинська Яна

*здобувачка освіти Хмельницького приватного ліцею «Мої обрії»
м. Хмельницький*

Фінансові шахрайства є прикладом девіантної поведінки у суспільстві, наслідки якої є доволі руйнівними. За останні роки масштаби незаконних махінацій зросли у

всьому світі, чому сприяє низка чинників, а саме технологічний прогрес, низький рівень кібербезпеки та цифрової грамотності населення навіть у промислово-розвинених країнах, слабке нормативно-правове регулювання мережевої діяльності тощо. У 2023 р. фактично кожний четвертий мешканець у світі постраждав від тих чи інших видів фінансових шахрайств. При цьому, загальна сума збитків склала понад 1% від світового ВВП, що налічує більше 1 трлн дол. США [1]. Не такими масштабними, проте доволі загрозливими є стан й динаміка фінансових шахрайств в Україні. Здавалось би, що російсько-українська війна мала б більше консолідувати населення, проте, навпаки, виступила детермінантою активізації різного роду шахрайських схем. Кризові тенденції, невизначеність та панічні настрої роблять українців більш вразливими, чим користуються шахраї.

Зокрема, лише за перше півріччя 2024 р. в Україні було відкрито понад 38 тис. кримінальних проваджень за ст. 190 ККУ, що стосується шахрайства. Це у 1,6 разів більше, ніж за аналогічний період у 2021 р. і на 10% – у 2023 р. У 2023 р. загалом було зареєстровано більше 82 тис. випадків фінансових шахрайств, хоча за весь 2022 р. показник склав більше 32 тис. [2]. Серед фінансових кібершахрайств у 2022–2024 рр. лєвова частка (а це 80%) припадала на фішинг і соціальну інженерію. До прикладу, у 2022 р. за даними Асоціації «ЄМА» серед усіх шахрайських схем 29,3% склали фішингові банківські сайти, 25,7% – афери з компенсаціями і виплатами громадянам, 16,8% – фішингові платіжні сайти, P2P, обмінники та поповнення мобільного рахунку, 12,7% – фейкові опитування, лотереї, розіграші, 7,3% – шахрайські онлайн-магазини, 1,7% – пастки для кріптанів, інвесторів і бестерів [3, с. 3]. У 2022 р. лише через Дію та єДопомогу в Україні було зафіксовано та ліквідовано більше 4500 фішингових сайтів [4, с. 17]. Важливо відмітити, що країнами походження таких сайтів здебільшого є США та росія. Саме на фішинг і соціальну інженерію припадає лєвова частка суми збитків, а саме 80% у 2023 р., 53% у 2022 р. [5]. Значними є й втрати від віртуальних махінацій з платіжними картками.

Для виявлення масштабів фінансових шахрайств у цифровому просторі, аналізу їхнього впливу на особисту безпеку громадян, визначення рівня їхньої обізнаності щодо фінансових ризиків нами проведене соціологічне опитування «Гроші під прицілом: ваша особиста безпека в цифровій економіці». Серед респондентів майже 40% склали люди віком 40–59 рр., 31% – віком 20–39 рр., 29% – до 19 років, решта – люди, старші 60 років; домінували жінки – 74%, частка чоловіків склала 26%. У той же час, варто вказати, що за результатами опитування вразливими до фінансових шахрайств є усі громадяни, незалежно від вікової чи гендерної приналежності.

Практично 100% опитаних склала потрібна цільова аудиторія, тобто люди, які є активними користувачами цифрових фінансових послуг. Зокрема, 49% респондентів щодня здійснюють відповідні онлайн-платежі, 35% – раз на тиждень, нечисленна решта (16%) – раз на місяць або ще рідше. Про масштаби цифрових фінансових шахрайств свідчить те, що фактично 91% респондентів стикалися із такого роду злочинною діяльністю або особисто, або серед своїх знайомих. Тобто, бачимо, що майже дев'ятеро осіб з десяти мають такий досвід. Серед видів цифрових фінансових шахрайств, з якими найчастіше стикалися респонденти, були відзначені такі: шахрайство з передоплатою (49,2%); фішинг та фальшиві онлайн-магазини (41,5%); виманювання паролів й персональної інформації (29,2%); сканування карткових даних (4,6%).

Проведене опитування показало, що здебільшого сучасна людина раціонально оцінює рівень власної цифрової грамотності та ступінь захисту в Інтернет-просторі, розуміє недоліки й вразливі місця з точки зору поширення незаконних видів діяльності. Зокрема, лівова частка респондентів (40%) щодо рівня особистого захисту від онлайн-шахрайств визначила оцінку «задовільно», 33,8% опитаних вказали більш оптимістичну оцінку «добре», 18,5% оцінили свій рівень безпеки у цифровому фінансовому просторі як «слабкий». Зовсім невелика питома вага опитаних, а це 4,6%, оцінили свій рівень захисту від цифрових фінансових шахрайств на «дуже добре». 3,1% опитаних вказали, що взагалі не відчувають себе захищеними.

Оцінка власного рівня захисту від фінансових шахрайств в Інтернеті тісно пов'язана з питанням знань про фінансову безпеку в цифровій економіці. Саме цифрова грамотність є ключовим фактором, що впливає на здатність людини захистити себе та своє майно від незаконної діяльності в онлайн-просторі. Майже 74% опитаних вважають, що вони мають середній рівень цифрової грамотності, 8% – низький, а от 18% дали високу оцінку рівня власних знань про фінансову безпеку в цифровій економіці. Цікаво, що серед тих, хто високо оцінив рівень власної цифрової грамотності, домінують респонденти віком до 19 років, у той час, як найнижчу оцінку поставили переважно особи старше 40 років.

Для того, щоб оцінити рівень вразливості громадян до фінансових шахрайств, в анкетуванні нами було запропоноване питання щодо частоти оновлення паролів для фінансових сервісів, адже це один з найважливіших елементів безпеки у цифровому середовищі. Як виявилось, лише 3,1% опитаних змінюють власні паролі щомісяця, 10,8% – кожні півроку, 7,7% – раз на рік. Дуже прикро, що фактично лівова частка опитаних різного віку дуже рідко, а той ніколи не змінює власні ключі безпеки. Це є свідченням низького рівня обізнаності громадян про кібербезпеку, а також нехтуванням банальними основами власного захисту у цифровому просторі.

Також про недостатній рівень цифрової грамотності громадян, які взяли участь в опитуванні, свідчить результат відповіді на питання про знання, куди звертатися у разі факту незаконної діяльності, якою є фінансове шахрайство. 2/3 респондентів знають, що робити та до якого органу звернутися у разі протиправних шахрайських дій, проте 1/3 – не є поінформованою. При цьому, серед опитаних присутні люди різновікових категорій. Це також видається доволі небезпечним, оскільки в умовах зростання фінансових кіберзагроз недостатня поінформованість людей може зробити їх більш вразливими до такого роду атак.

Аналіз результатів опитування за віковим критерієм дозволив виявити, що молодь має доволі високий рівень цифрової грамотності через часте користування онлайн-технологіями, проте є більш схильною до ризиків через необачність та емоційну складову. Старші люди більш серйозніше ставляться до фінансових питань, проте через низький рівень інтеграції до цифрового простору часто не володіють достатньою інформацією для підвищення рівня своєї особистої безпеки.

Таким чином, результати дослідження вказують на зростання частоти й масштабів цифрових фінансових шахрайств в Україні за останні три роки. Серед видів незаконної діяльності домінує фішинг та соціальна інженерія. Значною проблемою є високий рівень вразливості населення до шахрайських схем. Проблема захисту фінансів в Інтернет-просторі є значною та реальною, вона зумовлена не лише активізацією фінансових шахрайств, але й низьким рівнем цифрової грамотності населення та

нехтуванням елементарними принципами кібербезпеки, як от регулярне оновлення паролів. Все це вимагає впровадження відповідних заходів щодо підвищення особистої безпеки громадян у кіберпросторі.

Список використаних джерел:

1. Рубан О. Шахрайство на фінансовому ринку: теперішні і майбутні виклики. *Економічна правда*. 2024. 3 липня. URL : <https://epravda.com.ua/columns/2024/07/3/716052/> (дата звернення: 12.11.2024 р.).
2. Опендатабот. Кількість справ щодо шахрайств цьогоріч уже в 1,6 разів більша, ніж за весь 2021 р. 2024. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/fraud-2024-5> (дата звернення: 20.11.2024 р.).
3. Асоціація «СМА». Шахрайські та фішингові сайти. Аналіз, тренди, рекомендації для клієнтів, 2022/2023. *Дайджест платіжного шахрайства*. 2023. URL : https://www.ema.com.ua/wp-content/uploads/custom-uploads/digest_1_feb23.pdf.
4. Висоцька І., Нагірна О. Фінансове шахрайство банківського сектору в період дії воєнного стану. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2024. №1. С. 12–18.
5. Національний банк України. Як уникнути шахрайства з платіжними картками? 2024. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prichinoyu-bilshosti-shahrajskih-vipadkiv-z-platijnimi-kartkami-stalo-rozgoloshennya-danih-yihnimi-koristuvachami> (дата звернення: 23.11.2024 р.).

ЗАМІНА ЗУПИНКИ РЕЄСТРАЦІЇ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ/РОЗРАХУНКІВ КОРИГУВАНЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ПОДАТКОВОГО Е-АУДИТУ, ЯК ОДИН З МЕТОДІВ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Булавко І.М.

аспірант

Чижевська Л.В.

д.е.н., професор

Державний університет «Житомирська політехніка»

11 грудня 2019 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову №1165, якою було оновлено та затверджено Порядок зупинення реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. В цьому порядку було визначено механізм зупинення реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування, організаційні та процедурні засади діяльності комісій з питань зупинення реєстрації в Реєстрі, а також права та обов'язки їх членів [2].

У зв'язку з появою значної кількості негативних наслідків для бізнесу через запровадження механізму зупинки реєстрації ПН/РК, а саме:

1) збільшення витрат бізнесу на оплату праці працівників, котрі беруть безпосередню та/або часткову участь у процесі збору інформації та первинних документів котрі стосуються ПН/РК котра була зупинена з метою подачі даної інформації комісії регіонального рівня для отримання рішення про реєстрацію заблокованої ПН/РК;

2) збільшення витрат бізнесу на отримання послуг консалтингу та юридичних послуг, оскільки, з метою підготовки повного пакету документів та пояснення до повідомлення про подання пояснень та інформації, підприємці все частіше звертаються до послуг консалтингових, аутсорсингові, аудиторських та юридичних фірм. Проте, витрати підприємства на розблокування ПН/РК не обмежуються лише адміністративним оскарженням, оскільки значна частина рішень комісій регіонального рівня є негативними, в такому разі бізнес вимушений звертатися до послуг юридичних фірм та адвокатів по допомогу у процесі судового оскарження рішень про зупинку в реєстрації ПН/РК та відмов в реєстрації ПН/РК;

3) наявність значного навантаження на окружні та апеляційні адміністративні суди. Для прикладу, згідно повідомленням голови Комітету ВР по питанням фінансів, податкової та митної політики Д. Гетьманцева, Державною податковою службою України за період з 2022-2023 роки було виконано 9005 судових рішень, що стосуються розблокування ПН/РК та ще близько 500 судових рішень залишається на виконанні [1].

Відповідно, виходячи з вищезазначених статистичних даних, можна зробити висновок, що близько 30% судових справ, з категорії «податків і зборів», стосувалися саме судового оскарження порядку блокування ПН/РК;

4) наявність значного навантаження на працівників податкових органів, оскільки залежно від ознак безумовної реєстрації та критеріїв ризиковості здійснення операцій підприємства, залежить кількість податкових накладних, що будуть і заблоковані автоматизованою системою під час подання на реєстрацію. Відповідно, збільшення навантаження на судові та контролюючі органи, породжують збільшення витрат на утримання державних працівників даних інстанцій, а у випадку відсутності розширення штату працівників – зменшення якості проведення податкового аналізу (працівниками ДПС) та належного розгляду судових справ (працівниками суду) з причин перевантаженості;

5) недоотримання покупцями законного податкового кредиту, оскільки у більшості випадках через відсутність ознак безумовної реєстрації та/або наявності критеріїв ризиковості продавця, покупець позбавлений права на отримання податкового кредиту. Дана ситуація є прямим порушенням принципу індивідуалізації юридичної відповідальності оскільки ставить в залежність покупця від поведінки продавця, у свою ж чергу покупець не має змоги вплинути на ситуацію з блокуванням ПН/РК. Що у свою чергу призводить до втрати продавцем своїх клієнтів (покупців) та псування репутації у середовищі бізнесу;

6) зловживання службовим становищем та зростання рівня корупції у державних інститутах, оскільки критерії та ознаки ризиковості платника/господарської операції – є узагальнюючими та не деталізованими, відповідно рішення контролюючих органів про реєстрацію/відмову у реєстрації ПН/РК або про відповідність/невідповідність платника податків критеріям ризиковості - є суб'єктивними та можуть ґрунтуватися лише на внутрішніх переконаннях посадових осіб контролюючих органів;

7) збільшення тенденції зменшення кількості платників ПДВ в Україні та збільшення рівня приховування (тінізації) доходів бізнесу шляхом реалізації товарів та послуг за «кеш».

Вважаємо, що найбільш доцільним механізмом попередження зловживань з боку бізнесу та контролюючих органів - є одночасне:

- запровадження єдиної платформи документообігу для договорів, актів наданих послуг, видаткових накладних. Аналогами є платформи «Е-ТТН» та «СЕА ПДВ» [3];
- проведення щоквартального електронного аудиту.

Зокрема, з 1 січня 2023 року буде запроваджено обов'язкове подання великими платниками податків на запит контролюючого органу під час проведення перевірки стандартного аудиторського файлу (SAF-T UA) та його аналіз за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення з використанням сучасних методик аудиту [4].

Дане нововведення дозволить контролюючим органам більш широко досліджувати діяльність суб'єктів господарювання, а у випадку наявності порушень, зібрати найбільш тверду та достовірну доказову базу, з метою викриття шахрайських дій з боку платників податків.

Це у свою чергу, призведе до покращення стану загальної економічної безпеки країни, збільшення рівня надходжень до бюджету та зниження рівня зловживань і шахрайства.

Список використаних джерел:

1. ДПС прозвітувала про своєчасне виконання судових рішень щодо розблокування ПН.
URL: <https://news.dtkr.ua/taxation/pdv/81630-dps-prozvituvava-pro-svojecasne-vikonannia-sudovix-risen-shhodo-rozblokuvannia-pn>.
2. КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПОСТАНОВА від 11 грудня 2019 р. № 1165 Київ Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF#Text>.
3. Портал проекту «Електронна товарно-транспортна накладна» URL: <https://e-ttn.miu.gov.ua/>.
4. 1 січня 2023 буде запроваджено електронний аудит для великих платників податків/
URL: https://biz.ligazakon.net/news/215694_1-schnya-2023-bude-zaprovadzhenoelektronniyaudit-dlya-velikikh-platnikov-podatkv.

КРИТИЧНА ОЦІНКА РОЛІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УПРАВЛІННІ ІНВЕСТИЦІЙНИМ КЛІМАТОМ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Вакулич Марія Михайлівна

к.е.н., доцент,

*докторант ННІ «Придніпровська державна академія будівництва
та архітектури» Українського державного університету науки і технологій,
м. Дніпро*

Складні умови глобалізації економічних процесів, євроінтеграційний вектор розвитку України, негативні впливи світової фінансової кризи, що ускладнюють ведення бізнесу на території України, диктують необхідність створення та розвитку системи інформаційної підтримки стратегічного управління національною економікою, надаючи даній науковій проблематиці особливої актуальності. Органи державної влади, згідно їх функцій, приймають участь в управлінні інвестиційним кліматом України (табл. 1).

Таблиця 1

Державні органи влади, що здійснюють управління інвестиційним кліматом в економіці України

Державні органи влади	Система управління інвестиційним кліматом		
	Інвестиційна політика держави	Моніторинг та контролінг інвестиційного клімату	Комплекс інструментів мотивацій та стимулів розвитку інвестиційного клімату
Кабінет Міністрів України	+	-	-
Міністерство фінансів України	-	+	+
Державна служба статистики України	+	+	-
Фонд державного майна України	+	-	-
Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України	+	+	-
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг	+	+	-
Державна служба фінансового моніторингу України	+	+	-
Міністерство економіки України	+	+	+
Міністерство закордонних справ України	+	+	-
Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції	+	+	+

Джерело: сформовано автором на підставі аналізу [1-4]

Дані табл. 1 свідчать про неузгодженість органів державної влади в управлінні інвестиційним кліматом в економіці України. Тому що, наприклад, Кабінет Міністрів України регулює інвестиційну політику держави та має комплекс інструментів мотивацій та стимулів розвитку інвестиційного клімату, однак – не проводить моніторинг та контролінг інвестиційного клімату. Проте, Міністерство фінансів України, володіючи комплексом інструментів мотивацій та стимулів розвитку інвестиційного клімату та проводячи його моніторинг і контролінг, не регулює інвестиційну політику держави. В основі процесу управління інвестиційним кліматом в економіці держави фундаментальними є три складові:

1. Інвестиційна політика держави, що передбачає собою сукупність заходів, що направлені на формування сприятливих умов для формування інвестиційного клімату з метою залучення капіталу або забезпечення соціального ефекту від здійснення процесу інвестування.

2. Моніторинг та контролінг інвестиційного клімату, що є складовою всіх етапів процесу розробки інвестиційної політики, невід'ємною частиною з моменту визначення стратегічних і тактичних цілей управління інвестиційним кліматом в економіці України до моменту оцінки розроблених інвестиційних стратегії й тактики

та впливає на процес впровадження інвестиційної політики в сфері управління інвестиційним кліматом.

3. Комплекс інструментів мотивацій та стимулів розвитку інвестиційного клімату забезпечує зацікавленість вітчизняних та іноземних інвесторів у вкладенні капіталу та подальшому реінвестуванні.

Для успішного функціонування національної економіки необхідна зважена, науково обґрунтована інвестиційна політика, розрахована не тільки на кон'юнктуру сьогодення, а й на фундаментальний розвиток у перспективі. Таким чином, управління інвестиційним кліматом є необхідною умовою прискорення темпів економічного розвитку України, що забезпечує умови стійкого економічного розвитку національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Нікольчук Ю.М., Лопатовська О.О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 164–175. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175>

2. Вакулич М.М. Моніторинг інвестиційного клімату економіки України. *Економічний Нобелівський вісник*. 2014. № 1(7). С. 76-86. URL: <https://econforum.duan.edu.ua/images/PDF/2014/12.pdf>.

3. Білик Р.С., Гаврилюк О.В. Сучасні проблеми залучення інвестиційних ресурсів в економіку України. *Регіональна економіка*. 2022. № 3 (105). С. 106–111. URL: https://re.gov.ua/re202203/re202203_106_BilykRS,HavrylyukOV.pdf (дата звернення: 10.01.2025). DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-3-11>

4. Вакулич М.М. Післявоєнна ревіталізація інвестиційного клімату економіки України: практичні рекомендації. Новітні підходи до забезпечення економічної стабільності : мат. міжнар. наук.-практ. конф. Східноєвропейський центр наукових досліджень (Суми, 14 червня 2024 р). *Research Europe*, 2024. 122 с.

АКТУАЛІТЕТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ У РАКУРСІ МОТИВАЦІЙНОЇ ПРИРОДИ ПРАКТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Ващенко Максим Васильович

магістр

Європейський університет, м. Київ

Науковий керівник: Бреус Світлана Василівна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та маркетингу,

Європейський університет, м. Київ

Динамічні умови формують нові способи конкуренції та, як наслідок, актуалітети міри довіри між споживачами, партнерами й функціонування у зовнішньому середовищі, що зумовлює потребу у формуванні мотиваційних механізмів на базі поєднання способів й засобів комунікацій як всередині колективу, так і організації за її межами. Особливо відчутно в умовах повномасштабної війни це відобразилось на діяльності компаній, рівні їх соціальної відповідальності та рівні управління економічною безпекою суб'єктів господарювання.

Чинники, які впливають на діяльність компаній є дестабілізуючими й щодо її організаційної та корпоративної культури та сприяють створенню дисбалансу між правами та обов'язками працівника й керівника. У цьому контексті визначальною є роль керівника щодо створення сприятливих умов та стимулів для співробітників.

Мотивація, як метод взаємодії, є обов'язковим для будь-якої управлінської стратегії – відповідно до досліджень Гарвардської школи бізнесу, лише 10% людей працюють постійно добре або постійно погано, 90% потрібні чітко сформульовані завдання й стимули, щоб приносити користь компанії [1] й вимагає, з одного боку, максимізації зусиль на вирішенні проблем, що виникають у зв'язку зі зростанням вимог до якості персоналу, а з іншого – з необхідністю забезпечення досягнення завдань компанії та потреб персоналу.

Класичні теорії мотивації (А. Маслоу, Ф. Герцберг, В. Врум) заклали фундамент розуміння людських потреб та рушійних сил, які спонукають працівників до високої продуктивності [2-3].

До класичних підходів відносяться:

- ієрархія потреб А. Маслоу – сутність полягає у тому, що людина прагне задовольнити потреби від базових (фізіологічних) до найвищих (самореалізації) [2];
- теорія двох чинників Ф. Герцберга – розглядаються гігієнічні чинники (умови праці, зарплата) та мотиватори (визнання, цікаві проєкти), що по-різному впливають на задоволеність роботою [3].
- теорія очікувань В. Врума – поведінка працівника визначається очікуваним результатом та цінністю винагороди [4].

Окремі положення цих теорій отримали подальший розвиток у частині створення мотиваційного механізму на рівні компаній [5-6] з урахуванням автономії співробітників й важливості особистісних цінностей у межах сучасних досліджень внутрішньої мотивації:

- теорія самодетермінації – фокусується на дослідженні та урахуванні потреб людини в автономії та компетентності [5].
- концепція Drive – увага акцентується на вагомості автономії, майстерності та наявності вищої мети [6].

У межах управління персоналом виділяють 5 основних стратегій, окремі елементи яких закладаються у мотиваційних механізм:

- підприємницька. Фокусується на використанні праці ініціативних та цілеспрямованих працівників, їм для цього створюється здорове конкурентне середовище;
- динамічне зростання. Акцентується увага на наймі універсальних і лояльних співробітників, готових приймати нестандартні рішення в кризових ситуаціях, компанія докладає зусиль для розвитку фахівця у його сфері діяльності;
- стратегія прибутковості. Відбувається підбір кадрів максимально ретельно, наголос робиться на поліпшенні якостей для виконання поставлених завдань;
- ліквідація. Використовується переважно в умовах кризового стану компанії, так званий «План Б». Оновлення персоналу не відбувається, професійний розвиток працівників відбувається лише за необхідністю;
- кругообіг. Так би мови, використовується рятувальне коло для компанії, щоб «залишитися на плаву» відбувається скорочення персоналу. Розширення персоналу

відбувається лише за рахунок універсальних та висококваліфікованих фахівців, які вміють закривати різні позиції [7].

Можливість практичного впровадження цих стратегій асоціативно відбувається відповідно до життєвого циклу компанії й напряду залежить від рівня його фінансового стану, що дозволяє:

- встановити баланс між матеріальними та нематеріальними стимулами для працівників – досвід успішних компаній свідчить, що поєднання фінансових заохочень (зарплати, бонуси) з можливостями професійного розвитку, визнання та гнучкого графіка позитивно впливає на залученість та лояльність працівників [8-9];

- індивідуалізувати мотивуючі чинники – молодим спеціалістам важливіше мати перспективи кар'єрного зростання й наставництво, тоді як досвідчені фахівці цінують цікаві проєкти та визнання експертності [5; 9].

Визначною при цьому є роль корпоративної культури та лідерства, так як демократичний стиль керівництва, відкриті комунікації й підтримка ініціатив працівників сприяють формуванню внутрішньої мотивації та знижують плинність кадрів [4-5; 10], що можливе у разі використання:

- постійного моніторингу мотиваційного клімату. Використання анкетувань, фокус-груп та індивідуальних співбесід дає змогу вчасно виявляти зміни в потребах працівників і коригувати систему заохочень [8];

- створення гнучких умов праці та запровадження програм розвитку персоналу. Впровадження віддаленої роботи, гнучкого графіка, програм наставництва та безперервного навчання підвищує ефективність та конкурентоспроможність компанії [5-6];

- створення ефективної корпоративної культури визнання. Налагоджена система заохочень (подяки, публічне визнання, кар'єрне зростання) зміцнює емоційний зв'язок працівників з компанією [4].

З урахуванням зазначеного слід констатувати, що формування дієвої системи мотивації персоналу має базуватися на поєднанні класичних та сучасних теорій й враховувати індивідуальні потреби працівників.

Компанії, які успішно інтегрують матеріальні та нематеріальні стимули й розвивають культуру підтримки, підтримують високий рівень лояльності, креативності та продуктивності праці персоналу [1-10] й потребують внесення коректив у свої стратегії задля підвищення рівня гнучкості реагування на нові виклики в умовах повномасштабної війни (цифровізацію, дистанційну роботу, зміни у пріоритетах поколінь тощо) та розроблення превентивних заходів підвищення ефективності діяльності компаній в умовах глобальних змін у світовій економіці.

Список використаних джерел:

1. Як ефективно впровадити систему мотивації для персоналу. URL: <https://blog.agrokebety.com/yak-efektyvno-vprovadyty-systemu-motyvatsiyi-dlya-personalu> (дата звернення: 19.01.2025)

2. Як маркетологам застосовувати принципи піраміди потреб Маслоу. URL: <https://esputnik.com/uk/blog/yak-marketoloham-zastosovuvaty-pryntsypu-piramidy-potreb-maslou> (дата звернення: 19.01.2025)

3. Зосим М. Теорія мотивації Герцберга. URL: <https://www.maxzosim.com/teoria-motivatsii-giertsbergha/> (дата звернення: 19.01.2025)

4. Зосим М. Теорія очікування Врума (Vroom's Expectancy Theory). URL: <https://www.maxzosim.com/vrooms-expectancy-theory/> (дата звернення: 19.01.2025)

5. Deci E. L., Ryan R. M. Handbook of Self-Determination Research. Rochester, NY: University of Rochester Press, 2002.
6. Pink D. H. Drive: The Surprising Truth About What Motivates Us. New York: Riverhead Books, 2009.
7. Що лежить в основі управління персоналом. URL: <https://blog.agrokebety.com/shcho-lezhyt-v-osnovi-upravlinnya-personalom> (дата звернення: 19.01.2025)
8. Herzberg F. One More Time: How Do You Motivate Employees? Harvard Business Review. 1968. Vol. 46, No. 1. P. 53–62.
9. Maslow A. H. Motivation and Personality. 3rd ed. New York: Harper & Row, 1987.
10. Vroom V. H. Work and Motivation. New York: Wiley, 1964.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЛОГІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Вербицький Вадим Сергійович

аспірант кафедри економіки і фінансів
Одеський національний морський університет

В умовах глобальних викликів та швидких темпів розвитку міжнародної торгівлі, логістична діяльність набуває особливої ваги, стаючи ключовим фактором успіху на світовому ринку. Ефективне управління міжнародними ланцюгами поставок вимагає глибокого розуміння та адаптації до численних зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть впливати на логістичні процеси. Від глобальних економічних тенденцій до локальних регуляторних вимог, від технологічних інновацій до екологічних стандартів - всі ці аспекти визначають складність та специфіку глобальної логістики.

У цьому контексті, оцінка факторів, що здійснюють вплив на логістичний потенціал країни, стає не тільки актуальним, але й необхідним для формування ефективних стратегій управління логістичною компанією (див. рис. 1). Такий аналіз дозволяє підприємствам не тільки адаптуватися до змінних умов ринку, але й використовувати виникаючі можливості для підвищення конкурентоспроможності, оптимізації витрат та покращення якості обслуговування клієнтів. Така комплексна оцінка допоможе виявити ключові виклики та визначити стратегії, які забезпечать стале зростання та розвиток компанії на зовнішніх ринках.

Розглянемо фактори впливу більш детально.

Глобальне економічне середовище має суттєвий вплив на міжнародні логістичні операції, визначаючи не тільки вартість та ефективність перевезень, але й загальну стратегію управління ланцюгами поставок. Зміни в світовій економіці, такі як інфляція, коливання валютних курсів, та введення економічних санкцій, можуть мати непрямий та безпосередній вплив на логістичну діяльність компаній. Наприклад, інфляція може призвести до зростання витрат на транспортування та складування, оскільки підвищуються ціни на паливо, робочу силу та складські послуги. Водночас, коливання валютних курсів можуть впливати на собівартість імпортованих товарів та матеріалів, а також на конкурентоспроможність експортних цін.

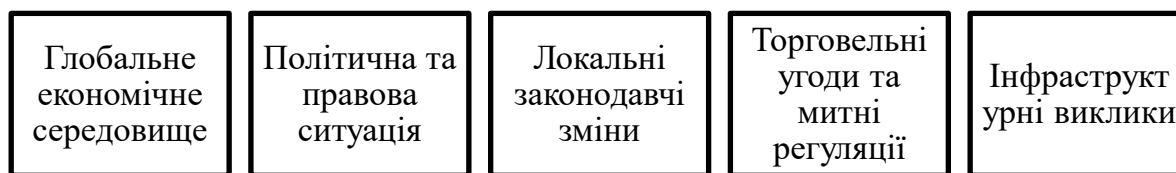

Рис. 1. Фактори впливу на логістичний потенціал країни

Джерело: складено автором

Економічні санкції, накладені на певні країни, можуть обмежити можливості для міжнародного обміну товарами, вимагаючи від логістичних операторів шукати альтернативні маршрути та постачальників, що знову ж таки може призвести до збільшення витрат та складнощів у ланцюгах поставок. Глобальні економічні тенденції, такі як глобалізація виробництва та торгівлі, також впливають на міжнародну логістику, вимагаючи від компаній більшої гнучкості та ефективності у координації трансконтинентальних поставок.

На прикладі пандемії COVID-19, яка спричинила значні збої у світових ланцюгах поставок, можна побачити, як глобальні економічні події впливають на логістичні стратегії. Багато компаній стикнулися з проблемами виконання замовлень через обмеження на транспортування, затримки на митниці та нестачу робочої сили [1]. Це змусило їх переосмислити свої ланцюги поставок, збільшити запаси для критично важливих матеріалів та диверсифікувати джерела постачання. Також слід зазначити вплив повномасштабного російського вторгнення на міжнародні логістичні ланцюжки [2], яке проявилось у:

- Переорієнтації торговельних шляхів. Війна спричинила перекриття або обмеження традиційних маршрутів через Чорне море, що вимагало від експортерів та імпортерів шукати альтернативні шляхи для транспортування товарів. Це призвело до збільшення витрат на логістику та затримок у доставках.

- Зростання вартості перевезень. Конфлікт спричинив збільшення цін на паливо, що, у свою чергу, призвело до зростання вартості морських та авіаційних перевезень на глобальному рівні. Це мало безпосередній вплив на вартість міжнародної логістики для багатьох галузей.

- Нестабільність у поставках сировини. Україна та росія є значними виробниками та експортерами аграрної продукції та сировини, зокрема зернових та добрив. Війна призвела до нестабільності у поставках цих товарів, що вплинуло на світові ринки харчових продуктів та збільшило ціни.

- Політичні та економічні санкції. Введення міжнародних санкцій проти росії та обмеження для деяких українських компаній ускладнили торговельні відносини, змусивши багато компаній шукати нових партнерів та реорганізувати свої ланцюги поставок.

- Підвищення ризиків для міжнародної логістики. Військові дії та політична нестабільність збільшили ризики для міжнародних транспортних операцій у регіоні, вимагаючи від логістичних компаній застосування додаткових заходів безпеки та ризик-менеджменту.

- Адаптація логістичних стратегій. Компанії були змушені адаптуватися до нових умов, оптимізуючи свої ланцюги поставок, вводячи гнучкі логістичні рішення та

використовуючи цифрові технології для покращення управління та прозорості логістичних процесів.

Політична та правова ситуація в країнах, де діють міжнародні компанії, відіграє вирішальну роль у формуванні логістичних стратегій та операцій. Міжнародні політичні відносини, локальні законодавчі зміни, торговельні угоди, митні регуляції, а також політична стабільність можуть мати як прямий, так і непрямий вплив на ефективність, вартість та надійність міжнародних логістичних операцій.

Політична стабільність є фундаментальним фактором, що впливає на рішення компаній щодо вибору країн для виробництва, складування або транзиту товарів. Країни з високим рівнем політичної стабільності та прогнозованого бізнес-середовища є більш привабливими для інвестицій у логістичну інфраструктуру, тоді як в регіонах з високим ризиком політичних конфліктів або нестабільності компанії можуть зіткнутися з додатковими ризиками та витратами. Політична стабільність є критичним фактором для міжнародної логістики, а її вплив можна проілюструвати на прикладі політичної кризи в Суецькому каналі у березні 2021 року, яка відбулася із-за блокування великим вантажним судном Ever Given одного із найважливіших водних шляхів світу.

Цей інцидент, хоча й не є прикладом політичної нестабільності у традиційному розумінні, демонструє, як несподівані події в стратегічно важливих локаціях можуть викликати миттєві логістичні виклики на глобальному рівні. Заблокування Суецького каналу призвело до затримки сотень суден, що перевозили товари на мільярди доларів, включаючи нафту, природний газ, електроніку, одяг, та інших товарів, що формують основу міжнародної торгівлі [3].

Локальні законодавчі зміни в країнах присутності підприємства мають безпосередній вплив на логістичні процеси. Це може включати зміни в митному законодавстві, правилах імпорту та експорту, стандартах упаковки та маркування, екологічних нормах та ін. Компанії повинні постійно моніторити такі зміни, щоб адаптувати свої операції і дотримуватися вимог у кожній країні, щоб уникнути юридичних проблем, затримок або непередбачених витрат.

Торговельні угоди та митні регуляції також відіграють ключову роль у міжнародній логістиці. Угоди про вільну торгівлю або регіональні торговельні блоки можуть забезпечити підприємствам пільгові умови доступу до ринків, зниження або повне скасування митних зборів для певних товарів, що, у свою чергу, може знизити вартість товарів для кінцевих споживачів та покращити конкурентоспроможність підприємств.

Розвинена логістична інфраструктура має важливе значення для ефективного функціонування економіки як важливого чинника визначення місця розташування економічної діяльності, а також типів цих видів діяльності, які можуть бути здійснені в кожному конкретному випадку. Високо-розвинена логістична інфраструктура знижує вплив відстані між регіонами, забезпечує інтеграцію національного ринку та низьку вартість транспортування на ринки інших країн та регіонів [4].

Отже, компанії, що здатні ефективно адаптуватися в цих умовах, можуть не тільки знизити ризики та витрати, але й використати нові можливості для розширення свого бізнесу на глобальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Rinaldi, Marta & Bottani, Eleonora, 2023. "How did COVID-19 affect logistics and supply chain processes? Immediate, short and medium-term evidence from some industrial fields of Italy," International Journal of Production Economics, Elsevier, vol. 262(C).
2. Maritime Trade Disrupted: The war in Ukraine and its effects on maritime trade logistics. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/osginf2022d2_en.pdf (дата звернення: 04.10.2024).
3. Stuck in the Suez Canal: Lessons from the Logjam. Transport Policy Matters. URL: <https://transportpolicymatters.org/2021/04/01/stuck-in-the-suez-canal-logjam-lessons/> (дата звернення: 05.10.2024).
4. Карий О. І. Логістична інфраструктура України у світових рейтингах / О. І. Карий, Г. В. Подвальна // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 873. С. 41–49.

СУТНІСТЬ КАДРОВОЇ СЛУЖБИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

Воронка Ольга

*к.е.н, доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки
Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ м. Львів*

Михавко Софія

здобувач МН-31

*Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів*

Сьогодні в умовах нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища, а також за впливу наслідків воєнних операцій на території нашої країни, набуває надзвичайно важливого значення утворення оптимальної стратегії забезпечення безпеки, яка б дала можливість підприємству адаптуватись до всіх дестабілізуючих факторів та чинників, а також створити дієву систему захисту та протидії до усіх видів ризиків та загроз.

На сьогоднішній день успішність бізнесу багато в чому залежить від людських ресурсів, їхніх навичок, умінь, знань. Для ефективної діяльності організації потрібна постійна увага до вирішення трьох ключових завдань [1, с. 107]: вибрати сферу діяльності; підібрати необхідних спеціалістів; організувати їхню роботу з максимальною результативністю.

Поступове усвідомлення важливості людського чинника призводить до появи кадрових служб. Кадрова служба є функціональним підрозділом, оскільки за своєю суттю безпосередньо не бере участь в основній діяльності, але забезпечує нормальне функціонування організації. Діяльність таких служб відрізняється від діяльності відділів кадрів. Управління персоналом стає однією з провідних функцій підприємства [1, с. 100].

Кадрова служба підприємства – це структурний підрозділ, уповноважений здійснювати управління персоналом та організаційно-методичне керівництво заходами щодо управління персоналом, що реалізуються на підприємстві.

У більшості компаній на певному етапі розвитку виникає потреба у фахівцях з кадрового менеджменту. Вони визначають, які заходи у сфері підбору, навчання, оцінки персоналу необхідно проводити задля досягнення цілей цієї організації. Це найпоширеніша причина створення кадрової служби [2, с. 56].

Завдання кадрової служби формулюються згідно з основною метою її діяльності і, як правило, закріплюються в Положенні про цей підрозділ (відділ).

Мета кадрової служби: забезпечення організації працівниками, здатними реалізувати організаційну стратегію нині та з урахуванням її зміни у перспективі. В узагальненому варіанті завдання кадрової служби зводяться до наступного (рис. 1).

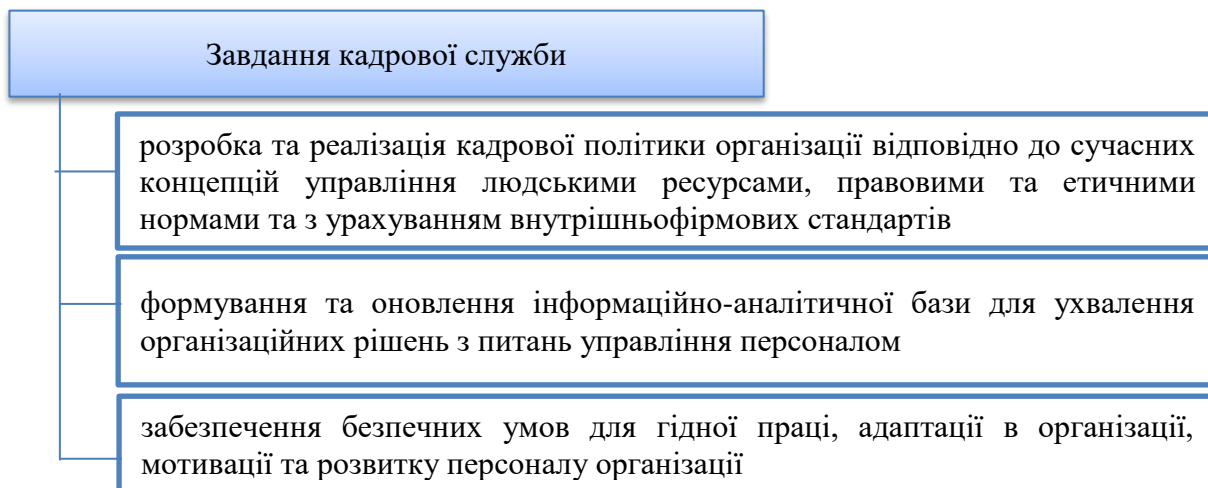

Рис. 1. Завдання кадрової служби

Джерело: складено на основі [1, с. 190]

Для того, щоб наблизити рівень українських організацій до зарубіжних, необхідно не просто добре організувати службу управління персоналом, а й мати у складі грамотних фахівців. Так, вимоги до кваліфікації працівників служби такі: вища професійна освіта (юридична, соціологічна, психологічна, технічна, економічна, або спеціальна, пов'язана з управлінням персоналом), для керівника додатково – досвід роботи з організації управління персоналом на керівних посадах.

Посада керівника служби управління персоналом належить до найвищого рівня управління в організації. В управлінні персоналом беруть участь усі лінійні керівники. Чисельність служби управління персоналом визначається керівництвом самостійно, виходячи із ситуації.

У нових умовах заслуговує на увагу система управління персоналом, орієнтована на стратегію кооперування та розвитку контрактних відносин, коли основний акцент в управлінні необхідно перенести на унікальні конкурентні переваги персоналу та внутрішньофірмової культури, створювані орієнтацією на людські ресурси. Цей підхід ґрунтується на реструктуризації підприємств.

Необхідний ретельніший відбір працівників з урахуванням характерологічних і фізичних особливостей, зростанням навантаження кожного працівника, оптимальним розподілом працівників по робочим місцям. Скорочення чисельності персоналу – найважливіший важіль підвищення ефективності виробництва, в умовах перехідної економіки.

Зменшення чисельності працівників, що має бути компенсоване більшою інтенсивністю праці, отже, вищою кваліфікацією працівників. У зв'язку з цим зростає

відповідальність кадрової служби у виборі напрямів кваліфікаційного зростання працівників, у підвищенні форм навчання та стимулюванні їх праці.

Реалізація перебудови кадрової служби, що тягне за собою підвищення ролі всіх рівнів менеджменту в управлінні персоналом та обумовлює необхідність кардинальної перебудови діяльності всіх підрозділів, призводить до створення багатофункціональної служби персоналу [1, с. 171].

На вітчизняних підприємствах є стійка потреба у створенні служби кадрової безпеки в складі служби безпеки підприємства необхідні на кожному великому підприємстві, а відділи або сектори на середніх фірмах, у малих підприємств достатньо людини, яка відповідає за дану ділянку роботи [3, с. 31].

Таким чином, одним із основних факторів адаптації організації до сучасних умов є формування гнучкої та мобільної кадрової служби, яка спрямована насамперед на оптимізацію роботи з персоналом на основі впровадження нових інноваційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. О. Стратегічне управління підприємством: навч. посіб. Вид. 2-ге, виправл. і доп. К. : Центр навчальної літератури, 2015. 400 с.
2. Гордійко С.Г. Управління лояльністю персоналу з урахуванням системного підходу. *Мотивація та оплата праці*. 2019. № 2. С. 94-109.
3. Живко З.Б., Сліпа О.З., Босак Х.З. Аналіз підходів до визначення поняття «кадрова безпека». *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. Випуск 8. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2013. С.28-31 (31бс.).

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Воронка Ольга

*к.е.н, доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки
Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів*

Савка Андрій

здобувач МН- 41

*Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів*

У сучасний період, в умовах ринкового механізму регулювання економіки об'єктивно складаються умови, що призводять до ускладнення завдань прийняття управлінських рішень. Розширюється масштаб і різноманітність економічних і соціальних процесів, ускладнюються і розгалужуються фінансові, організаційно-технічні та соціальні зв'язки. Ускладнення об'єктів управління, зростання складності завдань, що вирішуються, висувають підвищені вимоги до якості управлінських рішень, оперативності їх прийняття і реалізації.

Прийняти рішення означає зробити свідомий вибір між деякими варіантами дій для досягнення конкретних цілей. В управлінні підприємством прийняття управлінських рішень – це діяльність керівництва з вирішення певних ситуацій шляхом

формування оцінки, її аналізу та висновку з подальшим вибором ефективного рішення [2, с. 79].

На практиці управлінські рішення завжди є творчим актом однієї людини або групи людей. Тому якість управлінських рішень є критерієм ефективної роботи менеджера. Для цього він повинен мати: повноваження, що дозволяють вирішувати проблемні ситуації на своєму рівні; відповідальність за результати прийнятих управлінських рішень. Метою управлінських рішень є забезпечення реалізації поставлених цілей [3, с. 16].

Є деякі ознаки, що характеризують управлінські рішення. Розглянемо їх докладніше:

– цілепокладання – керівник спрямовує зусилля на досягнення цілей організації та задоволення власних інтересів;

– наявність вагомих підстав для прийняття рішення – наявність незаперечної інформації, що підтверджує обґрунтованість управлінського рішення;

– орієнтація на певний об'єкт впливу при прийнятті рішення – це орієнтація на цілеспрямованість. Управлінське рішення завжди спрямоване на якийсь об'єкт;

– керівник розглядає управлінське рішення на предмет наявності взаємозв'язку з іншими рішеннями та супутніми елементами. Управлінське рішення не може існувати самостійно, незалежно від інших складових діяльності керівника;

– правильність рішення – це орієнтація на норми і постулати, які складають основу фірмового стилю. Рішення, що суперечать загальноприйнятим нормам, не можуть бути управлінськими;

– рівень ефективності прийняття рішень – пояснює і підтверджує правомірність управлінського рішення. Управлінські рішення традиційно характеризуються високим ступенем ефективності;

– адекватне рішення щодо реакції зовнішнього середовища – менеджер оцінює необхідність і своєчасність свого рішення. Рішення керівника мають бути зваженими, продуманими, сформульованими;

– наявність чіткої стратегії реалізації управлінського рішення – формування алгоритму прийняття управлінського рішення. Управлінське рішення пов'язане з чітким алгоритмом дій, зрозумілим співробітникам. Кожен працівник повинен знати свою відповідальність за виконання управлінських рішень;

– наявність компромісів – чи зачіпає управлінське рішення інтереси інших людей, якою мірою воно їх враховує. Є управлінські рішення, які суперечать інтересам інших осіб або ущемляють інтереси працівників підприємства. Керівник повинен уникати таких рішень і знаходити ефективні альтернативи [4].

Існує чотири принципи прийняття управлінських рішень, якими можна скористатися:

1) авторитарний. При авторитарному принципі рішення приймається на самому верху. Це не вимагає залучення третіх осіб, тому що іноді це може бути контрпродуктивним. Як правило, цей метод часто використовується в невеликих компаніях з вертикальною структурою управління, де керівник або власник підприємства одноосібно приймає всі управлінські рішення;

2) принцип, що ґрунтується на спільній участі. Принцип участі передбачає прийняття рішень з урахуванням внеску людей, які беруть участь у процесі. Цей метод використовується, коли прийнятий висновок передбачає високий ризик. Додаткова

інформація, отримана від більшої кількості людей, знижує ризик прийняття неправильного управлінського рішення. Крім того, зменшуються ризики виконання, оскільки люди мали можливість зробити внесок і мали право голосу в остаточному рішенні;

3) демократичний. Використовується для несерйозних рішень, які мають термін, встановлений власником компанії. Найчастіше це організаційні питання, які вирішуються більшістю голосів;

4) принцип на основі консенсусу. Цей принцип використовується, коли необхідно прийняти дуже серйозне управлінське рішення, а часу мало. У процесі беруть участь різні відділи та команди організації, зацікавленість яких у правильному рішенні дуже велика. Остаточний висновок робиться після того, як кожен відділ скаже своє «так» [1, с. 27].

Таким чином, успішність підприємства безпосередньо залежить від ефективного прийняття управлінських рішень, які лежать в основі управлінської діяльності. Для сучасних організацій вміння швидко аналізувати й вирішувати ситуацію, ідентифікувати проблеми та розробляти ефективні рішення стає ключовим фактором успіху, що зумовлюють їх подальшу реалізацію та досягнення поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Дерлоу Д. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень; пер. з англ. Київ: Наук. думка, 2001. 242 с.
2. Олійниченко О.М. Аспектний підхід до визначення поняття «управлінське рішення». *Наукові праці НУХТ*. 2007. № 21. С. 79-83.
3. Приймак В.М. Прийняття управлінських рішень: навч. посіб. Київ: Атіка, 2008. 240 с.
4. Яремко О.Ф. Методи прийняття управлінських рішень. URL: <https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=4118> (дата звернення: 17.01.2025).

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Воронка Ольга

*к.е.н, доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки
Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ м. Львів*

Бак Максим

здобувач МН- 41

*Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів*

В даний час складно уявити керівника, який би не усвідомлював ролі і значення співробітників свого підприємства у вирішенні поставлених перед ними завдань. Не обладнання, технічна оснащеність, будівлі та споруди створюють найважливіші передумови діяльності підприємства, а його співробітники. Методи управління персоналом в умовах посилення конкурентної боротьби стають головним фактором формування стійкої ефективної роботи підприємства та його конкурентоспроможності.

Ефективне керівництво персоналом вимагає знання в самих різних галузях: менеджмент, психологія, стратегічне планування та інші. Важливо побудувати в

компанії таку систему управління персоналом, яка допоможе вирішувати завдання цієї компанії і позбутися виникаючих проблем в управлінні персоналом [1].

На сьогоднішній день існує багато як теоретичних, так і практичних методів, які допомагають здійснювати правильне керівництво персоналом. Через наш менталітет, культуру та особливості національного сприйняття все те, що добре працює себе в інших країнах – Європі, Америці, – у нас не прижилося. У зв'язку з виникаючими проблемами в сфері управління персоналом з'являється ряд непорозумінь. На сьогоднішній день дотримання прав робітників в будь-якій організації грубо порушуються. Однак в цьому винні не тільки в керівники даних організацій, а й самі працівники, які не завжди виконують свою роботу своєчасно і якісно.

Вище керівництво і співробітники не в повному обсязі розуміють соціальну роль підприємства. Саме це нерозуміння заважає чітким і довготривалим цілям розвитку компанії і веде в результаті цього до відсутності стратегії їх досягнення. Зіткнення інтересів соціальних груп, які часто за рахунок інших груп і всього суспільства бажають поліпшити своє становище, відбувається через нерозуміння деякими членами суспільства своєї соціальної ролі.

Наступна група проблем в управлінні персоналом полягає в нерозумінні відмінностей між людськими та іншими ресурсами. Людські ресурси – це емоційно-осмислена реакція людини на зовнішній вплив [2, с.41]. Це пояснює реакцію персоналу на деякі методи управління. Тривала співпраця підприємства та його співробітників, здатність персоналу до самовдосконалення в процесі спільної роботи також є важливими особливостями людських ресурсів.

Третя група проблем – це відсутність належної уваги до персоналу з боку керівництва, їх мотивів поведінки, а також виявлення їх значущих потреб і проблем на той чи інший момент. Все це призводить до обману і незадоволеності очікувань персоналу.

Існування проблем і труднощів пояснюється ще й пасивною поведінкою працівників, пов'язаною з нерозвиненістю потреб і з мізерністю мотивації, які задовольняються в процесі роботи на підприємстві, а також має місце патерналістська свідомість, коли працівник звик отримувати все від держави і компанії, а не заробляти.

Зазначені проблеми говорять про те, що сучасні методи управління в компаніях будь-якого бізнесу мають свої правила. Розглянуті вище обставини говорять про те, що в якості предмета кадрового менеджменту компанії виступає ефективність діяльності персоналу. Хороший керівник постарается виявити всі недоліки управління персоналом, запам'ятати їх, щоб більше їх не повторювати. Також корисним є застосування інноваційних інструментів, таких як корпоративні соціальні мережі, для підтримки постійного діалогу між співробітниками. Ці заходи дозволяють не тільки оптимізувати внутрішні процеси, але й створюють сприятливе середовище для інновацій та креативності, що в кінцевому підсумку веде до зростання загальної ефективності підприємства [3, с. 561].

У процесах управління персоналом також є необхідність мислення і дій працівників з урахуванням потреб партнерів по ринку. Нову політику в даний час повністю поєднують з концепцією розвитку компанії. Ця політика орієнтації на тенденції та плани розвитку компанії і вона покликана враховувати:

- дострокове страхування компанії;
- збереження її незалежності;

- фінансування зростання;
- збереження фінансової рівноваги;
- закріплення досягнутого прибутку.

Таким чином, результати діяльності багатьох компаній і накопичений досвід їх роботи з кадрами показують, що формування виробничих колективів, забезпечення високої якості кадрового потенціалу є вирішальними факторами ефективності всього виробництва і конкурентоспроможності продукції. Проблеми в області управління кадрами і повсякчасна робота з персоналом, за оцінкою спеціалістів, в найближчій перспективі будуть постійно перебувати в центрі уваги керівництва. У майбутньому з розвитком науково-технічного прогресу зміст і умови праці набудуть більшого значення, аніж матеріальна зацікавленість.

Список використаних джерел:

1. Бортнік С. Стратегічне управління розвитком персоналу підприємства та сучасні підходи до оцінювання його рівня. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 2. С. 33-39.
2. Ведерніков М. Д., Чернушкіна О. О., Мантур-Чубата О. С. Сучасні технології управління персоналом: компетенційний підхід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 19. Ч. 1. С. 39-43.
3. Воронка О.З. Теоретичні аспекти удосконалення організаційних відносин в системі менеджменту підприємства. *Наукові перспективи*. № 12 (54) 2024. С. 553-563.

СУТЬ ТА ВИДИ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Гавриш Н.О.

здобувачка вищої освіти
I курсу магістратури, група ММР-241

Хоменко І.О.

д.е.н., професор
Національного університету «Чернігівська політехніка»

В умовах глобалізації, швидких технологічних змін та посилення конкуренції на ринках питання ефективного управління конкурентоспроможністю стає ключовим для виживання та розвитку підприємств. Конкурентні переваги дозволяють підприємствам не лише утримувати свої позиції на ринку, а й забезпечувати довгостроковий успіх, формуючи стійкі економічні переваги.

Розуміння суті та видів конкурентних переваг є ключовим для розробки ефективних стратегій розвитку підприємства. У сучасних умовах конкурентні переваги не обмежуються лише ціною чи якістю продукції, а включають інновації, технологічні досягнення, унікальні бізнес-моделі та ефективне використання ресурсів. Тому важливо дослідити, які конкретно види конкурентних переваг можуть бути застосовані підприємствами для досягнення довгострокового успіху. Конкурентна перевага – це те, що відрізняє організацію від її конкурентів, дозволяючи їй генерувати більші продажі або маржу та утримувати більше клієнтів. Ця перевага виникає з різних джерел, включаючи структуру витрат, пропозиції продуктів, позиціонування на ринку та обслуговування клієнтів.

Конкурентна перевага відноситься до будь-якої характеристики, яка дозволяє компанії перевершити конкурентів. Цього можна досягти декількома способами, наприклад, пропонуючи нижчі ціни, забезпечуючи найвищу якість, інноваційні нові продукти або забезпечуючи виняткове обслуговування клієнтів. Кінцевою метою є створення унікальної та стійкої позиції на ринку, яку конкуренти не зможуть легко відтворити. [1].

Майкл Портер, визнаний експерт у сфері стратегічного менеджменту, стверджує, що будь-яка компанія, яка прагне досягти стійкого успіху, має визначитися, чи буде вона конкурувати за рахунок найнижчої ціни, пропонуючи продукт, який відрізняється від конкурентів, або ж зосередиться на задоволенні потреб певної групи клієнтів. Ці три стратегії – лідерство у витратах, диференціація та фокус – є фундаментальними для побудови конкурентної переваги.

У лідерстві за витратами головне — стати виробником з найнижчими витратами у своїй галузі. Walmart або ІКЕА чудово скорочують витрати з усіх боків, зберігаючи при цьому гідний рівень якості. Вони купують оптом, оптимізують операції та передають ці заощадження своїм клієнтам.

Диференціація – це коли компанія виділяє свій продукт чи послугу тим, що в ній є щось унікальне. Apple зі своїми новаторськими гаджетами та брендом, який втілює витонченість і передові технології, справді чудово займає особливу нішу. Крім того, Apple чудово впоралася з формуванням лояльної спільноти користувачів, для яких продукція компанії стала символом престижу, зручності та інтуїтивно зрозумілого користування. Ідея інтеграції різних пристроїв у єдину екосистему (iPhone, iPad, Mac, Apple Watch та інші) ще більше зміцнила позиції бренду на ринку, роблячи його неперевершеним у сфері зручності та злагодженої роботи пристроїв разом.

Розрізняють три види диференціації продукції: вертикальну, горизонтальну та змішану. Вертикальна диференціація полягає в чітких перевагах, як-от ціна чи якість, які відрізняють продукт. Горизонтальна диференціація, з іншого боку, зосереджує увагу на смаках споживачів, таких як упаковка, смак або колір. Змішана диференціація поєднує обидва підходи, підкреслюючи поєднання об'єктивних і суб'єктивних характеристик продукту.

Стратегія фокусування передбачає націлювання на конкретну ринкову нішу, а не спробу звернення до мас. Це може означати спеціалізацію на випічці без глютену, якщо це пекарня, або на екологічно чистому одязі, якщо бізнес пов'язаний з роздрібною торгівлею модним одягом [2]. Конкуренти, що працюють на широких ринках, не можуть встигати за компанією, яка зосередилася на вузькому сегменті, оскільки їхні ресурси розподілені між різними групами клієнтів, що не дозволяє їм досягти такого ж рівня спеціалізації.

Загальними конкурентними стратегіями, за Портером, є лідерство за витратами, диференціація продукції та фокусування на ніші. Однак, для досягнення конкурентної переваги компанії можуть використовувати й більш конкретні інструменти, такі як побудова сильного бренду, володіння унікальними технологіями або забезпечення стабільного доступу до фінансування.

Сильний бренд дозволяє компанії встановити преміальну ціну, створити лояльність клієнтів та знизити чутливість до цін. Сильний бренд формує емоційний зв'язок з клієнтами, що змушує їх повертатися знову і знову. Лояльні клієнти часто вибирають "свій" бренд навіть у випадку наявності дешевших альтернатив.

Технологічна перевага дає змогу розробляти інноваційні продукти та послуги, підвищувати ефективність виробництва та знижувати витрати. Завдяки автоматизації, роботизації та використанню штучного інтелекту підприємства можуть оптимізувати виробничі процеси, зменшувати витрати на робочу силу і час виконання операцій.

Фінансова стабільність забезпечує компанії свободу маневру для інвестицій, маркетингу та інших стратегічних ініціатив. Стабільні фінанси дають змогу компанії вкладати кошти у розвиток нових продуктів, модернізацію обладнання чи впровадження інновацій, що забезпечує конкурентні переваги.

Збереження конкурентної переваги - це не одноразова дія, а постійний процес, який вимагає комплексного підходу. Проблема будь-якої конкурентної переваги полягає в тому, що вона може бути швидкоплинною. Те, що відрізняє вас сьогодні, завтра може стати галузевим стандартом. Підтримка вашої конкурентної переваги вимагає пильності, адаптивності та постійних інвестицій в інновації.

Це також глибоке розуміння ваших клієнтів і розвиток відповідно до їхніх потреб. Важливо регулярно переглядати свою бізнес-модель і стратегію, щоб переконатися, що вони відповідають мінливим умовам ринку. Саме тут вступають у дію такі стратегічні інструменти, як інновації бізнес-моделі та формулювання стратегії, які допомагають підприємствам адаптуватися та розвиватися, щоб зберегти свою конкурентну перевагу [3].

Стратегії, запропоновані Майклом Портером слугують основою для формування конкурентних переваг. Успішне застосування цих стратегій залежить від здатності підприємств адаптуватися до ринкових умов, використовувати сучасні технології, формувати сильний бренд і забезпечувати фінансову стабільність.

Отже, підприємствам необхідно не лише виявляти свої ключові конкурентні переваги, але й ефективно використовувати їх, щоб створити унікальну, стійку позицію на ринку, яку важко відтворити конкурентам. Це дозволить досягти стійкого розвитку в умовах динамічного бізнес-середовища. Конкурентна перевага є стратегічним активом будь-якого підприємства. Її формування та підтримка вимагають комплексного підходу, що включає стратегічне планування, маркетинг, інновації, управління персоналом та фінанси. Тільки постійний розвиток і адаптація до змін дозволять компанії залишатися лідером на ринку.

Список використаних джерел:

1. Competitive Advantage: The Key To Business Success. *Forbes*. URL: <https://www.forbes.com/councils/forbescommunicationscouncil/2024/02/07/competitive-advantage-the-key-to-business-success/> (дата звернення: 12.11.2024).
2. 7 Competitive Advantage Examples for Business Success. *BrandWell*. URL: <https://brandwell.ai/blog/competitive-advantage-examples/> (дата звернення: 12.11.2024).
3. BSP A. C. D. (. M. What Is Your Competitive Advantage?. *LinkedIn: Log In or Sign Up*. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/what-your-competitive-advantage-andrew-constable-mba-lssbb-mzg4c> (дата звернення: 12.11.2024).
4. Хоменко І.О., Садчикова І.В., Костюченко І.А. Інноваційно-логістичні та митні аспекти управління ланцюгами постачань швидкопливної продукції. *Сучасні питання економіки і права: зб. наук. праць*. К.: КиМУ, 2020. Випуск 1(11). С. 69-78.
5. Хоменко І.О., Садчикова І.В., Колоток М.О. Контролінг як інструмент підтримки достатнього рівня економічної безпеки та конкурентоспроможності промислового підприємства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2 (26). С. 25-36.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Горбань Анатолій

*к.і.н, доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Державного університету інфраструктури та технологій, м. Київ*

Шкляр Олексій

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державного університету інфраструктури та технологій, м. Київ*

Глобалізація є однією з ключових тенденцій сучасного світового розвитку, що суттєво впливає на всі аспекти функціонування національних економік. У зв'язку з поглибленням інтеграційних процесів, країни стають дедалі більш залежними від світової економіки, що створює нові можливості, але водночас формує серйозні виклики для економічної безпеки.

Ключовими факторами, що актуалізують дослідження впливу глобалізаційних процесів на економічну безпеку національної економіки є **зростання економічної взаємозалежності країн, посилення впливу багатонаціональних корпорацій, фінансова нестабільність, технологічні виклики, ризики втрати економічного суверенітету тощо.**

Розвиток міжнародної торгівлі, міграція капіталу, технологічний обмін та глобальні фінансові ринки посилюють інтеграцію, але водночас підвищують вразливість національних економік до зовнішніх шоків. Глобалізація сприяє зростанню ролі великих міжнародних компаній, які часто переважають за економічними можливостями окремі держави, що створює загрозу втрати контролю над стратегічними галузями економіки. Світові фінансові кризи, що швидко поширюються між країнами, наголошують на важливості аналізу економічних ризиків і розробки ефективних механізмів їхнього управління. Нерівномірний доступ до сучасних технологій і швидкість їх впровадження створюють нерівність між країнами, що може послаблювати конкурентоспроможність національних економік. Поглиблення глобалізації часто супроводжується зменшенням можливостей держав впливати на власну економічну політику, що ставить під загрозу національні інтереси.

Дослідження цієї тематики є особливо важливим у сучасних умовах [1, 2, 3], коли світ зіштовхується з новими глобальними викликами, такими як військові конфлікти, економічні санкції, геополітична напруженість, зміна клімату, пандемії та інші фактори, які значною мірою впливають на економічну безпеку.

Глобалізаційні процеси суттєво впливають на економічну безпеку національних економік, маючи як позитивні, так і негативні прояви. До позитивного впливу глобалізації на економічну безпеку варто віднести такі аспекти:

- розширення ринків збуту, оскільки глобалізація відкриває нові ринки для національних виробників, що сприяє зростанню експорту та економічного розвитку. Крім того, це підвищує стійкість економіки через диверсифікацію джерел доходів;
- доступ до іноземних інвестицій, через залучення яких, забезпечується фінансування інфраструктурних проектів, інновацій та модернізацію виробництва;

– технологічний обмін, оскільки глобалізація сприяє поширенню передових технологій, що підвищує продуктивність та конкурентоспроможність національної економіки;

– розвиток людського капіталу, так як спрощення міграційних процесів дозволяє залучати кваліфіковану робочу силу та забезпечувати обмін досвідом між країнами.

У свою чергу негативний вплив глобалізації на економічну безпеку проявляється у такому:

– залежність від зовнішніх ринків, оскільки підвищена інтеграція в світову економіку може призводити до залежності від кон'юнктури міжнародних ринків, що загрожує економічній стабільності в разі глобальних криз;

– втрата національного контролю над стратегічними галузями. Вільна торгівля та іноземні інвестиції можуть призводити до концентрації ключових активів у руках іноземних компаній, що знижує здатність держави впливати на стратегічні сектори економіки;

– посилення конкурентного тиску під впливом якого локальні підприємства можуть не витримувати конкуренції з багатонаціональними корпораціями через обмежені ресурси та менш розвинені технології;

– ризики відтоку висококваліфікованих кадрів. Висока мобільність робочої сили часто сприяє міграції кваліфікованих фахівців до розвинених країн, що створює дефіцит висококваліфікованих кадрів на національному рівні;

– фінансова нестабільність, оскільки глобалізація фінансових ринків збільшує ризики економічної кризи через швидке поширення фінансових шоків між країнами.

Дослідження негативних проявів глобалізації на безпеку національної економіки здійснюються з метою вчасного їх виявлення та розробки превентивних і ліквідаційних заходів. Розвиток різних секторів економіки зменшує залежність від окремих галузей чи зовнішніх ринків. Встановлення обмежень для стратегічних галузей дозволяє уникнути монополізації та залежності від іноземного капіталу. Надання субсидій, податкових пільг та інших стимулів для малого і середнього бізнесу здійснюється з метою підвищення його конкурентоспроможності. Інвестування в дослідження та освіту – для збереження і розвитку національного людського капіталу. Удосконалення системи контролю за міжнародними фінансовими потоками реалізується для запобігання кризовим явищам [3]. Тому доцільно слідувати таким шляхам мінімізації ризиків глобалізації як диверсифікація економіки, регуляція іноземних інвестицій, підтримка локального бізнесу, розвиток інновацій та науки, фінансовий моніторинг.

Таким чином, дослідження впливу глобалізаційних процесів на економічну безпеку національної економіки є важливим як для розуміння сучасних економічних тенденцій, так і для розробки ефективних стратегій захисту економічного суверенітету та забезпечення стійкого розвитку країни.

Забезпечення економічної безпеки національної економічної та її ефективність залежать від здатності країни адаптуватися до змін і впровадження ефективних механізмів захисту своїх національних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Охота Ю., Балдинюк В., Мазурков Р. Вплив глобалізації на економічний розвиток та національну безпеку України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-16>

2. Риков В.В. Вплив глобалізаційних процесів на економічну безпеку України. *Право та державне управління*. 2020. № 2. С. 204-210. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.31>

3. Різник Д.В., Ємець В.В., Магнушевська Т.М. Вплив глобалізаційних процесів на українську економіку: аналіз та стратегії. *Академічні візії*. 2024. Вип. 28. С. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10705493>

ВИКЛИКИ ДЛЯ ІНДУСТРІЇ РОЗВАГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гринюк Ірина

*асистент кафедри менеджменту в інформаційних технологіях
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ*

Українська індустрія розваг стикається з унікальними викликами через війну, яка вплинула на всі аспекти соціального та економічного життя з 2022 року. Війна з Росією змусила цей сектор швидко адаптуватися, переглянути свою роль і використовувати нові технології для підтримки суспільства, збереження культурної спадщини та просування України на міжнародному рівні. У цій статті мова піде про ключові виклики, з якими стикається українська індустрія розваг в умовах війни та потенційні напрямки її розвитку.

Пандемія COVID-19 і подальша війна прискорили цифровізацію індустрії розваг. Поточкові платформи, соціальні мережі та інші онлайн-інструменти стали ключовими каналами розповсюдження культурного контенту. Українські театри, музичні групи та кіностудії адаптуються до нової реальності, пропонуючи свої постановки в цифровому вигляді [3].

Завдяки таким платформам, як YouTube, Spotify і Patreon, українські митці можуть охопити світову аудиторію, одночасно просуваючи українську культуру та заробляючи кошти на свою діяльність. Трансляція концертів чи театральних заходів дозволяє підтримувати контакт із аудиторією навіть в умовах, коли традиційні форми участі обмежені.

Прикладом є трансляція концерту оркестру «Українська свобода» через стрімінгові платформи, яка зібрала мільйони глядачів по всьому світу. Трансляція концертів і театральних вистав дозволяє підтримувати контакт із аудиторією навіть в умовах обмеженої мобільності [5].

Війна мала значний вплив на українську економіку, що призвело до обмеження фінансових можливостей індустрії розваг. Багатьом компаніям у цьому секторі довелося скоротити свої бюджети, скоротити зайнятість або повністю призупинити свою діяльність. Таким чином, пошук нових джерел фінансування став ключовим викликом для індустрії.

У відповідь на складну економічну ситуацію багато установ використовують міжнародні фонди допомоги, наприклад, ініціативи ЮНЕСКО щодо захисту культурної спадщини під час конфлікту. Значну роль у підтримці мистецьких та розважальних заходів відіграли також краудфандинг та підтримка української діаспори [1].

Одним із найважливіших викликів для української індустрії розваг є збереження та просування української культурної ідентичності. Війна підкреслює важливість культури як інструменту опору агресії та розбудови національної єдності. У відповідь

на ці потреби українські митці та культурні інституції організують благодійні концерти, виставки та онлайн-заходи, які слугують не лише розвазі, але й освіті та зміцненню почуття єдності [2].

Прикладом може бути кіноіндустрія, яка в складних умовах створює документальні та художні фільми про реалії війни. Такі постановки, як «20 днів у Маріуполі» (2023) отримують визнання на міжнародних кінофестивалях, висвітлюючи становище України на світовій арені [4].

Індустрія розваг також повинна враховувати питання безпеки та обмеження, які є результатом триваючого конфлікту. Організація масових заходів в умовах війни стає логістичним викликом і вимагає тісної співпраці з владою та службами безпеки [1].

Такі події, як концерти, організовані в укриттях, або покази фільмів у безпечних місцях, демонструють гнучкість галузі та її здатність адаптуватися до екстремальних умов [3].

Війна породила необхідність активізації діяльності з промування України за кордоном. Індустрія розваг відіграє ключову роль у формуванні міжнародного іміджу країни через організацію культурних заходів, виставок і концертів у Європі та за її межами. Співпраця з міжнародними партнерами, такими як ЮНЕСКО та Європейський культурний фонд, дозволяє будувати солідарність з Україною та підвищувати обізнаність про ситуацію в країні [1].

Індустрія розваг України, незважаючи на складні воєнні умови, залишається важливою опорою підтримки суспільства та збереження національної культурної ідентичності. Його здатність адаптуватися, використовувати нові технології та співпрацювати на міжнародному рівні дозволяє йому не тільки виживати, а й розвиватися у надзвичайно важкі часи. Війна, попри її руйнівні наслідки, може стати каталізатором змін, які зроблять українську креативну індустрію ще більш інноваційною та стійкою до майбутніх викликів.

Список використаних джерел:

1. UNESCO. Protecting Culture in Armed Conflicts. 2022. URL: <https://unesco.org> (дата звернення: 20.01.2025).
2. Міністерство культури України. Стан сектора культури і розваг в Україні під час війни. 2023. URL: <https://mku.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2025).
3. Reuters. Ukraine's Cultural Frontline: Resilience Amid Conflict. 2023. (дата звернення: 20.01.2025).
4. Sundance Film Festival. "20 Days in Mariupol" Wins Documentary Award. 2023. (дата звернення: 20.01.2025).
5. The Guardian. The Role of Streaming Platforms in Ukrainian Cultural Diplomacy. 2023. (дата звернення: 20.01.2025).

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Дахнович Сергій

*здобувач вищої освіти, освітнього ступеня «бакалавр»,
спеціальності 073 «Менеджмент»*

*Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів*

Науковий керівник: Шевченко Наталія

к.е.н, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Управління кредитною політикою підприємства є надзвичайно актуальним питанням у сучасних умовах нестабільності економіки, оскільки вона дозволяє підприємствам мінімізувати ризики неповернення заборгованості, оптимізувати грошові потоки та забезпечити стабільний розвиток бізнесу. Ефективне управління також є ключовим фактором успіху будь-якого підприємства, оскільки воно дозволяє ефективно використовувати фінансові ресурси, підвищувати ліквідність та забезпечувати довгострокову стабільність бізнесу.

Кредитна політика підприємства являє собою сукупність цілей, принципів, методів і засобів, які визначають порядок надання кредитів покупцям, а також управління дебіторською заборгованістю. Ця політика є важливим інструментом для досягнення цілей підприємства, таких як збільшення обсягу продажів, покращення грошових потоків та підвищення конкурентоспроможності [1]. Важливість кредитної політики полягає в тому, що вона дозволяє підприємству мінімізувати ризики неповернення заборгованості, оптимізувати грошові потоки та забезпечити стабільне зростання продажів. Ефективна кредитна політика є ключем до успіху багатьох компаній, оскільки вона дозволяє їм залучати нових клієнтів, підвищувати лояльність існуючих та зміцнювати свою позицію на ринку.

Сьогодні українським підприємствам важко забезпечувати ефективне управління кредитною політикою, адже існує високий рівень неповернення кредитів, банкрутство, втрати майна через обстріли, або занадто високі ставки кредитування.

Управління кредитною політикою в сучасних умовах пов'язане з низкою проблем:

- ризик неповернення дебіторської заборгованості, зокрема, зростання ризику несплати боргів покупцями, особливо в умовах економічної нестабільності;
- необхідність балансувати між наданням вигідних кредитних умов для клієнтів та мінімізацією ризиків;
- високий рівень відсоткових ставок за кредити юридичним особам, зміни облікової політики НБУ;
- постійна адаптація кредитної політики до змін ринкового середовища, технологій та потреб клієнтів;
- постійні валютні коливання чи зміни обсягів грошових потоків, які негативно впливають на повернення кредитів;

– необхідність ефективного контролю за дебіторською заборгованістю, її аналізу та своєчасного реагування на зміни [1; 3].

При визначення напрямів управління кредитною політикою вітчизняним підприємствам доцільно дотримуватися наступних принципів, а саме: системність, а саме кредитна політика повинна бути частиною загальної стратегії розвитку підприємства; гнучкість – здатність адаптуватися до ризиків та змін зовнішнього середовища; прозорість, особливо це стосується співпраці з банківськими установами, щодо отримання та надання фінансової звітності для оцінки кредитоспроможності підприємства; контролі – за виконанням умов кредитного договору; відповідальність – визначення відповідальних осіб за виконання кредитної політики та їх повноважень.

Основними напрямками ефективного управління кредитною політикою підприємства, на нашу думку є наступні:

- формулювання цілей, визначення критеріїв оцінки кредитоспроможності клієнтів, встановлення лімітів кредитування;
- оцінка всіх ризиків, пов'язаних з отриманням кредитів;
- використання різноманітних методів оцінки фінансового стану потенційних боржників;
- своєчасне складання та направлення рахунків, контроль за термінами оплати, вжиття заходів щодо стягнення заборгованості;
- визначення переваг кредитування над інвестуванням;
- захист підприємства від збитків, пов'язаних з неповерненням кредитів;
- моніторинг та аналіз ефективності кредитної політики;
- регулярний аналіз результатів кредитної діяльності, виявлення проблемних зон та розробка заходів щодо їх усунення [1-3].

Ефективна кредитна політика є одним з ключових факторів успішної діяльності підприємства. Вона дозволяє оптимізувати грошові потоки, знизити ризики і підвищити конкурентоспроможність. Однак, управління кредитною політикою є складним процесом, який вимагає професійного підходу та постійної уваги.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Ю. Особливості формування кредитної політики підприємства по відношенню до покупців. *Інвестиції: практика та досвід*, 2016. № 5. С. 54-63.
2. Жураковська І. В. Роль фінансової звітності в оцінці ефективності кредитної політики підприємства. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*, 2017, № 14. С. 78-90.
3. Шевченко Н. В., Мельник С. І. *Фінансовий менеджмент : навчальний посібник у схемах і таблицях*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 224 с.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ

Долинна Анастасія

*здобувач вищої освіти, освітнього ступеня «магістр»,
спеціальності 073 «Менеджмент»*

*Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів*

Науковий керівник: Шевченко Наталія

к.е.н, доцент

Львівський державний університет внутрішніх справ

У сучасній економічній літературі існує значна кількість трактувань поняття «фінансова безпека підприємства». Так, Т. Кузьменко, Л. Мартюшева визначають фінансову безпеку як важіль забезпечення фінансово-економічної заможності підприємства, забезпечення його стійкості до можливого банкрутства [1]. О. Ладюк розглядає фінансову безпеку, як систему оцінки показників фінансового стану підприємства, при якому вони залишаються вище нормативних значень та дозволяють отримувати високий рівень прибутковості [2]. Дещо іншого погляду дотримується О. Лиса, яка характеризує фінансову безпеку, як стан підприємства при якому воно ефективно залучає ресурси, інвестиції для власної діяльності, забезпечує високий рівень дохідності, задовольняє потреби споживачів та клієнтів [3].

Сутність фінансової безпеки полягає у забезпеченні захищеності інтересів підприємства від можливих зовнішніх та внутрішніх загроз, оптимальне управління його потенціалом та розвиток стратегічних цілей. Іншими словами, фінансова безпека це здатність підприємства зберігати високий рівень фінансової стабільності, ліквідності, платоспроможності, рентабельності незважаючи на вплив негативних факторів. Фінансова безпека підприємства залежить від виду його діяльності, розмірів та стратегії розвитку підприємства у довгостроковій перспективі.

Фінансова безпека є одним із найбільш важливих аспектів успішної діяльності будь-якого підприємства. Вона забезпечує:

- стійкий розвиток підприємства та захист від фінансових криз та банкрутства;
- при високому рівні фінансової безпеки підприємство стає більш привабливим для інвесторів та кредиторів;
- високий рівень конкурентоздатності на ринку, проте за умови, що товари чи послуги підприємства є високої якості;
- вищий рівень соціальної відповідальності перед власниками, керівниками, працівниками та партнерами.

До основних функцій фінансової безпеки підприємства варто віднести: захисну, яка полягає у запобіганні негативних впливів на фінансовий стан підприємства; стабілізуюча, яка спрямована на підтримання фінансової рівноваги та стійкості підприємства; розвиваюча, яка сприяє підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів та забезпечує умови подальшого розвитку підприємства;

інформації, визначає напрями подання та аналізу інформації пов'язану з використанням фінансових ресурсів та грошовими потоками підприємства.

Управління фінансовою безпекою передбачає комплекс заходів, спрямованих на ідентифікацію, оцінку та управління фінансовими ризиками. Основні напрями управління фінансовою безпекою включають:

- аналіз фінансового стану, аналіз фінансової звітності, ключових фінансових показників та тенденцій розвитку;

- забезпечення достатнього рівня ліквідності для виконання поточних зобов'язань;

- управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, оптимізація термінів оплати та стягнення дебіторської заборгованості, управління кредиторською заборгованістю;

- управління фінансовими ризиками, їх ідентифікація, оцінка та управління різними видами фінансових ризиків (ризик ліквідності, кредитний ризик, ризик зміни валютних курсів тощо);

- захист підприємства від непередбачуваних подій шляхом страхування, особливо товару, сировини та працівників підприємства;

- оптимізація податків, тобто реалізація законного мінімізування податкового навантаження на підприємства;

- ефективне управління інвестиційними проектами;

- забезпечення прозорості та ефективності корпоративного управління підприємством.

Фінансова безпека є невід'ємною частиною успішного бізнесу. Вона забезпечує стабільність, розвиток і конкурентоспроможність підприємства. Ефективне управління фінансовою безпекою вимагає комплексного підходу та постійного моніторингу фінансового стану компанії.

Список використаних джерел:

1. Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник / Т. Б. Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов, О. Ю. Литовченко. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 304 с.

2. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. *Ефективна економіка*, 2016, 11. С. 89-97

3. Лиса О. В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання в сучасних умовах Економічний аналіз: збірник наукових праць, 2016. Том 26. № 1. С. 57-63.

4. Шевченко Н. В., Мельник С. І. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 224 с.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНТЕХ В УКРАЇНІ: БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

Дюк Ростислав Ігоревич

*здобувач кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)*

В Україні цифрова трансформація фінансового сектора прискорилося з 2015 року. Основними рушійними силами цифрової трансформації фінансового сектора і розвитку FinTech, в Україні стали:

- наслідки світової економічної кризи 2008 р. та державних карантинних обмежень 2019–2020 рр;
- інтенсифікація світових процесів діджиталізації та поширення мережі Інтернет;
- розвиток конкуренції на фінансових ринках;
- стрімке поширення соціальних мереж та месенджерів;
- прагнення до інновацій, підвищення вимог до зручності користування фінансовими послугами, якості та швидкості отримання інформації;
- успіхи FinTech компаній в інших секторах економіки;
- зростання електронної комерції.

За рівнем цифровізації та розвитку FinTech Україна посідає досить високі позиції у світових рейтингах. У 2023 р. в рейтингу Open Data Maturity Україна посіла третє місце з поміж 35 європейських країн і зберегла його у 2024 р.: рівень зрілості відкритих даних в Україні досяг 97 % (96 % у 2023 р.), у той час як середній показник у Європі — 83 % [1;2]. У 2024 р. Україна піднялася на п'яте місце у світі за рівнем розвитку цифрових держпослуг згідно дослідженню E-Government Development Index (перше місце – республіка Корея) [3]. Загалом, детальний аналіз позицій України в світових цифрових рейтингах засвідчив їх невинне покращання у довоєнний період [4] і продовження прогресу у воєнний період [5; 6]. Високі темпи в рівень цифровізації України слугують певним амортизатором негативних процесів в економіці та суспільстві, що організаційно забезпечує можливості вітчизняного бізнесу функціонувати, а органів державного регулювання – зберігати керованість економіки у вкрай складних умовах воєнного часу.

В Україні особливо активно розвивається цифровізація фінансового сектора, насамперед, банківських послуг, що посилює безпеку грошового обігу за рахунок збільшення його безготівкової складової, здійснення платіжних операцій і захист їх від шахрайства. Відповідно вітчизняна сфера FinTech нарощує свою капіталізацію, що сприяє збереженню відносної стабільності фінансової системи та посиленню фінансової безпеки. У 2024 р. капіталізація FinTech-сектора в Україні зросла на 18%, завдяки залученню міжнародних інвестицій та співпраці з європейськими партнерами. Основним джерелом фінансування FinTech -компаній є власні кошти, друге місце посідають приватні інвестори, на третьому - венчурні фонди.

Щодо інструментів залучення фінансування для розвитку та масштабування бізнесу вітчизняні FinTech компанії використовують цифрові платформи (26%), грантові програми (28%), агрегатори міжнародної допомоги (20%) та консультативні офіси (16%). 18% FinTech -компаній використовують ангельські інвестиції і лише 5% – такий короткостроковий борговий інструмент як «Convertible note». 4% компаній планують залучати інвестиції через краудфандингові платформи і 2% від друзів і сім'ї. Вітчизняні стартапи активно залучають кошти через отримання грантів. Так, за 2018 р. FinTech компанії отримали 1,4 млн дол., зокрема грантів на 322,7 тис. дол.: 6 грантів від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЕБРР) та 5 грантів від Open Data Challenge. У 2023-2024 рр. найбільш доступним джерелом фінансування для фінтехкомпаній були кошти донорських програм, від міжнародних організацій за 2023 рік залучено 42,5 млрд дол. США зовнішнього фінансування, з них 27% – грантове фінансування. Відповідно частка донорських коштів у загальному обсязі фінансування збільшилася з 1% до 3% у зазначений період. Результативний приплив фінансових коштів з-за кордону у вітчизняний FinTech підтримує сальдо платіжного балансу,

полегшує збалансування валютного ринку, що забезпечує підтримання зовнішньоекономічної та валютної безпеки.

Цифрові технології сприяють поширенню позитивного стабілізаційного ефекту на соціальну сферу та стимулюють інноваційний прогрес. Наприкінці 2019 року в Україні з'явився Український фонд стартапів зі стартовим капіталом у 440 мільйонів гривень, що оголосив про початок прийому заявок на грантове фінансування. В першу чергу, його діяльність орієнтована на компанії з інноваційними продуктами, які ще не готові залучати інвестиції від традиційних інвесторів. Кожен відібраний стартап зможе отримати фінансування у розмірі 75 тисяч доларів США. За 2019-2023 рр. з Фонду було видано 16 млн (6,9 млн дол США у 2023р.), середня сума гранту становила 10-50 тис. дол. США.

Запущено кластер Brave1 для розвитку Defense Tech в Україні і профінансовано 211 грантів на загальну суму в 3,8 млн дол (середній обсяг гранту 5-25 тис. дол). Активну діяльність веде European innovation Council Accelerator, що пропонує 2,5 млн євро на гранти для стартапів вітчизняної R&D сфери і 15 млн євро на інвестування в ринкову інфраструктуру.

Хоча у 2024 р. інвестиційні настрої вітчизняних FinTech компаній погіршилися – 19% компаній не планують залучати інвестиції, що на 13% більше, ніж у 2023 р., але в цілому у 2024 р. більшість компаній використовували одночасно різні інструменти залучення інвестицій, тож у 2025 р. 31% FinTech-компаній планують залучити більше, ніж 1 млн дол. США.

Загалом, FinTech -галузь в Україні одна з небагатьох, що мала позитивні темпи експорту і зростання у період воєнного стану, стабільне інвестування і збільшення капіталізації, демонструючи стійкість і здатність адаптуватися до несприятливих змін. Це надає підстав розглядати FinTech як драйвер поточного економічного розвитку України і вагомий інструмент підтримання безпеки в різних сферах економічної системи в складних кризових умовах, де фізичні контакти ускладнені. Цифровізація державного управління підвищує безпечність взаємовідносин регуляторних органів і підприємців, надає інструменти інвестування та отримання прибутків, формує привабливу інвестиційну сферу для залучення коштів іноземних партнерів, поєднує громадян дистанційно. Інноваційні технології та зростаючий інтерес з боку міжнародних партнерів зміцнюють позиції українського FinTech на світових ринках, що збільшує приплив іноземної валюти. Все це підвищує значення розвитку FinTech як складової стратегії забезпечення економічної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Україна увійшла до топ-6 країн Європи в рейтингу відкритих даних Прес-офіс Міністерства цифрової трансформації. 10 грудня 2021. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-uviyshla-do-top-6-krajin-evropi-v-reytingu-vidkritikh-danikh>
2. Україна в трійці лідерів Open Data Maturity 2023 — європейському рейтингу сфери відкритих даних 15.12.2023 URL: <https://tapas.org.ua/all-uk/news-uk/ukraina-v-trijtsi-lideriv-open-data-maturity-2023-ievropejskomu-rejtynhu-sfery-vidkrytykh-danykh>
3. Прасад А. Україна стала п'ятою у світі за рівнем розвитку цифрових держпослуг вересень. 2024. URL: <https://forbes.ua/news/ukraina-stala-pyatoyu-u-sviti-za-rivnem-rozvitku-tsifrovikh-derzhposlug-20092024-23743>
4. Kruhlova O., Tverdokhlib K. UKRAINE GLOBAL AND DIGITAL COMPETITIVENESS INDEX. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». № 18-19 2022. С. 23-25. URL:

https://www.researchgate.net/publication/363345694_UKRAINE_GLOBAL_AND_DIGITAL_COMPETITIVENESS_INDEX

5. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2024 World Competitiveness Center The digital divide: risks and opportunities. URL: <https://imd.widen.net/s/xvhlkrrkw/20241111-wcc-digital-report-2024-wip>

6 Гнездовський О., Домашенко С., Морозов Д. Вплив цифрового фінансового простору на економічний розвиток: аналіз потенціалу та перспективи для України. *Економіка та суспільство*. (65). 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-117>.

ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ОРГАНІЗАЦІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зачосова Наталія

д.е.н., професор,

професор кафедри менеджменту та державної служби

*Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Людиноцентризм – це філософський світогляд, наукова концепція, яка розуміє та позиціонує людину як центральний елемент у архітектурі будь-якої системи, як найвищу цінність і мету будь-якої діяльності або процесу. У основі парадигми людиноцентризму міститься безумовний пріоритет людських інтересів та потреб над усіма іншими аспектами та проявами суспільного чи економічного життя.

У сучасній науковій думці дослідників проблем розвитку економіки та менеджменту людиноцентризм розглядається у різних контекстах. Наприклад, Кремень В. Г. вивчає філософія людиноцентризму в системі сучасних цінностей [1], Колот А. М., Герасименко О. О., Шевченко А. С., Бабій Ю. М. ідентифікують екосистему людських ресурсів організацій як концептологію та прикладну платформу людиноцентризму [2], Калакура Я. досліджує людиноцентризм наукової і менеджерської діяльності Руслана Пирога [3], Турило А. М., Турило А. А., Горська С. М. виявляють проблеми економічного балансового розвитку в координатах «цінність людини (людиноцентризм) – справедливість – ефективність» [4], Бурик З. прослідковує розвиток концепції людиноцентризму в системі публічного управління [5], а Ганущак Т. В. позиціонує людиноцентризм та екологізацію виробництва як основні елементи забезпечення економічної безпеки підприємства [6]. Остання публікація і схиляє до думки, що концепцію людиноцентризму можна і варто використати для оптимізації стратегічного управління економічною безпекою сучасних організацій.

Людиноцентризм, як нова антропологічна стратегія, враховуючи творчі задатки і здібності людини – розум, уяву, інтуїцію, волю тощо, виходить з її можливості породжувати свій особистісний суверенний образ, який має потенціал протистояти деструктивним впливам [1, с.5]. Таким чином, у філософії менеджменту людиноцентроване управління означає фокус на потребах працівників, які у свою чергу, цінуючи прагнення компанії задовольнити їхні інтереси, асоціюватимуть свої прагнення з метою та цілями діяльності підприємства, установи або організації.

Турило А. М., Турило А. А., Горська С. М. у своїх дослідженнях зазначають, що «людина як найвища цінність суспільства, а категорія «цінність людини» як головна

характерна ознака такого суспільства у гармонії з балансовим підходом у системі управління і розвитку соціальної й економічної сфер – це найефективніший шлях до якісно-прогресивного розвитку людини, суспільства, біосфери і ноосфери» [4, с.53]. Отже, стратегію управління економічною безпекою доцільно вибудовувати на таких постулатах: людина – баланс інтересів і цінностей – економічна безпека – сталий розвиток підприємства.

Базуючись на принципах людиноцентризму, слід побудувати систему політики, культури, економіки та соціальної організації. Це передбачає регулювання суспільних відносин для досягнення стабільності, порядку і злагоди шляхом гуманізації відносин між різними суб'єктами політики [5, с.24]. Системний підхід широко використовується дослідниками безпекознавства і для побудови структур управління економічною безпекою підприємств. Тому до визначених вище постулатів варто додати ще системність і стабільність, а також гармонійність у поєднанні елементів механізму безпеки орієнтованого менеджменту.

Ганущак Т. В. вважає кадри центральною ланкою при вирішенні головних питань на підприємстві, а саме: конкуренції, економічного зростання, забезпечення ефективної роботи. На підприємстві повинна панувати атмосфера довіри, тоді розкриваються приховані таланти і формується ефективна команда. Необхідно враховувати унікальність кожного працівника – чим більші його досвід і креативність, тим ефективніше працюватиме вся команда [6, с.153]. Персонал відіграє основну роль в управлінні економічною безпекою. Сучасний менеджмент організацій ставить у центр системи забезпечення економічної безпеки матеріальні ресурси, які потрібно захищати від деструктивного впливу ризиків і загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Концепція людиноцентризму трансформує цей підхід, і центром системи безпеки стає людина – її персональна та професійна безпека, її економічна безпека, яка гарантується своєчасною та справедливою оплатою праці, її бачення власних кар'єрних перспектив і розвитку, задоволення яких мінімізуватиме внутрішні ризики для стану економічної безпеки підприємств.

Проблеми широкого використання підходів людиноцентрованого менеджменту в стратегічному управлінні економічною безпекою суб'єктів господарювання полягають у наступному:

- фокусування управлінського персоналу на потребах власників підприємства, його топ-менеджменту або клієнтів на протигагу інтересам працівників та їх поточним потребам;

- надання пріоритету матеріальним ресурсам над нематеріальними через відсутність усвідомлення їх доданої і споживчої вартості, яка є очевидною у випадку з матеріальним активом;

- відсутність або мінімальна кількість ресурсів, необхідних для забезпечення, професійного розвитку та мотивування персоналу;

- нерозуміння власниками бізнесу та інвесторами переваг людиноцентрованого підходу в управлінні організаціями та на шляху до забезпечення їх економічної безпеки, невелика кількість інформації, яка не переобтяжена науковими та філософськими термінами;

- відсутність практики врахування інтересів і побажань колективу під час конкретизації стратегічних цілей функціонування та розвитку підприємства, а також при встановленні стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки;

- відсутність навиків соціально орієнтованого управління організаціями у топ-менеджменту сучасних компаній;
- низький рівень розвитку м'яких навичок, комунікативних здібностей в управлінського персоналу;
- авторитарний стиль управління керівного складу підприємств, установ, організацій.

Перспективними напрямками вирішення окреслених вище проблем на управлінському рівні можуть стати:

- розподіл колективу підприємства на функціональні команди за принципом проєктного менеджменту із визначенням командних ролей і завдань у контексті того чи іншого функціонального напрямку забезпечення економічної безпеки та встановленням періодичності звітування щодо рівня досягнення запланованих показників;
- налагодження системи двостороннього обміну інформацією між менеджментом суб'єкта господарювання та його працівниками, спрямованого на отримання фідбеків від персоналу щодо рівня його задоволеності станом індивідуальної та колективної безпеки та його бачення досягнутого рівня економічної безпеки підприємства;
- участь топ-менеджменту компанії в освітніх заходах, спрямованих на розвиток навиків соціального управління та набуття м'яких навичок;
- постійний моніторинг, визначення та оцінювання ризиків, які є притаманними та потенційно можливими для стану безпеки персоналу, рівня ефективності його професійної діяльності або стають на заваді кар'єрних перспектив;
- врахування потреб та інтересів персоналу під час планування робочого часу;
- контроль менеджментом суб'єкта господарювання стану дотримання балансу роботи та відпочинку працівників.

Людиноцентризм доцільно використовувати саме у стратегічному менеджменті, оскільки цілі компанії, встановлені на довгострокову перспективу із урахуванням потреб і інтересів її кадрового ресурсу, будуть реалістичнішими, адже над їх досягненням працюватиме увесь колектив, докладаючи необхідні зусилля та завзяття.

Список використаних джерел:

1. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в системі сучасних цінностей. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/HNAESU_2023_5_1_30 (дата звернення: 06.01.2025).
2. Колот А. М., Герасименко О. О., Шевченко А. С., Бабій Ю. М. Екосистема людських ресурсів організацій як концептологія та прикладна платформа людиноцентризму. *Проблеми економіки*. 2023. № 3. С. 282-294.
3. Калакура Я. Людиноцентризм наукової і менеджерської діяльності Руслана Пирого. *Архіви України*. 2021. № 2. С. 196-198.
4. Турило А. М., Турило А. А., Горська С. М. Проблеми економічного балансового розвитку в координатах «цінність людини (людиноцентризм) – справедливість – ефективність». *Вісник Криворізького національного університету*. 2021. Вип. 52. С. 49-54.
5. Бурик З. Розвиток концепції людиноцентризму в системі публічного управління. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. Вип. 6. С. 21-34.
6. Ганущак Т. В. Людиноцентризм та екологізація виробництва як основні елементи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Наукові праці НДФІ*. 2022. Вип. 2. С. 149-157.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Зось-Кіор Микола

*д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

Полтавець Катерина

*здобувач вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава*

Крикунов Олег

здобувач вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

В умовах повномасштабної війни українські підприємства стикаються з безпрецедентними викликами, які вимагають глибоких трансформацій у стратегічному управлінні. Збереження економічної ефективності бізнес-процесів в таких умовах стає не лише питанням виживання, а й ключовим фактором підтримки економічної стійкості держави.

Нестабільна ситуація вимагає від підприємств здатності швидко адаптуватися до змін, переглядати стратегічні плани та оперативно реагувати на нові виклики. Концентрація зусиль на основних видах діяльності дозволяє оптимізувати ресурси та підвищити ефективність. Об'єднання зусиль з іншими підприємствами, державними органами та міжнародними організаціями сприяє вирішенню спільних проблем та відкриває нові можливості. Впровадження цифрових технологій дозволяє автоматизувати процеси, підвищити прозорість та ефективність управління. Підтримка співробітників, місцевих громад та економіки в цілому є важливим елементом стратегії будь-якого відповідального підприємства [1-8].

Забезпечення економічної ефективності бізнес-процесів потребує від підприємств:

- оптимізації витрат;
- пошуку нових ринків;
- впровадження інновацій;
- превентивного управління ризиками;
- підвищення ефективності виробництва (впровадження нових технологій, оптимізація виробничих процесів, підвищення якості продукції).

Стратегічне управління підприємством в умовах війни є складним і багатогранним процесом. Однак, завдяки гнучкості, інноваційності та співпраці українські підприємства можуть не лише вижити, але й зміцнити свої позиції на ринку та сприяти відновленню економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of

agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129–135.

2. Mayovets Y., Vdovenko N., Shevchuk H., Zos–Kior M., Hnatenko I. Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID–19. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2021. № 36. P. 192–198.

3. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos–Kior M., Hnatenko I. Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. No. 3. P. 403–414.

4. Ovcharenko I., Khodakivska O., Sukhomlyn L., Shevchenko O., Lemeshenko I., Martynov A., Zos–Kior M., Hnatenko I., Michkivskyy S., Bilyavska L. Spatial organization management: modeling the functioning of eco-clusters in the context of globalization. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2022. Vol. 40. P. 351–356.

5. Purdenko O., Artyushok K., Riazanova N., Babaiev I., Kononenko A., Lepeyko T., Zos–Kior M. Financial management of innovative eco-entrepreneurship. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Vol. 45. No. 2. P. 152–165.

6. Stolyarov V., Pásztorová J., Zos–Kior M., Hnatenko I., Petchenko M. Optimization of material and technical supply management of industrial enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2022. № 3(189). P. 163–167.

7. Rossokha V., Mykhaylov S., Bolshaia O., Diukariyev D., Galtsova O., Trokhymets O., Ilin V., Zos–Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Management of simultaneous strategizing of innovative projects of agricultural enterprises responsive to risks, outsourcing and competition. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2021. № 36. P. 199–205.

8. Zhyvko Z., Nikolashyn A., Semenets I., Karpenko Y., Zos–Kior M., Hnatenko I., Klymenchukova N., Krakhmalova N. Secure aspects of digitalization in management accounting and finances of the subject of the national economy in the context of globalization. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2022. Vol. 39. P. 259–269.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Ільченко Наталія

*здобувачка вищої освіти рівня «бакалавр»,
студентка кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

*Науковий керівник: **Зачосова Наталія,**
д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Механізм управління економічною безпекою підприємства представляє собою сукупність елементів у системі менеджменту організації, злагоджена взаємодія яких дозволяє забезпечити захист наявних у суб'єкта господарювання ресурсів від негативного впливу загроз, які формуються зовнішнім і внутрішнім середовищем його функціонування.

Управління економічною безпекою на більшості вітчизняних підприємств до початку повномасштабної війни відбувалося безсистемно, мало періодичний та епізодичний характер, і радше виглядало на практиці як вимушена реакція менеджменту суб'єкта господарювання на прояв певної загрози, ніж спланований, зважений та обміркований набір заходів управлінського впливу на поведінку господарської структури, який мав би ознаки стратегічного менеджменту і був би націлений на забезпечення його довгострокового добробуту. Збільшення кількості ризиків для економічної діяльності підприємств і зростання рівня загальної невизначеності подальшого розвитку економіки країни, що перебуває у стані війни, вимагають системних і водночас гнучких підходів до формування механізму управління економічною безпекою вітчизняних суб'єктів господарювання.

Проблемні аспекти формування механізму управління економічною безпекою підприємств досліджують у своїх публікаціях такі вчені, як Боровик М. В., Запорожець Г. В., Волошан М. О. [1], Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гук О. В., Бабій Л. І. [2], Івченко Є. А. [3], Колісніченко П. Т., Ушенко Н. В., Терещенко Е. Ю. [4], Любохинець Л. С. [5]. Поділяємо думку дослідниці проблем безпекознавства Любохинець Л. С. щодо того, що в процесі формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємств на основі використання інструментів гнучкого управління має бути врахована природа багатьох кризових явищ як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, які можна виділити у окремий напрям наукових досліджень у сфері забезпечення економічної безпеки, а саме: «концепція інтенсивності загрози». Ця концепція являє собою сформовану систему поглядів щодо забезпечення економічної безпеки підприємств, його сутнісної характеристики та цілісної теоретичної бази [5, с.204-205].

Боровик М. В., Запорожець Г. В., Волошан М. О. вважають, що об'єктом управління економічною безпекою підприємства є комплекс процесів, які підвищують здатність підприємства протистояти шкідливим впливам зовнішнього середовища; предметом управління є діяльність апарату управління, спрямована на стійкий розвиток підприємства [1, с.21]. Організаційний механізм управління економічною безпекою, керуючись [1] можна визначити як систему певних правил і стандартів, які застосовуються на підприємстві, а також способів поєднання та забезпечення взаємозв'язаної роботи його функціональних підрозділів з метою ефективного використання всіх потенційних можливостей для забезпечення економічної безпеки на всіх етапах його діяльності [1, с.21].

Зміст процесу управління економічною безпекою підприємства полягає в тому, щоб розробляти та адаптувати фінансову стратегію співвідносно до цілей загальної стратегії задля попередження та нейтралізації можливих загроз щодо погіршення фінансово-економічного становища підприємства в умовах невизначеного та конкурентного середовища [4, с.44].

Нами пропонується використання проєктного підходу для побудови механізму управління економічною безпекою підприємства. Послідовність етапів формування такого механізму за умови реалізації його як одного з проєктів розвитку суб'єкта господарювання в умовах невизначеності та ризиків можна згрупувати у такий перелік:

- на першому етапі вивчаються зовнішні та внутрішні умови економічного середовища; ідентифікуються та аналізуються загрози для діяльності підприємства;

- на другому етапі визначаються завдання щодо управління різними функціональними складовими системи економічної безпеки підприємства;
- на третьому етапі моделюється структура механізму управління економічною безпекою; формується команда проекту – може бути створено окремий відділ, який забезпечуватиме роботу механізму управління економічною безпекою або ж функції безпеки орієнтованого менеджменту можуть бути розподілені між виконавцями з різних підрозділів і функціональних елементів структури управління суб'єкта господарювання;
- на четвертому етапі встановлюються планові показники роботи механізму забезпечення економічної безпеки підприємства; конкретизуються цільові орієнтири, які інтегруються до генеральної стратегії діяльності суб'єкта господарювання. На цьому етапі проводиться співставлення стратегічних цілей управління безпекою і управлінням підприємством в цілому для доведення того факту, що вони не суперечать одна одній, і що мета захисту корпоративних ресурсів підприємства не стає на заваді отримання ним прибутку за рахунок операцій, що мають помірний економічний ризик та можуть бути реалізованими для досягнення важливих фінансових показників;
- на п'ятому етапі конкретні функції та завдання щодо управління економічною безпекою розподіляються між учасниками команди проекту, а також запроваджується методологія оцінювання рівня результативності управління економічною безпекою;
- на шостому етапі відбувається реалізація проекту – розпочинається функціонування механізму управління економічною безпекою шляхом проведення запланованих безпеки орієнтованих заходів, від яких надходять результати, що співставляються з плановими показниками бажаного рівня економічної безпеки підприємства;
- на останньому сьомому етапі відбувається контроль за функціонуванням механізму управління економічною безпекою з боку топ-менеджменту та власників підприємства.

Отже, управління економічною безпекою є невід'ємною складовою успішного функціонування підприємства у сучасних умовах. Наразі це системний елемент управління підприємством, який дозволяє комплексно впливати на фінансовий стан, забезпечуючи здатність ефективно використовувати фінансові ресурси, грамотно керуючи загрозами, для досягнення ефективного розвитку та реалізації стратегії підприємства у теперішньому та майбутньому періодах [4, с.51]. Використання проектного підходу дозволить оптимізувати процес формування механізму управління економічною безпекою, додати йому гнучкості та забезпечити оперативне реагування менеджменту організацій на прояви нових ризиків і загроз на етапі створення комплексної системи економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Боровик М. В., Запорожець Г. В., Волошан М. О. Теоретичні основи формування організаційного механізму управління економічною безпекою будівельних підприємств. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка.* 2023. № 31. С. 19-24.
2. Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гук О. В., Бабій Л. І. Механізм ефективного управління фінансовою безпекою в системі бізнес-планування інноваційно орієнтованих підприємств в умовах діджиталізації та економічних викликів. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2023. № 7-8. С. 52-58.

3. Івченко Є. А. Формування організаційно-економічного механізму управління трансформаціями системи економічної безпеки підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2020. № 2. С. 20-27.

4. Колісниченко П. Т., Ушенко Н. В., Терещенко Е. Ю. Методичні засади аналізу ефективності механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Часопис економічних реформ*. 2023. № 3. С. 42-53.

5. Любохинець Л. С. Теоретичний базис формування механізму забезпечення економічної безпеки промислових підприємств на основі використання інструментів гнучкого управління. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Т. 6, № 3. С. 203-208.

ВРАЗЛИВІСТЬ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Іроденко Роман

*здобувач кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет (м.Ірпінь)*

Процеси цифровізації ведуть до появи низки загроз функціонуванню фінансового сектору, основними з яких є якими є ризики кібератаки.

Транзакції, що здійснюються у фінансовому секторі, потенційно роблять його бажаною ціллю для кіберзлочинців, які прагнуть отримати фінансову вигоду або порушити економічну діяльність. За даними МВФ, кібератаки у фінансовому секторі становлять значну частку всіх кібератак, причому на банки припадає приблизно половина інцидентів у цьому секторі [1, р.88-90]. Особливо вразливі до кібератак великі системні банки: незважаючи на досить надійні системи захисту, вони частіше стають об'єктом кібератаки. Три ключові характеристики фінансових установ посилюють їх вразливість до кібератак:

По-перше, це висока ринкова концентрація банків на рівні країни та на глобальному рівні, якщо розглядати критичні послуги, такі як платіжні послуги та кастодіальне обслуговування. Це обумовлено тим, що платіжні мережі банків є критично важливою частиною інфраструктури фінансової системи. Якщо вони будуть пошкоджені в результаті кібератак, це вкрай негативно позначиться на економічній системі країни в цілому [2].

Крім банківської діяльності, інфраструктура фінансового ринку включає платіжні системи та систему розрахунків за цінними паперами, центральні депозитарії цінних паперів, центральних контрагентів та торгові репозитарії, що характеризуються високою ринковою концентрацією та низькою взаємозамінністю. Це підвищує рівень загрози кібератак на інфраструктуру фінансового ринку.

По-друге, діяльність фінансових компаній стає все більш залежною від спільних ІТ-провайдерів через мережеві ефекти та прагнення отримати економію від масштабу. Мова йде про впровадження загальних програмних рішень, придбання спільних апаратних компонентів та міграцію до вибраного набору глобальних хмарних або критично важливих постачальників послуг. Понад 50 відсотків ІТ-провайдерів глобальних системно важливих банків постачають свої продукти та послуги двом або більше глобальних системно важливих банків, що свідчить про посилення системних ризиків. ІТ-провайдери, 20 % страхових компаній та 25 % керуючих активами, надають

послуги двом або більше установам у своїх відповідних групах. Ця системна взаємозалежність істотно збільшилася з цифровізацією фінансового сектору. Хоча ІТ-провайдери приносять користь фінансовим установам, наприклад, завдяки підвищенню операційної стійкості, вони також посилюють ризики у фінансовій системі. На разі неналежного ризик-менеджменту, високий рівень системних ризиків загрожує системною кризою, може порушити процес надання критичних фінансових послуг у разі кібератак та посилює ризик для фінансових установ та фінансової стабільності. Наприклад, у 2023-2024 рр. кібератаки в ІТ-секторі часто поширювалися на інші сектори фінансової системи [3].

По-третє, високий рівень взаємозв'язку між фінансовими установами може посилити поширення наслідків та призвести до вищої ймовірності того, що кібератаки матимуть потужні системні наслідки. Наприклад, кібератака, що шкодить обробці платежів в окремій фінансовій установі, може спричинити ланцюгову негативний вплив на ліквідність та операції інших фірм. Аналогічно, серйозний кіберінцидент у фінансовій установі може підірвати довіру до фінансової системи в цілому та, в крайніх випадках, призвести до розпродажу на ринку або відтоку вкладів з банків. Кіберінциденти можуть створювати ризики ліквідності для банків. Вкладники, особливо великі інституційні вкладники, зіткнувшись з кіберінцидентом, який порушує фінансові транзакції, можуть засумніватися у здатності банку виконати свої зобов'язання.

Високий рівень вразливості банків до кібератак підкреслює критичну важливість ризик-менеджменту та зменшення кіберризиків окремої фінансової установи для підтримки глобальної фінансової стабільності. Прикладом комплексного інструменту оцінки рівня кібербезпеки окремої фінансової установи є Рейтинг безпеки Bitsight. Він враховує три групи показників:

сумлінність — кроки, вжиті фінансовою компанією для запобігання кібератакам, їх впровадження світового досвіду та кращих практик зменшення ризиків;

кількість «скомпрометованих» систем — наявність шкідливих або небажаних програм як показник того факту, що засоби безпеки установи не змогли запобігти зловмисникам, або запуск небажаного програмного забезпечення в організації;

поведінка співробітників та користувачів — діяльність співробітника, наприклад обмін файлами та повторне використання пароля, яке може занести шкідливе програмне забезпечення в організацію або призвести до витоку даних.

За оцінками, витрати банків США на ІТ з 2011 по 2021 роки зросли втричі, а великі банки збільшували свої витрати на ІТ-технології набагато швидшими темпами, ніж малі [1]. Проведене у 2023 р. Moody's (Moody's 2023) опитування 1700 глобальних компаній, включаючи фінансові установи, показало, що витрати на кібербезпеку зросли на 70 відсотків з 2019 по 2023 рік [4].

Таким чином, швидкий розвиток фінансових технологій створює додаткові специфічні ризики. Фінтех-фірми збільшили підвладність фінансової системи кіберзагрозам через інтенсифікацію цифрових операцій та посилення взаємозв'язку з фінансовими установами. Наприклад, фінтех фінансування сприяє інноваціям у фінансовій сфері, дозволяючи фінансовим компаніям ділитися клієнтами даними з іншими фірмами через цифрові канали. Водночас це підвищує ризики витоку даних та поширення негативних наслідків від кібератак. Хоча для мінімізації системних ризиків запроваджені підвищені вимоги до регуляторного капіталу банків, але ефективно мінімізувати операційні ризики (включаючи кіберризики), вимоги до ліквідності не

спромодні, для цього потрібні основі стрес-сценарії, які включають кіберінциденти. Тим часом успішні кібератаки є непередбачуваними і можуть використовувати невідомі технології, що підвищує їх загрозу та актуалізує завдання подальшого розвитку технологій ризик менеджменту.

Список використаних джерел:

1. GLOBAL FINANCIAL STABILITY REPORT The Last Mile: Financial Vulnerabilities and Risks, IMF. 2024.
2. Eisenbach, Thomas M., Anna Kovner, and Michael Junho Lee. 2022. "Cyber Risk and the US Financial System: A Pre-Mortem Analysis." *Journal of Financial Economics* 145 (3): 802–26
3. Financial Stability Oversight Council (FSOC). 2023. "Annual Report." US Department of the Treasury, Washington, DC. <https://home.treasury.gov/system/files/261/FSOC2023AnnualReport.pdf>
4. Moody's. 2023. "Cyber Budgets Increase, Executive Overview Improves, but Challenges Lurk under the Surface." Special Report, New York. <https://www.moody.com/web/en/us/about/insights/data-stories/2023-cyber-survey-highlights.html>

УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ ПОТРЕБ БЕЗПЕКО ОРІЄНТОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Кімлик Василь

*здобувач ступеня доктора філософії,
аспірант кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Науковий керівник: Носань Наталія

*д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Ефективно мотивований персонал стає джерелом конкурентних переваг для організації. Високий рівень мотивації сприяє підвищенню продуктивності, покращенню якості роботи та зниженню плинності персоналу. Компанії, які ефективно мотивують своїх працівників, здатні створювати інноваційні рішення та легко адаптуватися до змін у бізнес-середовищі. В умовах сучасного світу мотивація визнається більше, ніж просто фінансовою зацікавленістю [4, с.134].

Проблемні аспекти управління мотивацією персоналу розглядаються сучасними дослідниками науки менеджменту у різних контекстах. Так, Васюта В. Б., Радченко А. А. досліджують використання сучасних теорій мотивації в практиці менеджменту персоналу [1], Потьомкін Л. М. вивчає можливості підвищення ефективності функціонування підприємств та рівня управління процесом мотивації персоналу в умовах воєнного стану [2], Шатілова І. В. досліджує системи мотивації персоналу на підприємстві [3], Замроз М. В., Кульчицька Л. Р. простежують особливості формування механізму соціально-економічної мотивації персоналу підприємства [4]. Окремим актуальним натеper напрямом вивчення проблем управління персоналом є формування та розвиток інтелектуального потенціалу. Наприклад, Снітко Є. О., Вареник О. М., Ткаченко Н. Е.,

Федірко Г. А. аналізують розвиток інтелектуального потенціалу в системі конкурентної кадрової політики інноваційно орієнтованих підприємств в умовах безпекового управління змінами та прогресу вищої школи [5], Плаксюк О., Панкова Л. вивчають освітньо-управлінський аспект капіталізації інтелектуального потенціалу [6], Харчук Т. В., Ткаченко В. І., Ткаченко Н. Е., Паустовська Т. І. пропонують сценарії розвитку інтелектуального потенціалу та кадрової безпеки в системі інноваційного управління підприємством в умовах диджиталізації [7]. В останньому джерелі добре простежуються зв'язок наявності інтелектуального потенціалу підприємства зі станом його кадрової, а відтак, і фінансово-економічної безпеки. У свою чергу, розвитку інтелектуального потенціалу має передувати управлінська робота, спрямована на мотивацію персоналу до розвитку та поглиблення власних інтелектуальних навиків і характеристик.

Інтелектуальний капітал на сьогодні є джерелом стійких конкурентних переваг для компаній і позитивно впливає на їхні економічні результати. Капіталізація інтелектуального потенціалу – це довгостроковий, багаторівневий, циклічний процес якісно-кількісного перетворення людського капіталу і створення додаткової вартості при оптимальній організації суспільного виробництва [6, с.39]. Отже, інтелектуальний капітал, що формується з інтелектуального потенціалу, може стати засобом досягнення та підтримання належного рівня економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Отже, управління мотивацією працівників підприємства у системі розвитку його інтелектуального потенціалу є важливим елементом сучасного менеджменту, що спрямований на формування та стимулювання інтелектуальної, творчої, креативної та професійної активності персоналу. Цей процес має на меті ефективне використання наявних у працівників знань, досвіду, навиків і здібностей задля максимального досягнення стратегічних цілей суб'єкта господарювання. Основними інструментами, за допомогою яких можливе ефективне управління мотивацію, є: сприяння до підвищення рівня внутрішньої мотивації працівника до його професійного розвитку; стимулювання використання персоналом інноваційних підходів до виконання рутинних завдань, у тому числі з використанням технології проєктного менеджменту; фінансове та нематеріальне підтримання схильності та бажання працівників до навчання, отримання формальних і неформальних освітніх послуг; підвищення працівником рівня власної кваліфікації. Серед матеріальних стимулів основними залишаються конкурентна заробітна плата, бонуси, премії, соціальні пакети, у тому числі, медичне страхування, додаткові відпустки, тощо. До переліку нематеріальних стимулів належать: публічне визнання досягнень працівника, його просування кар'єрною траєкторією, створення комфортних умов для самореалізації у обраних професійних площинах. Важливим механізмом мотивації залишається надання працівнику можливостей для отримання додаткової освіти у робочий час, зокрема, через систему тренінгів семінарів, вебінарів, технік коучингу та участі у різноманітних конференціях та інших наукових і професійних подіях і зібраннях.

Наявність у підприємства інтелектуального потенціалу є суттєвим фактором для підвищення рівня його економічної безпеки, а також важливою умовою для ефективного управління нею. Інтелектуальний потенціал забезпечує інноваційність бізнесу та його адаптивність до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз і ризиків, адже працівники з високим рівнем знань і навичок здатні до створення інноваційних продуктів та прийняття ефективних управлінських рішень, що суттєво підвищує конкурентні переваги бізнесу. Також інтелектуально розвинутий персонал демонструє здатність швидкої адаптації до змін середовища, що дозволяє йому ефективно

протидіяти ризикам для економічної безпеки підприємства. Наявність інтелектуального потенціалу позитивно впливає на підвищення рівня ефективності бізнес-процесів через зважені та послідовні дії персоналу, який має необхідні досвід та рівень фахової підготовки. Крім того, для працівників, схильних до постійного інтелектуального розвитку, не виникає проблем під час роботи з інтелектуальними системами, цифровими платформами та інформаційними ресурсами, поширення яких супроводжує якісні трансформації сучасної підприємницької діяльності.

Усі наведені факти свіжають про необхідність управління мотивацією персоналу з метою стимулювання його до розвитку власного інтелектуального потенціалу задля задоволення потреби менеджменту сучасних підприємств в ефективному управлінні економічною безпекою бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Васюта В. Б., Радченко А. А. Використання сучасних теорій мотивації в практиці менеджменту персоналу. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 134-140.
2. Потьомкін Л. М. Підвищення ефективності функціонування підприємств та рівня управління процесом мотивації персоналу в умовах воєнного стану. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2023. № 3-4. С. 59-75.
3. Шатілова І. В. Системи мотивації персоналу на підприємстві. *Grail of Science*. 2024. № 35. С. 58-60.
4. Замроз М. В., Кульчицька Л. Р. Формування механізму соціально-економічної мотивації персоналу підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка*. 2022. Вип. 13. С. 78-84.
5. Снітко Є. О., Вареник О. М., Ткаченко Н. Е., Федірко Г. А. Розвиток інтелектуального потенціалу в системі конкурентної кадрової політики інноваційно орієнтованих підприємств в умовах безпекового управління змінами та прогресу вищої школи. *Агросвіт*. 2023. № 22. С. 155-160.
6. Плаксук О., Панкова Л. Капіталізація інтелектуального потенціалу: освітньо-управлінський аспект. *Academy review*. 2024. № 1. С. 36-49.
7. Харчук Т. В., Ткаченко В. І., Ткаченко Н. Е., Паустовська Т. І. Сценарії розвитку інтелектуального потенціалу та кадрової безпеки в системі інноваційного управління підприємством в умовах диджиталізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 22. С. 53-57.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ

Князевич Анна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку*

Гірничо-металургійної академії імені Станіслава Сташиця в Кракові

Поліщук Іван

аспірант

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана
Дем'янчука», керівник групи «Нова пошта»*

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) є необхідним елементом діяльності сучасних українських компаній, які активно включаються у волонтерські програми підтримки військових, бійців-добровольців та мирного населення в умовах

воєнного стану. Волонтерська діяльність українських компаній відображає їхню готовність до активної участі в розв'язанні соціальних проблем та виявляється через надання фінансової, матеріально-технічної, та організаційної підтримки. Залучення персоналу до волонтерської діяльності сприяє формуванню командного духу, підвищує моральний дух колективу та створює позитивний імідж компанії як соціально відповідального партнера. Участь українських компаній у волонтерських програмах воєнного періоду підкреслює їхню готовність приймати соціальну відповідальність, яка є не менш важливою, як і економічна чи екологічна, і сприяє формуванню позитивного образу українського бізнесу як активного учасника громадського життя.

Дослідження реалізації корпоративної соціальної відповідальності через волонтерство представлено практичних досвідом діяльності групи компанії Nova [2-4]. У 2025 році майже 3,2 тис. працівників Нової Пошти вступили до лав ЗСУ. Компанія взяла на себе обов'язок підтримувати їх. Волонтерський проект «Свої для Своїх», який був заснований влітку 2022 року. Він концентрується на закупівлі техніки та оснащення для української армії, зокрема підрозділів де проходять службу працівники Нової Пошти. Окрім цього, в компанії є інші напрямки, за якими відбувається допомога мобілізованим. Для прикладу, одним з них є проект «Гуманітарна пошта» опікується масштабними закупівлями для армії, наприклад такими як зимова форма та екіпірування.

Волонтерський рух Нової пошти покликаний дати кожному співробітнику компанії можливість підтримати мобілізованих колег. За майже 2,5 роки існування проекту «Свої для Своїх» на допомогу мобілізованим колегам зібрано більше 30 млн. грн, з яких майже 10 млн. грн отримано від Нової пошти [1].

Завданнями волонтерського руху є: комунікація з мобілізованими колегами щодо формування списків їхніх поточних та довгострокових потреб під час служби в ЗСУ; збір донатів на закупівлю техніки для мобілізованих; безпосередній процес купівлі необхідної техніки та спорядження; організація логістичних процесів по доставці необхідної техніки та спорядження до підрозділів мобілізованих колег; звітування про використання коштів, закуплену та доставлену техніку, амуніцію тощо.

Результатами діяльності на початок 2025 року є більше 400 закритих зборів та переданої допомоги (таблиця 1).

Таблиця 1

**Результати діяльності волонтерського проекту Нової Пошти
«Свої для Своїх», станом на січень 2025 р.**

Закуплено і передано	Кількість, одиниць
Автівки	81
Квадрокоптери	96
Тепловізори	53
Приціли	20
Планшети	24
Рації	26
Генератори	40
Старлінки	36
Прилади нічного бачення	15
Зарядні станції	62
Шини	100
Інша техніка	250+

Джерело: розроблено на основі [1]

Таким чином, волонтерська діяльність підтверджує готовність українських компаній приймати активну участь у формуванні суспільства, заснованого на цінностях соціальної справедливості, солідарності та взаємопідтримки. Окрім того, волонтерська діяльність українських компаній під час війни відкриває нові можливості для співпраці з державними органами, представниками місцевого самоврядування та громадськими організаціями з метою забезпечення ефективної діючих військових, поранених, сім'ї загиблих та мирного населення. Потреба у корпоративній соціальній відповідальності українських компаній під час війни, як елемент формування економічної безпеки, визначається не лише економічними аспектами, а й соціальною необхідністю в участі у розв'язанні гострих соціальних проблем.

Список використаних джерел:

1. Волонтерський рух Нової пошти «Свої для Своїх» <https://novaposhta.ua/svoi/about>
2. Князевич А.О. Організаційно-правові основи регулювання процесів релокації українських підприємств в умовах війни. Економіка та держава. 2022. № 8. С. 9–14. www.nauka.com.ua/index.php/economy/article/view/386/388
3. Князевич А.О., Демидюк С.М., Поліщук І.Є. Антикризове масштабування бізнесу: досвід виходу на ринки Європи групи компаній “Nova”. Економіка та суспільство. Вип. 62 (2024). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/62>
4. Нова Пошта 2023. Звіт зі сталого розвитку. Режим доступу: Звіт Нової пошти 2024 https://novaposhta.ua/csr/zvit_zi_stalogo_rozvitku_2023/

УПОРЯДКУВАННЯ СТРУКТУРИ ТА ВИБОРУ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ІНТЕГРОВАНОГО КОРПОРАТИВНОГО ОБ'ЄДНАННЯ З УРАХУВАННЯМ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ

Коровін Юрій

*здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький*

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки корпоративні об'єднання відіграють важливу роль у забезпеченні економічного зростання, підвищенні конкурентоспроможності підприємств і створенні сприятливого середовища для інвестицій. Водночас, ефективне управління капіталом таких структур є складним завданням, що вимагає ретельного аналізу та врахування численних економічних ризиків.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки ефективних підходів до упорядкування структури капіталу корпоративних об'єднань, а також оптимального вибору джерел його формування. Вибір структури капіталу передбачає встановлення оптимального співвідношення між власними та залученими фінансовими ресурсами, що має вирішальне значення для забезпечення фінансової стійкості та довгострокової прибутковості підприємства.

Формування капіталу корпоративного об'єднання залежить від багатьох факторів, зокрема:

внутрішніх (фінансовий стан підприємства, його інвестиційна стратегія, рівень прибутковості та ефективність управління активами);

зовнішніх (макроекономічні умови, рівень інфляції, доступність кредитних ресурсів, податкова політика, правове регулювання корпоративного сектору тощо).

При цьому важливим завданням є оцінка та мінімізація економічних ризиків, які впливають на фінансові рішення. До основних ризиків, що можуть ускладнити процес формування капіталу, належать:

кредитний ризик (можливість невиконання зобов'язань перед кредиторами);

валютний ризик (коливання валютного курсу, що впливає на вартість запозичених коштів і прибутковість експортоорієнтованих компаній);

ризик ліквідності (недостатність оборотних коштів для покриття поточних зобов'язань);

ринковий ризик (зміни в попиті, конкуренції, рівні відсоткових ставок);

операційний ризик (неефективність внутрішніх процесів управління капіталом).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо упорядкування структури та вибору джерел формування капіталу інтегрованих корпоративних об'єднань з урахуванням економічних ризиків.

Завдання дослідження: дослідити теоретичні підходи до управління капіталом корпоративних об'єднань; проаналізувати чинники, що впливають на структуру капіталу та вибір джерел його формування; оцінити основні економічні ризики, що впливають на процес залучення та використання капіталу; запропонувати методичні підходи до оптимізації структури капіталу з урахуванням ризиків; розробити практичні рекомендації щодо ефективного управління капіталом інтегрованих корпоративних об'єднань.

Таким чином, упорядкування структури капіталу та вибір оптимальних джерел його формування з урахуванням економічних ризиків є ключовими завданнями, що сприяють підвищенню фінансової стійкості корпоративних об'єднань та їхньому сталому розвитку в умовах сучасної ринкової економіки.

У процесі дослідження було встановлено, що ефективне управління капіталом інтегрованих корпоративних об'єднань є ключовим чинником їхньої фінансової стійкості та конкурентоспроможності. Раціональне упорядкування структури капіталу та обґрунтований вибір джерел його формування дозволяють знизити рівень фінансових ризиків, підвищити прибутковість та забезпечити стабільний розвиток компанії в довгостроковій перспективі.

Основними висновками дослідження є наступні:

Формування структури капіталу має базуватися на оптимальному співвідношенні власних і залучених коштів, що враховує фінансовий стан підприємства, його стратегічні цілі та ринкові умови.

Вибір джерел фінансування повинен здійснюватися з урахуванням таких факторів, як вартість капіталу, рівень фінансового левериджу, ризики ліквідності та можливості забезпечення кредитних зобов'язань.

Економічні ризики, що супроводжують процес формування капіталу, включають кредитний, валютний, ринковий, операційний та ризик ліквідності. Мінімізація цих ризиків можлива завдяки диверсифікації фінансових джерел, використанню страхових механізмів та ефективному ризик-менеджменту.

Методи оптимізації структури капіталу, такі як фінансове планування, управління грошовими потоками, підвищення ефективності використання активів, сприяють

зниженню фінансових втрат і покращенню інвестиційної привабливості корпоративних об'єднань.

Отже, системний підхід до управління капіталом дозволяє підприємствам зменшити вразливість до кризових явищ, забезпечити ефективне фінансування своєї діяльності та досягти сталого економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гуцалюк О.М. Теоретико-аналітичний огляд розвитку корпоративного управління в об'єднаннях акціонерних товариств. *Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю» (м. Київ, 17 березня 2022 р.)*. Київ: Інтерсервіс, 2022. С. 172-179.

2. Hutsaliuk O., Bondar I., Sedikova I., Filipishyna L. Economic Risks in Corporate Management of the Development by Associations of Joint Stock Companies. *Knowledge management competence for achieving competitive advantage of professional growth and development: monograph*. Riga: BA School of Business and Finance, 2021. Pp. 225-237.

КАДРОВА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Красняк Олена

к.е.н. доцент,

доцент кафедри економіки та міжнародних відносин

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

Кадрова безпека – складова економічної безпеки підприємства, яка надає гарантії підприємству щодо його незалежності та стабільності пов'язаної з людським фактором. Економічна стабільність підприємства значною мірою залежить від ефективного управління кадровими ресурсами. В умовах глобалізації економіки, активного використання інформаційних мереж, штучного інтелекту та інших інноваційних технологій і можливостей, вітчизняним підприємствам необхідно регулярно оновлювати кадрову стратегію, яка має містити складові оптимального розвитку персоналу, механізми впровадження корпоративної культури, формування командного духу, системи матеріальної та нематеріальної мотивації, оскільки саме персонал є основним ресурсом для досягнення стратегічних цілей.

Кадрове забезпечення орієнтується на показники максимальної ефективності підприємства на усіх її рівнях господарської діяльності. Метою кадрового забезпечення підприємства є не тільки утримання його економічної стабільності, а й захист інтелектуальної власності, комерційної таємниці, зниження ризику, витоку інформації та формування довірливих відносин персоналу всередині колективу.

Кадрова безпека – це загальний напрямок кадрової роботи, сукупність принципів, методів, форм організаційних механізмів для розробки цілей, завдань, спрямованих на збереження, підвищення та розвиток потенціалу людських ресурсів, враховуючи при цьому стратегії розвитку організації [1].

Кадрова безпека безпосередньо впливає на продуктивність праці, інноваційну активність та репутацію підприємства. Стабільний кадровий склад забезпечує безперервність бізнес-процесів і сприяє підвищенню довіри з боку партнерів та клієнтів.

Управління кадровою безпекою є надважливим процесом в діяльності підприємства, оскільки вимагає постійного контролю, створення функціоналу

відповідно до бажаних стандартів та вимог, ретельного відбору та забезпечення високого рівня якості, а також додаткових витрат. Основними компонентами кадрової безпеки є:

- **професійна компетентність персоналу** – забезпечення високого рівня знань та навичок працівників, що дозволяє виконувати стратегічні завдання підприємства ефективно та без збоїв;

- **стабільність кадрового складу** – низький рівень плинності кадрів сприяє збереженню безперервності бізнес-процесів;

- **захист від витоку конфіденційної інформації** – надійна політика конфіденційності на підприємстві, що запобігає втраті стратегічно важливої інформації.

- **мотиваційна система, що відповідає стратегічним цілям підприємства** – забезпечує відповідні стимули для працівників, що сприяє їх високій продуктивності та лояльності.

Ефективний комплексний підхід щодо забезпечення кадрової безпеки підприємства це: тривалий та багатоетапний відбір персоналу, що передбачає ретельну перевірку кандидатів на вакантні посади, оцінку професійних навичок, досвіду, особистісних якостей та відповідності корпоративній культурі; організація навчання на базі підприємства, де постійно підвищують кваліфікації працівників, розвивають їх потенціал, надають можливості навчатися більшому спектру, чим виконання функціональних обов'язків; матеріальна та нематеріальна мотиваційна програма, створює для працівника сприятливий клімат та підвищує його ефективність праці й бажання виконувати додаткові завдання у межах обов'язків. Інструменти такої мотивації є основна та додаткова заробітна плата, соціальний пакет, преміювання на свята, можливість кар'єрного розвитку, корпоративні заходи та інше, що допоможуть утримувати цінні кадри; гарантія конфіденційної інформації та інтелектуальної власності. Важливо, підприємству забезпечувати надійний захист комерційної таємниці, інноваційних розробок, фінансової інформації, включаючи заробітні плати працівників від витоку або неправомірного використання зі сторони співробітників. Для цього підприємство має впроваджувати жорсткі правила обробки та зберігання важливих даних, а також запровадити відповідальність за порушення режиму конфіденційності.

Раціональне формування кадрів, їх розвиток і правильне управління персоналом є запорукою підвищення ефективності діяльності підприємства [2, с.42]. Проте, є ризики, пов'язані з кадровою сферою табл. 1.

Таблиця 1

Основні ризики кадрової безпеки та їх характеристика

Ризики	Характеристика
Плинність кадрів	Втрата ключових працівників через незадовільні умови праці або конкуренцію
Низький рівень кваліфікації	Недостатній професійний рівень персоналу для виконання стратегічних завдань
Витік конфіденційної інформації	Передача корпоративних даних стороннім особам або конкурентам
Демотивація працівників	Зниження продуктивності через відсутність стимулів до ефективної праці

Основними заходами для мінімізації ризиків і забезпечення кадрової безпеки підприємству слід розробити: ефективну систему мотивації та винагороди персоналу; інвестувати у навчання та розвиток персоналу; забезпечити конкурентоспроможні умови праці; впроваджувати політики захисту інформації та корпоративної культури.

Під захистом працівників підприємства розуміється діяльність зі створення умов для функціонування підприємства та забезпечення правового захисту інтересів підприємства від непередбачуваних ризиків і загроз, пов'язаних з його працівниками [3].

Отже, кадрова безпека є ключовим елементом економічної стабільності підприємства. Ефективне управління кадровими ризиками та забезпечення захищеності персоналу сприяє підвищенню конкурентоспроможності й сталому розвитку підприємства.

Варто також проаналізувати переваги та недоліки кадрової складової в економічній безпеці підприємства, оскільки лише 20% вітчизняних підприємств впроваджують кадрове забезпечення на підприємства, тоді як 80% з них повністю відсутнє бажання забезпечити своїм працівникам лояльне ставлення, крім тих, що зобов'язують на законодавчому рівні.

До переваг застосування на підприємстві кадрової політики є: швидка адаптація до економічних криз та запобігання ризиків, оскільки компетентний персонал здатний ефективно діяти та реагувати на загрози бізнесу [4]. Також, лояльні працівники забезпечують довгострокову стабільність підприємства, але в той же час високу конкурентоспроможність на ринку завдяки інноваційним ідеям та ефективним методам роботи команди.

Недоліками кадрової складової підприємства є: високі витрати на навчання, підбір і утримання кваліфікованих кадрів. Крім того, існує в будь-якому випадку явище плинності кадрів, а втрата ключових співробітників може негативно вплинути на злагоджений бізнес-процес. Також, існує можливість недостатнього рівня кваліфікації працівників, що тягне за собою помилки, штрафні санкції, втрати стабільності на ринку, а також загрожує престижу та іміджу підприємства.

Таким чином, кадрова безпека є невід'ємним та ключовим елементом економічної стабільності підприємства, оскільки вона сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства та її адаптації до нових викликів в умовах глобалізації економіки. Ефективне управління кадровими ризиками та забезпечення захищеності персоналу сприяє безперерйному та компетентному управлінню. Попри значні переваги, забезпечення кадрового резерву спричиняє недоліки, зокрема високі витрати на навчання, а також ризик плинності персоналу. Проте, інвестиції у розвиток кадрової стратегії є необхідним для збереження сталого розвитку підприємства та сприятливого робочого клімату загалом.

Список використаних джерел:

1. Назарова Г. Передумови створення системи кадрової безпеки підприємства. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/24113/1/%93.pdf> (дата звернення: 24.01.2025)
2. Khachatryan V., Krasnyak O. Formation, functioning and efficiency of using personnel potential of Ukrainian enterprises in the conditions of war. *Colloquium-journal*. 2023. №9(168), Cześć 1. P.39–45.
3. Ткаченко В.І. Сутність кадрової безпеки підприємства. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/22.pdf (дата звернення: 24.01.2025)

4. Писаревська Г. І. Напрями удосконалення кадрової безпеки на підприємстві як напрям стратегії управління персоналом. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. № 37. С. 56–61.

ФІНАНСОВА ІНФРАСТРУКТУРА ПРОСТОРУ КРИПТОАКТИВІВ: СПЕЦИФІКА БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

Кричевська Тетяна

*д.е.н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу економічної теорії
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ*

Можливість необмеженого створення фінансових активів у криптопросторі, опосередкування всіх взаємодій криптоактивами, глобальний характер та обмежене регулювання призвели до стрімкої розбудови фінансової інфраструктури цього простору. Це дозволило стверджувати про його гіперфінансіалізацію [1,2]. Хоча теоретично технології розподіленого реєстру усувають необхідність у довірі до центрального посередника, для звичайних людей такі децентралізовані взаємодії видаються надто складними. Налаштування гаманців, управління приватними ключами, перевірка смарт-контрактів – усе це потребує технічних знань і досвіду. Користувачі звертаються до посередників і з огляду на регуляторні ризики та юридичну невизначеність.

Більшість торгівлі криптоактивами, а отже, і ціни на них, визначаються на централізованих криптобіржах. З огляду на технічну складність операцій з криптовалютами і відсутність або обмеження регулювання їхньої діяльності централізовані криптобіржі надають користувачам цілий спектр послуг, які в традиційному фінансовому світі заборонено поєднувати в одній установі. Традиційні біржі покликані слугувати нейтральним форумом для торгівлі, їм заборонено самостійно здійснювати зберігання активів та укладати угоди для користувачів, для цього існують депозитарії (як-от Depository Trust & Clearing Corporation (DTCC), Euroclear, Clearstream) та брокери (як-от Charles Schwab, Fidelity Investments, Robinhood). Натомість криптобіржі пропонують користувачам кастодіальні послуги, можливість отримувати відсотки на свої криптоактиви (депозитні послуги), займаються кредитуванням, пропонують брокерські послуги, і навіть мають споріднених трейдерів, як, наприклад, збанкрутіла біржа FTX. Усе це дало підстави автору книги про крах FTX Дж. Оліверу назвати централізовані криптобіржі офшорними гіпербанками [3]. Обсяг торгів на централізованих криптобіржах у кілька разів перевищує обсяг торгів на децентралізованих біржах.

Сам сегмент централізованих криптобірж є висококонцентрованим: близько 40% обсягу спотової торгівлі і торгівлі деривативами припадає на Binance [4, 5]. Візитівкою і ключовим фактором успіху Binance була зневага до національних кордонів. Це втілювалося в тому, що межі між зареєстрованими в певних юрисдикціях її компаніями, які повинні були дотримуватися відповідних регуляцій, і сайтом Binance.com, виявляються доволі умовними. Інша централізована криптобіржа – FTX, заснована у 2019 р., у листопаді 2022 р. була третьою у світі за обсягом торгів, але збанкрутувала через використання коштів клієнтів спорідненою торговою фірмою

Alameda Research, надмірні запозичення, поганий менеджмент і маніпуляцію зі звітністю.

Прихід після буму ICO 2017 р. у криптопростір професійних фінансистів привів до стрімкого розвитку його фінансових інструментів, не обмежених регулюванням. На ринку криптоактивів стали домінувати деривативи. Однією з причин цього стало бажання ряду учасників ринку заробляти на криптовалютах, не торкаючись самої криптовалюти з її складністю. По-друге, для інституційних інвесторів це можливість диверсифікувати портфель без зміни статуту інституції і зайвих регуляторних проблем. По-третє, деривативи дають можливість робити ставки не лише на зростання, але й на падіння цін криптоактивів і точно налаштовувати рівень ризику. Особливостями торгівлі криптодеривативами порівняно з традиційними похідними фінансовими інструментами є використання значно більшого кредитного плеча, що може сягати 100 і вище, та домінування безстрокових деривативів.

Безстрокові ф'ючерси (perpetual swaps) були розроблені біржею BitMEX у 2016 р. так, щоб максимально імітувати торгівлю спотовим активом, але із можливістю використання кредитного плеча. Основні особливості цього інструменту: 1) безстроковість – трейдери можуть тримати позиції будь-який час, поки виконуються маржинальні вимоги; 2) Funding Rate – оскільки контракт не закривається автоматично, використовується механізм фінансування для балансування ціни контракту і ціни базового активу (наприклад, біткоїна). Якщо ціна контракту перевищує ціну базового активу, трейдери з довгими позиціями платять трейдерам із короткими, і навпаки. У такий спосіб механізм фінансування стимулює ціни контракту бути ближчими до ринкової ціни активу; 3) відсутність дати експірації – позиція може лишатися відкритою доти, доки бажає її власник і доки він спроможний підтримувати маржу. Цей інструмент пов'язаний з низкою специфічних ризиків: 1) Funding Rate може бути дуже високою, особливо під час різких ринкових рухів або односторонніх трендів; 2) завдяки безстроковості трейдери часто використовують надзвичайно високі кредитні плечі (до 100x), що робить їх позиції вразливими до навіть невеликих коливань ринку; 3) ліквідація відбувається через автоматичну систему біржі, яка може спрацювати миттєво (адже криптобіржі працюють цілодобово); 4) на менш ліквідних ринках спотова ціна може бути маніпульована великими гравцями, що викликає різкі коливання цін на ф'ючерси і часто призводить до масової ліквідації позицій. Професор К. Александер з Університету Сассекса порівнює умови гри на криптобіржах з футбольним полем, де професійні гравці грають проти аматорів: в такій грі вистояти самостійним трейдерам, незброєним потужними алгоритмічними ботами, дуже важко [3].

Ще однією категорією централізованих фінансових криптопосередників є криптокредитори, які залучають кошти клієнтів для видачі кредитів у криптоактивах. На відміну від традиційних кредитних установ, криптокредитори не лише підлягають значно меншому регулюванню, а й можуть збільшити висоту фінансової піраміди за рахунок виплат у власних токенах. Саме таку стратегію використовував криптокредитор Celsius, що збанкрутував у липні 2022 р.

Звісно, в криптопросторі, задуманому як світ децентралізованих взаємодій, почали створюватися і децентралізовані фінансові посередники: децентралізовані біржі, децентралізовані кредитори та ін., які в сукупності дістали назву DeFi [6]. Замість депонування у центральної сторони користувачі вносять криптоактиви у смарт-

контракт у розподіленому реєстрі; перевірка кредитоспроможності зазвичай не здійснюється, а натомість використовуються механізми надлишкової застави та її автоматичної ліквідації у разі падіння співвідношення вартості застави до кредиту нижче встановленого порогу. Вони є значно складнішими у використанні, але пропонують специфічні фінансові інструменти (фармінг доходності, флеш-кредити, ліквідний стейкінг та ін.), які, втім, переважно використовуються для спекуляцій і маніпуляцій цінами токенів, і мають специфічні і ще малодосліджені ризики.

Ще більше ускладнює фінансову інфраструктуру крипторинку те, що зараз в криптопросторі спостерігається тенденція до створення екосистем, де різні типи посередників (централізовані біржі, P2P-платформи, OTC-ринки, децентралізовані фінансові платформи тощо) входять до однієї групи: Binance, Kraken, WhiteBIT та ін. Усе це свідчить про існування низки специфічних безпекових викликів, які ускладнюють вибір навіть загального підходу до регулювання (скажімо, застосування принципу технологічної нейтральності), але який необхідно буде зробити з огляду на зростаюче взаємопроникнення криптопростору та традиційних фінансів.

Список використаних джерел:

1. Waters R. Web3's messy vision of a tech future. *Financial Times*. 2021. December 23. URL: <https://www.ft.com/content/f33aa1fe-7fde-4bf9-b89d-22c6455cf7af>
2. Кричевська Т. О. Простір криптоактивів: логіка розвитку, структура, властивості та взаємодії. Стаття перша. Ідеологія, технології, шлях до розмаїття та типологія криптоактивів. *Економічна теорія*. 2024. № 4. С. 5-28. URL: <https://doi.org/10.15407/etet2024.04.005>
3. Oliver, J. Hype Machine: How Greed, Fraud and Free Money Crashed Crypto. London: Heligo Books, 2024.
4. Lee Sh. P. Market Share of Centralized Crypto Exchanges, by Trading Volume. December. *Coingecko*. 06 2024 <https://www.coingecko.com/research/publications/centralized-crypto-exchanges-market-share>
5. Rega-Jones N. Traditional exchanges gain ground in the US\$100bn-a-day crypto derivatives market. *IFR*. 2024. October 18. URL: <https://www.ifre.com/story/4894654/traditional-exchanges-gain-ground-in-the-us100bn-a-day-crypto-derivatives-market-z8gir2gf35>
6. Final Report with Policy Recommendations for Decentralized Finance (DeFi). *IOSCO*. 2023. December. URL: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD754.pdf>

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЛЯ БЕЗПЕКООРІЄНТОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Кудактін Сергій

здобувач ступеня доктора філософії,
аспірант кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси

Питання доцільності розвитку кадрового потенціалу на вітчизняних підприємствах попри численні ризики та відсутність необхідних матеріальних ресурсів продовжували досліджуватись українськими вченими і у воєнний час. Зокрема, Демченко Д. А., Носова Т. І., Жадько К. С., Калмиков О. В. вивчають зміст економічних криз та їх вплив на формування та розвиток кадрового потенціалу підприємств [1],

Андрощук І. О. визначає трансформаційні виклики розвитку кадрового потенціалу вітчизняних підприємств на засадах резильєнтності [2], В'юник О. В. пропонує напрями розвитку кадрового потенціалу в умовах інноваційних змін [3]. Усе частіше у науковій літературі простежується думка, що розвиток персоналу та наявність у підприємства кадрового потенціалу нерозривно пов'язані з його можливістю забезпечувати кадрову та фінансово-економічну безпеку. Так, Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Томарева-Патлахова В. В. опікуються питаннями підтримання норм соціально-економічної безпеки персоналу в системі формування та розвитку кадрового потенціалу підприємства [4], Зачосова Н. В., Коваль О. В., Байкер М. В. вважають розвиток персоналу та кадрового потенціалу важливими елементами стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання [5], Ложачевська О. М., Овечкіна О. А., Іванишин А. В., Колодненко Н. В. шукають можливості удосконалення організаційної культури інноваційно орієнтованих підприємств в контексті безпекового управління розвитком персоналу та управління якістю в умовах діджиталізації та сучасного маркетингу [6]. Таким чином, більшість сучасних дослідників проблем менеджменту та безпеки орієнтованого управління підприємствами єдині у думці, що управління розвитком персоналу є необхідним елементом системи управління економічною безпекою суб'єкта господарювання, що не здатна ефективно функціонувати без кадрового потенціалу, готового до змін бізнес-процесів і викликів воєнного та післявоєнного часів.

Як стверджують Зачосова Н.В., Коваль О. В., Байкер М. В.: «кадровий потенціал є важливим корпоративним ресурсом будь-якого підприємства, і за усіх інших рівних умов забезпечення реалізації бізнес-процесів він стає фактором конкурентної переваги для суб'єкта господарювання, менеджмент якого докладає необхідних зусиль для його формування та розвитку. Індустрія 4.0 спонукає до наявності у компаній «гнучкого» кадрового потенціалу, тобто HR-менеджменту потрібно постійно займатись розвитком персоналу, його адаптації до новацій галузі, стимулювати до LLL (навчання впродовж життя), спонукати до підвищення рівня цифрової грамотності, цифрової культури та цифрової терпимості» [5, с.64].

Отже, управління розвитком персоналу підприємства з метою формування його кадрового потенціалу є важливим стратегічним напрямком менеджменту організації, а також HR-менеджменту, цілі яких мають бути спрямовані на забезпечення суб'єкта господарювання професійними, вмотивованими, вправними працівниками, здатними усвідомлювати значення своєї роботи та виконання професійних завдань для досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства.

Одними із основних напрямів управління розвитком персоналу у сучасних економічних умовах мають бути оцінювання наявного на підприємстві кадрового потенціалу шляхом аналізу стану притаманних для працівників компетентностей та відповідностей рівня їх підготовки потребам та інтересам підприємства, а також ідентифікація прогалин у навичках, кваліфікаціях і знаннях персоналу, які потребують усунення. Також важливим управлінським завданням є стратегічне планування розвитку персоналу через визначення цілей працівників, їх побажань щодо руху за індивідуальними кар'єрними траєкторіями. Такий підхід потребує розробки довгострокових програм отримання працівниками освітніх послуг, підвищення рівня їх кваліфікації та перепідготовки, формування системи навчання, зокрема, без відриву від виробництва, що передбачає організацію на підприємстві системи тренінгів,

курсів підготовки, проведення семінарів, тощо, спрямованих на формування нових знань у працівників. Ефективним напрямком розвитку персоналу в умовах діджиталізації може стати отримання онлайн-освіти, менторських послуг, консультування із використанням дистанційних цифрових технологій.

Найменш витратною для компанії формою розвитку персоналу є стимулювання працівників до самоосвіти та саморозвитку через забезпечення їх доступу до інформаційних ресурсів. У контексті управління персоналом важливого значення набуває планування кар'єри працівників, особливо молодих талантів, яких вдалося залучити з ринку праці або після завершення їх навчання у закладах вищої освіти. Менеджменту підприємства необхідно створити умови для професійного зростання таких працівників, а також враховувати їх інтереси під час переміщення за посадами або ротації кадрів.

Для формування кадрового потенціалу підприємства у стратегічній перспективі важливо приділяти увагу розвитку лідерських якостей працівників для того, аби компанія мала резерв управлінського персоналу, який буде поповнюватися з її власних трудових ресурсів, без необхідності залучення нових кандидатів із зовнішніх джерел. Управління мотивацію та залученість дозволять підвищити рівень лояльності персоналу, а відтак знизити рівень кадрових ризиків, вплив яких може бути досить суттєвим та відчутним для стану інтелектуально-кадрової, а отже, і економічної безпеки компанії. Безпеко орієнтований менеджмент має бути спрямованим на оптимізацію кадрових процесів усередині підприємства, зокрема, на недопущення високих показників плинності кадрів та погіршення рівня ділової репутації через непрофесійне виконання працівниками своїх обов'язків або демонстрації рівня власного не професіоналізму перед клієнтами та партнерами підприємства.

Отже, управління розвитком персоналу має займати важливе місце у системі формування кадрового потенціалу підприємства, яка у свою чергу, у механізмі менеджменту організацій, має бути складовим елементом архітектури системи управління економічною безпекою бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Демченко Д. А., Носова Т. І., Жадько К. С., Калмиков О. В. Зміст економічних криз та їх вплив на формування та розвиток кадрового потенціалу підприємств. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. Вип. 10. С. 62-70.
2. Андрощук І. О. Трансформаційні виклики розвитку кадрового потенціалу вітчизняних підприємств на засадах резильєнтності. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. Вип. 10. С. 231-239.
3. В'юник О. В. Напрями розвитку кадрового потенціалу в умовах інноваційних змін. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2023. Вип. 10. С. 240-249.
4. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А., Томарева-Патлахова В. В. Соціально-економічна безпека персоналу в системі формування та розвитку кадрового потенціалу підприємства. *Науковий вісник Сіверщини. Серія : Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2024. № 1. С. 83-102.
5. Зачосова Н. В., Коваль О. В., Байкер М. В. Розвиток персоналу та кадрового потенціалу як елементи стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 1. С. 61-66.
6. Ложачевська О. М., Овечкіна О. А., Іванишин А. В., Колодненко Н. В. Удосконалення організаційної культури інноваційно орієнтованих підприємств в контексті безпекового управління розвитком персоналу та управління якістю в умовах діджиталізації та сучасного маркетингу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 10. С. 66-72.

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО БОРГУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ: ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ТА МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Кульганік Оксана

*к.е.н., доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ, м. Вінниця*

Гарбар Віктор

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ, м. Вінниця*

Економічна безпека держави є ключовою складовою її національної безпеки, особливо в умовах глобальних трансформацій та зростання зовнішніх ризиків. Одним із суттєвих факторів, що впливають на економічну стабільність, є зовнішній борг країни. Високий рівень боргового навантаження може призводити до фінансової нестабільності, послаблення національної валюти, зниження інвестиційної привабливості та зростання залежності від міжнародних фінансових інституцій.

Україна, яка протягом останніх десятиліть активно залучала зовнішні запозичення для підтримки економіки та здійснення реформ, стикається з численними викликами у сфері управління державним боргом. У контексті військових дій та економічної кризи проблема зовнішнього боргу набуває ще більшої актуальності.

Метою дослідження є визначення та подолання ризиків деструктивних фінансових процесів та їх впливу на економічну безпеку України на основі аналізу впливу зовнішнього боргу як наслідку військової агресії РФ.

Зовнішній борг трактують як фінансові зобов'язання держави на певну дату за залученими іноземними позиками й кредитами, відсотками за ними, а також коштами, отриманими від розміщення на міжнародних ринках державних цінних паперів [2]. Тобто, зовнішній державний борг являє собою заборгованість держави за залученими з-за кордону коштами у вигляді позик і кредитів іноземних банків та міжнародних фінансових установ, відсоткам, що сплачуються по них, а також коштами, отриманими шляхом розміщення на міжнародних ринках державних цінних паперів. Державний зовнішній борг є частиною валового зовнішнього боргу країни [1]. Відтак, зовнішній борг є важливим інструментом фінансової підтримки економіки, однак його надмірний рівень може створювати ризики для економічної безпеки держави. Основними загрозами є погіршення платіжного балансу, зростання боргового навантаження на бюджет та посилення залежності від зовнішніх кредиторів, особливо це актуально для України в умовах воєнного стану та тривалої військової агресії РФ.

Визначимо ключові ризики, пов'язані із зовнішнім боргом України. Аналіз фінансової системи України відображає ключові ризики, що пов'язані із впливом зовнішнього боргу на економічну безпеку. Відомо, що надмірна залежність від зовнішніх кредиторів обмежує фінансовий суверенітет держави, що посилює загрозу нестабільності національної економіки та зубожіння населення. Девальвація національної валюти підвищує витрати на обслуговування боргу, що створює додаткове навантаження на державний бюджет та провокує гіперінфляцію.

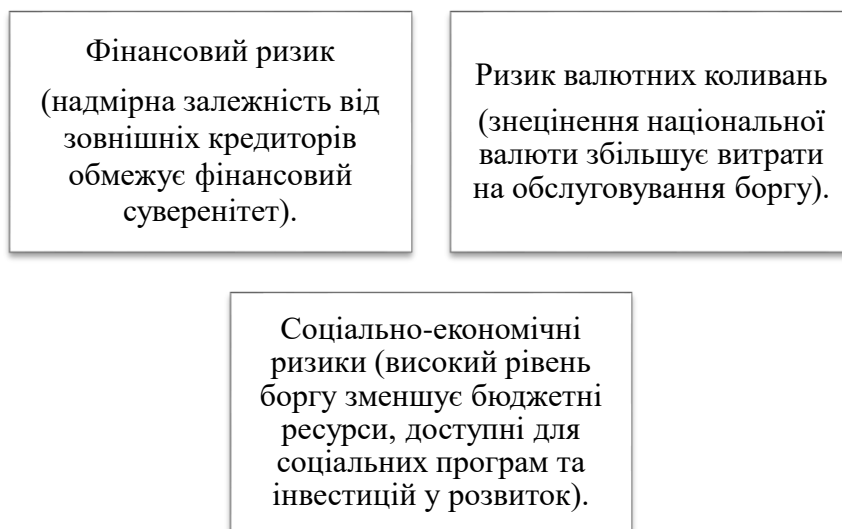

Рис. 1. Ключові ризики впливу зовнішнього боргу на економічну безпеку України

За останні роки Україна демонструє тенденцію до збільшення обсягу зовнішніх запозичень, особливо в умовах військової агресії та необхідності фінансування відновлення інфраструктури. Станом на 2024 рік загальний обсяг державного та гарантованого боргу перевищує допустимі межі за критеріями економічної стійкості (табл. 1) [1]. У таблиці 1 відзначено, що у період з 2011 р. по 2024 р. сукупний зовнішній борг України зріс більш ніж утричі, з 37474,5 млн дол. США до 114678,4 млн дол. США. Найбільший приріст спостерігався у 2023 році (+42,45 %), що свідчить про значну залежність держави від зовнішніх запозичень у складний період війни та економічної кризи. Частка державного боргу стабільно зростає, починаючи з 24507,1 млн дол. США у 2011 році до 109566,3 млн дол. США у 2024 році. Це вказує на основну роль державних запозичень у покритті фінансових потреб країни. Гарантований державою борг скоротився з 12967,5 млн дол. США у 2011 році до 5112,1 млн дол. США у 2024 році (-60,6 %). Зниження цієї категорії боргу може бути пов'язане з меншою кількістю державних гарантій або перерозподілом боргових зобов'язань. Отже, за роки, що досліджуються, спостерігається коливання темпів зростання як державного, так і гарантованого боргу. Зокрема, значне зростання боргу у 2022–2024 роках свідчить про підвищення потреби у фінансуванні на тлі військових дій та економічної нестабільності.

Таблиця 1

Динаміка зовнішнього державного та гарантованого державою борг України за 2011-2024 рр.

Роки	Показник					
	сукупний борг		державний борг		гарантований борг	
	млн. дол. США	відносне відхилення, %	млн. дол. США	відносне відхилення, %	млн. дол. США	відносне відхилення, %
2011	37474,5		24507,1		12967,5	
2012	38658,8	3,16	26137,7	6,65	12521,1	-3,44
2013	37536,0	-2,90	27901,4	6,75	9634,6	-23,05
2014	38792,2	3,35	30809,1	10,42	7983,1	-17,14

Продовження табл. 1

2015	43445,4	12,00	34427,0	11,74	9018,5	12,97
2016	45604,6	4,97	36048,3	4,71	9556,3	5,96
2017	48989,4	7,42	38490,1	6,77	10499,3	9,87
2018	50462,5	3,01	39706,6	3,16	10755,8	2,44
2019	48940,8	-3,02	39342,5	-0,92	9598,3	-10,76
2020	53720,8	9,77	44510,7	13,14	9210,1	-4,04
2021	57197,0	6,47	47654,7	7,06	9542,3	3,61
2022	71398,6	24,83	63590,9	33,44	7807,7	-18,18
2023	101704,7	42,45	94790,5	49,06	6914,2	-11,44
2024	114678,4	12,76	109566,3	15,59	5112,1	-26,06

Мінімізація ризиків, які пов'язані із зростанням зовнішнього боргу та економічної безпеки України, будуть залежати від обсягів фінансової допомоги держав-партнерів, які є союзниками України в протидії російській агресії. Зміна політичного курсу США створює додаткові ризики для управління зовнішнім боргом України. Політичні рішення США можуть впливати на глобальні валютні ринки. Зміцнення долара США ускладнює обслуговування боргу України, номінованого у доларах, оскільки це збільшує реальні витрати в гривнях. Це спонукає до пошуків шляхів диверсифікації джерел фінансування з інших країн та регіонів (наприклад, ЄС, Японія, Південна Корея та інші).

Таким чином, забезпечення економічної безпеки України тісно пов'язане з управлінням зовнішнього боргу та мінімізації ризиків від його зростання. Серед шляхів мінімізації ризиків слід відзначити такі заходи як: розробка ефективної стратегії управління боргом, спрямованої на збалансування обсягів запозичень та їхнього обслуговування; диверсифікація джерел фінансування; посилення внутрішніх резервів; реформи направлені на економічне зростання; підвищення податкових надходжень через стимулювання економіки та боротьбу з тіньовими схемами.

Список використаних джерел:

1. Зовнішній державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/> (дата звернення: 25.01.2025).
2. Ніколенко Т. І. Борг зовнішній. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Борг_зовнішній (дата звернення: 24.01.2025).

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Куценко Дмитро

викладач

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
м. Черкаси

Тривалий час управління економічною безпекою на українських підприємствах мало несистемний та епізодичний характер. Комплексні підходи для формування систем економічної безпеки та механізмів управління ними на мікрорівні не використовувалися, оскільки менеджмент суб'єктів господарювання не вважав

доцільним приділяти надмірну увагу та виділяти ресурси для захисту власних і залучених активів від ймовірного негативного впливу загроз та ризиків на їх цілісність і процес їх використання аж до моменту усвідомлення того факту, що такий вплив може бути катастрофічним та здатен призвести до закриття підприємства і ліквідації бізнесу. Відтоді розпочався процес інтенсивного створення систем економічної безпеки та розробки механізмів безпеко орієнтованого менеджменту. На нових підприємствах або за умови необхідності фундаментальної перебудови архітектури існуючої системи забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання, доцільно використати проєктний підхід для успішного виконання цього управлінського завдання. У 2015 році Ключко О. І. провів аналіз підходів до проєктування системи управління економічною безпекою сучасного підприємства. Підвищення рівня популярності гнучкого менеджменту та проєктного управління бізнесом стимулює розвиток ідеї сприйняття розробки механізму управління економічною безпекою підприємства як окремого проєкту, що має власну мету, потребує бюджету та ресурсів та повинен бути реалізований командою професіоналів із чітким встановленням дедлайнів і плануванням проміжних результатів для оцінювання рівня успіху або провалу управлінських ініціатив.

Воєнні дії на території України посилили усвідомлення важливості управління економічною безпекою як на макро, так і на мікрорівні. Ідеї проєктного управління економічною безпекою підприємства висловлювали у своїх публікаціях такі науковці, як Занора В. О. та Зачосова Н. В., які прагнули сформулювати основи управління системою економічної безпеки підприємства на основі проєктного підходу [2], формалізувати теоретико-методичні засади управління ризиками проєктів розвитку підприємства [3] та окреслити особливості управління командами наукових проєктів у реаліях воєнного часу у контексті забезпечення кадрової безпеки [4]. У контексті цього дослідження доцільно згадати публікації таких дослідників проблем безпекознавства, як Богданов Р. І., що вивчає засади керованості та проєктування структур управління в системі економічної безпеки підприємства [5], Чакалов А. К., Носань Н. С., які ідентифікують проблеми управління фінансово-економічною безпекою бізнесу під впливом війни з позиції проєктного підходу [6], Вівчар О. І., що досліджує методологію та нормативно-правові засади економічної безпеки підприємства на основі застосування проєктного підходу у фокусі сучасних викликів [7], Шатарський А. Я., який пропонує проєктні рішення щодо зміцнення економічної безпеки підприємств мережевих структур у фокусі сучасних викликів та загроз [8]. Спробуємо узагальнити наукові надбання цих авторитетних вчених і надати пропозиції щодо можливостей використання проєктного підходу у процесі формування механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

У першу чергу при використанні проєктного підходу менеджменту підприємства потрібно зрозуміти, що стане метою проєкту управління його економічною безпекою. Це може бути створення комплексної системи економічної безпеки суб'єкта господарювання, формування механізму управління економічною безпекою модернізація підходів до забезпечення економічної безпеки окремих напрямів бізнесу, розвиток функціональних підсистем системи економічної безпеки та інтеграція їх у структуру менеджменту організацій, тощо.

Після процесу цілепокладання, необхідно конкретизувати та окреслити у часі етапи реалізації проєкту щодо організації управління економічною безпекою на

підприємстві. Першим кроком на цьому шляху має стати аналіз поточного досягнутого рівня економічної безпеки, а також ідентифікація основних загроз і ризиків для її майбутнього стану. Далі настає черга планування безпеки орієнтованих заходів з конкретизацією стратегічних орієнтирів у контексті управління економічною безпекою; та бюджетування ресурсів, необхідних для їх досягнення у перспективі. На цьому етапі важливо встановити перелік відповідальних осіб та сформувати команду проєкту, розподілити завдання та запланувати КРІ для кожного виконавця проєкту. Саме цими індикаторами оцінюватиметься результативністю наступного етапу проєкту з управління економічною безпекою, а саме – реалізація безпеки орієнтованих заходів, зокрема, таких як: запровадження інформаційних систем безпеки, створення відділу управління економічною безпекою, удосконалення підходів до управління ризиками для діяльності суб'єкта господарювання, організація навчання та розвитку персоналу, формування кадрового резерву, тощо.

Невід'ємною складовою будь-якого проєкту є моніторинг і контроль результатів і стану досягнення показників, які були попередню заплановані. На цьому етапі важливо проаналізувати результативність запроваджених заходів, виявити відхилення та причини невідповідності запланованих та досягнутих результатів. Гнучкість проєктного менеджменту дозволяє на цьому етапі внести корективи до базового сценарію проєкту, переглянути його мету, додати нових членів до команди виконавців, збільшити ресурсне забезпечення на реалізацію проєкту.

На завершальному етапі менеджментом суб'єкта господарювання має бути проведено оцінювання досягнутих показників рівня економічної безпеки та сформовано базу даних і відомостей для інформаційного забезпечення управлінських рішень під час реалізації подібних проєктів у майбутньому. Таким чином, перевагами проєктного управління можна назвати системний підхід та комплексний характер управління економічною безпекою та протидії ризикам; гнучкість у прийнятті управлінських рішень та обранні інструментарію роботи з ризиками та мінімізації їх наслідків; можливість оптимізації ресурсного забезпечення і його перегляду на різних етапах проєкту; прозорість, яка забезпечується завчасним встановленням КРІ для кожного виконавця та планових показників щодо необхідного рівня економічної безпеки.

З огляду на наведені факти, можна вважати проєктне управління ефективним і сучасним підходом для організації і реалізації функціональних завдань системи забезпечення економічної безпеки сучасних підприємства в умовах невизначеності та ризиків.

Список використаних джерел:

1. Ключко О. І. Аналіз підходів до проектування системи управління економічною безпекою сучасного підприємства. *Економіка і регіон*. 2015. № 6. С. 28-33.
2. Занора В. О., Сільченко Б. І. Управління системою економічної безпеки підприємства на основі проєктного підходу. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 5(1). С. 130-133.
3. Занора В.О., Зачосова Н.В. Управління ризиками проєктів розвитку підприємства: теоретико-методичні засади. *Приазовський економічний вісник. Економіка та управління підприємствами*. 2020. №1 (18). С.82-86.
4. Зачосова Н.В. Управління командами наукових проєктів у реаліях воєнного часу: аспекти забезпечення кадрової безпеки. *Випробування та сертифікація*. 2024. № 1(3). С.96-101.

5. Богданов Р. І. Засади керованості та проектування структур управління в системі економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 1. С. 345-351.

6. Чакалов А. К., Носань Н. С. Проблеми управління фінансово-економічною безпекою бізнесу під впливом війни: традиційні напрями досліджень і проєктний підхід. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1. С. 105-109.

7. Вівчар О. І. Методологія економічної безпеки підприємства на основі застосування проєктного підходу у фокусі сучасних викликів: нормативно-правові засади. *Economic synergy*. 2021. Iss. 1. С. 38-44.

8. Шатарський А. Я. Проєктні рішення щодо зміцнення економічної безпеки підприємств мережевих структур у фокусі сучасних викликів та загроз. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 2. С. 113-118.

ЗМІНА ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ – ВЕЛІННЯ ЧАСУ

Літкевич Володимир

*к.ю.н., науковий співробітник кафедри кримінального права Університету Мангайм,
м. Мангайм, Федеративна Республіка Німеччини*

Економічна безпека розглядається як спроможність національної економіки зберігати стійкість та невразливість до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі, стає та збалансоване зростання. Вона також є важливим критерієм оцінювання якісних параметрів національної економіки, стратегічної ефективності економічної політики держави в економічній сфері [1, С. 3].

11.08.2021 році Указом Президента України від № 347/2021 було затверджено Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року (далі – Стратегія). Зазначений документ покликаний визначити шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки [2].

У другому розділі Стратегії дається оцінка стану економічної безпеки країни, який за останніх 10 років, на думку авторів документу, не давав змоги забезпечувати національні економічні інтереси і оцінюється як незадовільний із погіршенням показників практично за всіма складовими до небезпечного рівня у 2012 році та 2014 - 2015 роках. Стан фінансової безпеки й виробничої безпеки визначається в Стратегії як незадовільний, а стан інвестиційно-інноваційної безпеки за період 2010-2019 роки охарактеризовано як небезпечний. Основними викликами та загрозами у сфері інвестиційно-інноваційної безпеки визнано, зокрема відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій та реінвестування, а також недостатнє інституційне забезпечення цих процесів.

Слід зазначити, що роль держави у забезпеченні економічної безпеки є ключовою, оскільки вона виступає головним суб'єктом, відповідальним за створення умов для стійкості економіки, захисту національних інтересів та ефективного реагування на загрози. «Забезпечення економічної безпеки є одним із пріоритетних напрямів у діяльності держави, оскільки економіка є основою життєдіяльності суспільства» [3, С. 276].

При реалізації своїх функцій забезпечення економічної безпеки, держава виступає як координатор, регулятор та гарант економічної безпеки. Проте, відповідно до оцінки стану економічної безпеки України, за останні 10 років, наведеної у другому розділі

Стратегії, держава за попередній період не справилася зі своїм прямими завданнями в цій сфері.

Неефективність її економічної політики відображена у відповідних показниках Індексу світової конкурентоспроможності Світового економічного форуму за 2019 рік. У категоріях ефективність інституцій Україна посідала 104 місце (серед 141 країни), політика уряду по забезпеченню стабільності – 115, налаштування уряду до змін – 104, довгострокове планування – 98, рівень корупції, 101, надійність правоохоронних органів – 104, макроекономічна стабільність – 133, надійність фінансової системи – 136 [4, с. 567-573].

Більш того, держава опосередковано виступала суб'єктом перелічених негараздів. 87,2% респондентів, проведеного у 2021 році соціологічного дослідження «Стан корупції в Україні. Сприйняття, досвід, ставлення», назвали корупцію у вищих органах влади (політичну корупція) найбільш загрозливою [5].

Як зазначається в Національній оцінці ризиків за 2019 рік, корупція підриває економічні основи держави; знижує іноземні інвестиції; сприяє «тінізації» економіки; збільшує вплив організованих злочинних груп; уповільнює економічний розвиток держави, ускладнює відносини України з іноземними партнерами, а також нівелює довіру населення до державних органів та органів місцевого самоврядування [6, с. 197].

Слід зазначити, що в Стратегії не знайшло відображення питання зміни парадигми діяльності держави в сфері забезпечення економічної безпеки, яка обумовила незадовільний стан економічної безпеки у попередніх періодах. Більш того наступні практичні кроки в економічній сфері свідчать на жаль про те, що держава не відмовилася від силових методів досягнення сумнівних цілей, які підривають економічну безпеку країни.

Так у 2022 році правоохоронними органами України розпочато ряд кримінальних проваджень, пов'язаних з ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат». 03.02.2023 року ухвалою слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва на грошові кошти ПрАТ «Полтавський ГЗК» накладено арешт [7]. Тобто фактично заблоковано діяльність підприємства, яке в складі групи Ferrexpo за 2022 рік заплатило до бюджету 6,3 млрд грн. податків [8].

Соціальний вимір – внаслідок накладення арешту на рахунки 7500 робітників підприємства, залишилися без заробітної плати [9]. Зазначений факт негативно впливатиме на благополуччя робітників та їх сімей, і призводитиме до звуження внутрішнього споживання та заощадження, зростання бідності, зокрема і серед працюючих, інтенсифікацію процесів трудової міграції, відтік кваліфікованих кадрів.

Фінансовий вимір – при не виплаті заробітної плати 7500 робітникам (*середня валова заробітна плата у 2022 році на підприємстві становила 177 000 грн. на рік або 14 750 грн. на місяць* [10]) державний бюджет неотримуватиме за кожний місяць відрахувань у сумі 24,3 млн. грн. (розрахунок автора). І це при хронічному дефіциті державного бюджету, зростанні державного боргу та відповідного навантаження на державний бюджет; проблемах з функціонуванням системи пенсійного забезпечення в умовах високого демографічного навантаження (див. п. 7 Стратегії).

Іміджевий вимір – акціонером з 100 % часткою в статутному капіталі ПрАТ «Полтавський Гірничо-збагачувальний комбінат» є акціонерне товариство Ferrexpo AG - резидент Швейцарії. Силкові дії правоохоронних органів України, підривають імідж України, зокрема в очах інвесторів Швейцарії, країни з одними з найбільших

інвестиційних можливостей у світі. За даними Національного банку Швейцарії, станом на 2024 рік обсяг прямих інвестицій швейцарських компаній у виробничі, розподільні та дослідницькі об'єкти за кордоном становив 1400 мільярдів швейцарських франків [11].

Незадовільний стан з економічною безпекою, який існував до повномасштабного вторгнення, і продовжує існувати сьогодні в умовах війни, а також проблема післявоєнної відбудови ставить на порядок денний перед українською державою необхідність кардинальної зміни парадигми її політики в цій сфері. На думку експертів Берлінської конференції з питань відновлення, реконструкції та модернізації України, що відбулася у жовтні 2022 року, щоб справді переорієнтувати економіку України зі Сходу на Захід за допомогою орієнтованої на майбутнє та зеленої промислової стратегії, глобальної інтеграції та вступу до ЄС, а також залучення сталих інвестиційних потоків, необхідно повністю позбутися багажу історичних радянських експериментів у промисловості, політиці та плануванні. Україна повинна зосередитися на імпорті передового міжнародного досвіду та сильних інституцій і стандартів управління, а не на іноземному капіталі [12].

Перехід до нової парадигми, що передбачала б створення сильних інституцій і стандартів управління, слід розпочинати: зі звільнення економічного блоку державного управління від загальних та дріб'язкових повноважень і покладення на них виключно вирішення стратегічних завдань як то створення сприятливих умов для розвитку економіки; та створення загальнонаціональних об'єднань громадянського суспільства в економічній сфері, яким делегуватиметься частина державних функцій.

Список використаних джерел:

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Експертно-аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. С. 14. URL:<https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf> (дата звернення: 20.01.2025).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». Указ Президента України №347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення: 20.01.2025).
3. Моргун Н.С., Шевчук О.О., Марчевський С.В. Функції держави у забезпеченні економічної безпеки. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 275-280 URL:<https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/49.pdf>. (дата звернення: 20.01.2025).
4. The Global Competitiveness Report 2019. World Economic Forum. P. 666. URL:https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 22.01.2025).
5. Стан корупції в Україні. Сприйняття, досвід, ставлення. Програма сприяння громадській активності «Долучайся!» (USAID/ENGAGE). URL: <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-spryjniattia-dosvid-stavlennia/> (дата звернення: 20.01.2025).
6. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. 2019. URL:<https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/HOP/Документи/Zvit.pdf.pdf>. 250 с. (дата звернення: 20.01.2025).
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 1/7766/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109977185> (дата звернення: 20.01.2025).

8. Тарасенко А. Ferrexpo сплатила 6,3 млрд грн податків у 2022 році. GMK CENTER. 16.03.2023. URL: <https://gmk.center/ua/news/ferrexpo-splatila-6-3-mlrd-grn-podatkov-u-2022-roci/> (дата звернення: 20.01.2025).

9. Пругло Я. 7500 Працівників Полтавського ГЗК залишилися без зарплати рахунки підприємства арештовані. Інтернет видання Полтавщина. 07.02.2023., «Полтавщина». URL: <https://poltava.to/news/69905/> (дата звернення: 20.01.2025).

10. Полтавський ГЗК. (середня зарплата). GMK CENTER. URL: <https://gmk.center/ua/manufacturer/poltavskij-gzk/> (дата звернення: 20.01.2025).

11. Economic Importance of Foreign Investment for Switzerland. State Secretariat for Economic Affairs SECO. URL: https://www.seco.admin.ch/seco/en/home/Aussenwirtschaftspolitik_Wirtschaftliche_Zusammenarbeit/Wirtschaftsbeziehungen/Internationale_Investitionen.html (дата звернення: 20.01.2025).

12. International Expert Conference on the Recovery, Reconstruction and Modernisation of Ukraine. Berlin, 25.10.2022, Conference Report. URL: <https://www.g7germany.de/resource/blob/997532/2153244/abae1adce725c2bc41397c3a3f148b8/2022-12-12-ukr-aufbaukonferenz-abschluss-data.pdf?download=1> (дата звернення: 22.01.2025).

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ БАГАТОРІВНЕВОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ НА БЕЗПЕКУ РЕГІОНІВ

Максимчук Максим

*д.е.н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»,
м. Львів*

Багаторівневе врядування як концепція управління набуває дедалі більшого поширення в умовах глобалізації, децентралізації та інтеграційних процесів, виступаючи ключовою методологічною основою для регіональної політики в сучасних державах. У контексті європейської моделі багаторівневого врядування, що ґрунтується на принципах субсидіарності, партисипативності та кооперації, ключовим завданням є створення механізмів ефективної взаємодії між державними органами, місцевими громадами та громадянським суспільством [5, с. 455]. Такий підхід дозволяє забезпечити більш гнучке реагування на виклики та потреби регіонів, зокрема в умовах економічної нестабільності, екологічних катастроф чи соціальних криз. Теоретичні засади багаторівневого врядування також враховують значення мережевого підходу, в межах якого інституційні суб'єкти взаємодіють як рівноправні партнери, обмінюючись ресурсами, інформацією та досвідом для досягнення спільних цілей. Зокрема, у країнах Європейського Союзу ключову роль відіграють регіональні стратегії розвитку, які розробляються за активної участі місцевих громад, приватного сектору та наукових інституцій, що забезпечує баланс інтересів і врахування специфіки регіонів [1, с. 276].

Сучасне інституційне середовище регіонального управління в Україні характеризується високим ступенем динамічності, викликаного одночасно процесами децентралізації, інтеграцією європейських підходів до багаторівневого врядування та впливом воєнного стану [2, с. 30]. З одного боку, децентралізація створила підґрунтя для посилення ролі органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації регіональної політики, що сприяє адаптації управлінських рішень до місцевих потреб. З іншого боку, відсутність ефективних механізмів координації між різними рівнями

управління – національним, регіональним та місцевим – обмежує результативність управлінських процесів та ускладнює забезпечення соціально-економічної безпеки регіонів. Важливою проблемою також є нерівномірний рівень інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, що проявляється у диспропорціях фінансових, кадрових та матеріальних ресурсів між різними регіонами [4, с. 28]. Додатковим викликом є нестабільність правової бази, яка регулює регіональний розвиток і не завжди відповідає сучасним викликам багаторівневого врядування. Сильний тиск створює війна, яка посилює необхідність оперативного реагування на кризові ситуації та водночас вимагає адаптації регіональних стратегій до нових умов. Враховуючи європейські стандарти багаторівневого врядування, основними напрямками покращення інституційного середовища в Україні мають стати створення механізмів ефективної горизонтальної та вертикальної координації між рівнями влади, зміцнення автономії регіонів через надання їм додаткових ресурсів і повноважень, а також імплементація принципів прозорості, підзвітності й участі громадськості у процесах регіонального управління.

Багаторівневе врядування має значний вплив на забезпечення соціально-економічної безпеки регіонів України, оскільки забезпечує вертикальну та горизонтальну координацію між різними рівнями управління, сприяє оптимізації ресурсів і впровадженню інтегрованих політик. У межах концепції багаторівневого врядування регіони розглядаються не лише як об'єкти управління, але і як активні суб'єкти формування та реалізації державної політики, що дозволяє враховувати їхні специфічні потреби та потенціал. Ефективність таких підходів базується на комплексному використанні механізмів децентралізації, інтеграції та субсидіарності, які дозволяють гармонізувати інтереси національного, регіонального та місцевого рівнів. Водночас впровадження багаторівневого врядування сприяє підвищенню стійкості регіонів до зовнішніх і внутрішніх викликів, зокрема в умовах воєнного стану, шляхом формування системних інституційних механізмів реагування на ризики. Наприклад, посилення участі громад у прийнятті рішень забезпечує соціальну згуртованість та легітимність політики, а інтеграція регіонів у загальнонаціональні та міжнародні економічні процеси дозволяє диверсифікувати джерела економічної підтримки та інвестування.

Інституційні перешкоди на шляху ефективного впровадження багаторівневого врядування в Україні є комплексними і включають низку системних проблем, що обмежують його потенціал як інструменту забезпечення соціально-економічної безпеки регіонів. По-перше, недостатня координація між різними рівнями влади – національним, регіональним та місцевим – ускладнює узгодження стратегій розвитку, що призводить до дублювання функцій, конфліктів інтересів і ресурсної неефективності. Це є наслідком як слабого інституційного дизайну, так і політичного домінування центральної влади, що зменшує автономію регіонів у прийнятті рішень. По-друге, фрагментарність правової бази регіонального розвитку не забезпечує чіткої регламентації функцій і повноважень інституцій, що беруть участь у процесі багаторівневого врядування. Зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування» та інші нормативні акти не повністю адаптовані до європейських стандартів децентралізації, що створює правові прогалини у сфері фінансової автономії та міжсекторної координації. По-третє, низька інституційна спроможність місцевих органів влади є значним викликом: дефіцит кваліфікованих кадрів, обмежений доступ

до сучасних інформаційно-аналітичних інструментів та слабка матеріально-технічна база негативно впливають на їхню здатність реалізовувати завдання регіональної політики. Крім того, політична нестабільність, що посилюється в умовах воєнного стану, підриває довіру до інституцій, обмежуючи можливості для ефективного діалогу між державою, бізнесом і громадянським суспільством. У цьому контексті стратегічним завданням є реформування інституційної системи управління регіонами на основі принципів багаторівневого врядування, що передбачає комплексний підхід до оновлення правової бази, розвиток людського капіталу в органах місцевого самоврядування, впровадження механізмів громадської участі у процесах прийняття рішень та забезпечення фінансової самодостатності регіонів. Інституційні механізми повинні також передбачати інтеграцію цифрових технологій для автоматизації адміністративних процесів і посилення прозорості діяльності органів влади [3]. Таким чином, подолання зазначених інституційних перешкод стане важливою передумовою для реалізації потенціалу багаторівневого врядування в Україні, сприяючи зміцненню економічної та соціальної безпеки регіонів у довгостроковій перспективі.

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що багаторівневе врядування виступає ключовою концепцією для забезпечення соціально-економічної безпеки регіонів України в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану, повоєнного відновлення та процесу євроінтеграції. Інституційна спроможність регіональних органів управління та їх взаємодія з центральними і місцевими суб'єктами мають визначальний вплив на стабільність і розвиток регіонів, оскільки забезпечують координацію стратегічних рішень і оперативних дій. У цьому контексті особливо важливим є вдосконалення правової бази, яка регламентує співпрацю різних рівнів управління, забезпечення фінансової самодостатності регіонів і впровадження механізмів прозорості й підзвітності в управлінські процеси. Ефективна реалізація багаторівневого врядування також потребує створення механізмів залучення громадянського суспільства та бізнесу до прийняття управлінських рішень, що сприятиме формуванню соціального капіталу та підвищенню довіри до інституцій. Інноваційні механізми, такі як децентралізація управління фінансовими ресурсами, впровадження смарт-спеціалізації та розвиток міжрегіональної кооперації, є перспективними інструментами для зміцнення соціально-економічної безпеки регіонів.

Список використаних джерел:

1. Береза А. Інституційні моделі регіональної політики в європейських країнах. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2006. Вип. 30(2). С. 270-280. URL: https://ipend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bereza_instytutsiini.pdf
2. Буркинський Б. В., Лайко О. І. Пріоритети управління розвитком регіональних економічних систем в Україні: курс відновлення та євроінтеграції. Вісник Національної академії наук України. 2024. №22. С. 20-33. DOI: <https://doi.org/10.15407/vism2024.11.020>
3. Проект «Посилення багаторівневого врядування, демократії та прав людини на місцевому рівні в Україні». Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/strengthening-multi-level-governance-democracy-and-human-rights-at-local-level-in-ukraine>
4. Багаторівневе врядування в Україні в умовах широкомасштабного російського вторгнення. Звіт восьмого всеукраїнського соціологічного дослідження 2024. Council of

Europe. Бібліотека сайту «Децентралізація». URL:
https://decentralization.ua/uploads/library/file/961/CoE_KIIS_Report_Oct2024_UKR_f.pdf

5. Шульц С. Л., Антонюк М. Ю. С. Регіональна політика ЄС: генеза становлення та пріоритети сучасних трансформацій. Наукові інновації та передові технології. 2024. №10(38). 452-463. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10\(38\)-452-463](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10(38)-452-463)

ОБЛІК ВИТРАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Маркова Світлана

*д.е.н., професор,
професор кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Бікулов Дамір

*д. н. з дер. упр, професор,
завідувач кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Маказан Євгенія

*к. е. н., доцент,
доцент кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

У контексті розвитку міжнародного бізнесу облік витрат набуває особливого значення як інструмент забезпечення економічної безпеки. Глобалізація, посилення конкуренції на міжнародних ринках та вплив геополітичних ризиків створюють нові виклики для управління витратами. Ефективний облік витрат дозволяє підприємствам оптимізувати використання ресурсів, знижувати операційні ризики та адаптуватися до особливостей міжнародних ринків, забезпечуючи фінансову стійкість.

Особливістю міжнародного бізнесу є необхідність врахування багатьох факторів: валютних коливань, митних зборів, різниці у податкових системах та регуляторних вимогах. Облік витрат у такому середовищі вимагає використання спеціалізованих підходів, таких як трансфертне ціноутворення, контроль витрат на логістику та управління ризиками, пов'язаними з фінансовими потоками. Це дозволяє компаніям уникати фінансових втрат і підтримувати конкурентні переваги на міжнародних ринках.

Важливим аспектом є також інтеграція принципів сталого розвитку у систему обліку витрат. Учасники міжнародного бізнесу дедалі частіше стикаються з необхідністю дотримання екологічних стандартів, соціальної відповідальності та забезпечення прозорості в облікових процесах. Сучасний облік витрат допомагає не лише аналізувати витрати, а й оцінювати ефективність стратегій, спрямованих на підвищення стійкості бізнесу, що є ключовим фактором економічної безпеки у глобалізованому світі.

Таблиця 1

Класифікація витрат для забезпечення економічної безпеки у контексті розвитку бізнесу

Класифікаційна ознака	Типи витрат	Характеристика та вплив на економічну безпеку
За призначенням	Виробничі, адміністративні, соціальні, маркетингові	Забезпечують функціонування основних бізнес-процесів, оптимізація яких підвищує стійкість підприємства.
За об'єктом обліку	Прямі, непрямі	Прямі витрати легко ідентифікуються з конкретними продуктами або послугами, непрямі потребують розподілу, що важливо для управлінських рішень.
За залежністю від обсягів діяльності	Постійні, змінні	Постійні витрати залишаються стабільними незалежно від обсягів виробництва, змінні залежать від змін у діяльності.
За часом виникнення	Поточні, інвестиційні	Поточні витрати підтримують операційну діяльність, інвестиційні спрямовані на розвиток і забезпечення довгострокової стійкості.
За економічною сутністю	Матеріальні, трудові, фінансові	Матеріальні — витрати на сировину та енергію, трудові — на оплату праці, фінансові — на кредити та страхування.
За місцем виникнення	Витрати підрозділів, загальнокорпоративні	Визначають джерела формування витрат, що допомагає аналізувати їх ефективність і уникати перевитрат.
За рівнем впливу на безпеку	Основні, критичні	Основні витрати забезпечують щоденну діяльність, критичні пов'язані з ризиками та потребують підвищеної уваги для мінімізації загроз.
За характером контролю	Контрольовані, неконтрольовані	Контрольовані витрати можна регулювати в межах підприємства, неконтрольовані залежать від зовнішніх чинників, таких як податки чи тарифи.
За стратегічним значенням	Операційні, стратегічні	Операційні забезпечують поточну діяльність, стратегічні спрямовані на досягнення довгострокових цілей розвитку та безпеки.
За екологічним аспектом	Екологічно нейтральні, екологічно значущі	Екологічно значущі витрати пов'язані з впровадженням «зелених» технологій, що сприяє підвищенню репутації і відповідності регуляціям.

Класифікація витрат є важливим інструментом для розуміння їхнього впливу на економічну безпеку та розвиток бізнесу. Поділ витрат за різними ознаками дозволяє підприємству детально аналізувати джерела формування витрат, визначати ключові напрями оптимізації та оцінювати їх вплив на стратегічні та операційні цілі. Наприклад, врахування постійних і змінних витрат допомагає адаптувати бізнес-модель до коливань ринкового попиту, а розподіл за місцем виникнення дозволяє локалізувати проблемні зони в організаційній структурі.

Особливе значення має виділення стратегічних, критичних та екологічно значущих витрат. Стратегічні витрати сприяють довгостроковому розвитку і забезпечують підприємству конкурентні переваги, тоді як контроль критичних витрат знижує ймовірність фінансових та операційних ризиків. Водночас екологічно значущі витрати стають все важливішими у глобальному бізнесі, оскільки виконання екологічних стандартів підвищує репутацію компанії та дозволяє уникнути штрафних санкцій.

Узагальнюючи, класифікація витрат є основою для формування ефективної системи обліку та управління, що сприяє не лише економічній безпеці, але й стійкому розвитку підприємства в умовах сучасних викликів і змін.

1. Покращення фінансової стійкості. Облік витрат дозволяє чітко визначати фінансові ресурси, необхідні для функціонування бізнесу, та виявляти неефективні витрати. Це сприяє зниженню ризиків перевитрат, дефіциту оборотних коштів та забезпечує фінансову стійкість підприємства навіть у кризових умовах.

2. Підвищення ефективності управлінських рішень. Завдяки обліку витрат керівництво отримує детальну інформацію про структуру витрат, їх динаміку та вплив на прибутковість. Це допомагає розробляти оптимальні стратегії, спрямовані на підвищення продуктивності, зменшення витрат та максимізацію прибутку.

Так, облік витрат дозволяє детально аналізувати структуру витрат підприємства, що є основою для ухвалення ефективних управлінських рішень. Наприклад, виявлення надмірних витрат на виробництво шляхом аналізу прямих витрат (сировини, матеріалів, енергії) дозволяє оптимізувати технологічні процеси, знизити собівартість продукції та підвищити рентабельність. Крім того, детальний облік трудових витрат сприяє ідентифікації областей для підвищення продуктивності праці, таких як автоматизація рутинних операцій чи підвищення кваліфікації персоналу. У контексті міжнародного бізнесу облік витрат, пов'язаних із логістикою, дозволяє оптимізувати ланцюги постачання. Наприклад, аналіз витрат на транспортування і митні збори може показати необхідність зміни постачальників чи маршрутів доставки для зниження витрат. Таким чином, керівництво отримує можливість не лише скоротити операційні витрати, а й мінімізувати ризики, пов'язані із затримками поставок або змінами митного законодавства в країнах-партнерах. Ще одним прикладом є облік адміністративних витрат, таких як оренда офісних приміщень, витрати на утримання інфраструктури чи закупівлю офісного обладнання. Детальний аналіз цих витрат дозволяє ухвалювати рішення про доцільність переходу на віддалений формат роботи, скорочення зайвих площ чи впровадження енергоефективних рішень. Усі ці заходи сприяють підвищенню операційної ефективності бізнесу та забезпечують довгострокову економічну безпеку підприємства.

3. Контроль ризиків. Систематизований облік витрат дозволяє своєчасно виявляти ризикові напрями діяльності, такі як високі витрати на логістику чи енергоресурси, і

вживати заходів для їх мінімізації. Це підвищує стійкість бізнесу до зовнішніх і внутрішніх загроз.

4. Підтримка інноваційного розвитку. Аналіз витрат дозволяє визначати напрями, що потребують інвестицій у нові технології, оптимізацію процесів чи розвиток персоналу. Це сприяє впровадженню інновацій, які зміцнюють конкурентні позиції бізнесу.

5. Забезпечення відповідності стандартам і репутації. Облік витрат, особливо екологічних та соціальних, допомагає підприємству виконувати міжнародні стандарти сталого розвитку. Це покращує репутацію компанії, сприяє залученню партнерів і розширенню доступу до міжнародних ринків.

6. Оптимізація витрат у глобальному масштабі. Для міжнародного бізнесу облік витрат враховує особливості валютних курсів, податкових режимів та логістики. Це дозволяє уникати необґрунтованих витрат і підвищувати ефективність операцій на глобальному рівні.

7. Довгостроковий розвиток і стійкість. Облік витрат забезпечує базу для стратегічного планування. Підприємства можуть прогнозувати фінансові показники, планувати інвестиції та ефективно використовувати ресурси, що гарантує стабільний розвиток і економічну безпеку в довгостроковій перспективі.

Ефективний облік витрат є не лише основою для щоденної операційної діяльності, але й ключовим інструментом, що забезпечує економічну безпеку та сприяє сталому розвитку бізнесу в умовах сучасної економіки.

Для забезпечення ефективного обліку витрат та сприяння економічній безпеці бізнесу в умовах розвитку міжнародного бізнесу, можна навести кілька рекомендацій: автоматизація обліку витрат; регулярний моніторинг та контроль витрат; адаптація до міжнародних умов; рахування екологічних витрат та використання адаптивних підходів до управління витратами. Зауважимо, що створення гнучких підходів до обліку витрат, які можуть швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі (економічних, політичних чи соціальних змін), дозволить бізнесу залишатися стійким в умовах невизначеності та прискорених трансформацій.

Узагальнюючи, облік витрат не лише допомагає забезпечити фінансову стабільність бізнесу в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів, але й створює базу для довгострокового розвитку компанії. Впровадження системи обліку витрат, що включає не тільки традиційні аспекти управління ресурсами, а й екологічні та соціальні складові, є важливим фактором для підтримки економічної безпеки підприємств у сучасному конкурентному середовищі. Це дозволяє компаніям досягти не лише фінансової стійкості, а й реалізувати стратегії сталого розвитку, що є необхідною умовою для успішної діяльності на міжнародному ринку.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Михаліцька Наталія

*к.держ.упр., доцент, доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів*

Коваль Вікторія

*здобувачка освітнього ступеня бакалавр ОПП «Менеджмент та безпека
бізнесу» Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів*

Підгородецький Олег

*здобувач освітнього ступеня бакалавр ОПП «Менеджмент та безпека бізнесу»
Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів*

Після безславного військового вторгнення російської федерації на територію України росіяни прагнули підірвати українську економіку, спричинити гуманітарну катастрофу та посягти суспільний хаос. Завдяки мужності та відданості Збройних сил України, міцності та кмітливості українського народу, потужній міжнародній допомозі, державній програмі релокації, грантовим урядовим та міжнародним програмам вдалося стримати ворога на полі бою та тримати оборону в тилу.

Безпека - це такий стан складної системи, коли дія зовнішніх і внутрішніх чинників не приводить до погіршення системи або до неможливості її функціонування і розвитку. Головне завдання стратегії безпеки бізнесу – це забезпечити виконання загальної концепції стратегічного управління. Стратегія безпеки бізнесу включає систему попереджувальних заходів усіх підрозділів суб'єкта підприємницької діяльності, які передбачають моніторинг та аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, експертизи документів контрагентів, аналізу складання угод, дотримання інформаційної безпеки.

Основними інструментами зміцнення стійкості бізнесу є фінансова безпека. Під фінансовою безпекою можна розуміти такий стан захищеності економічних інтересів (прибутковості, платоспроможності, тощо) суб'єктів підприємництва від внутрішніх і зовнішніх загроз, що не приводить до погіршення результативності (ефективності) його роботи або до неможливості подальшого функціонування і розвитку, як суб'єкта фінансових відносин, тобто до банкрутства [1]. Для суб'єктів підприємництва основним критерієм фінансової безпеки є одержання прибутку. Прибуток – це позитивний результат діяльності суб'єкта господарювання; абсолютна величина, яка залишається в розпорядженні підприємства після відшкодування усіх витрат.

Для формування фінансової стратегії та оптимального співвідношення між власними та позиковими коштами проводиться оцінка фактичних показників діяльності підприємства з пороговими значеннями показників, які відповідають певному рівню фінансової безпеки. Результати порівняння показників фінансового стану (абсолютного або відносного) визначають рівень фінансової безпеки, що характеризується як стабільний, передкризовий, кризовий і критичний (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства

Ознаки	Характеристика
1. Стабільний	Індикатори безпеки знаходяться в межах порогових значень, а ступінь використання наявного потенціалу близький до встановлених норм і стандартів
2. Передкризовий	Невідповідність хоча б одного з індикаторів безпеки пороговому значенню, а інші наблизилися до бар'єрних значень. При цьому не були втрачені технічні і технологічні можливості поліпшення умов і результатів виробництва шляхом ухвалення заходів попереджувального характеру
3. Кризовий	Невідповідність більшості основних індикаторів безпеки пороговому значенню, з'являються ознаки безповоротності спаду виробництва і часткової втрати потенціалу унаслідок вичерпання технічного ресурсу устаткування і площ, скорочення персоналу
4. Критичний	Порушуються всі бар'єри, що відокремлюють стабільний і кризовий стани розвитку виробництва, а часткова втрата потенціалу стає неминучою і невідворотною

Джерело: складено авторами на підставі [1]

Враховуючи досвід передових суб'єктів підприємницької діяльності формування успішної стратегії безпеки бізнесу повинна ґрунтуватися на засадах цифрової економіки. Перетворююча сила цифрових технологій змінює традиційні моделі бізнесу, виробничі ланцюжки та обумовлює появу нових продуктів та інновацій [2]. Формування стратегії безпеки бізнесу передбачає розвиток е-бізнес-моделей, підвищення кваліфікації персоналу з питань інформаційної безпеки та ринку інформаційних технологій, формування системного контролю за дотриманням правил безпеки роботи з інформаційною базою та носіями інформації, удосконалення інформаційних систем та техніко-технологічного обладнання.

Отже, стратегія безпеки бізнесу передбачає забезпечення фінансової безпеки через створення такої конкурентної позиції підприємства, яка б сприяла максимізації прибутку та мінімізації витрат. Формування стратегії безпеки бізнесу здійснюється через набір інструментів прийняття управлінських рішень з найбільшим економічним ефектом та передбачає впровадження послідовних дій щодо принципів використання потенціалу внутрішнього середовища підприємства створюючи базу для зміцнення сильних сторін, використання зовнішніх можливостей стійкого розвитку, протидії негативного впливу зовнішніх загроз, здатності стабільно розвиватися в умовах додаткового рівня ризику.

Список використаних джерел:

1. Михаліцька Н. Я., Яцик М. Р. Безпека в системі управління організацією. *Агросвіт*. 2024. №21. С. 106-111. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/4916/4961>
2. Краус К. М., Краус Н. М., Штепа О. В. Індустрія X.0 і індустрія 4.0 в умовах цифрової трансформації та інноваційної стратегії розвитку національної економіки. *Ефективна економіка*. № 5. 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/93.pdf

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ НЕРУХОМІСТЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Новицький Микола

*здобувач ступеня доктора філософії зі спеціальності «Облік і оподаткування»,
аспірант кафедри обліку та аудиту
Державного податкового університету
м. Ірпінь*

Управління інвестиційною нерухомістю є важливим компонентом стратегічного розвитку підприємств, які прагнуть забезпечити стабільність і ефективність своєї діяльності в умовах динамічних економічних змін. Інвестиційна нерухомість, будучи довгостроковим активом, не лише сприяє генерації доходів, але й виконує роль гаранта фінансової стійкості підприємства, забезпечуючи збереження капіталу та його захист від інфляційних процесів. У сучасному бізнес-середовищі, що характеризується високою невизначеністю та загрозами економічної безпеки, управління такими активами потребує системного підходу, який включає аналіз ризиків, ефективне планування та використання сучасних інструментів контролю.

Економічна безпека підприємства є комплексною категорією, що охоплює здатність суб'єкта господарювання протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, підтримуючи конкурентоспроможність і фінансову стабільність. Інвестиційна нерухомість у цьому контексті виконує не лише функцію джерела доходів, але й стає елементом системи економічної безпеки, знижуючи вразливість підприємства до коливань ринку, податкових ризиків і кредитних обмежень. Водночас, недоліки в управлінні інвестиційною нерухомістю можуть призводити до значних фінансових втрат, зниження ліквідності та втрати довіри з боку інвесторів і партнерів.

В умовах глобалізації економіки та зростання складності бізнес-процесів питання взаємозв'язку управління інвестиційною нерухомістю з економічною безпекою підприємства набуває особливої актуальності. Використання сучасних методів управління, інтеграція інформаційних технологій, автоматизація фінансового контролю та впровадження інноваційних підходів дозволяють не лише оптимізувати процеси управління активами, але й забезпечити стійкість підприємства в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів. Тож, дослідження методів і механізмів управління інвестиційною нерухомістю у контексті забезпечення економічної безпеки є важливим напрямком розвитку сучасної управлінської науки та практики.

Управління інвестиційною нерухомістю в системі забезпечення економічної безпеки підприємства є складним і багатограним процесом, який передбачає використання сучасних інструментів, стратегій і механізмів для захисту фінансових, майнових та операційних інтересів підприємства. Інвестиційна нерухомість, як правило, включає об'єкти, які використовуються для отримання орендного доходу або збільшення капітальної вартості, що робить її одним із ключових елементів активів підприємства. Її управління передбачає не лише забезпечення рентабельності, але й мінімізацію ризиків, пов'язаних із зовнішніми та внутрішніми загрозами.

Ефективне управління інвестиційною нерухомістю ґрунтується на стратегічному підході, який включає планування, моніторинг, оцінку та контроль. Планування є

першим етапом, який визначає цілі використання інвестиційної нерухомості та механізми їх досягнення. У цьому контексті підприємство має враховувати фактори зовнішнього середовища, такі як макроекономічні умови, рівень інфляції, стан ринку нерухомості, а також внутрішні можливості, включаючи фінансовий стан, компетенції управлінського персоналу та технологічний рівень.

Моніторинг інвестиційної нерухомості забезпечує постійне спостереження за її станом, рівнем доходності, а також виявленням можливих ризиків. Серед основних ризиків, які впливають на інвестиційну нерухомість, виділяються: ринкові ризики, пов'язані зі зміною цін на оренду чи вартість об'єкта; фінансові ризики, що виникають унаслідок недостатньої ліквідності активу; регуляторні ризики, пов'язані зі зміною податкового законодавства чи нормативних вимог; операційні ризики, що стосуються витрат на утримання, ремонт чи модернізацію об'єкта. Моніторинг також передбачає аналіз кон'юнктури ринку нерухомості, зміну попиту та пропозиції, що дозволяє своєчасно приймати коригувальні рішення.

Оцінка інвестиційної нерухомості є ключовим етапом у системі управління. Вона базується на застосуванні сучасних методів визначення вартості активів, таких як метод дисконтованих грошових потоків, метод капіталізації доходів чи метод ринкових порівнянь. Залежно від обраного методу, оцінка може здійснюватися на основі доходів, які генерує нерухомість, або на підставі аналізу ринкових угод із подібними об'єктами. Особливу увагу слід приділяти оцінці справедливої вартості, яка є важливою не лише для формування достовірної фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів, але й для забезпечення прозорості операцій із нерухомістю в умовах підвищеної економічної нестабільності.

Контроль у системі управління інвестиційною нерухомістю має двоаспектний характер: внутрішній і зовнішній. Внутрішній контроль охоплює аналіз фінансових операцій, пов'язаних із нерухомістю, аудит витрат і доходів, забезпечення відповідності внутрішніх процедур нормативним вимогам. Впровадження автоматизованих систем управління, які інтегрують облік, аудит і фінансовий контроль, дозволяє значно знизити ризики шахрайства, підвищити оперативність аналізу даних і оптимізувати управлінські рішення. Зовнішній контроль включає перевірки з боку незалежних аудиторів, регуляторних органів чи банківських установ, які забезпечують фінансування об'єктів інвестиційної нерухомості.

Інтеграція управління інвестиційною нерухомістю в систему економічної безпеки підприємства забезпечує створення цілісної моделі управління, яка дозволяє виявляти, аналізувати та мінімізувати загрози. Економічна безпека підприємства значною мірою залежить від ефективності використання його активів, тому інвестиційна нерухомість стає стратегічним ресурсом, який вимагає особливої уваги. У цьому контексті важливим інструментом є застосування технологій великих даних, які дозволяють проводити глибокий аналіз ринку, прогнозувати зміни вартісних характеристик активів та оцінювати ризики. Штучний інтелект і машинне навчання забезпечують автоматизацію рутинних процесів, таких як класифікація активів, розрахунок доходності та визначення оптимальних інвестиційних стратегій.

Особливе значення має забезпечення прозорості операцій із нерухомістю через використання блокчейн-технологій. Вони дозволяють створити незмінний реєстр фінансових і юридичних операцій із нерухомістю, що мінімізує ризик шахрайства, забезпечує довіру інвесторів і партнерів, а також полегшує аудит. Крім того, блокчейн

може використовуватися для автоматизації розрахунків із орендарями, що знижує операційні витрати та підвищує ефективність управління.

Таким чином, управління інвестиційною нерухомістю в системі забезпечення економічної безпеки підприємства є інтегрованим процесом, який вимагає системного підходу, адаптації до зовнішніх умов і використання сучасних технологій. Ефективна реалізація цього процесу сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємства, мінімізації ризиків та підвищенню стабільності його фінансових результатів у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Богуцька Л. Е. Інвестиційна нерухомість як об'єкт облікової політики підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2015. Вип. 1(45). Т. 2. С. 64–67.
2. Іванченкова Л. В., Лагодієнко Н. В., Ужва А. М., Серова І. А. Теоретико-методичні аспекти обліку інвестиційної нерухомості. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 2 (304). Т. 1. С. 211–216.

ЩОДО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Онишко Світлана Василівна

*д.е.н., проф кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет (м.Ірпінь)*

Бірюк Дмитро Олександрович

*здобувач кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет (м.Ірпінь)*

Одним із ключових факторів безпеки є спроможність визначати і захищати свої інтереси, насамперед в економічній сфері. Зовнішні борги, особливо державні, обмежують цю здатність. Суттєве зростання державного боргу України в силу воєнної агресії росії загострює питання боргової безпеки та потребує розробки виваженого підходу до управління державним боргом на основі його поглибленого аналізу. Ситуація ускладнюється неможливістю відмови від боргового фінансування уряду в умовах воєнних дій, безпрецедентних витрат на оборонні цілі та різкого згортання економічної активності. Водночас завелике боргове навантаження на вітчизняну економіку підриває основи її економічного розвитку, економічну безпеку та потребує невідкладних заходів щодо послаблення гостроти ситуації.

Управління державним боргом спирається на показники фінансової стійкості, пов'язані з зовнішньою заборгованістю: відношення обсягу офіційних золотовалютних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу (нормативне значення - більше 20%); золотовалютні резерви до короткострокового боргу,% (показник А. Грінспена) (нормативне значення більше 1%), рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США (нормативне значення менше 200) джерел [1, с. 57-67; 2, с. 167-171; 3]. Розрахунок окремих показників боргового навантаження, актуальних для України на поточному етапі, наведено в табл 1.

Оцінка показників боргового навантаження України виявила суттєве перевищення їх порогових значень, що свідчить про потужний кризовий потенціал державного боргу та потребу в негайних заходах щодо його стабілізації. Для зниження

боргових ризиків необхідно забезпечити розвиток економіки та підвищення її конкурентоспроможності на світових ринках, що потребує застосування стимулюючих заходів, зокрема податкових. Наприклад, створення пільгового податкового режиму для нерезидентів-інвесторів – це не призведе до втрат бюджету, оскільки цих податкових надходжень ще не існує, натомість прихід іноземних інвесторів запустить позитивну мультиплікативну хвилю, що позитивно вплине на економічну активність і забезпечить приплив коштів до бюджету.

Таблиця 1

Показники боргового навантаження України

Індикатор	Критичне значення	Роки							
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Відношення обсягу державного та гарантованого боргу до ВВП, %	> 60	81	71,8	60,9	50,3	60,8	48,9	78,4	84,4
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	>70	121,7	103,9	87,7	79,2	80,8	64,8	89	90,7
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	< 20	13,7	16,1	18,2	20,8	23,2	19,3	21,6	25,08
Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	>11	9,2	10,5	17,8	16,9	10,2	10,2	18,3	18,7
Індекс ЕМВІ +Україна	>1000	591	692	825	770	1012	1082	405	400

Джерело: [4; 5]

Ефективне управління зовнішнім боргом ґрунтується на дотриманні балансу між обсягом залучених коштів та фінансовими можливостями їх обслуговувати і повертати. Така врівноваженість фінансових потоків залучених коштів та боргових платежів характеризує боргову стійкість фінансово-економічної системи і є критичним фактором збереження фінансової стабільності країни-боржника у довгостроковому періоді. При цьому мінливість зовнішніх та внутрішніх умов вимагає гнучкості та адаптивності стратегії управління зовнішнім боргом, що має враховувати як поточний стан економіки, так і перспективні фінансово-технологічні тренди, а також зміни у зовнішньому глобальному середовищі.

Очевидно, що до закінчення війни борг України буде і надалі зростати без суттєвого покращання здатності його обслуговування, що підвищує важливість контролю за його вартістю і строковістю. В цьому контексті для України основним завданням є залучення якомога більше грантів та дешевих і «довгих» кредитів. Також на часі переговори про процентні ставки та комісійні платежі на користь МВФ, які складають 3,25 млрд доларів на наступні 5 років. Після закінчення війни існує кілька можливих сценаріїв розвитку подій щодо державного боргу, включаючи продовження

обслуговування боргу на поточних умовах або проведення реструктуризації на більш вигідних для України умовах (до 2024 р. діяла Угода про standstill щодо заморожування виплат за зовнішніми приватними зобов'язаннями).

У пошуках джерел фінансування боргових виплат певні надії покладаються на конфіскацію активів РФ та її громадян як в Україні, так і за кордоном. Проте чіткого рішення щодо механізму використання активів Росії західними країнами дотепер не прийнято. Тому основним принциповим моментом лишається зосередження зусиль уряду країни на зміцненні внутрішнього фінансового фундаменту, що передбачає:

максимально активно залучати довгострокове пільгове та грантове фінансування від міжнародних партнерів, що дозволить подовжити середньозважений строк до погашення державного зовнішнього боргу;

посилення контролю за умовами кредитів, що не мають підривати фінансову безпеку та суверенітет України;

розвиток внутрішнього ринку капіталів, що розширює можливості роліверу гривневих ОВДП, поширення віртуальних боргових активів та формування цифрових майданчиків для торгівлі віртуальними активами, що приваблює іноземних інвесторів [6].

Кардинальне вирішення боргової проблеми лежить в площині виваженого поєднання гнучкості поточної фінансової політики в частині недопущення фіскального розбалансування і покриття поточної нестачі надходжень до бюджету зовнішніми запозиченнями, зі стратегічною орієнтованістю на дотримання принципів безпеки боргового фінансування. Це передбачає подовження термінів і зниження вартості обслуговування боргу, максимально продуктивне використання залучених коштів, зокрема шляхом задіяння потенціалу сучасного фінансово-цифрового простору, поступове заміщення зовнішніх боргових надходжень внутрішніми фінансовими джерелами.

Таким чином, поточний зовнішній борг формуватиме внутрішню фінансову основу для майбутнього повоєнного відновлення, а зовнішні запозичення успішно трансформуватимуться у джерела внутрішнього фінансування.

Список використаних джерел:

1. Белінська Я. В., Биховченко В. П. Фінансова стабільність: сутність та напрями забезпечення. *Стратегічні пріоритети*. 2010. № 4. С. 57-67
2. Іванова А. М. Боргова безпека як індикатор оцінки фіскальної консолідації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20. Ч. 1. С. 167-171.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовт. 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
4. Офіційний сайт НБУ. Статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 19.01.2025).
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Боргова політика. URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika> (дата звернення: 22.01.2025).
6. Програма управління зовнішнім боргом на 2024 р. Мінфін. 31.01.2024 <https://mof.gov.ua/storage/>

УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Руденко Вікторія

д.е.н., доцент,

*професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницького навчально-наукового інституту економіки ЗУНУ м. Вінниця*

Зростання складності податкового законодавства, цифровізація податкових процесів та посилення контролю з боку податкових органів обумовлюють актуальність дослідження управління податковою безпекою фізичних осіб. Для громадян, особливо підприємців, важливо розуміти механізми дотримання податкових зобов'язань, оцінювати ризики штрафних санкцій, а також ефективно планувати свої фінансові зобов'язання. Недостатнє управління податковою безпекою може призвести до фінансових втрат, юридичних проблем і погіршення персональної репутації. У сучасних умовах дослідження ефективних підходів до податкового планування, оптимізації витрат і захисту прав платників податків сприяє підвищенню рівня фінансової грамотності та стабільності фізичних осіб, що є важливим елементом соціально-економічного розвитку.

Управління податковою безпекою фізичної особи є сукупністю заходів, спрямованих на забезпечення дотримання податкового законодавства, мінімізацію податкових ризиків, оптимізацію податкових зобов'язань та захист фінансових інтересів платника податків – фізичної особи.

На наш погляд, цей процес включає:

- 1) аналіз податкових ризиків – оцінку ймовірності та наслідків порушень податкового законодавства, які можуть спричинити штрафні санкції чи інші негативні наслідки;
- 2) податкове планування – розробку та впровадження фінансових рішень, спрямованих на законну оптимізацію податкового навантаження;
- 3) контроль за виконанням зобов'язань – своєчасне подання звітності, сплату податків і внесків відповідно до вимог законодавства;
- 4) юридичний захист – готовність до захисту своїх прав у разі виникнення податкових спорів із контролюючими органами;
- 5) інформування та підвищення обізнаності – отримання актуальної інформації про зміни в податковому законодавстві та їх потенційний вплив.

Ефективне управління податковою безпекою фізичних осіб сприяє зниженню фінансових ризиків, підтримці стабільності доходів, уникненню конфліктів із податковими органами та забезпеченню фінансового добробуту.

Управління податковою безпекою фізичних осіб в Україні в умовах війни стало нагальною потребою, оскільки воєнні дії значно вплинули на економічну стабільність, доходи населення та податкову політику. У таких умовах основними завданнями управління податковою безпекою фізичних осіб є забезпечення відповідності податкового обліку вимогам законодавства, адаптація до змін у податковій системі та мінімізація ризиків, пов'язаних із санкціями за порушення податкових зобов'язань.

Управління податковою безпекою фізичних осіб у воєнний період, на наш погляд, має передбачати:

- 1) оперативне відстеження змін у податковому законодавстві, зокрема щодо пільг і особливостей звітності;
- 2) розробку індивідуальних стратегій податкового планування, які враховують воєнні реалії та тимчасові труднощі;
- 3) консультації з фахівцями у сфері оподаткування, зокрема для переселенців та осіб, які втратили доступ до документів чи джерел доходів;
- 4) захист прав фізичних осіб у випадках податкових спорів, які можуть виникнути через неузгодженості у звітності чи сплаті податків;
- 5) використання цифрових інструментів для подання звітності та комунікації з податковими органами навіть у складних умовах.

У воєнний період загострилася проблема кібератак на офіційні сайти органів публічної влади, зокрема контролюючих органів. Дана проблема існує у багатьох розвинених країнах світу, коли при кібератаках розкривається особиста інформація платників податків. Так, у США управління податковою безпекою фізичних осіб завжди містить елементи із захисту від кібернебезпек. Останні включають [1]:

– користування захисним програмним забезпеченням із брандмауером та антивірусним захистом, шифрування файлів із конфіденційною інформацією, зокрема податкових документів, які зберігаються на ПК, а також використання надійних, унікальних паролів для оплати кожного податкового зобов'язання;

– при поданні податкової декларації в електронному форматі, використання багатофакторної автентифікації провайдера для захисту електронного облікового запису;

– набуття вміння розпізнавати та обходити фішингові повідомлення електронної пошти, дзвінки з погрозами та SMS-повідомлення, що походять від злочинців, які маскуються під представників законних організацій, зокрема банків, страхових компаній і навіть контролюючих органів;

– захист особистих даних через забезпечення безпечного зберігання податкових документів.

Водночас в умовах війни управління податковою безпекою фізичних осіб має також забезпечуватися державними заходами, спрямованими на підтримку громадян у складних економічних умовах, сприяння дотримання податкового законодавства та стабільності бюджетних податкових надходжень. В умовах воєнного стану в Україні запроваджено низку ініціатив, які адаптують платників податків – фізичних осіб до нових викликів, використовуючи передовий досвід розвинених країн [2]:

1) запровадження податкових пільг: відстрочка сплати податків і зборів для громадян, які проживають у зонах активних бойових дій або стали внутрішньо переміщеними особами; скасування штрафних санкцій за несвоєчасну подачу звітності чи сплату податків у регіонах, які зазнали руйнувань;

2) спрощення податкових процедур: полегшення доступу до податкових послуг через електронні сервіси (зокрема, через платформу «Дія» та електронний кабінет платника податків); впровадження спрощеної звітності для фізичних осіб, які мають статус переселенців чи тимчасово втратили доступ до документації;

3) підтримка окремих категорій громадян: надання податкових пільг для учасників бойових дій, членів їхніх сімей та громадян, які постраждали внаслідок

війни; введення спеціальних механізмів відшкодування податків або звільнення від певних зобов'язань для осіб, які втратили майно чи житло.

4) інформаційно-консультативна підтримка: організація консультаційних центрів для громадян, які стикаються з податковими труднощами, у тому числі для переселенців; проведення інформаційних кампаній щодо змін у податковому законодавстві та механізмів отримання пільг.

5) захист прав платників податків: забезпечення юридичної підтримки фізичних осіб у випадках податкових спорів, які виникають через воєнні обставини; посилення контролю за дотриманням законності з боку контролюючих органів щодо фізичних осіб у складних економічних умовах;

б) мінімізація адміністративного навантаження: тимчасова відмова від перевірок громадян, які втратили джерела доходів або перебувають у важких життєвих обставинах.

Таким чином, управління податковою безпекою фізичних осіб в Україні в умовах війни є важливим напрямом державної політики, спрямованим на збереження соціально-економічної стабільності та забезпечення підтримки громадян у кризових умовах. Воєнний стан створює численні виклики, зокрема зниження доходів населення, міграцію, втрату майна та зростання податкових ризиків. У відповідь держава реалізує комплекс заходів, включаючи податкові пільги, спрощення процедур, відстрочки у сплаті податків, інформаційну підтримку та захист прав платників. Ці кроки сприяють зменшенню податкового навантаження на громадян, підвищенню прозорості податкової системи та збереженню довіри до контролюючих органів навіть у надзвичайних умовах. Разом із тим, ефективне управління податковою безпекою вимагає гнучкого підходу, що враховує динамічність подій та потребу в оперативному реагуванні на нові виклики. У перспективі це дозволить не лише підтримати фінансову стабільність громадян, а й сприятиме відновленню економіки України після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. Taxes. Security. Together. We all have a role to play in protecting your data. URL: <https://www.irs.gov/individuals/taxes-security-together> (date of application: 12.01.2025).

2. Bayar Y. Handbook of Research on Social and Economic Development in the European Union. Hershey: Business Science Reference, 2020. 614 p. URL: <https://www.igi-global.com/book/handbook-research-social-economic-development/231553#table-of-contents> (date of application: 12.01.2025).

КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ У СИСТЕМІ ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕД ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Скорик Олександр

*здобувач ступеня доктора філософії зі спеціальності «Облік і оподаткування»,
аспірант кафедри обліку та аудиту
Державного податкового університету
м. Ірпінь*

У сучасних умовах глобалізації та економічної нестабільності зовнішньоекономічна діяльність підприємств виступає важливим чинником їхнього

стратегічного розвитку, конкурентоспроможності та фінансової стабільності. Водночас активна інтеграція в міжнародні ринки супроводжується підвищеними фінансовими ризиками, серед яких коливання валютних курсів, шахрайські операції, невиконання контрактних зобов'язань та порушення митних режимів. У цьому контексті контроль фінансових потоків у системі обліково-аналітичного забезпечення ЗЕД набуває особливої значущості як механізм мінімізації фінансових загроз та забезпечення корпоративної безпеки. Ефективний контроль фінансових потоків у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності передбачає застосування облікових методів моніторингу руху грошових коштів, фінансових результатів та зобов'язань перед контрагентами. Це сприяє зниженню ризиків неплатоспроможності, нецільового використання ресурсів та недотримання договірних умов. Водночас інформаційно-аналітична складова забезпечує своєчасне виявлення відхилень у фінансових операціях, надання обґрунтованих даних для прийняття управлінських рішень і підвищення фінансової стійкості підприємства. Контроль фінансових потоків у системі обліково-аналітичного забезпечення ЗЕД є важливим елементом корпоративної безпеки, оскільки дозволяє не лише ідентифікувати потенційні загрози, але й розробляти превентивні заходи щодо їх мінімізації. Це включає імплементацію міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), автоматизацію облікових процесів та застосування ключових показників ефективності для моніторингу результативності зовнішньоекономічних операцій.

Контроль за фінансовими потоками у системі ЗЕД потребує ретельного облікового супроводу, заснованого на принципах прозорості, об'єктивності та відповідності міжнародним стандартам фінансової звітності (IFRS). Обліковий контроль забезпечує систематичний збір, реєстрацію та узагальнення інформації про рух фінансових ресурсів, їхнє джерело походження та кінцеве призначення.

Основними методами облікового контролю є:

- 1) документування операцій. Усі зовнішньоекономічні операції фіксуються у первинних документах (рахунках-фактурах, митних деклараціях, платіжних дорученнях), що забезпечує прозорість та юридичну обґрунтованість угод;
- 2) ведення реєстрів бухгалтерського обліку. Фінансові потоки відображаються у спеціалізованих реєстрах обліку, що дозволяє структуровано фіксувати дані за видами операцій, контрагентами та часовими інтервалами;
- 3) аудит облікових записів. Внутрішній та зовнішній аудит спрямований на перевірку достовірності облікових даних, відповідності проведених операцій міжнародним стандартам та ідентифікації можливих порушень;
- 4) контроль дотримання договірних умов. Забезпечує моніторинг відповідності фінансових операцій умовам контрактів, строків оплати та обсягів фінансових зобов'язань.

Методи облікового контролю формують основу для подальшого аналітичного моніторингу, оскільки дозволяють систематизувати дані та підготувати їх для більш глибокого аналізу ефективності використання фінансових ресурсів.

Аналітичний моніторинг фінансових операцій у зовнішньоекономічній діяльності підприємств спрямований на виявлення ризиків, оцінку ефективності використання ресурсів та прогнозування можливих загроз фінансовій безпеці. Він ґрунтується на глибокому аналізі фінансових показників, які відображають рух капіталу, рівень прибутковості, ліквідності та платоспроможності підприємства.

До ключових інструментів аналітичного моніторингу належать:

- фінансовий аналіз руху грошових коштів (Cash Flow Analysis). Включає аналіз операційного, інвестиційного та фінансового потоків, дозволяючи виявити дисбаланси у використанні фінансових ресурсів;
- аналіз фінансових коефіцієнтів. Використовується для оцінки ліквідності (коефіцієнт покриття), фінансової стійкості (коефіцієнт автономії) та рентабельності зовнішньоекономічних операцій;
- порівняльний аналіз (Benchmarking). Оцінка фінансових показників підприємства у порівнянні з конкурентами або галузевими стандартами;
- аналіз ризиків валютних коливань. Включає оцінку впливу змін валютного курсу на фінансовий результат ЗЕД;
- сценарний аналіз. Використовується для прогнозування можливих сценаріїв розвитку подій, зокрема в умовах нестабільності міжнародних ринків.

Ці інструменти забезпечують детальну аналітичну оцінку фінансових потоків, яка використовується для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Однак для підвищення ефективності контролю необхідно інтегрувати їх із системою ключових показників ефективності.

Забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності фінансових потоків у зовнішньоекономічній діяльності є важливим аспектом корпоративної безпеки підприємств, особливо в умовах інтеграції до міжнародних ринків. У цьому контексті застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) набуває ключового значення, оскільки вони формують уніфіковану методологічну базу для обліку, оцінки та розкриття фінансової інформації.

IFRS є загально визнаними принципами складання фінансової звітності, які забезпечують єдині підходи до обліку фінансових інструментів, оцінки активів, визнання доходів і витрат, а також відображення фінансових ризиків. Їх використання у зовнішньоекономічній діяльності підприємств сприяє формуванню якісної, порівнянної та достовірної інформації для всіх зацікавлених сторін, зокрема міжнародних інвесторів, кредиторів, партнерів та контролюючих органів.

Гармонізація національних облікових стандартів із міжнародними стандартами фінансової звітності є важливою умовою зміцнення корпоративної безпеки підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Вона передбачає поступове приведення національних облікових норм до принципів IFRS для забезпечення єдності підходів до обліку, аналізу та контролю фінансових потоків.

Важливість гармонізації облікових систем у ЗЕД зумовлена такими факторами:

- зниження фінансових ризиків: уніфікація облікових підходів дозволяє знизити ймовірність помилок, шахрайства та фінансових маніпуляцій, забезпечуючи більш надійний контроль за використанням фінансових ресурсів;
- прозорість для міжнародних партнерів: підприємства, що звітують за міжнародними стандартами, підвищують довіру з боку інвесторів та міжнародних фінансових установ, що сприяє залученню додаткових ресурсів для розвитку;
- юридична захищеність: гармонізовані облікові процедури мінімізують правові ризики, пов'язані з міжнародними контрактами, та забезпечують дотримання вимог міжнародного фінансового регулювання;

– ефективний контроль та аудит: відповідність міжнародним стандартам спрощує процедури внутрішнього та зовнішнього аудиту, підвищуючи якість управлінських рішень.

Таким чином, контроль фінансових потоків у системі обліково-аналітичного забезпечення ЗЕД є ключовим елементом корпоративної безпеки, що забезпечує прозорість, підзвітність і зниження фінансових ризиків. Використання міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) сприяє уніфікації облікових процедур, підвищенню довіри партнерів та ефективному моніторингу зовнішньоекономічних операцій. Гармонізація національних стандартів із міжнародними вимогами дозволяє забезпечити стабільність фінансової системи підприємства, сприяючи його сталому розвитку в умовах глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Kraievskiy V., Skoryk O. Foreign economic activity in the system of accounting and analytical management support. *Economics of systems development*. 2024. Vol. 6 (1). P. 69-75.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сливінська Оксана

к.е.н., доцентка,

завідувачка кафедри обліку і аудиту

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

м. Бережани

З кожним роком роль обліково-аналітичної діяльності об'єктивно зростає. Сучасні форми ведення господарської діяльності включають у себе багатофункціональну систему оцінювання загроз та ризиків на підприємстві, що у свою чергу створює необхідність удосконалення методів та інструментів обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств.

Під обліково-аналітичним забезпеченням системи економічної безпеки підприємства варто визначати процес збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації, а також в подальшому прийняття на її основі ефективних управлінських рішень з метою забезпечення гідного рівня захисту фінансово-економічних інтересів підприємств на всіх рівнях діяльності та контролю від впливу внутрішніх (організаційних) і зовнішніх загроз [5, с. 478]. Основними методами (або елементами) методології бухгалтерського обліку є: документування та інвентаризація, оцінка та калькулювання, системи рахунків і подвійний запис у бухгалтерському обліку, баланси та інші форми звітності [6, с. 75].

Під обліково-аналітичною інформацією слід розуміти інформацію, сформовану в бухгалтерському обліку (включаючи аналітичну та синтетичну інформацію), та інформацію, отриману методами економічного аналізу. Водночас, облікова інформація стає аналітичною після того, як вона була оброблена економічним аналізом. Очевидно, що компонент «бухгалтерський облік» включає всю облікову інформацію, включаючи як аналітичну, так і синтетичну інформацію [3, с. 211].

Важливим моментом у формуванні ефективного обліково-аналітичного забезпечення економічної стійкості підприємств є постановка питання про інформацію

з точки зору її корисності, марності та шкідливості. Усю обліково-аналітичну інформацію, яка є в розпорядженні підприємств, можна поділити на ту, що призначена для використання у внутрішньому середовищі, і ту, що призначена для зовнішнього використання [6, с. 78].

На основі наукового обґрунтування концептуального підходу до формування інформаційної системи доведено, що обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства є інтегрованою системою, яка має в своєму складі три взаємопов'язаних підсистеми (компоненти), що існують у межах єдиної системи. В результаті взаємозв'язку між собою та взаємодії цих підсистем система обліково-аналітичного забезпечення набуває нових характеристик, відмінних від окремих компонентів.

Кожну з підсистем обліку та аналізу, що лежать в основі економічної безпеки підприємства, можна охарактеризувати на трьох основних рівнях: методологічному, технічному та організаційному. На методологічному рівні первинна (вхідна) інформація трансформується в узагальнені дані відповідно до потреб окремих груп користувачів. На технічному рівні визначається форма надання такої інформації, а на організаційному – процедури взаємодії між окремими суб'єктами, задіяними у виробництві обліково-аналітичних даних.

Функціонуючи як частина загальної інформаційної системи управління бізнесом, обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки набуває характеристик інформаційної системи стратегічного типу, що враховує параметри зовнішнього середовища та зовнішні вимоги, поряд із внутрішніми вимогами до повного задоволення інформаційних потреб управляючого персоналу підприємства. Таким чином використання обліково-аналітичних даних як інформаційної бази забезпечення економічної безпеки актуалізує проблеми їх формування, використання та зберігання [8, с. 158].

Перш ніж облікові дані, отримані із зовнішніх джерел або від відповідних економічних служб всередині компанії, можуть бути використані як основа для прийняття рішень з питань безпеки, фахівці з економічної безпеки оцінюють їх достовірність. Механізми такої оцінки ґрунтуються на спеціальних методах, що використовуються експертами з безпеки, та методах отримання альтернативних даних, серед яких найбільш поширеними методами з'ясування достовірності облікової інформації є метод довіри, метод особистої перевірки та метод таємного спостереження [1, с. 79].

Як показали дослідження поточної практики господарювання більшості вітчизняних компаній, серйозними проблемами, з якими стикається керівництво при здійсненні обліково-аналітичної діяльності, є відсутність організаційно-правового забезпечення на законодавчому рівні такої діяльності, використання обліково-аналітичних методик для задоволення інформаційних потреб фахівців з безпеки, несистематизованість обліково-аналітичних методик для забезпечення інформаційних потреб фахівців з безпеки несистемність існуючих методичних розробок, а також невідповідність системи підготовки таких фахівців у вітчизняних навчальних закладах потребам фахівців з безпеки. Механізми обліково-аналітичного забезпечення включають методи збору інформації, її узагальнення та аналізу, а також визначені способи надання інформації безпосереднім користувачам на підприємстві, серед яких можуть бути власники компанії, начальники відділів та працівники аналітично-

планового відділу. Така інформація аналізується з метою ефективної оцінки рівня та стану економічної безпеки підприємства або партнерів та/або конкурентів, які можуть впливати на рівень економічної безпеки підприємства. В результаті такої діяльності, можна сформулювати основні напрями реалізації обліково-аналітичного забезпечення в загальній системі економічної безпеки підприємства [2]: розрахунок показників фінансово-економічного стану підприємства для ймовірного попередження фінансових ризиків, неплатоспроможності та банкрутства підприємства, а також не раціонального інвестування в певні проекти; визначення шляхом розрахункових операцій стану та рівня економічної безпеки підприємства, а також рівня надійності потенційних партнерів підприємства; визначення стану безпеки на ринку потенційних і реальних конкурентів та аналіз ключових аспектів стратегії їх діяльності; збереження і примноження потенційних ресурсів підприємства та їх раціональне й ефективне використання; прийняття управлінських рішень з боку керівництва та управлінського персоналу щодо доцільності здійснення діяльності та інвестування враховуючи рівень виявлених загроз і небезпек та ймовірність їхнього впливу на діяльність того чи іншого підприємства; сприяння взаємовигідного захисту інтересів підприємства в цілому (як юридичної особи) так і окремих її працівників (як фізичних осіб) і мінімізації виникнення внутрішніх загроз охоронної діяльності [2].

На формування обліково-аналітичної інформації, як і всієї інформації, впливають зовнішні фактори, що в подальшому мають вплив на всі господарські операції, та невизначеності, пов'язані з внутрішніми факторами, які виникають безпосередньо в обліково-аналітичній системі та визначають значення фінальних показників звітності, результати їх аналізу і, в кінцевому підсумку мають вплив на рішення керівництва у сфері забезпечення економічної безпеки підприємства [7, с. 354]. Захист обліково-аналітичної інформації – це стан захищеності на підприємстві інформації та її інфраструктури (комп'ютерів, ліній зв'язку, систем електроживлення тощо) від випадкових або навмисних природних чи техногенних впливів, які можуть завдати шкоди власникам або користувачам інформації [7, с. 355].

Таким чином, оскільки обліково-аналітичне забезпечення відіграє важливу роль у функціонуванні підприємств, формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення має вирішальне значення для досягнення високого рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання. З огляду на вищезазначене, цей процес має ґрунтуватися на принципах бухгалтерського обліку та аналізу.

Список використаних джерел:

1. Бунда О.М., Богдан І.В. Бухгалтерський облік запасів в управлінні підприємством. *Менеджер*. 2019. № 4. С. 75-83.
2. Гангал Л.С., Церковнюк Я.С., Мандрик О.І., Главацький А.В. Облік, аналіз і звітність у забезпеченні управління виробничими запасами в контексті підвищення конкурентоспроможності та вартості вітчизняних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_10_39 (дата звернення: 15.01.2025)
3. Дмитрієв І. А., Шевченко І. Ю. Економіка підприємства: навч. посіб. Харків: ХНАДУ, 2018. 292 с.
4. Живець А. М. Комерційна діяльність: навч. посіб. Херсон: Олді-плюс, 2021. 308 с.
5. Іванова В. В. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2019. 443 с.
6. Кучер В.А. Визначення структури показників ефективності роботи підприємства як основа прийняття стратегічних рішень. *Економіка промисловості*. 2015. № 1. С. 71-77.

7. Максименко Д.В., Даниш Н.І. Аналіз резервів зниження собівартості продукції. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 5(16). С. 351-355. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/5_16_uk/62.pdf. (дата звернення: 15.01.2025)

8. Мірошниченко О.В., Новикова Д.А. Економічна безпека в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах міжнародної інтеграції: матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернетконф. (21-22 листопада 2023 р., м. Херсон – м. Хмельницький). Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2023. С. 156-160.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стемковська Ірина

*старша викладачка кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани*

В сучасних умовах, коли ситуація в аграрному секторі характеризується фінансово-економічною нестабільністю, а діяльність господарюючих суб'єктів зазнає негативного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, важливого значення набуває питання фінансової безпеки підприємств. Адже будь-який суб'єкт аграрної діяльності завжди ризикує потрапити у конфліктні ситуації, які зазвичай провокують недобросовісні конкуренти, представники органів державної влади та місцевого самоврядування. Тому кожне аграрне підприємство має бути належним чином захищене.

Фінансова безпека аграрних підприємств є ключовим елементом їх стабільного розвитку, особливо в умовах економічної нестабільності, кліматичних змін і зростаючої конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Фінансова безпека аграрних підприємств визначається як здатність підприємства підтримувати стійкість фінансового стану в умовах впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків. Основними завданнями фінансової безпеки є: забезпечення ліквідності та платоспроможності, стабільне функціонування підприємства в умовах ризиків та підвищення конкурентоспроможності.

Наявність ефективної системи фінансової безпеки є однією з важливих умов забезпечення сталого зростання підприємства, формування високих кінцевих результатів його фінансової діяльності. Одним з ключових складових даної системи є обліково-аналітичне забезпечення, яке, в свою чергу, виступає першочерговим елементом формування достовірної інформації фінансового менеджменту аграрних підприємств.

Управління фінансовою безпекою передбачає наявність ефективного обліково-аналітичного забезпечення, яке дозволяє своєчасно ідентифікувати ризики, оцінювати їх вплив та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Обліково-аналітичну систему аграрних підприємств доцільно розглядати як сукупність елементів, які взаємодіють між собою і дозволяють здійснювати збір, обробку, реєстрацію та аналіз всіх видів інформації, що надходить із зовнішніх та внутрішніх джерел. Обліково-аналітичне забезпечення включає комплекс

інформаційних ресурсів, що використовуються для оцінки фінансового стану, аналізу ризиків і розробки заходів з управління фінансовою безпекою.

Основою обліково-аналітичної системи є інформація. Обліково-аналітична інформація дозволяє проводити діагностику поточної діяльності підприємства з огляду на всі ризики, виявлені та оцінені системою бухгалтерського обліку, а також прогнозувати його майбутній розвиток.

Важливе місце в системі інформаційної складової фінансової безпеки займає облікова політика підприємства, що відображає всю його господарську діяльність і містить інформацію про рух грошових коштів. Облік є одним із методів управління системою фінансової безпеки підприємства поряд із плануванням, мотивацією, організацією, аналізом, контролем в процесі забезпечення управлінської діяльності та прийняття стратегічних і тактичних рішень. Основними функціями обліку є збирання, опрацювання виробничо-господарської, комерційної, фінансової інформації, забезпечення користувачів правдивою інформацією про фінансовий стан та результати діяльності суб'єкта господарської діяльності.

Для фінансової безпеки основним джерелом інформації є фінансовий облік і складена за його принципами та правилами фінансова звітність. У такому разі найбільш змістовними джерелами інформації є щоквартальні, щомісячні або (за потреби) щоденні внутрішні звіти, за даними яких можуть бути досить швидко виявлені слабкі та сильні сторони діяльності підприємства. Фінансова зовнішня звітність потрібна для інформування про параметри діяльності підприємства, які становлять загрозу банкрутства або забезпечують інтенсивний розвиток підприємства. На основі фінансової звітності можна оцінити наявність реальної можливості відновити (або втратити) платоспроможність протягом певного періоду за всіма її видами, окреслити причини фінансової нестійкості підприємства, через які підприємство погіршило показники платоспроможності. За даними балансу як форми фінансової звітності проводиться оцінка стану ліквідності активів підприємства та їхньої структури [1].

Зростання вимог до кількісних і якісних характеристик інформаційної бази управління фінансовою безпекою спонукають до перегляду кваліфікаційних характеристик працівників обліково-аналітичних та економічних служб підприємства. Ці фактори впливають на процес формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення системи фінансової безпеки підприємства. Для того, щоб обліково-аналітичне забезпечення повною мірою забезпечувало інформаційні потреби системи фінансової безпеки підприємства, варто приділити особливу увагу процесу його формування.

Особлива увага в обліково-аналітичній системі має відводитись факторам, що справляють безпосередній вплив на фінансову безпеку підприємства, до яких можемо віднести: стан фінансово-майнового потенціалу підприємства, фінансову стійкість, обсяги дебіторської і кредиторської заборгованості, кредитоспроможність і платоспроможність (ліквідність) підприємства, а також стан розрахунків із постачальниками, споживачами, конкурентами тощо. Обліково-аналітична інформація має точно та достовірно відображати в зовнішній та внутрішній звітності всі господарські операції, що пов'язані із вище перерахованими факторами, надавати користувачам інформацію про поточний та перспективний стан, динаміку розвитку та

фінансовий стан підприємства, забезпечувати внутрішній контроль за діяльністю підприємства [2].

Отже, обліково-аналітичне забезпечення відіграє важливу роль в функціонуванні кожного підприємства, зокрема й аграрного, тому формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення має велике значення у досягненні високого рівня фінансової безпеки господарюючого суб'єкта. З огляду на зазначене, даний процес повинен базуватися на облікових та аналітичних принципах.

Проблемами обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою безпекою є: нерегулярне проведення фінансового аналізу; відсутність спеціалізованих інструментів для оцінки ризиків; використання ручного введення даних, що підвищує ризик помилок; низький рівень автоматизації бухгалтерських процесів; недостатність коштів для інвестування в інформаційні системи; висока залежність від зовнішніх джерел фінансування; низький рівень кваліфікації персоналу в галузі фінансового аналізу та відсутність системи підвищення кваліфікації працівників. Тому для підвищення рівня фінансової безпеки аграрних підприємств необхідно автоматизувати облікові процеси, розвивати аналітичні інструменти, інвестувати в навчання персоналу та забезпечити ефективну державну підтримку.

Отже, шляхами вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовою безпекою є: впровадження ERP-систем для інтеграції даних обліку, аналізу та прогнозування; використання спеціалізованого програмного забезпечення для фінансового моделювання; впровадження методів ABC-аналізу, SWOT-аналізу, сценарного аналізу; розробка показників для оцінки ризиків у контексті аграрної специфіки; навчання бухгалтерів та аналітиків сучасним методам оцінки фінансової безпеки; організація тренінгів щодо управління ризиками; удосконалення механізмів компенсації втрат через природні катастрофи; стабільне фінансування аграрного сектору тощо.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки аграрного підприємства – це комплексний процес, який має розроблятися з урахуванням особливостей конкретного підприємства та може включати такі елементи: постійний аналіз внутрішніх (всередині підприємства) та зовнішніх (регіональних, загальнонаціональних) економічних ситуацій та тенденцій; контроль та планування; виключення одноосібності у прийнятті фінансових рішень; забезпечення обмеження доступу до фінансової інформації, звітності; контроль за фінансовою діяльністю, за станом бізнесу (регулярне проведення внутрішнього аудиту тощо); активну протидію внутрішньо-корпоративному шахрайству; створення резервних фондів, що дозволять підтримувати діяльність аграрного підприємства у разі відсутності будь-яких надходжень протягом певного часу (мінімум місяця); робота з дебіторською заборгованістю (своєчасне надходження коштів на рахунки); використання системи КРІ-мотивації персоналу (по можливості); а також налагоджена взаємодія між фінансовим, юридичним та іншими підрозділами.

Список використаних джерел:

1. Гудзенко Н.М., Шевчук О.Д. Особливості організації бухгалтерського обліку та контролю у забезпеченні економічної безпеки підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 810-815.

2. Правдюк Н.Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ : ЦУЛ, 2019. 224 с.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЇХНЬОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Столярчук Наталія

*старший викладач кафедри менеджменту авіаційної діяльності
Української державної льотної академії
м. Кропивницький*

Гордієнко Євгенія

*здобувач першого бакалаврського рівня вищої освіти
Української державної льотної академії
м. Кропивницький*

Фінансова стійкість підприємств відіграє ключову роль у забезпеченні їхньої економічної безпеки. У сучасних умовах нестабільного економічного середовища, викликаного глобальними кризами, економічними санкціями та змінами ринкових умов, фінансова стійкість є основою стратегічного управління підприємством [1]. Вона дозволяє компаніям зберігати конкурентоспроможність, виконувати зобов'язання перед партнерами та інвесторами, а також забезпечувати стійкий розвиток навіть у складних економічних умовах.

Тому виникає необхідність детального аналізу фінансової стійкості як основи економічної безпеки підприємств, а також дослідження ключових інструментів її підтримки на мікрорівні.

Фінансова стійкість як основа економічної безпеки підприємства характеризується здатністю:

- забезпечувати стабільність грошових потоків [2];
- виконувати фінансові зобов'язання перед кредиторами, постачальниками та іншими зацікавленими сторонами;
- формувати фінансові резерви для подолання ризиків та забезпечення довгострокового розвитку;
- ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, включаючи кризові ситуації.

Фінансова стійкість тісно пов'язана з економічною безпекою підприємства. Економічна безпека відображає здатність підприємства забезпечувати стабільність і розвиток в умовах невизначеності та ризиків [4]. Це включає мінімізацію фінансових втрат, запобігання банкрутству та створення умов для інноваційного розвитку.

Основні складові фінансової стійкості: ліквідність і платоспроможність; фінансова незалежність; прибутковість; управління ризиками; резерви та диверсифікація.

1. Ліквідність і платоспроможність. Забезпечення своєчасного виконання короткострокових фінансових зобов'язань дозволяє уникнути дефолту та зберегти довіру партнерів [3].

2. Фінансова незалежність. Оптиміальне співвідношення власного та залученого капіталу сприяє зниженню фінансових ризиків і залежності від зовнішніх джерел фінансування [5].

3. Прибутковість. Стабільний рівень прибутковості гарантує здатність підприємства інвестувати в розвиток, оновлення основних засобів і розширення діяльності [1].

4. Управління ризиками. Ефективне управління фінансовими ризиками, включаючи валютні, кредитні та ринкові ризики, є критично важливим для довгострокової стійкості [4].

5. Резерви та диверсифікація. Наявність фінансових резервів та диверсифікація джерел доходу сприяють підвищенню стійкості підприємства до зовнішніх шоків.

Інструменти забезпечення фінансової стійкості:

1. Фінансове планування та бюджетування. Ретельне планування грошових потоків та контроль витрат допомагають уникати дефіциту фінансових ресурсів [3].

2. Аналіз фінансових показників. Постійний моніторинг таких показників, як ліквідність, рентабельність та коефіцієнт автономії, дозволяє своєчасно виявляти проблеми [5].

3. Залучення інвестицій. Ефективне управління інвестиціями дозволяє забезпечувати розвиток підприємства навіть у складних ринкових умовах [4].

4. Кредитний менеджмент. Оптимізація використання кредитних ресурсів та контроль за рівнем заборгованості мінімізують ризики дефолту [2].

5. Стратегічне управління ризиками. Впровадження систем ризик-менеджменту дозволяє знижувати вплив кризових ситуацій на діяльність підприємства [1].

Фінансова стійкість є невід'ємною складовою економічної безпеки підприємств. Вона забезпечує їхню здатність функціонувати у складних умовах, зберігаючи стабільність і перспективи розвитку. Для підвищення фінансової стійкості необхідно впроваджувати сучасні інструменти управління, зокрема фінансове планування, аналіз показників та ризик-менеджмент. У довгостроковій перспективі це дозволить підприємствам мінімізувати фінансові ризики, підвищити ефективність діяльності та забезпечити стійке зростання навіть у періоди економічної нестабільності [4; 5].

Список використаних джерел:

1. Єфименко Т. І. Фінансова безпека підприємств: методологія та практичні аспекти. Київ: Наукова думка, 2020. С. 45–61.
2. Долішній М. І. Економічна безпека: національний та регіональний вимір. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. С. 112–115.
3. Kaplan R. S., Norton, D. P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Harvard Business Review Press, 1996. P. 142–155.
4. Smith A. Financial Risk Management in Enterprises. London: Palgrave Macmillan, 2021. P. 88–105.
5. OECD. Economic Outlook 2022. OECD Publishing, 2022. P. 67–75.

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Угрімова Ірина

*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*

Замула Олена

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
м. Харків*

Керувати ресурсами підприємства в сучасних умовах дуже нелегко. Цей процес потребує складання фінансових планів, контролю руху прибутків та витрат, співвідносити стратегічні та управлінські рішення з економічним станом підприємства та багато іншого. Менеджменту впоратися із цими завданнями допомагає фінансове планування та бюджетування.

Основне завдання бюджетування – забезпечити діяльність підприємства необхідними ресурсами, і в першу чергу, фінансовими ресурсами.

Як знаємо, стратегічним плануванням займається керівництво вищого рівня. А коли відомі стратегічні цілі, тоді фінансовий відділ може оцінити обсяг необхідних ресурсів для їх досягнення та визначити способи залучення цих ресурсів. В виконанні цього завдання дуже допомагає бюджетування. Цілями бюджетування на підприємстві є: 1) прогноз фінансово-економічного стану підприємства; 2) визначення рівнів різних фінансових показників щодо фінансового стану підприємства.

Прогноз фінансово-економічного стану забезпечується визначенням тенденцій основних фінансово-економічних показників, обов'язковим врахуванням впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на фінансово-економічний стан підприємства і складанням фінансової звітності.

Другу ціль забезпечує процес виділення фінансово-економічних цілей підприємства та підготовка бюджетів підприємства до їх реалізації; також необхідною є розробка чіткої моделі бюджетування на майбутній період та затвердження бюджетів.

Не меншої значимості також набувають процес закріплення відповідальності за виконання бюджетів за відповідними співробітниками, тобто особами, які саме відповідають за виконання конкретних бюджетів. Для забезпечення цього визначаються центри фінансової відповідальності та визначаються керівники підрозділів, які відповідають за виконання відповідних показників. Важливо не забути про розробку системи мотивування підрозділів, співробітників даних підрозділів, що відповідають за виконання певних бюджетів.

Завершує все контроль, контроль фінансово-економічного стану підприємства відіграє важливу роль в процесі фінансового планування. Бюджетування дозволяє здійснювати контроль за фінансово-економічним станом підприємства через підготовку та деталізацію інформації щодо виконання бюджету та коригування плану бюджету (у разі необхідності).

Бюджетування – це процес планування діяльності підприємства на майбутнє та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів. [1] продуктом процесу бюджетування є бюджет. Бюджет – це план діяльності підприємства на майбутнє у грошовому вигляді. В бюджеті вказуються очікувані доходи і витрати та розмір капіталу, який необхідний для реалізації цілей цього підприємства. По суті бюджет – це кількісне визначення плану майбутньої діяльності; це інструмент координації та контролю за його виконанням. Період, на який складено і використовуються бюджет, називається бюджетним періодом. Найчастіше бюджет складається терміном на рік або на квартал, але можна складати на місяць чи, навпаки, на тривалий термін (до десяти років).

Бюджетування виконує цілий ряд завдань, які дуже важливі для підприємства: 1) планування та контролювання прибутків і витрат підприємства; 2) ефективне розподілення ресурсів підприємства; 3) своєчасне виконання обов'язків перед різними категоріями контрагентів підприємства; 4) управління ліквідністю підприємства та управління ризиками виникнення неліквідності; 5) оцінювання ефективності роботи окремих підрозділів підприємства; 6) контроль за досягненням визначених цілей.

Система бюджетного планування діяльності підприємства, яка обов'язково має застосовуватися, включає в себе процес формування бюджетів та розроблення їх структури, а також відповідальність за їх формування і виконання.

Обов'язковими етапами бюджетування є наступні: 1. Проведення аналізу виконання показників бюджету за попередні бюджетні періоди. У разі першого складання бюджету доречний аналіз фінансових показників діяльності підприємства за попередні звітні періоди. Треба звернути увагу, що складання бюджету підприємства може бути ефективним лише за умови аналізу даних виконання бюджету за попередні періоди та урахування можливих змін в діяльності в майбутньому. Після детального аналізу складений бюджет підлягає затвердженню, це означає що він стає обов'язковим до виконання для відповідних підрозділів та їх працівників. 2. Відстеження точності виконання бюджету, здійснення аналізу результатів контролю. В процесі виконання бюджету важливо коригувати бюджет або діяльність підприємства з метою узгодження бюджетних і фактичних показників. [2]

Визначено, що наскрізна система бюджетів на підприємстві - є доцільним кроком для організації бюджетного планування діяльності як окремих структурних підрозділів, так і підприємства в цілому. Система бюджетів дає змогу забезпечити бюджетний контроль за надходженням і витрачанням коштів, створити реальні умови для вироблення ефективної фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Букреева Д.С. Бюджетування діяльності підприємств. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з практичних занять. М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпро : НГУ, 2017. 58 с.
2. В. Г. Прушківський, М.О. Тарасова. Бюджетування як інструмент ефективного управління підприємством. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2018. №11. URL: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6648

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ СТІЙКОСТІ

Ушенко Наталя

д.е.н., професор, професор кафедри міжнародної економіки

Супрунюк Вікторія

*здобувач ступеня бакалавра ОП «Економіка міста. Урбаністика»,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка*

Адаптивне управління є фундаментальним інструментом забезпечення функціонування та розвитку державних органів, малого і середнього бізнесу, а також громадських організацій в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Ця безпекова концепція ґрунтується на оперативному прийнятті рішень, гнучкості процесів та здатності до трансформації, що сприяє стійкості систем [3].

Впровадження адаптивного управління в підприємствах є надзвичайно важливою стратегією в сучасних умовах, оскільки дозволяє підприємствам більш ефективно реагувати на змінні умови та вимоги ринку. За оцінками експертів, понад 30% українських підприємств були змушені скоротити або повністю зупинити діяльність через військові дії [4, с. 37]. Водночас організації, які впровадили кризові штаби, змогли зберегти до 50% своєї операційної ефективності, адаптуючи стратегії до динамічних змін зовнішнього середовища [5].

Сучасні дослідження вказують, що понад 60% працівників українських компаній зазнають стресу, викликаного війною, що безпосередньо впливає на їхню продуктивність [3]. Компанії, які впровадили програми психологічної підтримки, відзначають зниження плинності кадрів на 25% та зростання продуктивності праці на 15% [5]. Такий підхід дозволяє мінімізувати негативний вплив екзогенних чинників на діяльність організації. Впровадження інновацій дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними навіть за умов обмежених ресурсів. Основні напрямки включають:

- цифрові технології: у 2023 році близько 70% підприємств перейшли на віддалений режим роботи, що забезпечило збереження безперервності бізнес-процесів [2];

- автоматизація процесів: використання автоматизованих систем управління сприяло підвищенню продуктивності на 30% завдяки зменшенню залежності від людського фактору [3];

- розробка нових продуктів, наприклад, підприємства легкої промисловості адаптували свої виробничі потужності під потреби військових, що дозволило збільшити доходи галузі на 20% [5].

Процес адаптивного управління на підприємстві складається з п'яти ключових етапів, що забезпечують поетапну інтеграцію та вдосконалення управлінської системи [1, с. 46] (рис.1).

Рис. 1. Процес реалізації адаптивного управління організацією

Перший етап передбачає розробку адаптивної політики на основі первинного аналізу діяльності підприємства, що включає визначення екологічних аспектів, формулювання цілей та завдань, а також створення екологічної програми з урахуванням специфіки підприємства. Другий етап орієнтований на планування системи екологічного управління, під час якого визначаються структурні особливості організації, ролі виконавців, їхня відповідальність та компетентність, а також розробляються зв'язки з документацією системи екологічного управління (СЕУ). На третьому етапі здійснюється впровадження системи адаптивного управління, що включає організацію порядку виконання робіт, розподіл завдань, а також розробку заходів готовності до можливих аварійних ситуацій та механізмів реагування на них. Четвертий етап зосереджений на контролі та коригувальних діях, які забезпечують систематичний моніторинг, вимірювання показників та запровадження негайних коригувальних і запобіжних заходів у разі виявлення невідповідностей. Завершальним етапом є оцінка та вдосконалення системи управління, що передбачає проведення внутрішнього аудиту для аналізу результатів та визначення подальших кроків щодо оптимізації адаптивної політики підприємства.

Попередній екологічний аналіз є одним з ключових етапів впровадження СЕУ. Робота на цьому етапі вимагає визначення суттєвих екологічних аспектів. Планування впровадження СЕУ вимагає розгляду потенційних вигід та витрат. Рішення про впровадження СЕУ може прийматися в обов'язковому порядку, але цей етап є важливим для визначення потенційних вигід та витрат впровадження СЕУ.

Державні органи України активно інтегрують принципи адаптивного управління для оперативного реагування на виклики. У 2023 році було створено 15 регіональних центрів адаптації, що дозволило скоротити час прийняття управлінських рішень на 40% [4]. Крім того, спрощення адміністративних процедур підвищило ефективність розподілу ресурсів та гуманітарної допомоги [3].

Аналіз практик Польщі та Литви демонструє ефективність децентралізації, прозорості управлінських процесів і взаємодії з бізнесом. Інтеграція цих підходів в Україні сприятиме підвищенню ефективності розподілу ресурсів на 25% та пришвидшить відновлення економіки [5].

Результати дослідження узагальнено у табл. 1

Таблиця 1

Показники ефективності адаптивного управління

Захід	Результат
Створення кризових штабів	Збереження 40-50% операцій
Психологічна підтримка	Зростання продуктивності на 15%
Цифровізація	Перехід 70% підприємств
Автоматизація процесів	Підвищення продуктивності на 30%

Отже, адаптивне управління є ключовим підходом для забезпечення стійкості в умовах кризових ситуацій. Впровадження інновацій, створення кризових штабів і забезпечення психологічної підтримки сприяють збереженню економічного потенціалу України. Подальша інтеграція міжнародного досвіду та оптимізація управлінських процесів є необхідними для досягнення сталого розвитку в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Тшонковскі К., Ушенко Н. Стабілізація економіки країни в умовах кризи. (2023). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 49. С. 143–148.
2. Миколюк А.В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності (2022). *Механізми публічного управління*. Вип. 29. С. 45-48. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4820&i=19>
3. Цалко Т.Р., Невмержицька С.М. (2020). Виконавська дисципліна у державному управлінні в умовах трансформації та діджиталізації. *Економіка та держава*. Вип. 12. С.114-120. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2020/22.pdf
4. Пономаренко О. С., Морозюк Ю. В., Нинюк М. А. (2024). Вплив воєнних дій на ефективність державного управління в Україні. *Академічні візії*. Вип. 32. URL: <https://zenodo.org/records/12068517>
5. Сусіденко В., Болманенко О., Хащініна Г. Сусіденко, В., Болманенко, О., & Хащініна, Г. (2024). Управління змінами в організаціях: підходи та інструменти в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. Вип. (65). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4507>

ПРОТИДІЯ КРИЗОВИМ СИТУАЦІЯМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

Франчук Василь Іванович

д.е.н., професор,

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії ННІУПБ

Львівський державний університет внутрішніх справ

вулиця Городоцька, 26, м. Львів, 79000, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5305-3286>

Мойса Володимир Васильович

аспірант,

Львівський державний університет внутрішніх справ

вулиця Городоцька, 26, м. Львів, 79000, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5617-7903>

Протидія кризовим ситуаціям на підприємствах є невід'ємною складовою сучасного управлінського процесу. Вважаємо, що ефективне управління кризовими ситуаціями потребує комплексного підходу, який враховує всі аспекти діяльності підприємства [1-3]. На нашу думку, ключовим фактором є здатність системи управління швидко реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі, забезпечуючи стабільність та безпековий розвиток підприємства. Слід зазначити, що в умовах глобалізації та високої динаміки ринкових процесів підприємства стикаються з новими викликами, що вимагають посилення їх безпекового потенціалу. Слід підкреслити, що одна з основних проблем у протидії кризовим ситуаціям полягає у недостатній підготовці управлінських кадрів до можливих надзвичайних подій. Безпековий потенціал підприємства значною мірою залежить від компетентності його керівників, їх здатності приймати оперативні та ефективні рішення під тиском. Вважаємо, що необхідно впроваджувати систематичні тренінги та навчальні програми, спрямовані на підвищення рівня готовності управлінської команди до дій у кризових ситуаціях. Це дозволить знизити ризики невдачі та мінімізувати негативні наслідки для підприємства.

На нашу думку, важливим аспектом протидії кризовим ситуаціям є розвиток внутрішньої комунікації та координації між різними підрозділами підприємства. Слід зазначити, що ефективний обмін інформацією та взаємодія між департаментами дозволяє оперативно виявляти потенційні загрози та швидко реагувати на них. Безпековий розвиток підприємства передбачає створення чіткої системи комунікацій, яка забезпечить своєчасне повідомлення про виникнення кризи та координацію дій усіх залучених сторін. Це сприятиме більш ефективному управлінню ресурсами та зменшенню часу на реагування. (табл.1).

Таблиця 1

Шляхи уможливлення покращення заходів протидії кризовим ситуаціям на підприємствах

Підвищення кваліфікації управлінського персоналу	
Регулярне проведення тренінгів та навчальних програм для керівників з метою покращення їхніх навичок у кризовому управлінні	Використання автоматизованих систем моніторингу та аналітики для раннього виявлення потенційних загроз і оперативного реагування
Розвиток внутрішньої комунікаційної системи	
Створення ефективних каналів обміну інформацією між підрозділами підприємства для забезпечення координації дій під час кризи	Створення детальних стратегій реагування на кризи з чітким розподілом обов'язків та відповідальності, а також проведення тестувань для забезпечення їхньої ефективності

Вважаємо, що для успішної протидії кризовим ситуаціям необхідно впроваджувати сучасні технології та інноваційні рішення. Слід підкреслити, що використання інформаційних систем, автоматизованих процесів та аналітичних інструментів дозволяє підвищити рівень контролю та моніторингу за діяльністю підприємства. Це, у свою чергу, сприяє ранньому виявленню потенційних проблем та їх своєчасному вирішенню. Безпековий потенціал підприємства значно зростає завдяки інтеграції новітніх технологій у систему управління, що забезпечує більш гнучке та адаптивне реагування на кризи.

Слід зазначити, що важливою складовою протидії кризовим ситуаціям є розробка та впровадження ефективних планів дій у надзвичайних ситуаціях. Вважаємо, що на підприємствах повинні бути створені детальні стратегії, які включають чіткі процедури та відповідальність за виконання конкретних завдань під час кризи. На нашу думку, регулярне тестування та оновлення цих планів є необхідним для забезпечення їх актуальності та ефективності. Безпековий розвиток підприємства пов'язаний з постійним удосконаленням цих планів, що дозволяє підприємству залишатися стійким перед обличчям різноманітних кризових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Караєва Н., Межевич А. Теоретико-методологічні основи дослідження інвестиційної безпеки в системі антикризового управління. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2009. №9. С. 15–24.
2. Мокряк В. М. Інноваційна діяльність в концепції системи антикризового фінансового управління підприємством. *«Молодий вчений»*. №4 (31). квітень, 2016 р. Економічні науки. С. 145.
3. Ліготенко Л. О., Тарасюк М. В., Хіленко О. О. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. К.: КНТЕУ, 2005. 376 с.

УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Царьов О.С.

аспірант

*кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
Одеського національного економічного університету
м. Одеса*

У сучасному світі, де економічне середовище постійно змінюється, важливою складовою стратегії успішного функціонування підприємства є ефективне управління його вартістю. Вартість підприємства є не тільки фінансовим показником, але й індикатором його економічної безпеки. В умовах глобальних економічних викликів, внутрішніх та зовнішніх загроз управління вартістю стає необхідним інструментом для збереження стабільності та конкурентоспроможності бізнесу. Існує певний зв'язок між вартістю підприємства та економічною безпекою.

Економічна безпека підприємства – це комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства [1]. Варто зазначити, це здатність підприємства протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, що можуть вплинути на її фінансову стабільність, майновий стан і здатність до розвитку.

Управління вартістю підприємства безпосередньо впливає на її економічну безпеку, а саме:

1. Вартість активів є основним чинником стабільності підприємства. Її зростання свідчить про ефективне використання ресурсів і стратегічний розвиток підприємства.

Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються у господарській діяльності з метою отримання прибутку; це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигід у майбутньому.

Вартість активів характеризується загальною сумою всіх активів, які знаходяться на балансі підприємства, розмір і склад яких залежить від обсягів діяльності, виду діяльності та ефективності їх використання. Активи підприємства подаються в балансі за класифікаційними групами: необоротні активи; оборотні активи; необоротні активи, утримані для продажу та групи вибуття.

2. Ліквідність підприємства, яка часто визначається через вартість активів, є важливим аспектом економічної безпеки. Це дозволяє підприємству швидко реагувати на фінансові кризи чи коливання ринку.

Ліквідність підприємства – це здатність компанії швидко та без значних втрат виконати свої короткострокові зобов'язання за рахунок наявних або швидко реалізованих активів. Вона є важливим показником фінансової стійкості підприємства та його здатності підтримувати нормальну господарську діяльність, забезпечуючи платоспроможність.

Ліквідність підприємства визначається його здатністю виконувати поточні фінансові зобов'язання. Вона є основою для оцінки фінансової стійкості підприємства в короткостроковій перспективі та відображає баланс між короткостроковими зобов'язаннями та наявними активами.

3. Стратегії збереження та нарощування вартості можуть забезпечити стійкість підприємства в умовах нестабільної економіки, знижуючи вплив зовнішніх ризиків на його діяльність. Можна виділити основні напрямки стратегій збереження вартості:

– оптимізація витрат є одним із ключових елементів збереження вартості, тобто зниження витрат на виробництво та операційну діяльність. Це включає: виявлення та усунення неефективних процесів; зниження витрат на сировину, енергію та інші ресурси; оптимізація витрат на персонал, зокрема через автоматизацію та покращення кваліфікації співробітників;

– управління активами – збереження вартості підприємства також полягає в ефективному управлінні його активами: оцінка та продаж непотрібних активів: продаж або ліквідація активів, які не приносять прибутку або стали надлишковими; ремонт та оновлення обладнання: підтримка в належному стані існуючих активів та технологій для уникнення значних витрат на їх заміну;

– ризик-менеджмент – успішне управління ризиками (як фінансовими, так і операційними) є важливим елементом стратегії збереження вартості: використання хеджування від валютних, процентних і товарних ризиків; диверсифікація активів і доходів для зменшення залежності від одного джерела доходу;

– податкова оптимізація – це легальне зменшення податкового навантаження через ефективне управління податковими зобов'язаннями може суттєво знизити витрати та збільшити фінансові ресурси підприємства.

Таким чином, управління вартістю підприємства є основою економічної безпеки, оскільки дозволяє не тільки забезпечити фінансову стабільність підприємства, але й підвищити його стійкість до зовнішніх загроз. Сучасні інноваційні підходи до оцінки та управління вартістю дозволяють підприємствам швидко адаптуватися до змінюваного економічного середовища і залишатися конкурентоспроможними. Тому ефективне управління вартістю є важливим інструментом для забезпечення довгострокової економічної безпеки та сталого розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кургузенкова Л.А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. *Економіка і суспільство*. 2015. Вип.1 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/22> (дата звернення: 16.01.2025).

ЮРИДИЧНІ РИЗИКИ ЯК ОБ'ЄКТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

Чакалов Адоніс

*здобувач ступеня доктора філософії,
аспірант кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Сучасні підприємства в Україні перебувають під впливом численних загроз і ризиків, особливо враховуючи факт провадження ними фінансово-господарської діяльності впродовж багатьох років у реаліях військової агресії з боку росії. У такій ситуації управління економічною безпекою підприємств, установ та організацій стає одним з основних векторів стратегій їх функціонування та розвитку. Для ефективного фокусування на найбільш резонансних проблемах і загрозливих факторах, менеджменту українських компаній необхідно влучно ідентифікувати основні ризики, які загрожують стану їх економічної безпеки. Серед таких ризиків чільне місце посідають правові або юридичні ризики.

Природу юридичного ризику у різних контекстах площини науки вивчали такі дослідники, як Василенко М., Козін О. [1], Євдокіменко С. В. [2, 3], Бачинський Т. В. [4], Великанова М. М. [5], Коренева М. М. [6]. У джерелі [2] пропонується такий підхід до дефініції юридичного ризику у просторі економічної діяльності суб'єктів господарювання: «під час розгляду класифікації економічних ризиків юридичні ризики визначаються як ризики із забезпечення діяльності бізнесу та як зовнішні причини реалізації ризиків. На діяльність підприємств незалежно від їх конкретної сфери впливають негативні зміни нормативно-правових актів України, особливо податкових (наприклад, зміна відсотку оподаткування). В економічній літературі існує також підхід до юридичного ризику як до поведінкового ризику у разі мотивованих рішення та вчинку» [2, с.76]. Бачинський Т.В. визначає юридичний ризик як наявну або потенційну можливість настання негативних наслідків для суб'єкта господарювання, що спричинена відсутністю належного регулювання або порушенням договірних та (або) законодавчих норм [4, с.147].

Отже, правові ризики мають бути визнані об'єктами управлінського впливу у системі забезпечення економічної безпеки підприємств. Великанова М. М. вважає, що дослідження юридичних ризиків у цивільному праві з метою встановлення їх особливостей та закономірностей трансформації для ефективного управління такими юридичними ризиками потребує комплексного використання різноманітних методів наукового пізнання у їх єдності та взаємодії [5, с.149]. Відтак, існує необхідність у розробці системного підходу до управління юридичними ризиками у контексті безпеки орієнтованого менеджменту організацій.

Євдокіменко С. В. зазначає, що «відсутність можливості управління юридичними ризиками завдає непоправної шкоди та призводить до необхідності грошового відшкодування збитків, сплати пені та штрафних санкцій, адміністративної та кримінальної відповідальності, шкодить подальшому розвитку діяльності» [3, с.38]. Тому відсутність практики щодо управління юридичними ризиками під час

економічної діяльності підприємств може завдати суттєвої шкоди стану їх фінансово-економічної безпеки.

Сутність юридичних складників економічних ризиків полягає у визначенні критеріїв розмежування правомірного та неправомірного економічного ризику, можливості застосування у зв'язку з цим важелів юридичного впливу, а саме встановлення підстав відповідальності особи за шкоду, заподіяну в результаті ризикованого діяння. Юридичні складники містять можливі варіанти подолання наслідків ризикових ситуацій, установлюють межу, з якої настають кримінальна відповідальність і покарання за економічні злочини залежно від завданої шкоди [2, с.81].

Отже, юридичний ризик у процесі економічної діяльності суб'єкта господарювання, а також під час управління його економічної безпекою – це можливість виникнення негативних фінансових наслідків для підприємства у зв'язку із недотриманням його менеджментом або неправильного застосування ним юридичних норм, а також по причині виникнення змін у законодавстві, судовій практиці або нормативних постулатах організації та реалізації фінансово-господарської діяльності бізнес-структури. Варто відзначити, що юридичний ризик може мати не лише економічні наслідки для компанії, а також порушувати стан її фінансової стабільності, негативно впливати на репутацію та стосунки з клієнтами і партнерами. Тобто, результат впливу юридичного ризику на стан економічної безпеки підприємства має комплексну природу.

Основні юридичні ризики, з якими стикаються суб'єкти господарювання у процесі підприємницької діяльності, – це ризики, пов'язані з контрольно-наглядовою діяльністю державних органів, ризики, що виникають із правовідносин з персоналом, ризики появи заборгованості за виконані послуги [4, с.151]. Причинами виникнення правового ризику є недотримання суб'єктами бізнесу законодавчих вимог, ініціювання владними органами змін у нормативно-правовій базі ведення бізнесу, стан юридичної невизначеності щодо вирішення фінансово-економічних питань, невідповідності, які виявляються у процесі укладання та ведення договірних відносин, а також мають місце під час вирішення судових спорів.

Так, порушення трудових, фінансових, податкових, екологічних та інших норм ведення підприємницької діяльності здатне призвести до штрафів, пені, неустойки, фінансових збитків, які були підприємством заздалегідь не запланованими та неочікуваними. Недостатній рівень врахування міжнародних правових вимог, а також локальних нормативно-правових актів може призвести до того, що компанія не зможе функціонувати на обраному ринку або навіть ввійти до тієї ринкової ніші, яку б вона бажала в майбутньому зайняти. Зміну у законодавстві призводять до підвищення податків, введення санкцій чи обмежень для бізнесу, що також може мати негативні наслідки для рівня його економічної безпеки.

У межах дотримання норм юридичної безпеки та організації правового захисту ведення бізнесу, менеджменту компанії та її юристам необхідно усунути прогалини та враховувати суперечності у законодавстві, які ускладнюють його застосування під час підприємницької діяльності, а також зважати на різні тлумачення правових норм під час судової практики для того, аби професійно захищати інтереси підприємства у суді. Недостатня увага та недоліки в опрацюванні умов угод або допущення у них невігідних для підприємства положень, також здатні призвести до дестабілізації його

фінансового стану, спричинити невиконання узгоджених зобов'язань перед контрагентами та партнерами, що зашкодить його діловій репутації.

Таким чином, прикладами впливу правових ризиків на стан економічної безпеки підприємства та процес управління нею є: штрафні санкції за порушення чинних норм податкового законодавства, припинення діяльності підприємств у зв'язку із недотриманням ними екологічних вимог, фінансові втрати через недійсність або необхідність переукладання партнерських угод та судові витрати під час захисту економічних інтересів підприємства у суді.

Напрямами управління економічною безпекою підприємства у контексті протидії правовим ризиком можуть бути постійний та безперервний моніторинг нормативно-правової бази, періодичний юридичний аудит фінансово-господарської діяльності, професійний юридичний супровід підприємницьких відносин, страхування від юридичних ризиків, а також навчання і підвищення кваліфікації персоналу з метою максимізації рівня його готовності до реагування на юридичні ризики під час виконання посадових обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Василенко М., Козін О. Право в теорії ризиків: генеза ризиків від правової до інформаційної складових (інституційний підхід). *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 43-51.
2. Євдокіменко С. В. Сутність юридичних складників економічних ризиків. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 74-82.
3. Євдокіменко С. В. Управління юридичними ризиками в економічній сфері. *Право і Безпека*. 2018. № 3. С. 35-39.
4. Бачинський Т. В. Аналіз юридичних ризиків господарської діяльності ІТ-компаній у Львові. *Право України*. 2018. № 1. С. 146-153.
5. Великанова М. М. Методична складова пізнання юридичного ризику. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 144-150.
6. Коренева М. М. Юридичний ризик в системі національної безпеки України (методологічний аспект). *Держава і право. Серія : Юридичні науки*. 2015. Вип. 68. С. 163-179.

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ У СТРАТЕГІЯХ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Чакалов Роміс

*здобувач ступеня доктора філософії,
аспірант кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Враховуючи загальну економічну невизначеність ситуації, яка розгортається нині в Україні, та неможливість прогнозування показників розвитку підприємств на довгострокову перспективу, будь-яка стратегія функціонування сучасного бізнесу повинна враховувати необхідність забезпечення його економічної безпеки. Система менеджменту організацій також повинна мати напрям управління фінансово-економічною безпекою для того, аби відповідати вимогам часу та бути готовою реагувати на сповнене ризиків зовнішнє середовище функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання.

Зацікавленість питаннями управління економічною безпекою у контексті стратегічного менеджменту суб'єктів господарювання простежується у публікаціях таких дослідників проблем безпекознавства, як І. Сидорчук [1], З. Б. Живко, О. А. Овечкіна, С. С. Родченко, Л. М. Сакун [2], О. В. Онищенко, Н. М. Яценко, Н. О. Гончаренко [3], Н. В. Зачосова, О. В. Коваль, Д. В. Сафонов, М. В. Байкер, С. А. Назаренко, В. В. Собко [4-6]. Згідно зазначених у перерахованих публікаціях візій вчених, стратегічним управлінням економічною безпекою підприємства можна вважати системне застосування підходів до довгострокового планування, організації та реалізації управлінських рішень, метою прийняття яких є забезпечення фінансової стійкості, тривалої конкурентоспроможності та економічної адаптивності підприємства до негативних проявів внутрішніх і зовнішніх загроз його сталому розвитку. Невтручання у поширення впливу загроз на управлінському рівні підприємства може суттєво змінити фінансовий, матеріальний, інформаційний та кадровий стан його ресурсів.

У контексті управління підприємством стратегічне управління економічною безпекою є одним із напрямів стратегічного менеджменту, що орієнтований на комплексний захист інтересів суб'єкта господарювання від проявів ризиків і загроз економічного середовища його функціонування.

Рациональним є припущення сучасних дослідників, що найбільш ефективною стратегією управління економічною безпекою для підприємств України в умовах повномасштабної війни може стати стратегія, яка поєднає окремі характеристики активних і пасивних стратегій, тобто стратегія змішаного типу, що з-поміж іншого характеризуватиметься адаптивністю, гнучкістю, інтеграцією з генеральною стратегією та кадровою політикою суб'єкта господарювання [4, с.47]. Водночас, цілі та завдання управління економічною безпекою мають простежуватись і у генеральних стратегіях розвитку підприємств. Необхідно усвідомити той факт, що без стану безпеки українським підприємствам неможливо розвиватись у сучасних економічних реаліях. На думку управління економічною безпекою у стратегіях розвитку підприємств має розпочинатись із формування системи управління економічною безпекою, головною метою якої у процесі його стратегічного розвитку має стати попередження кризових ситуацій і мінімізація впливу негативних факторів на діяльність підприємства. До основних завдань системи управління економічною безпекою підприємств слід зарахувати: збір, аналіз, оцінку зовнішнього оточення та прогнозування розвитку подій; захист законних прав і інтересів підприємства; вивчення діяльності конкурентів, партнерів, клієнтів; забезпечення збереження матеріальних цінностей; виявлення, попередження, припинення можливих протиправних дій співробітників, конкурентів; захист комерційних таємниць тощо [3, с.122].

Інтегрувати систему та механізм управління економічною безпекою до стратегій розвитку вітчизняних підприємств можливо шляхом поєднання безпеко орієнтованих захисних заходів та інструментів захисту інтересів підприємства із загальними постулатами та принципами його бізнес-стратегій. Такий підхід дозволить суб'єкту господарювання одночасно досягнути власних довгострокових цілей та мінімізувати негативний вплив ризиків, що може становити загрозу для стану його фінансово-господарської стабільності та конкурентоспроможності.

Основними етапами інтегрування процесу управління економічною безпекою до стратегії розвитку підприємства можуть стати: аналіз внутрішнього та зовнішнього

середовищ його функціонування, зокрема, із застосуванням інструментарію SWOT-аналізу для конкретизації сильних і слабких сторін його діяльності, встановлення можливостей та загроз його подальшому розвитку; а також використання методології оцінювання ризиків у площині фінансово забезпечення, факторів ринкового впливу, інформаційних та цифрових трансформацій, наявності або відсутності кадрового потенціалу та існування юридичних ризиків, тощо.

За результатами проведення аналітичної роботи доцільно визначати стратегічні цілі у контексті управління економічною безпекою та узгодити їх із місією та візією підприємства, а також сформувати необхідний бюджет для фінансування безпеко орієнтованих заходів. Надалі управління економічною безпекою має стати однією зі стратегічних цілей розвитку підприємства через механізми включення компонентів системи економічної безпеки у основні показники та вектори реалізації бізнес-стратегії підприємства, такі як маркетинговий вектор, виробничий вектор, фінансовий вектор, інформаційний вектор, тощо, а також включення їх до переліку захисних механізмів забезпечення стійкості стану корпоративних ресурсів суб'єкта господарювання.

Лише за умови єдності цілей розвитку та забезпечення економічної безпеки українські підприємства здатні будуть подолати виклики воєнного часу, зберегти економічний потенціал та забезпечити перспективи до отримання конкурентних переваг під час повоєнного відновлення національної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Сидорчук І. Систематизація теоретико-методологічних підходів до формування, реалізації та моделювання стратегій управління інноваційним розвитком та фінансово-економічною безпекою підприємницьких структур. *Modeling the development of the economic systems*. 2021. № 2. С. 33-39.
2. Живко З. Б., Овечкіна О. А., Родченко С. С., Сакун Л. М. Інноваційна модель стратегічного розвитку в управлінні безпековою економікою в умовах посилення зовнішньоекономічних зв'язків та діджиталізації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 4. С. 44-51.
3. Онищенко О. В., Яценко Н. М., Гончаренко Н. О. Роль економічної безпеки у стратегічному управлінні промисловим підприємством. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2022. № 4. С. 119-127.
4. Зачосова Н. В., Коваль О. В., Сафонов Д. В. Активні та пасивні стратегії управління економічною безпекою суб'єктів господарювання в умовах традиційних та інноваційних загроз. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 1. С. 43-48.
5. Зачосова Н. В., Коваль О. В., Байкер М. В. Розвиток персоналу та кадрового потенціалу як елементи стратегічного управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта господарювання. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 1. С. 61-66.
6. Зачосова Н. В., Назаренко С. А., Собко В. В. Формування системи фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання та стратегічне управління нею у реаліях BANI World. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 59-62.

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПІДХІД ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА, ЯК МЕТОД ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Чукурна Олена

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та маркетингу,

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, м. Одеса

Маркович Ігор

здобувач II магістерського рівня вищої освіти,

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, м. Одеса

Микитюк Юлія

здобувачка I бакалаврського рівня вищої освіти,

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, м. Одеса

Методичні підходи щодо формування стратегії підприємства базуються на виборі альтернатив. Розглянемо методичний підхід щодо вибору стратегії підприємства між розвитком продукту та іміджевою стратегією. В рамках концепції економічної безпеки обидві варіанта цих стратегій мають вплив на комплексний результат цього показника.

Проте, науковий інтерес представляє саме вплив іміджевої стратегії на рівень економічної безпеки. Категорія іміджу неухильно стає однією з найбільш універсальних та задіяних як у соціальній, так і в індивідуальній комунікації. При використанні іміджевої стратегії зазвичай більш високі показники прибутковості підприємства. Проаналізуємо методичний прийом вибору альтернативних рішень на прикладі реального підприємства, в результаті використання іміджевої стратегії на якому, очікується збільшення прибутку мінімум у 2 млн. USD.

Оцінка вибору альтернативних рішень щодо застосування стратегій підприємства та їх впливу на рівень економічної безпеки здійснювалась за допомогою наступних критеріїв вибору: Критерій МАКСІМІН, МІНІМАКС; Критерій песимізму-оптимізму Гурвиця; Критерій Сейвіджа; Критерій Лапласа-Байеса. Результати розрахунків представлені у табл. 1-4.

Таблиця 1

Очікуваний прибуток від реалізації стратегії [розроблено авторами]

Альтернативне рішення	Стан економіки (показники прибутку у млн USD)		
	Падіння	Зріст	Стабільність
Стратегія розвитку продукту	22	28	30
Іміджева стратегія	24	26	28

Критерій МАКСІМІН, МІНІМАКС. Мінімакс - правило ухвалення рішень, що використовується в теорії ігор, теорії ухвалення рішень, дослідженні операцій,

статистиці та філософії для мінімізації можливих втрат із тих, яким особа, що ухвалює рішення, не може запобігти за розвитку подій за найгіршим для неї сценарієм.

Критерій мінімаксу спочатку був сформульований у теорії ігор для гри двох осіб із нульовою сумою Джеймсом Волдгрейвом у 1713 році, у випадках послідовних і одночасних ходів, згодом набув розвитку в складніших іграх і під час ухвалення рішень в умовах невизначеності [1] Із поняттям мінімаксу пов'язане поняття максиміну (значення мінімаксу не менше значення відповідного максиміну).

Таблиця 2

Альтернативи в процесі формування стратегії [розроблено авторами]

Альтернативне рішення	Стан економіки (показники прибутку у млн USD)			maximin	maximax
	Падіння	Зріст	Стабільність		
Стратегія розвитку продукту	22	28	30	22	30
Іміджева стратегія	24	26	28	24	28

Обираємо другу стратегію, оскільки вона гарантує найкраще рішення за найгіршого результату.

Критерій песимізму-оптимізму Гурвіця. Цей критерій під час вибору рішення рекомендує керуватися деяким середнім результатом, що характеризує стан між крайнім песимізмом і невтримним оптимізмом [2]

Таблиця 3

Альтернативи в процесі формування стратегії за критерієм Гурвіця [розроблено авторами]

Альтернативне рішення	a	M	A*M	1-a	m	(1-a)m	д
Стратегія розвитку продукту	0,33	30	9,9	0,67	22	14,74	24,64
Іміджева стратегія	0,33	28	9,24	0,67	24	16,08	25,03

За критерієм Гурвіця ми вибираємо другу стратегію, оскільки прибуток буде більшим.

Критерій Сейвіджа. Критерій рішення Сейвіджа, іноді званий критерієм втрати від міні-макса, досліджує збитки, які являють собою понесені втрати в результаті прийняття неправильного рішення. Втрата вимірюється як абсолютна різниця між віддачею для даної стратегії і віддачею для найбільш ефективної стратегії в межах одного і того ж стану економіки [3]

Суть виміру втрат абсолютно проста. Якщо будь-яке конкретне з-стояння економіки виникає в майбутньому і якщо ми вибрали стратегію, яка забезпечує

максимальну віддачу для цього стану, то ми не вважаємо втрати. Але якщо ми вибрали будь-яку іншу стратегію, то втрата являє собою різницю між тим, що відбувається фактично, і тим, що ми отримали б, прийнявши більш оптимальне рішення.

Таблиця 4

Альтернативи в процесі формування стратегії за критерієм Сейвіджа
[розроблено авторами]

Альтернативне рішення	МАКСИМАЛЬНИЙ ЗБИТОК	Стан економіки (показники прибутку у млн USD)		
		Падіння	Зріст	Стабільність
Стратегія розвитку продукту	2	2	0	0
Іміджева стратегія	4	0	2	2

По Сейвіджу ми вибираємо стратегію розвитку, оскільки максимальний збиток найменший.

Критерій Лапласа-Байєса. Критерій Байєса — Лапласа — один з критеріїв прийняття рішень в умовах невизначеності. Умовами невизначеності вважається ситуація, коли наслідки прийнятих рішень невідомі, і можна лише приблизно їх оцінити [4]

$$S1 = 0.5 * (22 + 28 + 30) = 40 \text{ тис USD}$$

$$S2 = 0.5 * (24 + 26 + 28) = 39 \text{ тис USD}$$

За Лапласом-Байєсом найвища передбачувана вартість у першій стратегії, за рівної ймовірності 0.5.

З поглядом на проведений аналіз, для покращення стратегічного розвитку для даного прикладу обидві стратегії є успішними та релевантними. Але з погляду на то, що для здійснення другої стратегії необхідно отримати велику кількість сертифікатів, які ще не гарантують отримання патенту, оберемо першу стратегію – стратегію розвитку продукту [6].

Список використаних джерел:

1. Marshall V. A., Parker G., and Sangeet P.C. Pipelines, Platforms, and the New Rules of Strategy. Harvard Business Review. 2016. № 4. URL: <https://hbr.org/2016/04/pipelines-platforms-and-the-new-rules-of-strategy>
2. Osovska, G.V., Fishchuk, A.L., Zhalinska, I.V. (2003) Strategichnii management [Strategic Management], Condor, Kyiv, Ukraine.
3. P.G. Patil, J. Virdin, S.M. Diez, J. Roberts and A. Singh, Toward a Blue Economy: A Promise for Sustainable Growth in the Caribbean (Washington, DC: World Bank, 2016), <https://documents1.worldbank.org/curated/en/965641473449861013/pdf/AUS16344-REVISED-v1-BlueEconomy-FullReport-Oct3.pdf>.
4. Pidun U., Reeves M., Schussler M. Boston Consulting Group. 2019. URL: <https://www.bcg.com/ru-ru/publications/2019/do-you-need-business-ecosystem> (дата звернення: 21/11/2022)
5. Portincaso M, de la Tour A, Soussan P. The Dawn of the Deep Tech Ecosystem. Boston Consulting Group & Hello Tomorrow. 2019. № 3. URL: http://image-src.bcg.com/Images/BCG-The-Dawn-of-the-Deep-Tech-Ecosystem-Mar-2019-R-2_tcm91-216221.pdf

6. Shershneva, Z.E. (2014) Strategichnii management [Strategic Management], 2nd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.

ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КОНСАЛТИНГ У ПІДТРИМАННІ СТАНУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС ЙОГО РОЗВИТКУ

Шевченко Анна

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Черкаського державного технологічного університету,
м. Черкаси*

Лю Юн

*здобувач вищої освіти рівня «магістр»,
магістрант кафедри менеджменту та державної служби
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси*

Уже тривалий час у площині управлінської науки залишається актуальною тематика дослідження управління розвитком підприємств, установ, організацій. Еволюція сучасного бізнесу під впливом невизначеності, ризиків та загальної економічної нестабільності займає думки великої кількості українських і зарубіжних дослідників. На прикладному рівні у менеджменту компаній часто відсутні загальне розуміння та власне бачення того, як саме має відбуватися розвиток їх бізнесу. Нереалістичні цілі, нездатність раціонально спланувати стратегічні орієнтири для подальшого функціонування підприємств, нестача ресурсів та нехтування можливістю запровадження інновацій суттєво знижують конкурентні позиції бізнес-структур в усьому світі. З огляду на це, управління розвитком підприємства має стати одним із основних векторів менеджменту суб'єктів господарювання, які націлені на довготривале перебування на ринку та на отримання беззаперечних конкурентних переваг у перспективі.

Проблемні питання управління фінансово-економічною безпекою сучасних підприємств під впливом актуальних натеper економічних ризиків і загроз вивчають Зачосова Н.В. [1, 2], Живко З.Б., Занора В.О. [2]. Аспекти інноваційного розвитку підприємств лягли в основу дослідження економіко-управлінських предикторів та моделі оцінки інноваційного розвитку підприємств в умовах динамічного середовища будівельного девелопменту, яке провели Отенко І. П. та Кончаківський О. І. [3]. Обруч Г. В., Сидорець Д. П., Челомбітько М. Д. розглядають теоретичні аспекти застосування екосистемного підходу до управління розвитком підприємств [4]. Технології фінансово-інвестиційного консалтингу, можливості якого є безпосереднім об'єктом нашого дослідження, вивчає Тяжкороб І. [5].

Спираючись на здобутки перерахованих вчених, вважаємо, що в основу розуміння контексту управління інноваційним розвитком сучасного підприємства покладаються такі поняття, як оновлення, модернізація, прогрес, стратегічні цілі, максимізація значень показників діяльності підприємства, дослідження та розробки, планування інновацій, тощо. Отже, під інноваційним розвитком бізнесу сучасні дослідники розуміють процес інтеграції нових рішень, ідей, технологій, сервісів, продуктів або

управлінських інструментів чи бізнес моделей у діяльність підприємства. Метою інноваційного розвитку бізнесу є підвищення рівня ефективності та посилення конкурентоспроможності, гнучкості, адаптивності та здатності суб'єкта господарювання протистояти загрозам і ризикам середовища його функціонування. Таким чином, вектори розвитку підприємства, які започатковуються без належного вивчення зовнішніх і внутрішніх умов його функціонування, без ідентифікації та оцінювання ризиків від прийнятих управлінських рішень (у першу чергу тих, що можуть мати вагомі економічні наслідки для суб'єкта господарювання), можуть виявитись руйнівними для стану його фінансово-економічної безпеки, дестабілізувати його господарські та економічні позиції, мати негативний вплив на рівень конкурентоспроможності, тощо. Знизити ймовірність настання негативних фінансово-економічних наслідків від обраних менеджментом підприємства стратегій його розвитку, управлінський персонал суб'єкта господарювання може, своєчасно звернувшись до послуг фінансового або фінансово-інвестиційного консалтингу.

Фінансово-інвестиційний консалтинг є інноваційною соціальною технологією, яка являє собою систему практичних знань у галузі фінансів та інвестицій, а також способів вирішення завдань з управління фінансовою поведінкою фізичних і юридичних осіб для досягнення окреслених ними фінансових цілей. Активне користування послугами фінансових консультантів у довгостроковій перспективі матиме подвійний ефект, який полягатиме у підвищенні рівні доходів та стабілізації стану фінансово-економічної безпеки [5, с.416].

У межах підготовки до запровадження інноваційних змін на підприємстві, менеджменту компанії необхідно спланувати фінансування інновації, розрахувати прогнозні фінансові та економічні показники від її реалізації, які очікується здобути в перспективі. На цьому етапі можна скористатись консалтинговими послугами. Наступним етапом відбувається пошук джерел фінансування та складання бюджету витрат, необхідних для проведення інноваційних змін та трансформацій. Після цього здійснюється підбір команди виконавців, і проєкт запровадження інновацій набуває доведеного вигляду з розподілом усіх ролей та функцій між відповідальними особами. На цих етапах фінансовий консультант також може суттєво знизити фінансові ризики суб'єкта господарювання, запропонувавши актуальні та зважені інвестиційні рішення, провівши розрахунок періоду окупності інвестицій, а також надавши інформаційну підтримку для використання у діяльності підприємства того чи іншого сценарію еволюції його фінансово-економічного стану у перспективі на основі моделювання та прогнозів. Таким чином, фінансово-інвестиційний консалтинг є інструментом підтримання стану фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання під час прийняття його менеджментом рішень щодо необхідності виходу із зони економічного комфорту та ініціювання процесу розвитку та запровадження інновацій. Під час отримання консультативних послуг, спрямованих на фінансове забезпечення процесу розвитку підприємства, призначена менеджментом суб'єкта господарювання команда виконавців розпочинає дії щодо дослідження та розробки прототипів за планом ініціювання та реалізації інноваційних змін, перебуваючи на постійному зв'язку з фінансовими консультантами. Далі команда здійснює тестування моделей та вносить правки у першочерговий задум інноваційної трансформації, а фінансові консультанти міркують над тим, як зробити фінансування обраних змін дешевшим і ефективнішим. Потім настає період розрахунку очікуваних

ефектів від запровадження інновацій, за яким слідує перегляд, експертиза та коригування тих планових показників, які були визначені попередньо у відповідності до реалістичних здобутих результатів. На цьому етапі фінансові консультанти можуть провести обрахунки планових показників стану фінансово-економічної безпеки підприємства. На останньому етапі цього напрямку управління інноваційним розвитком відбувається презентація фінальних версії сценаріїв інноваційних змін та трансформації керівництву компанії, за результатами якої приймається фінальне управлінське рішення, яке має демонструвати збалансованість між розвитком підприємства та підтриманням високого рівня його фінансово-економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Зачосова Н.В. Класифікація загроз економічній безпеці компаній з управління активами. *Науковий журнал «Економіка, фінанси, право»*. 2010. №3. С.7-13.
2. Zachosova N. V., Zuyko Z.B., Zanora V.O. Human risks of project management involving remote teams in the context of the enterprise economic and financial security. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. Vol 4. (35). P.514-521.
3. Отенко І. П., Кончаківський О. І. Економіко-управлінські предиктори та моделі оцінки інноваційного розвитку підприємств в умовах динамічного середовища будівельного девелопменту. *Просторовий розвиток*. 2024. Вип. 8. С. 531-541.
4. Обруч Г. В., Сидорець Д. П., Челомбійко М. Д. Теоретичні аспекти застосування екосистемного підходу до управління розвитком підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 86. С. 42-52.
5. Тяжкороб І. Подолання інформаційної асиметрії в управлінні персональними фінансами: технології фінансово-інвестиційного консалтингу. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 6. С. 404-418.

ВПЛИВ НЕГАТИВНИХ ФАКТОРІВ НА РІВЕНЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Шевченко Наталія

к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки

Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів

Сьогодні українські акціонерні товариства стикаються із значною кількістю економічних, політичних та соціальних факторів, які негативно впливають не лише на рівень їхньої прибутковості чи конкурентоспроможності, а й на рівень інвестиційної безпеки. Інвестиційна безпека – це чітко сформований комплекс заходів та умов, які забезпечують захист інвестицій від різних видів ризиків, загроз та негативних факторів, гарантуючи їх збереження та прибутковість. В контексті акціонерного товариства, інвестиційна безпека передбачає захист інтересів акціонерів, забезпечення стабільності та надійності компанії, а також створення сприятливого інвестиційного клімату.

Окрім того, інвестиційна безпека напряму пов'язана з процесом емісії акцій, їх офіційною реєстрацією через депозитарну установу, розміщення на фондовому ринку. Інвестиційна безпека визначає напрями щодо зменшення впливу негативних факторів на всіх етапах обігу цінних паперів акціонерного товариства та володіння ними.

На рівень інвестиційної безпеки акціонерного товариства впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. До основних зовнішніх факторів варто віднести:

- війна, постійні обстріли, окупація територій;
- стан економіки;
- рівень інфляції в країні;
- валютні курси та валютні коливання;
- рівень безробіття;
- рівень доходів громадян;
- податкова політика щодо акціонерних товариств та емісійної, інвестиційної діяльності на фондовому ринку;
- захист прав власності в країні;
- рівень корупції;
- інвестиційна привабливість України та українських акціонерних товариств на міжнародному ринку;
- ступінь розвитку фондового ринку країни;
- рівень технологічного розвитку фінансових ринків [1-3].

До внутрішніх факторів, які впливають на рівень інвестиційної безпеки акціонерного товариства та які воно здатне самостійно контролювати можна віднести:

- ефективність системи корпоративного управління;
- прозорість діяльності підприємства на ринку;
- достовірність оприлюднення фінансової звітності згідно з міжнародних стандартів;
- рівень захисту прав акціонерів;
- рівень корпоративної культури;
- забезпечення надійного фінансового стану підприємства, зокрема, забезпечення високого рівня: фінансової стійкості, ліквідності активів, управління фінансовими активами, наявність (рівень) боргового навантаження;
- ефективність виробничих процесів;
- якість та ефективність емісійної та дивідендної політики акціонерного товариства;
- якість продукції та послуг;
- рівень конкурентоспроможності на ринку;
- стратегічна спрямованість підприємства, здатність приймати ефективні рішення;
- рівень запровадження інновацій, наукових розробок, технологій, інноваційних програм;
- рівень співпраці з професійними учасниками ринку [1-3].

Для підвищення інвестиційної безпеки вітчизняних акціонерних товариств необхідно вживати комплекс заходів, які будуть спрямовані на зниження ризиків та підвищення довіри до акціонерного товариства, підвищення рівня інвестиційної привабливості. До основних таких методів можна віднести: забезпечення максимального рівня прозорості та відкритості, посилення корпоративного управління та створення ефективною системи контролю, впровадження системи страхування (майна, відповідальності, життя, здоров'я працівників, враховуючи постійні обстріли

та атаки зі сторони країни агресора), запровадження нових технологій та розробок, програмного забезпечення, створення системи ефективного управління ризиками.

При раціональному управлінні інвестиційною безпекою зростає рівень довіри інвесторів до акціонерного товариства, що дає змогу залучити додатковий капітал для стабільного розвитку підприємства, знизити рівень впливу негативних економічних і політичних факторів на діяльність акціонерного товариства.

Список використаних джерел:

1. Єрмак О. О. Сучасні методи дослідження інвестиційної безпеки держави. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2012. № 1. С. 136–142.
2. Мельник С. І., Васильєва С. М. Характеристика адаптивного управління інвестиційною безпекою підприємства. Наукові інновації та передові технології. 2024. Випуск 1 (29). С. 500–507.
3. Наконечна О. С., Ніколаюк В. В. Інвестиційна безпека промислових підприємств: науково-методичні підходи до оцінювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип.4. (4). С. 204–210.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ

Янковський Валерій Андрійович

аспірант спеціальності 051 «Економіка»

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

м. Дрогобич

Сучасна трансформація світової економічної системи та воєнні дії на території нашої держави породжують нові виклики для економічної безпеки України та її фінансової складової зокрема. Так через вплив нових ризиків та загроз стійкість фінансової системи порушується, що призводить до збільшення зовнішнього боргу та дефіциту державного бюджету, макроекономічної нестабільності, валютних коливань, підвищення рівня інфляції тощо. Фінансова безпека держави – це забезпечення такого стану розвитку і захищеності фінансової системи країни та інтересів економічних агентів, за якого досягається високий рівень стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз, стабільне зростання економіки, ефективне функціонування економічної системи і захист інтересів суспільства [1, с. 60]. Фінансова безпека має одну з найважливіших ролей для забезпечення економічної стабільності держави, реалізації національних інтересів та розвитку суспільства, що зумовлює актуальність теми дослідження.

До основних загроз під час воєнних дій для фінансової безпеки України можна віднести: чутливе збільшення боргового навантаження на державний бюджет; високий рівень інфляції; залежність банківської системи від ситуації на міжнародних фінансових ринках; недостатній рівень кредитування реального сектору економіки; тінізація економіки (неефективна податкова політика); залежність видаткових статей державного бюджету від коштів міжнародних партнерів; критична демографічна ситуація щодо наявності трудових ресурсів, що зокрема проявляється в погіршені дії чинного механізму системи державного пенсійного забезпечення; диверсифікація промисловості через ведення бойових дій в певних регіонах держави.

Згідно з «Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затвердженими Наказом Міністерства економічного розвитку та

торгівлі від 29.10.2013 року № 1277, внутрішніми складовими фінансової безпеки є: банківська система, безпека небанківського фінансового ринку, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека та грошово-кредитна безпека [2]. У таблиці 1 представлений рівень фінансової безпеки України за бюджетною, борговою, валютною, грошово-кредитною, банківською складовими та безпекою небанківського фінансового ринку за 2018-2022 роки. Виходячи із даних таблиці 1, можна стверджувати, що найбільшого впливу через початок повномасштабних воєнних дій зазнали бюджетна та боргова складові фінансової безпеки України (показник бюджетної складової впав на 40%, а боргової на 10% відповідно у порівнянні з 2021 роком). Загальний індекс фінансової безпеки у 2022 році склав 31% (знизився на 10% у порівнянні з 2021 роком (41% – відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затвердженими Наказом Міністерства економічного розвитку та торгівлі від 29.10.2013 року № 1277, це небезпечний рівень)), показник 2022 року знаходиться між критичним (20%) та небезпечним (40%) рівнем фінансової безпеки.

Таблиця 1

Рівень фінансової безпеки в Україні, %

Рік	Бюджетна	Боргова	Валютна	Грошово-кредитна	Банківська	Безпека небанківського фінансового ринку
2018	56	21	65	48	35	34
2019	52	27	65	39	27	35
2020	46	24	66	35	31	31
2021	49	31	69	38	26	27
2022	9	21	65	35	33	25

Джерело: [3].

Відповідно до зазначеного вище визначимо основні кроки для підвищення рівня фінансової безпеки України:

- зменшення дефіциту державного бюджету, шляхом реформування бюджетного контролю (проведення деталізованого моніторингу видаткових статей державного бюджету, по результатам якого зменшити державні видатки за нераціональними статтями по використанню коштів бюджету та направити їх, наприклад, на забезпечення та розвиток стратегічних галузей економіки, зокрема з урахуванням цілей сталого розвитку);

- зниження рівня тінізації економіки (зміцнення правової бази щодо боротьби з легалізацією доходів отриманих злочинним шляхом, наразі цей напрям почав реалізовуватися через підвищення рівня фінансового моніторингу з боку НБУ, а саме шляхом поділу банківських клієнтів за ступенем ризику, але варто зазначити, що для зменшення тінізації економіки треба також реформувати систему оподаткування, роблячи акцент на зменшення податкового тиску на середній бізнес та суспільство в цілому (пільги для окремих галузей економіки, податкові канікули чи повне визволення від сплати певних податків для певних категорій платників податків тощо);

- забезпечення прав зовнішніх та внутрішніх інвесторів, шляхом внесення змін до законодавства щодо фондового ринку;

- реформування системи державного пенсійного забезпечення (введення додаткових рівнів пенсійного забезпечення з урахуванням досвіду провідних країн ЄС, а також особливостей національної фінансової системи);

- широке використання технології Блокчейн в першу чергу в банківському та страховому секторі фінансової системи держави (зазначена технологія здатна забезпечити надійну базу даних, шляхом зберігання інформації у блоках, які не будуть змінені без згоди всіх учасників системи. Підвищується контроль за кожною транзакцією, їх здійснення стає можливим без залучення посередників. Технологія Блокчейн запобігає несанкціонованому доступу до фінансових активів та конфіденційної інформації з боку фінансових злочинців).

Таким чином, розроблення ефективної стратегії по зміцненню фінансової безпеки є вкрай необхідним кроком для забезпечення економічної безпеки держави в цілому, бо саме її фінансова складова є головним інструментом для реалізації усіх визначених суспільством національних інтересів країни.

Список використаних джерел:

1. Рижкова А. Роль та місце фінансової безпеки в системі зміцнення економічної безпеки держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 3(67). С. 56-61. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-67-56-61> (дата звернення: 26.01.2025).

2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 року № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 26.01.2025).

3. Міністерство економіки України. Офіційний сайт. URL: Макроекономічний аналіз та прогнозування | Міністерство економіки України (me.gov.ua) (Дата звернення 26.01.2025).

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ярич Аліна

*здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 073 «Менеджмент»*

*Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник: Яцик Мар'яна

к.пед.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки

*Навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Повномасштабне військове вторгнення призвело до того, що українські бізнес-організації здійснюють підприємницьку діяльність в умовах певної невизначеності. Кожна людина перебуває у стані тривожності та стресу, що впливає на її працездатність. Керівникам потрібно не забувати, що персонал потрібно постійно мотивувати, щоб забезпечувати високу продуктивність праці, від якої залежить успішна діяльність підприємства. Підтримка працівників та створення сприятливого

середовища в колективі сприятиме досягненню стратегічних завдань та очікуваних результатів від трудової діяльності персоналу.

Мотиваційний процес розпочинається із наявності потреби, яка створює спонукання (мотив) до дії, спрямованої на досягнення мети та отримання бажаної винагороди (рис. 1.1.) [1, с.40].

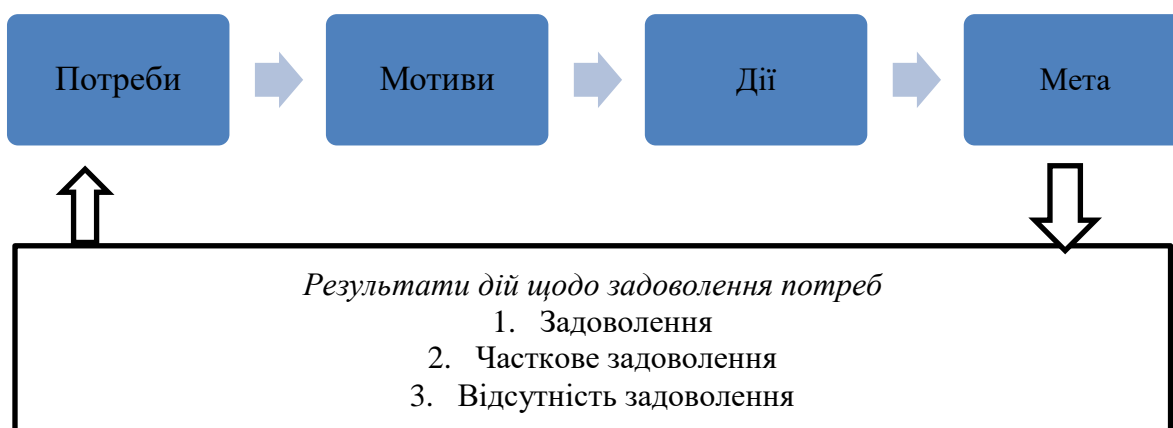

Рис. 1. Процес мотивації [1]

Мотивація забезпечує основу для безпекової та адаптивної робочої сили, яка може процвітати під тиском та в умовах постійних змін. Залучені та вмотивовані працівники з більшою ймовірністю позитивно сприйматимуть зміни, впроваджуватимуть інновації та просуватимуть організацію вперед [2, с.454].

Економічна безпека підприємства – це стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах сьогодення і в майбутньому [3, с.189].

Мотивацію персоналу потрібно формувати та визначати у мотиваційній стратегії, яка є елементом стратегічного управління та забезпечення економічної безпеки підприємства. Мотиваційна стратегія повинна передбачати методи мотивації, які можуть задовольняти основні стимули персоналу до трудової активності. При розробці мотиваційної стратегії доцільно дотримуватися основних підходів, які визначені в існуючих теоріях мотивації та їх практичному використанні в організаціях [4, с. 99].

В процесі забезпечення економічної безпеки підприємства мотиваційна стратегія є надзвичайно важливим елементом в системі стратегічного управління мотивацією персоналу. Українським підприємствам варто запозичити певні позитивні елементи світової мотивації праці для досягнення успіху.

Список використаних джерел:

1. Мельник А. О., Петренко О. О. Антикризове управління персоналом підприємства на засадах мотивації. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2024. №3. С. 39-43. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/33014>.
2. Чорненька О. Б., Підгородецький І. М., Лукашук В. А. Мотиваційний менеджмент в системі забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. *«Наукові інновації та передові технології» (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2024. №5 (33). С. 452-459. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-)

3. Скаковська С. С., Савіна Н. Б., Грещак М. Ю. Аспекти формування системи економічної безпеки підприємства. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*. 2022. Випуск 4(100). С.186-196. URL: <https://doi.org/10.31713/ve4202217>.

4. Михаліцька Н. Я., Яцик М. Р. Мотиваційна стратегія в управлінні персоналом. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №19. С.95-101. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.19.95>.

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА В УПРАВЛІННІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Ярова Юлія

*к.е.н., викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Західноукраїнського національного університету
м. Вінниця*

Сучасна економіка характеризується високим рівнем невизначеності, конкуренції та ризиків, що підвищує важливість ефективного фінансового менеджменту для забезпечення економічної безпеки підприємства. Фінансовий менеджмент, як одна з ключових функцій управління, зосереджується на оптимізації фінансових ресурсів для досягнення стратегічних цілей і мінімізації ризиків.

Основною причиною фінансового занепаду будь-якого навіть успішного бізнесу є фінансова криза, яка може призвести до банкрутства та ліквідації суб'єкта господарювання. Під час фінансової кризи вплив зовнішнього середовища на функціонування бізнес-структури підприємства є процесом і суттєво не впливає на саме підприємство чи його управлінську структуру. Тому, як мінімум, внутрішній фінансовий менеджмент не повинен створювати ризик провокування внутрішньої фінансової кризи.

Таким чином, причини кризових явищ, пов'язані з фінансовими бізнес-процесами та потоками фінансових активів, покладено на відділи корпоративного фінансового менеджменту. Як правило, причини фінансових криз пов'язані насамперед із неспроможністю компанії погасити свої борги перед банками чи іншими кредитними установами.

Крім того, основними причинами кризи є банкрутство компаній-партнерів, занепад ринку, відсутність стратегічного планування та перспектив розвитку підприємств або перебування в некомерційній сфері з низьким рівнем попиту. На товари чи послуги.

Багато авторів основними цілями управління фінансами підприємств вважають забезпечення джерел фінансування, пошук внутрішніх і зовнішніх короткострокових і довгострокових джерел фінансування, вибір оптимальної комбінації цих джерел і забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. Звичайно, значна частина зусиль фінансових менеджерів спрямована на формування оптимальної структури капіталу підприємства та забезпечення найбільш ефективного використання фінансових ресурсів підприємства, але це не відображає інтересів власників підприємства.

Фінансовий менеджмент – це цілісна система знань про фінансові відносини в господарському процесі, фінансовому механізмі, технології управління фінансовою діяльністю підприємства [1, с.10].

Фінансовий менеджмент здатний змінити систему цінностей, пріоритетів і тенденцій розвитку суб'єктів господарювання, спираючись на новітні досягнення в галузі менеджменту та всі прогресивні зміни в практиці ведення бізнесу вітчизняних і зарубіжних компаній. Він пов'язаний з впровадженням принципово нових форм і методів організації фінансових операцій та використанням сучасних механізмів фінансового ринку [2].

За І.О. Бланком фінансовий менеджмент – це система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів підприємства і організацією обороту його грошових коштів [3].

Фінансовий менеджмент передбачає планування, організацію, контроль і управління фінансовими ресурсами підприємства. Водночас економічна безпека підприємства визначається як здатність функціонувати стабільно та ефективно в умовах зовнішніх і внутрішніх загроз.

Складовими фінансового менеджменту є [4, с.10]:

- визначення та реалізація фінансової політики підприємства;
- інформаційне забезпечення (складання та аналіз фінансової звітності підприємства);
- фінансове планування і прогнозування;
- аналіз і контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємства з метою діагностики його фінансового стану, виявлення резервів збільшення доходів і прибутків та оптимізації витрат;
- оцінювання інвестиційних проектів і формування портфеля інвестицій;

Ефективне управління грошовими потоками, як одна з цілей фінансового менеджменту, вимагає від керівництва усвідомлення важливості наявності грошових коштів, які можуть бути використані для компенсації збитків і відновлення економічної стабільності в разі необхідності. Завдяки збалансованості грошового потоку розвиток суб'єктів господарювання дозволяє розширити відтворення та економічне стимулювання. Успішна синхронізація корпоративних грошових потоків є важливим завданням фінансового менеджменту, яка полягає в раціональному управлінні доходами та витратами, постійній підтримці платоспроможності підприємства за рахунок спроможності погашати кредити банкам та іншим кредиторам, а також своєчасному та ефективному використанні внутрішніх ресурсів підприємства та зовнішніх фінансових ресурсів, що є характеристикою стану ефективного управління фінансами в структурі управління суб'єкта господарювання.

На основі фінансового менеджменту здійснюється управління всією фінансово-господарською діяльністю підприємства, формуються і використовуються всі види фінансових ресурсів за допомогою методів і важелів фінансового механізму.

У процесі управління фінансами підприємства фінансовий менеджер регулює і координує діяльність підрозділів фінансової служби підприємства, а також забезпечує контроль за виконанням складних фінансових планів і реалізацію прийнятих управлінських рішень [5, с. 297].

Отже, фінансовий менеджмент є основою економічної безпеки підприємства, забезпечуючи стабільність, розвиток і здатність протистояти викликам зовнішнього середовища. Інтеграція ефективного управління фінансами з сучасними інструментами аналізу та прогнозування дозволяє підприємствам зберігати конкурентоспроможність і досягати стратегічних цілей.

Для підвищення економічної безпеки варто приділяти увагу довгостроковому плануванню, управлінню ризиками та прозорості фінансових процесів. Це дозволить підприємствам успішно функціонувати навіть в умовах високої економічної нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 440 с.
2. Непочатенко О. О., Пташник С. А. Фінансовий менеджмент як необхідна складова ефективної системи управління підприємством. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?op=1&z=9168> (дата звернення 7.01.2025 р.).
3. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту. К. : Ельга; Ніка Центр, 2007. Т. 1. 624 с.
4. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] : підручник / [А. М. Поддєрьогін, Н. Д. Бабяк М. Д. Білик та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 2-ге вид., перероб. — Київ : КНЕУ, 2017. — 534, [2] с. URL: <https://kmaesm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/poddyerogin-a.m.-ta-in.-2017-finansovuj-menedzhment.pdf> (дата звернення 7.01.2025 р.).
5. Чукіна І. В. Фінансовий менеджмент як необхідна складова ефективної системи управління підприємством. *Multidisciplinary academic notes. Science research and practice*. 2022. Т. 15. С. 295. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=CKRsEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA295&dq=info:4JZjjY_ubeIJ:scholar.google.com&ots=6FKKYoliHw&sig=qjkH3j6jDIUnlFtbs76n9eH2Jhk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення 7.01.2025 р.).

СЕКЦІЯ 3

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

SECTIONS 3

SOCIAL SECURITY UNDER MARTIAL LAW

ЕКОНОМІКА І СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Антонюк Микола

аспірант

*Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього
НАН України»*

Янович Арсеній

аспірант

*провідний інженер відділу регіональної економічної політики
Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього
НАН України»*

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну стало безпрецедентним викликом для соціально-економічних систем регіонів та країни в цілому. Масштабні руйнування інфраструктури, високі темпи зростання безробіття, активізація міграційних процесів та зниження платоспроможності населення обумовили перегляд актуальних підходів до забезпечення соціальної безпеки. Активне ведення бойових дій істотним чином вплинуло на економічну кон'юнктуру в розрізі регіонів. Найбільших структурних змін та руйнувань, зазнали, насамперед, східні та південні регіони країни, наслідком чого стала втрата до 50% економічного потенціалу довоєнного рівня. За підрахунками Київської школи економіки, збитки від руйнування інфраструктури перевищують 150 млрд доларів США [1]. Водночас, тиллові регіони постали перед іншими викликами: масова міграція внутрішньо переміщених осіб створила додаткове навантаження на місцеві бюджети та інфраструктуру. У 2023 році кількість вимушених внутрішніх мігрантів в Україні перевищила 6 млн осіб [2]. Збільшення кількості населення у тиллових регіонах обумовило загострення дефіциту житла, кількості місць в освітніх закладах та лікарнях, а також збільшило навантаження на ринок праці. Окрім цього, триваюча війна спричинила пожвавлення міжнародних міграційних процесів. Відповідно, одним із актуальних завдань повоєнного часу стане репатріація українських біженців. Основними факторами, що впливають на прийняття рішення про повернення є наступні:

1. Безпекова ситуація. Усунення загрози, що спричинила міграційні процеси, та гарантування безпеки є основними передумовами для повернення. Соціологічні опитування підтверджують, що для більшості вимушених мігрантів з України, стійка безпекова ситуація є ключовою умовою для рееміграції;

2. Обмежений правовий статус. Тимчасовий захист за кордоном найчастіше передбачає відмінності у правах порівняно з громадянами країни перебування. Хоча частина мігрантів адаптується до нових умов, інші залишаються залежними від соціальної допомоги. Відтак, неможливість продовження її отримання стає одним із стимуляторів репатріації;

3. Інформаційне забезпечення. Для прийняття зваженого рішення про повернення мігрантам потрібна достовірна інформація про безпеку та умови проживання.

Основними джерелами інформації стають соціальні мережі, розповіді очевидців та власні короткочасні візити додому;

4. Соціальний капітал та соціальні зв'язки. Неможливість повноцінної інтеграції у місці перебування та почуття приналежності до власного народу, громади, місця проживання відіграють значну роль у прийнятті рішення про повернення;

5. Наявність житла та доступу до базових послуг, передусім медичних та освітніх. Вказаний аспект особливо актуальний для вимушених мігрантів чиє майно безпосередньо перебувало у зоні бойових дій позаяк його відсутність або незадовільний стан унеможлиблює нормальну життєдіяльність, а відтак істотно обтяжує процес репатріації.

6. Наявність роботи. Доступ до ринку праці є наступною важливою передумовою прийняття рішення про повернення. Оскільки фінансове забезпечення, що надається із статусом тимчасового захисту та виплати, що стимулюють повернення, є обмеженими, можливість працевлаштування та отримання стабільного рівня доходу має вирішальне значення після повернення у країну походження;

7. Географічна близькість та загальний рівень соціально-економічного розвитку у країні повернення. «Помічено, що перебування вигнанців у країнах, які географічно ближче до батьківщини, полегшує повернення; охочіше біженці повертаються з менш розвинених країн, порівняно з більш розвиненими» [3; 4].

Важливим фактором впливу на соціальну безпеку стала децентралізація управління. З одного боку, вона дозволила громадам оперативніше реагувати на локальні потреби. З іншого, багато регіонів виявилися неготовими до такого навантаження. Західні області, які прийняли велику кількість переселенців, зіткнулися з браком ресурсів для забезпечення базових послуг. Нерівномірність розподілу ресурсів між регіонами стала ще однією проблемою в контексті соціальної безпеки: громади з більшими місцевими бюджетами мають більші можливості для підтримки переселенців ніж інші, що підкреслює важливість розподілу фінансових і матеріальних ресурсів, адаптованого під конкретні потреби місцевого самоврядування [5].

Суттєву роль у забезпеченні соціальної безпеки під час війни відіграє міжнародна допомога. Організації, такі як ООН, ЮНІСЕФ та Світовий банк, надають гуманітарну, матеріальну та психологічну підтримку. Зокрема, World Food Programme забезпечує продуктовими наборами переселенців у зонах бойових дій, а UNICEF реалізує програми допомоги дітям. Дана підтримка допомагає частково компенсувати дефіцит власних ресурсів та покращує умови життя найбільш вразливих груп населення [6].

Таким чином, економічний вимір соціальної безпеки України під час війни є комплексною багатоаспектною проблемою. Війна спричинила посилення дії лімітуючих факторів економіки, що детермінує пошук оптимальної моделі, яка дозволить ефективно поєднувати зусилля держави, місцевого самоврядування, бізнесу та міжнародних партнерів для подолання поточних викликів соціальної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Oleg Nivievskiy, Dmytro Gortyunov, Anna Nagurney. War-Induced Damages and Reconstruction in Ukraine. *KSE Publications*. 2024. URL: <https://publications.kse.ua/publications/warinduced-damages-reconstruction-ukraine-463> (дата звернення 18.01.2024)

2. Малиновська О., Яценко Л. Внутрішні вимушені переміщення: обсяги, проблеми та способи їх вирішення. *Національний інститут стратегічних досліджень. Центр економічних*

і соціальних досліджень. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/vnutrishni-vumusheni-peremishchennya-obsyahu-problemy-ta-sposoby-yikh> (дата звернення 18.01.2024).

3. Малиновська О. Повернення вимушених мігрантів на батьківщину як найкраще рішення: чинники та засоби його забезпечення. *Національний інститут стратегічних досліджень. Центр економічних і соціальних досліджень*. 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/povnennya-vumushenykh-migrantiv-na-batkivshchynu-yak-naukrashche> (дата звернення 18.01.2024)

4. Янович А. Іноземний досвід репатріації вимушених мігрантів: уроки для України. *Економіка та суспільство*. 2024. No 68. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5013> (дата звернення 18.01.2024).

5. Financial Times: «Місцеве самоврядування - ключ до відновлення України». *Децентралізація в Україні*. 2024 URL: <https://decentralization.ua/news/18696> (дата звернення 18.01.2024).

6. Програма гуманітарної грошової допомоги ЮНІСЕФ для українців. *UNICEF*. 2024. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/spilno-cash-transfers> (дата звернення 18.01.2024).

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ШЛЯХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА БЕЗПЕКИ

Богацька Наталія

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин Вінницького
торгівельно-економічного інституту ДТЕУ
м.Вінниця*

Соціальна стабільність суспільства – це один з основних параметрів успішного розвитку України, який є результатом взаємодії основних суб'єктів господарювання. Сьогодення потребує вирішення соціальних проблем підприємницькими засобами, адже держава у воєнний період не має можливості підтримувати усі вразливі категорії населення.

Соціальні підприємства – це організації різних сфер діяльності, форм власності та головне – способів вирішення соціальної проблеми. Соціальне підприємництво – це досить новий вид діяльності в Україні, однак досить перспективний. Соціальні підприємства це можливість для різних категорій населення вижити, профінансувати свої потреби, розпочати свою справу та допомогти людям, що мають ті ж проблеми. Досить часто соціальні підприємства створюються людьми, що пройшли через певні проблеми зі здоров'ям, адаптацією в суспільстві, працевлаштуванням і т.д. [1].

Наразі, найскладніше зараз знайти роботу юристам, страхувальникам, працівникам сфери обслуговування, охоронцям, освітянам та науковцям, домашньому персоналу, спеціалістам, які працювали в сфері автомобільного бізнесу, закупівель. Для них зараз найменше актуальних вакансій, що і дає змогу соціальним підприємствам обрати найкращих спеціалістів в своїй сфері [2].

Метою соціального підприємства є не отримання прибутку, а вирішення соціальної проблеми шляхом виробництва продукції чи надання послуг.

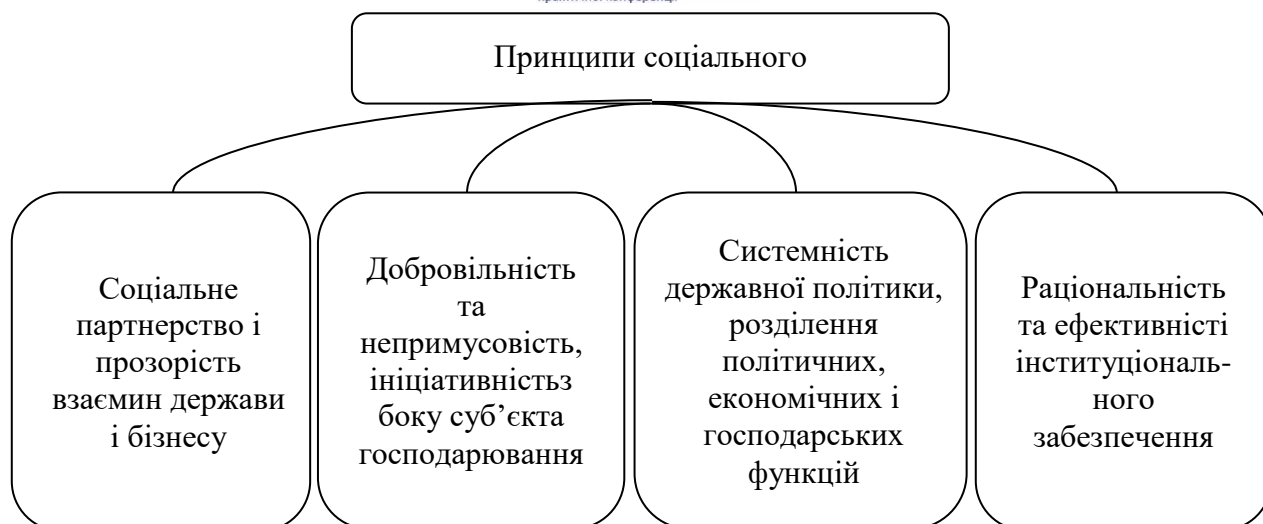

Рис. 1. Принципи соціального підприємництва

Соціальні підприємства, такі як «Диво» та «Творча майстерня Триумф», спеціалізуються на створенні робочих місць для осіб з інвалідністю. Наприклад, «Диво» займається виробництвом hand-made продукції та організує тренінги для осіб з особливими потребами, що допомагає їм не лише знайти роботу, а й розвивати свої навички [3, с. 278].

На сьогодні розвиток соціального підприємництва в Україні спрямований на вирішення соціальних проблем, що є запорукою безпеки країни в цілому. Також, соціальне підприємство воно утворюється як правило на волонтерському русі, та є певним гібридом волонтерського руху та класичного підприємництва. Якщо соціальне підприємство отримує прибуток, сто прямує на його розвиток та розширення, громадські справи чи на вирішення гострих суспільних проблем.

В результаті соціальний підприємницький сектор сьогодні включає в себе як нові типології організацій, так і традиційні організації третього сектору, перебудовані відповідно до нової підприємницької динаміки. У цьому відношенні концепція соціального підприємства не прагне замінити концепції некомерційного сектора або соціальної економіки. Швидше, вони покликані поєднати ці дві концепції, зосередивши увагу на новій підприємницькій динаміці цивільних ініціатив, що переслідують соціальні цілі [4, с. 12-15].

Сприяння розвитку соціальних підприємств у майбутньому допоможе певним категоріям населення, адже, як свідчать дані державної служби зайнятості, більшість українців залишилися без роботи через війну. У найближчому майбутньому робочих місць буде не так багато, тому важливо підтримувати та відбудовувати економічну діяльність України. Саме це допомагають зробити соціальні підприємства.

Соціальні підприємства стрімко формуються як суб'єкти альтернативної економіки. Традиційні економічні системи країни чи ринкові рішення не можуть забезпечити добробут суспільства, а соціальні підприємства можуть очолити руйнівні моделі для вирішення зростаючих соціальних проблем. Але соціальні підприємства стикаються з безліччю викликів і труднощів.

Завдяки діяльності соціального бізнесу можна зменшити частину витрат з державного бюджету на вирішення проблем соціально незахищених людей, кількість яких збільшиться у післявоєнний період, їх працевлаштування та громадської адаптації

і саме тому ця діяльність є вигідною для економічної безпеки України. Отже, соціальне підприємництво дозволить виявити ряд існуючих проблем в суспільстві, а також прискорить їх рішення шляхом залучення великої кількості зацікавлених осіб.

Список використаних джерел:

1. Бойда С. Соціальне підприємництво як інструмент післявоєнної відбудови економіки України. *Економіка та суспільство*. 2023. № (58). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-25>
2. Богацька Н. Вплив ринку праці на конкурентоспроможність соціального підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-1>
3. Гурочкіна В., Браунагель А. Соціальні підприємства в умовах війни vs ринок праці та демографічна ситуація України. *Сталий розвиток економіки*. 2024, №3(50), с. 271-282. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-41>
4. Нагорна Н.С. Особливості розвитку соціального підприємництва в умовах воєнного стану. *Психологічні студії*. 2023. № (2). С. 146–154. DOI: <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2023.2.19>

КСВ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ КСВ В УКРАЇНІ

Брінь Павло

*к.е.н, професор кафедри менеджменту,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Веньлун Ян

*аспірант кафедри менеджменту,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Однією з сучасних світових тенденцій є посилення соціальної орієнтованості бізнесу та активне впровадження концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та сталого розвитку. Зазначимо, що дані концепції використовуються не тільки як виключно філантропічна діяльність, а і як фактор посилення конкурентоспроможності як бізнесу, так і держави і цілому [1]. Активне впровадження концепції КСВ може суттєво підвищити економічну безпеку України, зокрема завдяки залученню інвестицій та покращенню міжнародного іміджу країни, оскільки КСВ дозволяє компаніям створювати довіру серед споживачів, партнерів, інвесторів та інших стейкхолдерів, що важливо для розвитку бізнесу в умовах економічної нестабільності. Коли компанії активно підтримують екологічні, соціальні та економічні ініціативи, це демонструє їхню надійність та сталість, що сприятиме зростанню інвестицій в країну, що в свою чергу стабілізуватиме економіку та буде знижувати ризики внутрішніх криз.

Не менш важливим аспектом є вплив КСВ на соціальну стабільність. За умов високого рівня безробіття та економічних труднощів, підтримка місцевих громад і розвиток соціальних програм дозволяє компаніям не лише підвищити якість життя

своїх працівників, але й сприяти загальному покращенню соціальних умов в регіонах. Це допоможе знижувати рівень соціальної напруги, що може бути важливим чинником для стабільності економіки країни. Крім того, ефективне управління ресурсами, відповідальне ставлення до екології і сталий розвиток допомагають країні зберігати свої природні ресурси та забезпечувати енергетичну безпеку, що є важливим для економічної стабільності.

Концепція КСВ використовується в Україні все більшою кількістю підприємств та організацій [2], про що, наприклад, свідчить збільшення представництва в Глобальному договорі ООН. В той же час сьогодні в Україні існує багато викликів щодо подальшої активізації впровадження концепції КСВ, а саме:

1. Недостатній рівень економічної стабільності. Україна все ще перебуває у стані економічної трансформації, що характеризується нестабільністю валютного ринку, високим рівнем інфляції та слабкою інвестиційною привабливістю. В таких умовах більшість компаній зосереджуються на короткостроковій вигоді та збереженні фінансової стійкості, відкладаючи впровадження КСВ на другий план.

2. Низька обізнаність бізнесу про КСВ. В Україні досі відсутнє глибоке розуміння того, що КСВ є не витратою, а інвестицією у стале майбутнє. Багато компаній розглядають КСВ виключно як благодійність, що обмежує можливості для створення довгострокових соціально-економічних проєктів.

3. Недостатня законодавча база. Хоча в Україні існують певні нормативні акти, які стосуються соціально відповідальної діяльності бізнесу (наприклад, екологічні стандарти чи трудове законодавство), цілісної політики щодо КСВ на рівні держави немає. Відсутність конкретних стимулів або податкових пільг для компаній, що реалізують КСВ, знижує мотивацію бізнесу впроваджувати відповідальні практики.

4. Соціально-культурні бар'єри. Українське суспільство ще не повною мірою усвідомлює значення КСВ. У громадськості часто бракує розуміння того, як саме компанії можуть впливати на соціальні та екологічні аспекти. Як результат, попит на соціально відповідальну продукцію та послуги хоча і збільшується, все ще залишається низьким, що не стимулює бізнес до змін.

5. Вплив війни та гуманітарної кризи. Повномасштабна війна, яка розпочалася в Україні у 2022 році, значно вплинула на всі аспекти життя, включно з бізнесом. У таких умовах компанії змушені перерозподіляти ресурси на підтримку армії, допомогу біженцям або відновлення інфраструктури, часто на шкоду довгостроковим КСВ-програмам [3-5].

6. Відсутність стратегічного підходу до КСВ. Українські компанії часто реалізують соціально відповідальні проєкти без чіткої стратегії, що робить їх короткостроковими та малоефективними. Відсутність інтеграції КСВ у бізнес-модель компаній знижує її вплив на сталий розвиток.

7. Складнощі з вимірюванням ефективності КСВ. Багатьом українським компаніям бракує досвіду і ресурсів для розробки показників ефективності КСВ. Як результат, оцінка реального впливу таких програм на суспільство або довкілля може виявитися надскладним завданням.

З метою подолання розглянутих викликів, на нашу думку, доцільним є застосування наступних заходів:

1. Розробка в Україні стимулів для впровадження КСВ. Уряду слід створити сприятливі умови для компаній, які впроваджують КСВ. Це може включати податкові

пільги, фінансові стимули, грантові програми для підприємств, що реалізують соціальні та екологічні ініціативи. Такі механізми сприятимуть заохоченню компаній інвестувати у стійкі бізнес-процеси.

2. Проведення інформаційних кампаній. Багато українських компаній та підприємців не повною мірою усвідомлюють переваги КСВ. Організація державних та приватних просвітницьких заходів, медіакампаній і тренінгів допоможе підвищити рівень обізнаності серед бізнесу, споживачів та громадськості про позитивний вплив КСВ на економіку, соціальну сферу та довкілля.

3. Інтеграція КСВ у навчальні програми університетів та бізнес-шкіл. Освіта відіграє ключову роль у формуванні культури відповідального ведення бізнесу. Включення дисциплін із КСВ у навчальні програми університетів, бізнес-шкіл і програм підвищення кваліфікації сприятиме підготовці фахівців, які зможуть ефективно впроваджувати принципи сталого розвитку в українських компаніях.

4. Розвиток партнерств між бізнесом, громадами та міжнародними організаціями. Співпраця між компаніями та стейкхолдерами (місцевими громадами, неурядовими організаціями та міжнародними партнерами) дозволить обмінюватися досвідом, ресурсами та кращими практиками. Це сприятиме реалізації масштабних КСВ-проектів, які матимуть довгостроковий позитивний вплив.

Висновок. Впровадження КСВ в Україні має значний потенціал для сталого розвитку та забезпечення економічної безпеки держави, але потребує системного підходу, активної участі всіх зацікавлених сторін та подолання існуючих викликів. Лише через синергію бізнесу, держави, освіти та громадянського суспільства можна створити сприятливе середовище для відповідального підприємництва та соціально орієнтованої економіки.

Список використаних джерел:

1. Брінь П. В. Ян Веньлун. Вплив стратегії сталого розвитку на конкурентоспроможність підприємства. Новий світогляд лідерства в умовах четвертої промислової революції та його вплив на вибір технології управління : кол. монографія / за ред. Полянської А. С. Івано-Франківськ : Івано-Франківськ. нац. техн. ун-т нафти і газу, 2024. Розд. 11.2. С. 279-290. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/78993>

2. Храпкіна В. В., Тиран О. В. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності у діяльності сучасної української компанії. Держава та регіони. Сер.: *Економіка та підприємництво*. 2022. № 2 (125). С. 119-124.

3. Завадських Г.М., Лисак О.І., Тебенко В.М. Корпоративна соціальна відповідальність: формування та реалізація в Україні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного (економічні науки)*. Друкарня ТДАТУ, 2023. № 2(48). С. 129-139. <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/17111>

4. Бурій Є.П., Жалдак Г.П. Корпоративна соціальна відповідальність в умовах війни. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент : проблеми та перспективи». Київ, 20 квітня 2023 р. с. 23-24.

5. Червінська Л., Червінська Т., Каліна І., Коваль М., Шуляр Н., Чернишов О. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. *Проблеми теорії та практики фінансово-кредитної діяльності*. 2023. № 6(53). С. 405-416. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapt.6.53.2023.4187>

СФЕРА КУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Войтенко Ольга

*аспірантка, провідний інженер відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України»,
м. Львів*

Сфера культури за П. Гіленом та Т. Ляйстером виконує три соціально важливі функції: соціалізації, кваліфікації та суб'єктивації, які є факторами соціальної безпеки. В першу чергу, культура надає людям відчуття приналежності до певної групи, що гарантує виживання в умовах війни та дозволяє відрізнити «своїх» від «чужих». Культура також сприяє відчуттям гордості за своє місце (країну, регіон, громаду тощо) та маркує простір як такий, до якого людина належить. Виконання сферою культури своїх функцій першочергово покладене на елементи мережі забезпечення базових культурних послуг – некомерційні заклади культури (театри, бібліотеки, музеї, клуби).

В умовах повномасштабного вторгнення спостерігається значне зростання попиту на український культурний продукт та зацікавленості населення в культурних послугах загалом. Так, за результатами всеукраїнського опитування Мінкульту восени 2024 р., 25% респондентів зазначили, що під час повномасштабного вторгнення їх запит на культурні продукти збільшився, ще 29,6% вказали, що їх запит на культурний продукт став більш різноспрямованим. Зростання попиту більше ніж на половину свідчить про необхідність вживання додаткових заходів із підтримки культури, особливо комунальних та державних закладів, які забезпечують найширший доступ до культури як в просторовому аспекті (сільська мережа закладів культури), так і в фінансовому (безоплатність або низька вартість квитків зменшують депривацію вразливих верств населення).

Однак, в умовах повномасштабного вторгнення реальні видатки на культуру з державного бюджету зменшились на 35,5%, попри те, що номінально зросли [4]. За умови відсутності культурної субвенції (яка передбачалась реформою із децентралізації влади у цій галузі, але не була проголосована у ВРУ через початок війни) та перерозподілу податків для забезпечення потреб оборони держави громади неспроможні забезпечити функціонування та розвиток сфери культури на місцях. Наприклад, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого станом на вересень 2024 р. 566 працівників бібліотек в Україні перебували у відпустках без збереження заробітної плати, а ще 613 осіб у простої, не менш ніж з 3 355 особами були розірвані трудові договори у 2023 р. всього в Україні було 22439 працівників за даними бібліотек. Водночас у 69 територіальних громадах на підконтрольній Україні території не діяла жодна бібліотека, з них 6 у Чернівецькій області, 1-2 громади в Одеській, Закарпатській, Тернопільській, Дніпропетровській областях [3].

Враховуючи значні руйнування мережі закладів культури в Україні (щонайменше 2130 установ, з яких понад половина – це клубні заклади в сільських громадах [1]), необхідно переглянути підходи до фінансування сфери культури на державному, регіональному та місцевому рівні. Оскільки за всі роки незалежності цей сектор завжди був недофінансованим і фактично не мав можливостей для розвитку [2].

Вважаємо, що основними пріоритетами розвитку мають бути: діджиталізація та технологізація, розширення міжнародної співпраці, підвищення інклюзивності (першочергово доступність інфраструктури), підвищення компетентності кадрів та збереження всіх видів ресурсів галузі.

Забезпечення органами влади доступності якісного українського культурного продукту через заклади культури є їх обов'язком за законом. В умовах війни виконання цього обов'язку є передумовою зниження соціальної диференціації, подолання соціальних конфліктів та забезпечення сталої соціальної безпеки українців.

Список використаних джерел:

1. Міністерство Культури та Стратегічних Комунікацій. 2130 об'єктів культурної інфраструктури зазнали пошкоджень чи руйнувань через російську агресію. *Міністрество культури та стратегічних комунікацій*. 06.12.2024. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/2130-obyektiv-kulturnoyi-infrastruktury-zaznaly-poshkodzhen-chy-rujnuvan-cherez-rosijsku-agresiyu/> (дата звернення: 26.01.2025).

2. Міністерство Культури та Стратегічних Комунікацій. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ до 2030 року. *Міністрество культури та стратегічних комунікацій*. 20.12.2024. URL: <https://www.culturestrategyukraine.org/> (дата звернення: 26.01.2025).

3. Національна Бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. ПБ України в умовах російської збройної агресії: результати X етапу дослідження. Блог Національної Бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. 25.11.2024. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=10493> (дата звернення: 26.01.2025).

4. Сагайдак О. Концептуальна стагнація. Про що говорить проєкт бюджету на культуру 2025?. *Українська правда. Життя*. 25.09.2024. URL: <https://life.prawda.com.ua/culture/znovumizerniy-byudzhet-na-kulturu-2025-303923/> (дата звернення: 26.01.2025).

РОЛЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Гурська Ірина

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки і менеджменту

Відокремленого підрозділу національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»

м. Бережани

Соціально-економічна безпека є ключовою умовою стабільного розвитку країни, що забезпечує гармонійне функціонування суспільства та економіки. Вона забезпечує захист національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, таких як економічна криза, безробіття або соціальна нерівність. Основними складовими цієї безпеки є економічна стабільність, продовольча безпека, соціальна захищеність та стійкість до глобальних викликів. Ваш можливий рахунок для ефективної державної політики, інноваційних підходів та активної участі всіх суб'єктів господарювання. Таким чином, соціально-економічна безпека є основою для забезпечення сталого розвитку, добробуту населення та конкурентоспроможності держави.

Забезпечення національної безпеки є основою для самозбереження національної ідентичності в цілому та збереження українського народу зокрема. Серед основних структурних елементів системи національної безпеки виділяються національна

політика, соціально-економічна сфера, національна культура, навколишнє середовище та інформація [1].

Фермерські господарства є елементом аграрного сектора, забезпечуючи продовольчу безпеку країни, розвиток сільських територій та створення робочих місць. діяльність завдяки економічній стабільності, підтримці внутрішнього ринку та експорту сільськогосподарської продукції.

Дослідження проблем соціально-економічної безпеки країни, в тому числі фермерських господарств присвячені праці видатних вітчизняних науковців, таких як: Р. Андрюкайтене, І. Баланюк, В. Воронкова, В. Геєць, М. Денисенко, Х. Маркович, М. Максимюк, О. Маслак, А. Череп, В. Юрчишин та багато інших.

Погоджуємося з думкою науковців, що соціально-економічна безпека України – це стан економічної та соціальної сфери держави, який реалізується шляхом удосконалення державного регулювання економічного зростання та розробки концептуальних програм створення інноваційного розвитку сталих систем на національному рівні та в європейському просторі [3, с. 175].

На законодавчому рівні визначено, що економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [2]. В той же час **соціальна безпека** – це стан суспільства, який забезпечує захист прав і свобод громадян, задоволення їхніх базових соціальних потреб, а також стійкість до соціальних ризиків, таких як безробіття, бідність, дискримінація чи соціальна ізоляція. Вона забезпечує створення умов для гідного рівня життя, доступу до освіти, медицини, соціального забезпечення та сприяння підтримці соціальної стабільності в суспільстві.

Отже, на нашу думку, соціально-економічна безпека – це стан економічної системи, який забезпечує стабільне функціонування суспільства, мінімізацію ризиків та загроз для національної економіки, а також досягнення високого рівня добробуту населення.

Основними факторами, що визначають соціально-економічну безпеку, є економічна стабільність, продовольча безпека та рівень зайнятості. Економічна стабільність забезпечує стійкість фінансової системи, передбачуваність ринкових процесів та сприятливі умови для інвестицій і розвитку. Продовольча безпека гарантує доступ населення до достатньої кількості якісних харчових продуктів, що є ключовим для збереження здоров'я та соціальної гармонії. Зайнятість відіграє вирішальну роль у забезпеченні добробуту громадян, зниженні рівня бідності та підтримці соціальної стабільності, оскільки сприяє економічній активності населення та зменшує нерівність.

Фермерські господарства відіграють ключову роль у забезпеченні соціально-економічної безпеки, сприяючи стабільному функціонуванню аграрного сектору та сталому розвитку країни. Їхній внесок проявляється в кількох основних аспектах.

По-перше, фермерські господарства є важливими суб'єктами забезпечення продовольчої безпеки, оскільки вони виробляють значну частину сільськогосподарської продукції. Це допомагає задоволенню внутрішніх потреб у харчових продуктах, а також розвитку експортного потенціалу країни.

По-друге, фермерські господарства забезпечують зайнятість сільського населення, створюючи робочі місця як для членів господарств, так і для найманих

працівників. Це сприяє зниженню рівня безробіття, підвищенню добробуту населення та соціальної стабільності.

По-третє, фермери активно сприяють розвитку сільських територій, інвестуючи в місцеву інфраструктуру, підтримуючи локальні економічні ініціативи та сприяючи збереженню культурної ідентичності. Їхня діяльність сприяє збалансованому регіональному розвитку, зменшуючи соціально-економічні диспропорції між містом і селом.

Крім того, фермерські господарства часто відіграють важливу роль у впровадженні інноваційних технологій, зокрема в органічному виробництві та сталих аграрних практиках, що сприяє збереженню природних ресурсів і покращенню екологічної ситуації.

Повномасштабне вторгнення росії створило низку серйозних загроз для соціально-економічної безпеки України. Це насамперед руйнування інфраструктури, скорочення виробництва та пошкодження ключових економічних об'єктів, що ускладнює нормальне функціонування економіки. Відповідно фермерські господарства України у період воєнної агресії росії зазнають, які ускладнюють їхню діяльність та впливають на забезпечення соціально-економічної безпеки. Основні виклики включають:

- руйнування інфраструктури, що призводить до знищення сільськогосподарських угідь, складів, елеваторів, техніки та транспортних шляхів, а це суттєво ускладнює зберігання та транспортування аграрної продукції;

- значні території сільськогосподарських земель заміновані або пошкоджені через бої, що унеможливує проведення посівних і збиральних робіт;

- дефіцит пального, добрив, насіння та запчастин для техніки через порушення ланцюгів постачання, що знижує ефективність агровиробництва;

- воєнні дії призводять до зменшення доходів фермерів через втрату ринків збуту, падіння цін на продукцію та обмеження експорту. Багато господарств зіштовхуються з проблемою неможливості погашення кредитів або отримання фінансової підтримки;

- активні бойові дії в регіонах створюють небезпеку життя для фермерів та працівників, що спричиняє втрату робочої сили, особливо в прифронтових зонах.

- заблоковані порти та транспортні шляхи значно обмежують експорт сільськогосподарської продукції, що є критичним для економіки країни та доходів фермерів.

- постійна загроза бомбардувань, втрати майна і близьких людей негативно впливає на моральний стан фермерів, знижуючи їхню здатність до ефективного управління господарством.

Усі ці проблеми потребують негайної реакції з боку держави та міжнародної спільноти, зокрема у вигляді гуманітарної допомоги, компенсацій за втрати, кредитних програм і підтримки експорту.

Таким чином, фермерські господарства є невід'ємною частиною системи соціально-економічної безпеки, забезпечуючи стабільність, розвиток і стійкість аграрного сектору та суспільства в цілому. Їхній ефективний розвиток вимагає державної підтримки, зокрема у вигляді фінансових стимулів, освітніх програм і доступу до сучасних технологій.

Список використаних джерел:

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень: сайт. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniybezpetsi-ukrayiny-v>.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України Наказ від 29.10.2013 № 1277, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/me131588?an=1&ed=2013_10_29
3. Череп А., Воронкова В., Андрюкайтене Р., Денисенко М. Соціально-економічна безпека у контексті міжнародного економічного клімату задля забезпечення конкурентоспроможності економіки. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 3. С. 172-179.

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Демченко Євгеній В'ячеславович

студент Європейського університету, м. Київ

Бреус Світлана Василівна

*доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту та маркетингу
Європейського університету, м. Київ*

Розширення меж поняття соціальної безпеки обумовлено глобалізаційними процесами та зростаючою взаємозалежністю між державами. Соціальна безпека, яка традиційно включала аспекти захисту громадян від соціальних ризиків, таких як безробіття, бідність, хвороби та дискримінація, тепер охоплює також міжнародні аспекти, зокрема захист прав біженців, забезпечення гуманітарної допомоги, протидію торгівлі людьми та іншим транснаціональним загрозам. Зокрема, для України, яка перебуває у стані війни, питання соціальної безпеки набули особливого значення. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб, зруйнована інфраструктура, економічні труднощі та соціальна нестабільність вимагають комплексного підходу до забезпечення соціальної безпеки. У цьому контексті важливо враховувати досвід міжнародної спільноти, а також налагоджувати тісну співпрацю з міжнародними організаціями та партнерами для вирішення нагальних соціальних проблем.

Одним із ключових аспектів міжнародної соціальної безпеки є інтеграція вразливих груп населення, таких як біженці та внутрішньо переміщені особи, у нові соціальні та економічні умови. Це включає забезпечення доступу до житла, освіти, охорони здоров'я та ринку праці. Успішна інтеграція таких груп є важливим елементом як національної, так і міжнародної соціальної безпеки. Розглядаючи зв'язок між міжнародною та національною соціальною безпекою, варто відзначити, що успішне забезпечення соціальної безпеки на національному рівні сприяє зміцненню міжнародної безпеки. Наприклад, країни з високим рівнем соціальної безпеки менш схильні до соціальних заворушень, що може мати позитивний вплив на регіональну стабільність. Навпаки, нестабільність у одній країні може мати негативні наслідки для безпеки сусідніх держав, що підкреслює важливість міжнародного співробітництва у цій сфері.

Крім того, в умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, пандемії та економічні кризи, координація зусиль на міжнародному рівні стає необхідною умовою для забезпечення соціальної безпеки. Спільні міжнародні ініціативи, обмін досвідом та

ресурсами, а також спільне вирішення проблем можуть значно підвищити ефективність заходів з забезпечення соціальної безпеки. Таким чином, в умовах сучасних викликів та загроз, соціальна безпека набуває нового значення, виходячи за межі національних інтересів та стаючи невід'ємною частиною глобальної безпекової архітектури. Роль України у забезпеченні міжнародної соціальної безпеки є важливою складовою її стратегічного курсу та потребує всебічного аналізу і розробки ефективних підходів до реалізації соціальних політик як на національному, так і на міжнародному рівні. У загальноприйнятому розумінні, міжнародною безпекою є стан міжнародних відносин, при якому підтримання миру та безпеки є найважливішою метою. Це включає не лише відсутність військових конфліктів, але й забезпечення стабільності та передбачуваності у взаємовідносинах між державами.

Основою для цього є система міжнародних відносин, що функціонує на засадах дотримання загальновизнаних принципів і норм міжнародного права. Ця система включає механізми запобігання конфліктам, роззброєння, контролю над озброєннями та колективної безпеки. Для підтримання миру та безпеки функціонує певна система міжнародних відносин, заснована на дотриманні усіма державами загальновизнаних принципів і норм міжнародного права. Порушення миру або створення реальних загроз безпеці народів у будь-якій формі виключається за умови дотримання всіма державами таких принципів і норм. Відповідно, міжнародна соціальна безпека є таким станом міжнародних відносин, при якому найважливішою метою співпраці держав є забезпечення та підтримання соціальної безпеки громадян кожної із них. Це поняття включає широкий спектр питань, таких як боротьба з бідністю, забезпечення прав людини, охорона здоров'я, освіта та соціальна стабільність.

Правовий аналіз поняття «соціальна безпека» варто розпочинати із звернення до змісту загальноприйнятого стандарту прав та свобод людини в усіх країнах світу — Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року 4. Саме цим нормативно-правовим актом було утверджено єдиний ідеал людської гідності в міжнародному масштабі. Цей нормативно-правовий акт закріпив основні права людини, які є фундаментом для побудови системи соціальної безпеки на національному та міжнародному рівнях. Відповідно до Загальної декларації прав людини, кожна людина має право на соціальне забезпечення та на здійснення необхідних для підтримання її гідності і розвитку особистості економічних, соціальних і культурних прав, що є життєво необхідними.

Декларація наголошує на необхідності забезпечення рівності прав і можливостей для всіх людей, що є ключовою умовою для досягнення соціальної безпеки. Цей принцип є основоположним для розуміння соціальної безпеки як на національному, так і на міжнародному рівні. В рамках національних систем соціальної безпеки держави зобов'язані створювати умови для реалізації цих прав, що включає законодавчу базу, інституційні механізми та фінансові ресурси.

Так, статтею 22 встановлено, що «кожна людина як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави». Хоча дане формулювання не можна прямо назвати визначенням соціальної безпеки, і скоріше ним передбачене право на соціальне забезпечення для кожної людини, проте окремі його аспекти (забезпечення соціальної

захищеності особи; гарантування реалізації нею прав у економічній, соціальній і культурній сферах) дійсно можна розглядати через призму ознак соціальної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал : монографія / В.П. Вишневський, О.М. Гаркушенко, Д.В. Липницький, В.Д. Чекіна ; за редакцією В.П. Вишневського, С.І. Князева ; Національна академія наук України, Інститут економіки промисловості. Київ : Академперіодика, 2020. 180 с.
2. Дергачова Г. М. Колешня Я. О Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології // Економічний вісник НТУУ «КПІ» : збірник наукових праць. 2020. № 17. С. 280-290.
3. Томах В.В., Сігаєва Т.Є., Мартиненко М. В. Цифрова трансформація управління підприємствами України у контексті сталого розвитку: інноваційні рішення, креативні технології. Академічні візії. 2023. № 18.
4. Чмерук, Г. (2020). Цифровізація – тренд світового розвитку, який визначає розвиток економіки і суспільства. *Економічний простір*. (153), С. 18-24.
5. Дикань В. Л., Обруч Г. В., Кузнецов В. Є. Розроблення інструментарію проактивно-інноваційного управління промисловими підприємствами в умовах цифровізації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 80. С. 9-21.
6. Бояринова, К. О., Саченко А. О Домінанти цифрової трансформації економічної діяльності промислових підприємств. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»* : збірник наукових праць. 2023. № 26. С. 59-64.

ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ ТА ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

Дзюба Оксана

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки

Національного транспортного університету, м. Київ

Томченко Богдан

магістр з міжнародної економіки

Національного транспортного університету, м. Київ

Сьогоднішні виклики європейської міграційної політики посилюються через повномасштабну війну в Україні, яка спричинила значну хвилю біженців, що змушені були виїхати за кордон задля порятунку. Вперше в історії Європейський Союз реалізував Директиву про тимчасовий захист, яка створює правову базу для врегулювання ситуації з масовим напливом біженців. Європейська комісія також активно координувала взаємодію з країнами-членами для оперативного збору інформації про стан на місцях та протидії торгівлі людьми. Генеральний директорат з питань міграції та внутрішніх справ (DG HOME) координує роботу Платформи солідарності, яка об'єднує країни ЄС, міжнародні організації та європейські агентства для забезпечення дії Директиви про тимчасовий захист [1]. Для роз'яснення положень Директиви Європейська комісія видала Операційні керівні вказівки, які містять практичні рекомендації для держав-членів щодо реалізації правових актів. Окрім цього, було створено інформаційний розділ Платформи солідарності, де можна знайти

інформацію для біженців українською, російською та англійською мовами щодо їхніх прав, можливостей подорожувати, доступу до освіти, охорони здоров'я та житла [2].

Платформа солідарності, зображена на рис. 1 [3] також виконує функцію моніторингу потреб держав ЄС та координує оперативне реагування, забезпечуючи спільний простір для обговорення політичних та оперативних дій. Основні цілі та заходи Платформи включають створення загального форуму для обговорення і сприяння реалізації Плану із 10 пунктів, спрямованих на координацію та обмін передовим досвідом для забезпечення прийому осіб, які залишили Україну через агресію російської федерації. Платформа також забезпечує збір актуальної інформації про можливості розміщення у країнах Євросоюзу, координацію пропозицій щодо прийому біженців, переміщення осіб із Молдови до ЄС та Шенгенської зони, а також використання відповідних інструментів ЄС для підтримки міграційних процесів

З моменту початку військової агресії російської федерації проти України, Європейська Комісія взяла на себе координацію дій Європейського Союзу у відповідь на цей конфлікт через реалізацію Плану щодо готовності до міграції та кризових ситуацій (рисунок 2). Цей план слугує операційною основою для забезпечення кращого розуміння ситуації та підготовленості, а також для організації ефективного управління та швидкої реакції на зміни.

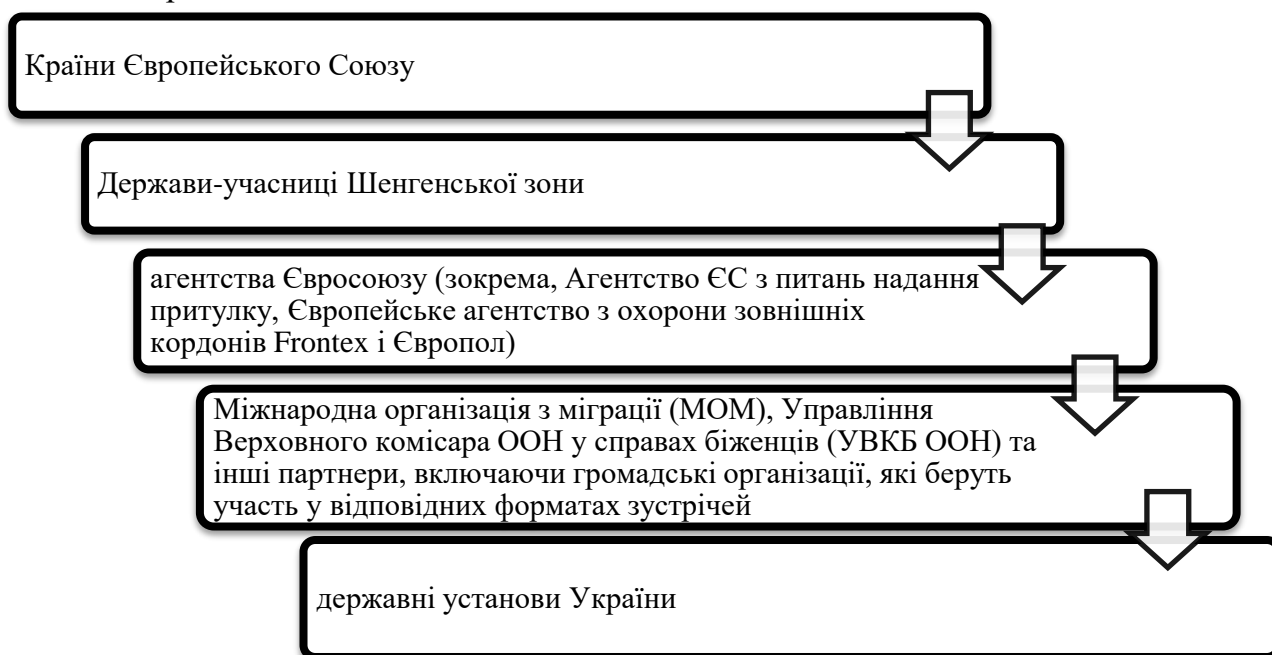

Рис. 1. Елементи Платформи солідарності, яку координує Генеральний директорат з питань міграції та внутрішніх справ

В межах цього плану, який реалізується за співпраці з державами-членами ЄС та різними агентствами Союзу, активно збирається й поширюється інформація про останні події, що сприяє більш ефективному вирішенню питань міграції.

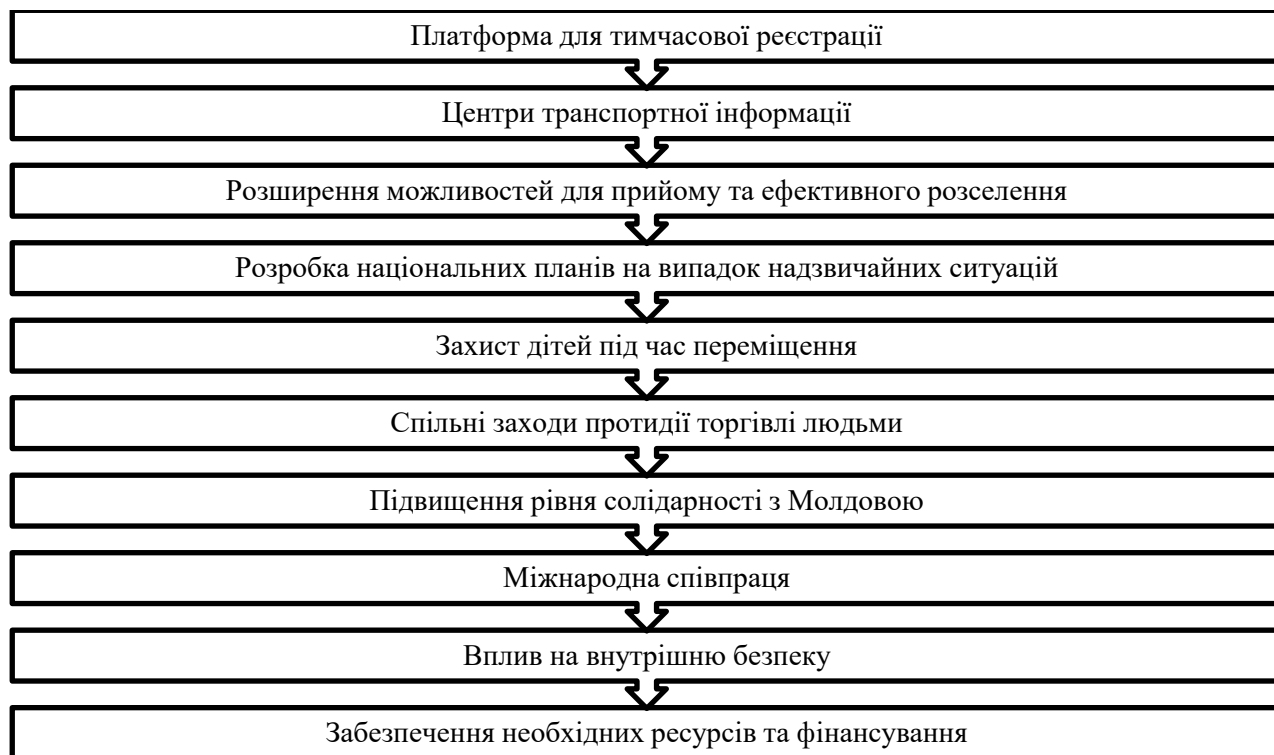

Рис. 2. Основні складові Плану ЄС з підготовки до міграції та кризових явищ

Європейським державам було також рекомендовано залучати агентства ЄС, як-от Frontex для перевірки осіб і реєстрації прибулих, а Європол для проведення вторинних перевірок, щоб унеможливити експлуатацію уразливих груп населення злочинними угрупованнями.

У період 2025-2026 років економічні перспективи співпраці України та ЄС у контексті міграційної кризи будуть базуватися на підтримці та інтеграції українських біженців.

До кінця 2026 року планується не тільки підтримка, а й підвищення кваліфікації українських мігрантів, залучення їх до економіки європейських країн, інтеграція в освітні та професійні структури. Доступ до ринку праці ЄС може надати Україні та її громадянам значний економічний імпульс, а співпраця з ЄС забезпечить доступ до освітніх і соціальних послуг для молодих людей, які адаптуються до нових умов у країнах ЄС.

ЄС створив нові можливості для доступу українських біженців до ринку праці, освіти, медичних та соціальних послуг, що заклало основу для подальшої економічної й соціальної інтеграції в європейському суспільстві. Спільна діяльність ЄС та України в умовах кризи виявилася ефективною, а плани на 2025-2026 роки передбачають подальшу підтримку й інтеграцію українських громадян у суспільне та економічне життя ЄС. Наразі українські біженці сприймаються як важлива складова економічного життя країн ЄС та необхідна для їх економік робоча сила, а високопосадовці ЄС вбачають у завершенні активної фази війни кризу для ЄС, коли ця українські біженці повернуться до України [4].

Список використаних джерел:

1. European Agenda on Migration. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european (дата звернення: 08.11.2024)

2. Регулювання міграції: Прийом біженців з України. *European Union*. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migration-management/migration-management-welcoming-refugees-ukraine_uk (дата звернення: 08.01.2025).

3. Солідарність ЄС з Україною. *European Commission*. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/information-people-fleeing-war-ukraine_uk (дата звернення: 17.01.2025)

4. Ключова М. Німеччина, Польща, Чехія зацікавлені, щоб українці залишалися. ЕСПРЕСО URL: <https://espreso.tv/viy-na-z-rosiyeyu-nimechchina-polshcha-chekhiya-zatsikavleni-shchob-ukraintsi-zalishalisya-prezident-asotsiatsii-kompaniy-z-pratsevlashtuvannya> (дата звернення: 20.01.2025)

ОЦІНКА ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Жительний Є.С.

здобувач вищої освіти гр. ММР-241

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

Науковий керівник: **Хоменко І.О.**

д.е.н., професор, Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна

Ефективність маркетингових комунікацій безпосередньо залежить від глибокого розуміння поведінки споживачів. Аналіз споживацьких мотивів, емоційних реакцій та рішень дає змогу брендам не лише привертати увагу аудиторії, а й формувати довготривалі відносини, які сприяють досягненню стратегічних цілей компанії.

Ключовою складовою оцінки поведінки є розуміння мотиваційної основи, яка керує вибором клієнтів. Ефективні маркетингові стратегії фокусуються на базових потребах споживачів, таких як прагнення до безпеки, соціального визнання чи індивідуального розвитку. Наприклад, реклама, що підкреслює соціальну значущість товару або його внесок у благополуччя клієнта, створює сильніший емоційний зв'язок із аудиторією.

Емоції є потужним інструментом впливу на споживача. Рекламні кампанії, які викликають позитивні почуття, здатні підвищувати впізнаваність бренду та стимулювати покупки. Так, відеоролики з емоційними сюжетами або гумористичний контент формують позитивні асоціації, що підсилюють лояльність до бренду.

Оцінка поведінки споживачів включає аналіз того, як вони сприймають візуальні та когнітивні стимули. Наприклад, кольори, дизайн упаковки чи звукові ефекти можуть мати вирішальний вплив на те, як бренд запам'ятовується. Комплексне дослідження цих аспектів дозволяє адаптувати маркетингові комунікації для кращого залучення аудиторії.

Поведінка споживачів часто підпадає під вплив соціальних доказів, таких як відгуки інших клієнтів чи популярність продукту. Оцінка цього аспекту дозволяє маркетологам формувати стратегії, що підсилюють довіру. Наприклад, використання реальних історій клієнтів чи демонстрація високих рейтингів товару є ефективними прийомами для підвищення впевненості споживача у виборі.

Оцінка поведінки також потребує розуміння когнітивних упереджень, які впливають на рішення клієнтів. Такі ефекти, як «ефект дефіциту» (обмеженість у часі

чи кількості) чи «якірний ефект» (орієнтація на перше враження), можуть бути використані для створення більш переконливих маркетингових повідомлень.

Сучасні технології відкривають нові можливості для оцінки поведінки споживачів. Інструменти штучного інтелекту та великих даних допомагають аналізувати патерни поведінки, адаптувати контент у реальному часі та прогнозувати майбутні потреби аудиторії. Це дозволяє значно підвищити персоналізацію маркетингових комунікацій.

Ринок постійно змінюється, як і поведінка споживачів. Важливим завданням маркетологів є оперативне виявлення нових тенденцій і адаптація комунікаційних стратегій до цих змін. Наприклад, зростання популярності екологічної свідомості серед споживачів вимагає акценту на сталому виробництві та соціальній відповідальності брендів.

Оцінка поведінки споживачів є основою для створення ефективних маркетингових комунікацій. Завдяки розумінню мотивацій, емоцій і впливу соціальних факторів бренди можуть адаптувати свої стратегії, забезпечуючи довгострокову лояльність клієнтів та досягнення бізнес-цілей. Успішний маркетинг – це завжди результат глибокого аналізу споживачької поведінки та використання отриманих даних для вдосконалення комунікацій.

Список використаних джерел:

1. Бекешко В. Я. Класифікаційні аспекти методів оцінювання ефективності маркетингових комунікацій. Держава та регіони. Економіка та підприємство. 2008. № 5. С. 5–7.
2. Зинорук Л. В., Мурована Л. В. Роль соціальних мереж у сучасному маркетингу : thesis. 2016. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/4290> (дата звернення: 04.12.2024).
3. Подольна В. В. Аналіз методів оцінки ефективності маркетингових комунікацій : thesis. 2015. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/17321> (дата звернення: 04.12.2024).
4. Подольна В. В., Мельник Д. М. Роль маркетингових комунікацій в системі управління підприємством : thesis. 2017. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/7144> (дата звернення: 04.12.2024).
5. Роль іміджу в маркетингу : thesis / Є. О. Голишева та ін. 2014. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/38499> (дата звернення: 04.12.2024).
6. Хоменко І.О., Бабаченко Л.В. Взаємозв'язок маркетингової та логістичної діяльності на підприємстві. Інфраструктура ринку. 2018. № 23. С. 80-84.
7. Хоменко І.О., Бабаченко Л.В. Промисловий маркетинг як спосіб господарювання в ринкових умовах. Інфраструктура ринку. 2018. № 17. С. 21-24.

ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Журавльов Віталій

*старший викладач кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнського національний технічний університет
м. Кропивницький*

Поповкіна Олена

*здобувачка вищої освіти,
Центральноукраїнського національний технічний університет
м. Кропивницький*

В умовах воєнного стану здобувачі вищої освіти стикаються з численними викликами, які впливають на їхнє навчання, особистісний розвиток та соціальну безпеку. Актуальність цієї теми зумовлена тим, що студенти не лише навчаються, а й формуються як особистості, майбутні професіонали та громадяни. Невизначеність, вимушена міграція, психологічний тиск та соціальна ізоляція є серйозними бар'єрами на їхньому шляху. Разом із тим, ці виклики відкривають можливості для розвитку таких важливих якостей, як адаптивність, стресостійкість та здатність знаходити рішення в кризових ситуаціях.

Через повномасштабне вторгнення, доволі велика частка здобувачів стикається з внутрішнім переміщенням або евакуацією за кордон. Посилаючись на результати моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану Державної служби якості освіти України [1, ст. 10], 12,3% опитуваних студентів зазначило, що є внутрішньо переміщеною особою що свідчить про зміну місця проживання в межах України через небезпеку у своїх регіонах. Це створює виклики, пов'язані з адаптацією до нового середовища та умов життя. Змінювали місце проживання в межах України, але повернулись до попереднього місця проживання 5,9%, що може свідчити про нестабільну ситуацію, яка змушує людей переміщатися між різними місцями. Ще 7,5% здобувачів тимчасово проживали за межами України, але повернулись, що вказує на складнощі адаптації до іноземного середовища або бажання повернутися до України навіть в умовах ризику. 6,5% продовжують перебувати за межами України, що створює виклики для доступу до освітнього процесу та інтеграції в іншу культуру. Більшість здобувачів не змінювали свого місця проживання, а саме 67,8% опитуваних.

Аналізуючи графік форматів організації освітнього процесу в умовах воєнного стану [1, ст. 13] можемо зробити висновок, що частка змішаного формату поступово збільшується: від 0% у 2021/2022 (II півріччя) до 51,8% у 2023/2024 (II півріччя). Це свідчить про поступову адаптацію освітніх закладів до умов війни та пошук компромісу між дистанційним і очним навчанням. Очний формат зріс із 0% у 2021/2022 до 26,5% у 2023/2024 (II півріччя). Це свідчить про прагнення університетів забезпечити більш традиційний освітній процес там, де це можливо. Домінування

дистанційного формату в 2021/2022 (82%) зменшується до 21,7% у 2023/2024 (II півріччя). Це вказує на стабілізацію ситуації та можливість часткового повернення до очного навчання. Це може виступати перевагами для студентів, але і створювати додаткові виклики. Перевагами є змішаний формат дозволяє студентам поступово звикати до очного навчання, зберігаючи гнучкість дистанційної форми. Можливість часткового повернення до очного навчання сприяє соціалізації студентів, розвитку комунікативних навичок і кращому залученню до навчального процесу. Негативними наслідками є постійна зміна форматів може викликати у студентів стрес і складнощі з організацією навчального процесу. Також можуть виникати технічні труднощі, оскільки не всі студенти мають доступ до якісного інтернету та техніки для дистанційного або змішаного навчання.

Загальними перевагами є 39,7% студентів обрали б змішаний формат, 33,7% віддали перевагу очному формату, 26,6% обрали дистанційний формат [1, ст. 21]. Це свідчить про те, що більшість студентів надає перевагу гнучким умовам навчання, які поєднують переваги очного та дистанційного форматів. Причини за якими студенти обирають змішаний або очний формат:

- наявність добре обладнаних укріттів у закладі освіти, що забезпечують фізичну безпеку студентів і викладачів під час загроз, впевненість у тому, що освітній процес можна проводити без ризиків для життя;

- оснащення університету сучасною технікою, лабораторіями та іншими необхідними ресурсами для проведення навчання на високому рівні. Здатність закладу підтримувати навчання як в очному, так і дистанційному форматі;

- бажання студентів та викладачів взаємодіяти в офлайн-форматі для обговорення складних тем, роботи в командах та створення професійних зв'язків;

- очний формат дозволяє студентам краще засвоювати матеріал завдяки безпосередньому контакту з викладачем та проведенням практичних тренінгів.

Причини вибору дистанційного формату:

- частота повітряної тривоги, за яких студент не перебуває на навчанні або не має змоги дібратись до навчального закладу;

- відсутність укріттів у навчальному закладі, або обмеження по кількості перебуваючих в укріттях;

- перебування студентів за кордоном;

- бажання здобувачів працювати дистанційно, задля економії часу та інших ресурсів.

Окрім цього здобувачі стикаються з емоційно-психологічними викликами, такими як стрес, депресія, відчуття невизначеності, вигорання. Ці фактори виникають через постійну тривогу, відсутність стабільності та страх за майбутнє, а також через високий рівень емоційної напруги. Вони можуть негативно впливати на фізичне і психічне здоров'я, знижуючи здатність до концентрації, продуктивності та ефективної взаємодії в навчанні чи роботі.

Як висновок можна зазначити, попри психологічний тиск, соціальну ізоляцію, вимушену міграцію, виклики стимулюють розвиток важливих навичок, таких як адаптивність, стресостійкість і здатність до вирішення кризових ситуацій. Важливим аспектом є адаптація освітнього процесу до нових реалій, зокрема збільшення частки змішаного формату навчання, що дозволяє забезпечити гнучкість та безперервність навчання. Студенти та освітні заклади демонструють високий рівень витривалості та

прагнення до досягнення поставлених цілей, незважаючи на складні умови та постійні зміни в освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Результати моніторингового дослідження базових аспектів організації освітнього процесу (якості, безпеки та ресурсів) в закладах фахової передвищої та вищої освіти в умовах воєнного стану у 2024 році (I етап) URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Zvit_2024_I_etap_VO_FPO.pdf (дата звернення: 10.01.2025)

РОЛЬ МІКРОІНФЛЮЕНСЕРІВ У ПІДТРИМЦІ РЕПУТАЦІЇ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ БІЗНЕСІВ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Захарченко Олексій

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

У сучасному цифровому середовищі маркетинг впливу стає невід'ємною складовою стратегії просування брендів. Однак існує хибна думка, що ефективні колаборації можливі лише з макро- або мегаінфлюенсерами, які мають значну кількість підписників. Для малих і середніх бізнесів такі рішення часто є фінансово недоступними, що змушує шукати альтернативні підходи. Зокрема, мікроінфлюенсери, що мають від 500 до 5000 підписників, пропонують економічно вигідні та ефективні рішення.

Водночас, під час військового стану в Україні, значно зростає ризик поширення неперевіреної інформації, що може негативно впливати на емоційний стан аудиторії. Тому стає критично важливим ретельно обирати мікроінфлюенсерів для співпраці, аби зберегти довіру клієнтів і мінімізувати репутаційні ризики.

Дослідження свідчать, що мікроінфлюенсери забезпечують значно вищий рівень залучення аудиторії порівняно з макроінфлюенсерами. Зокрема, за даними компанії HelloSociety [1], їхній контент приваблює аудиторію на 60% ефективніше. Водночас неправильний вибір інфлюенсера, який поширює суперечливу чи неперевірену інформацію, може завдати шкоди репутації бренду.

Недостатньо розробленими залишаються питання критеріїв вибору мікроінфлюенсерів та інструментів для оцінки їхньої репутації.

Мета дослідження обґрунтування переваг співпраці з мікроінфлюенсерами для малих і середніх бізнесів, а також аналіз ризиків, пов'язаних із вибором ненадійних партнерів, і розробка рекомендацій щодо оцінки їхньої репутації.

Мікроінфлюенсери — це користувачі соціальних мереж із відносно невеликою, але активною аудиторією. Вони зосереджуються на конкретних нішах, таких як мода, подорожі, кулінарія чи технології, що дозволяє брендам залучати цільову аудиторію. Основні переваги співпраці з мікроінфлюенсерами:

– Економічна ефективність: нижча вартість послуг порівняно з макроінфлюенсерами.

– Вища залученість аудиторії: мікроінфлюенсери мають більш тісний зв'язок зі своїми підписниками. За даними дослідження Influencer Marketing Hub,

мікроінфлюенсери демонструють середній рівень залученості 7%, тоді як макроінфлюенсери - близько 1,7% [2].

– Автентичність контенту: їхні рекомендації виглядають природно та викликають довіру.

– Доступ до нішевих ринків: бренди можуть досягти специфічних цільових аудиторій, таких як любителі подорожей або органічного харчування.

Ризики вибору ненадійних мікроінфлюенсерів. Під час військового стану в Україні збільшуються ризики, пов'язані з дезінформацією. Неправильний вибір партнера може завдати шкоди репутації бренду. Рекомендовано враховувати такі аспекти:

– Аналіз попередньої діяльності інфлюенсера: перевірка контенту на відповідність цінностям бренду.

– Рівень довіри аудиторії: оцінка залученості та типу коментарів.

– Перевірка на предмет поширення суперечливої інформації.

Для оцінки ефективності співпраці з мікроінфлюенсерами пропонується використовувати такі KPI:

– Рівень залучення (Engagement Rate):

– Рентабельність інвестицій (ROI):

– Кількість переходів на сайт (Click-Through Rate, CTR):

Рекомендації для ефективної співпраці

– Вибір інфлюенсерів з репутацією, яка відповідає цінностям бренду.

– Проведення аналізу їхньої діяльності перед співпрацею.

– Постійний моніторинг контенту та залученості аудиторії.

– Забезпечення свободи творчості для інфлюенсера у межах узгоджених стандартів.

Мікроінфлюенсери є потужним інструментом для просування брендів малих і середніх бізнесів, однак їхній вибір має бути обережним та зваженим. У сучасних умовах, особливо під час військового стану, перевірка надійності партнерів набуває критичного значення. Використання рекомендованих KPI дозволяє об'єктивно оцінити результати співпраці та мінімізувати репутаційні ризики.

Список використаних джерел:

1. Sami Main Micro-Influencers Are More Effective With Marketing Campaigns Than Highly Popular Accounts <https://www.adweek.com/performance-marketing/micro-influencers-are-more-effective-with-marketing-campaigns-than-highly-popular-accounts/> (дата звернення: 24.12.2024)

2. Косенко О. П. Коваленко О. В. Інфлюенсер-маркетинг як інструмент впливу на аудиторію. *Marketing of innovations*. Innovations in marketing : materials of the Intern. Sci. Internet Conf., December 2023 / ed. S. Illiashenko ; Univ. of Economics and Humanities. Bielsko-Biala, 2023. С. 46-51.

ВПЛИВ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Кінарьов Віктор Анатолійович

аспірант,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5452-1537>

Благута Ярослав Михайлович

аспірант,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1339-8665>

Вплив приватного сектору на забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах сьогодення є надзвичайно значущим і багатограним. На нашу думку, підприємства приватного сектору відіграють ключову роль у стабілізації та розвитку аграрного сектору, що безпосередньо впливає на продовольчу безпеку країни. Ми вважаємо, що активна участь приватних підприємств у виробництві, логістиці та розподілі продуктів харчування сприяє не лише підвищенню обсягів виробництва, але й покращенню якості продукції, що є важливим фактором у забезпеченні населення необхідними продовольчими ресурсами. Слід зазначити, що приватний сектор володіє значним безпековим потенціалом, який може бути мобілізований для забезпечення стабільності продовольчої системи. Підприємства інвестують у нові технології та інноваційні рішення, що дозволяють підвищити ефективність аграрного виробництва та зменшити витрати ресурсів. Це, у свою чергу, сприяє зниженню ризиків, пов'язаних з нестабільністю поставок продуктів харчування, та підвищує здатність держави реагувати на можливі загрози продовольчої безпеки.

На нашу думку, важливо підкреслити роль приватних підприємств у забезпеченні продовольчої безпеки через розвиток ланцюгів постачання та інфраструктури. Ефективні логістичні системи, створені приватним сектором, забезпечують своєчасне та якісне постачання продуктів до кінцевих споживачів, що є критично важливим у умовах глобальних викликів, таких як зміни клімату чи економічні кризи. Безпековий розвиток аграрного сектору, підтримуваний приватними підприємствами, дозволяє державі більш гнучко та оперативно реагувати на зміни ринкових умов та забезпечувати стабільність продовольчих запасів.

Слід підкреслити, що приватний сектор сприяє диверсифікації джерел продовольства, що знижує залежність держави від імпорتنих поставок та підвищує рівень самокупності аграрного виробництва [1-3]. Підприємства інвестують у розвиток різних напрямків агропромислового комплексу, що забезпечує стійкість продовольчої системи до зовнішніх шоків. Вважаємо, що така диверсифікація є необхідною умовою для забезпечення довготривалої продовольчої безпеки та стабільного економічного розвитку країни.

В умовах сучасних викликів, приватний сектор також відіграє важливу роль у розвитку людського капіталу та підвищенні кваліфікації працівників аграрного сектору. Підприємства організують навчальні програми, стажування та інші форми

професійного розвитку, що сприяють підвищенню ефективності виробництва та інноваційності аграрних процесів. Це не лише зміцнює безпековий потенціал держави, але й створює умови для сталого розвитку аграрного сектору, забезпечуючи високу якість та безпеку харчових продуктів.

Слід підкреслити також роль приватного сектору у впровадженні сталих аграрних практик, що безпосередньо впливає на довгострокову продовольчу безпеку держави. Підприємства активно використовують екологічно чисті технології, впроваджують системи раціонального використання водних ресурсів та енергії, що сприяє збереженню природних ресурсів та забезпеченню стійкого розвитку аграрного виробництва. Ми вважаємо, що такі ініціативи не лише зменшують екологічний вплив аграрного сектору, але й підвищують його конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках, що, в свою чергу, зміцнює продовольчу безпеку держави. На нашу думку, ще одним важливим аспектом є участь приватних підприємств у науково-дослідних роботах та інноваціях, спрямованих на покращення аграрних технологій та підвищення врожайності. Підприємства інвестують у розвиток нових сортів рослин, удосконалення методів вирощування та захисту рослин від шкідників та хвороб, що безпосередньо впливає на стабільність та обсяги виробництва продуктів харчування. Слід зазначити, що такі дослідження не лише забезпечують підвищення продуктивності аграрного сектору, але й сприяють створенню інноваційного потенціалу, який є ключовим для безпекового розвитку продовольчої системи держави.

Таким чином, вплив приватного сектору на забезпечення продовольчої безпеки держави є комплексним і взаємозалежним. Ми вважаємо, що для досягнення оптимальних результатів необхідно забезпечити тісну співпрацю між державою та приватними підприємствами, спрямовану на розвиток безпекового потенціалу та безпекового розвитку аграрного сектору. Лише спільними зусиллями можна забезпечити стійку та надійну продовольчу безпеку, яка відповідає сучасним викликам та забезпечує добробут населення.

Список використаних джерел:

1. Іванюк Н.С., Шевченко А.А. Продовольча безпека України в умовах воєнного стану. *Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри*. Одеський державний аграрний університет, (м. Одеса, 01 листопада 2023 р). С. 144–145.
2. Петренко О.П. Фінансово-економічний аналіз ринку зерна як передумова продовольчої безпеки України. *Modern Economics*. 2019. № 13. С. 207–212.
3. Шабатура Т.С., Цимбал Н.В. Продовольча безпека України та світу в умовах війни. *Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, (Кременчук, 15–16 листопада 2022 року). Кременчук, КрНУ, 2022. С. 413–416.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТРУКТУРУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Кулик Л.Ю.

голова циклової комісії економічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії

Кочубей В.З.

*здобувач освіти ОПС «Фаховий молодший бакалавр»
Калуський політехнічний фаховий коледж*

Баланюк І.Ф.

*д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Війна в Україні, що почалася внаслідок прямої збройної агресії з боку російської федерації, призвела до суттєвих змін у географічному розподілі трудових ресурсів. Широкомасштабна масова міграція є одним із найяскравіших прикладів цього процесу. Як внутрішня, так і зовнішня міграція справила глибокий вплив на ринок праці, створивши нові виклики та можливості для адаптації економіки. Це призвело до значного демографічного перерозподілу, змінюючи соціальну й економічну структуру регіонів. Європейські країни запропонували українцям тимчасовий захист, а також доступ до ринку праці, медичного обслуговування та освіти. Незважаючи на це, інтеграція багатьох українців залишається важкою через мовні бар'єри, культурні відмінності та обмеженість ресурсів держав, які їх приймають.

Здебільшого виїхали жінки та діти, оскільки чоловіки часто залишаються в Україні в зв'язку з мобілізацією. Це призводить до гендерної нерівності як у приймаючих країнах, так і на ринку праці України. У той же час багато українців інтегрувалися в європейський ринок праці, заповнюючи дефіцит робочої сили в деяких галузях економіки країн, які їх приймають. Однак повернення цих працівників після завершення війни залишається невизначеним, що створює складнощі перспективи відновлення людського капіталу України.

Станом на грудень 2024 року, за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), загальна кількість зареєстрованих українських воєнних мігрантів, які перебувають за кордоном, досягла 6,81 млн осіб. Із них 6,25 млн проживають у Європі, включно з 1,27 млн. осіб, які перебувають у росії та Білорусі (добровільно або внаслідок депортації), зокрема, у Білорусі знаходиться 45,5 тис. осіб. Поза межами Європи, переважно у США та Канаді, перебувають 560,2 тис. осіб. Ці дані охоплюють українців, які подали заявки на притулок як біженці, отримали тимчасовий захист або мають інші подібні статуси [1].

Українці, інтегровані в європейську економіку, часто отримують доступ до кращих умов праці та соціальних гарантій, ніж у себе вдома. Це може ускладнити їхнє повернення навіть після завершення війни. Велика кількість мігрантів прагне зберегти зв'язок з батьківщиною, допомагати своїм сім'ям фінансово та брати участь у волонтерській діяльності. Водночас Україна має докладати зусиль, щоб сприяти поверненню цих громадян. Це включає як відновлення інфраструктури, так і розробку спеціальних програм для реінтеграції. Питання залучення іноземних інвестицій також є важливим, оскільки воно дозволить створити нові робочі місця для громадян, які

повернутися з іншої країни. Європейські партнери України хочуть підтримати ці зусилля, але багато залежить від політичної стабільності та економічного потенціалу країни.

Станом на грудень 2024 року в Україні офіційно зареєстровано 4,6 млн внутрішньо переміщених осіб, з них 892,7 тис. – діти [2].

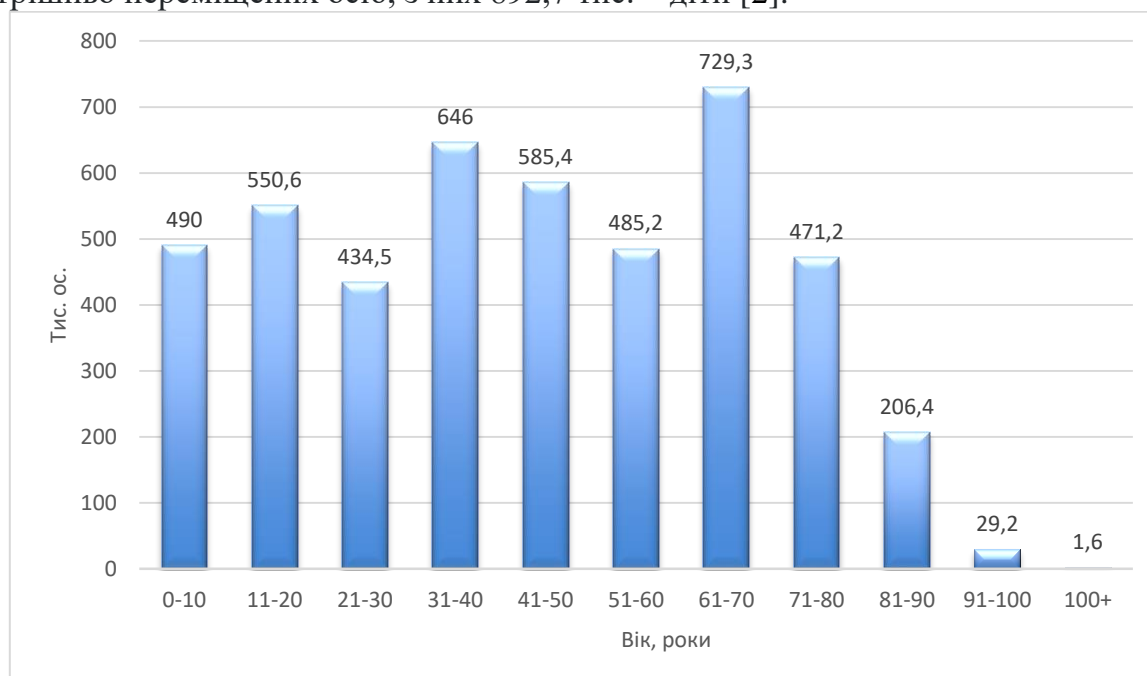

Рис. 1.1. Кількість внутрішньо переміщених осіб за віковими групами [2]

Як видно з рис. 1.1, серед переселенців найбільше осіб віком від 61 до 70 років – понад 729 тисяч. Також, більша частина – жінки.

Внутрішня міграція створила серйозне навантаження на ринок праці в західних і центральних областях України. Регіони, які раніше не були індустріальними центрами, зіткнулися з перенасиченням трудових ресурсів, що призвело до посилення конкуренції за робочі місця. Водночас у найбільш постраждалих від бойових дій регіонах, таких як Донецька, Луганська, Харківська та Запорізька області, спостерігався значний відтік працездатного населення. Це ускладнює відновлення економічної діяльності в цих регіонах. Західні регіони, такі як Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області, стали новими центрами економічної діяльності, оскільки велика кількість внутрішньо переміщених осіб шукала там роботу. Цей процес призвів до нерівномірного розподілу економічного навантаження між регіонами. Крім того, на цих територіях виявилася перенавантаженою місцева інфраструктура, включаючи транспортну, соціальну та житлову. Організація житла для переселенців стала однією з головних проблем місцевої влади. Підприємства, які переїхали в безпечні зони, часто стикаються з труднощами переналаштування виробництва, нестачею спеціалістів і недостатніми ресурсами. Водночас нові ініціативи в таких регіонах сприяли створенню тимчасових робочих місць і розвитку місцевої економіки, проте без регулярної підтримки держави та міжнародних організацій довгострокове відновлення економіки залишається проблематичним.

Внутрішньо переміщені особи часто стикаються з проблемами інтеграції на новому місці проживання. Відсутність житла, обмеженість робочих місць і

нерозвиненість інфраструктури є основними перешкодами для їх працевлаштування. Більшість трудових мігрантів змушені працювати на низькооплачуваних роботах або в неформальному секторі економіки, що не сприяє їх соціальному та економічному захисту. Крім того, багато трудових мігрантів стикаються з дискримінацією з боку місцевого населення через конкуренцію за ресурси. Місцеві громади не завжди готові прийняти нових жителів, що поглиблює соціальну напругу. Також серйозною проблемою залишається відсутність доступу до якісних медичних послуг, освіти та інших соціальних послуг. Крім того, дітям переміщених осіб часто важко адаптуватися до нових шкіл, що позначається на їх психічному стані. Український уряд впроваджує програми підтримки внутрішніх мігрантів, але їх ефективність залишається обмеженою через брак фінансування.

Список використаних джерел:

1. Ситуація з біженцями в Україні. Operational Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.
2. Внутрішньо переміщені особи. Інформаційно-обчислювальний центр Мінсоцполітики України. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>.

ВЗАЄМОДІЯ РІВНІВ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЕНОГО СТАНУ

Кутідзе Людмила

к.е.н., доцент,

*доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя*

Потреба у безпеці є одним із основних мотивів діяльності людини і суспільства в цілому. Інтегроване поняття соціальної безпеки включає: стан і можливості захищеності соціальних інтересів людини, суспільства, держави від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз соціальній та національній безпеці; гарантії правового та інституціонального захисту інтересів суб'єктів соціальних відносин (людини, соціуму та держави) від загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, що забезпечуються за рахунок попередження соціальних ризиків (загроз, небезпек) та пом'якшення їх наслідків [1]. Але ж на реалізацію соціальних інтересів особи, групи осіб або суспільства постійно впливають різного роду фактори зовнішнього та внутрішнього характеру, які можуть нести потенційні загрози. Війна в Україні принесла соціальні загрози і ризики, щодо розвитку людського потенціалу. Тому необхідним є постійний пошук можливостей забезпечення соціальної безпеки на всіх рівнях управління.

Соціальну безпеку у суспільстві пропонують розглядати на таких рівнях, як нанорівень (соціальна безпека особи); мікрорівень (соціальна безпека підприємства); мезорівень (регіональна соціальна безпека); макрорівень (національна соціальна безпека) [2, с.562]. Такі складові соціальної безпеки як соціальна безпека держави, суспільства і людини тісно пов'язані та суттєво впливають одна на одну. При розробці способів забезпечення соціальної безпеки необхідно враховувати ієрархію рівнів та їх взаємозалежність.

Безпека людини є ключовою складовою концепції сталого людського розвитку. Вона передбачає поліпшення якості життя людей за такими сферами: соціальне та

економічне забезпечення; екологічно сприятливе для життя середовище; підвищення безпеки життя; покращення стану здоров'я. Згідно концепції людського розвитку доходи, освіта і охорона здоров'я є основними передумовами добробуту людини, головними складовими соціальної політики держави і критеріями оцінки рівня соціальної безпеки [3].

Трудова сфера є важливою частиною життєдіяльності людини. Праця забезпечує доходи, надає можливості самореалізації. Таким чином, враховуючи взаємозалежність та ієрархію рівнів соціальної безпеки, соціальну безпеку людини неможливо розглядати без дослідження стану соціальної безпеки на рівні підприємства. Соціальна безпека суб'єктів господарювання у більшості визначень стосується або стану захищеності підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз, або системи соціально-економічних заходів, які здійснюються на підприємстві і спрямовані на забезпечення доходів працівників, прийнятних умов праці і відпочинку та підвищення рівня життя.

В умовах воєнного стану посилюється невизначеність зовнішнього середовища, що безпосередньо впливає на діяльність підприємств, та й, відповідно, працівників. Посилюється загроза втрати робочого міста, рівня доходів. У працівників може відбуватися зміна мотиваційних чинників – найбільш актуальними стають безпечність умов праці (перехід в онлайн режим, де це можливо), збереження хоча б існуючого рівня доходів, медичне страхування.

Не завжди інтереси працівників збігаються з інтересами та можливостями власників бізнесу. Ризики та небезпеки, що пов'язані з воєнним станом, зростають також для підприємств, і дотримуватися принципів корпоративної соціальної відповідальності стає все складніше. Тому, досягти соціальної безпеки людини в умовах воєнного стану неможливо без залучення регуляторів і механізмів забезпечення соціальної безпеки державою.

Важливу роль у формуванні соціальної безпеки відіграє трудове законодавство України. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [4] змінив відносини роботодавців і працівників України, які працюють за трудовим договором.

Особливої актуальності наразі має регіональний підхід до дослідження соціальної безпеки, оскільки вплив військових дій по різному відображається на регіонах України, що потребує від місцевої влади використання різних інструментів соціальної політики, необхідних для забезпечення підтримки соціальної стабільності у регіоні.

Зростання соціально-економічної нестабільності в суспільстві свідчить про необхідність забезпечення соціальної безпеки на всіх її рівнях. Хоча в умовах невизначеності, пов'язаних зі збройним конфліктом, існує багато перешкод для успішної реалізації системних заходів.

Список використаних джерел:

1. Кравченко Л. В. Основи соціальної безпеки: навч. посіб. Умань: Візаві. 2022. 127с.
2. Кальницька М.А. Соціальна безпека: поняття та рівні дослідження. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 17. С.566-571.
3. Ніколаєв Є. Соціальна безпека у традиції нехтування гуманістичними цінностями. *Політичний менеджмент*. №4. 2011. С. 60-75.
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 19.12.2024)

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Леонтюк М.О.

здобувач вищої освіти I курсу

Національний університет «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Хоменко І.О.

Цифрова трансформація відкриває нові можливості для підприємств, особливо в технічних галузях, де інженери відіграють ключову роль у впровадженні інноваційних технологій, модернізації інфраструктури та оптимізації бізнес-процесів. Однак, поряд з технологічними змінами, психологічні аспекти процесу цифрової трансформації також стають важливими для підвищення ефективності підприємств.

Цифрова трансформація створює нові перспективи для бізнесу, завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій, автоматизації процесів, а також оптимізації ресурсів. Це дозволяє значно підвищити конкурентоспроможність підприємств на ринку.

Цифрова трансформація є одним із ключових чинників, що впливає на підвищення ефективності підприємств у сучасному світі. Впровадження новітніх інформаційних технологій, автоматизація бізнес-процесів і оптимізація ресурсів дозволяють підприємствам значно підвищити конкурентоспроможність. У технічних галузях цифровізація сприяє модернізації інфраструктури та впровадженню інноваційних технологій, у чому особливо важливу роль відіграють інженери. Водночас інтеграція технологій потребує підготовки співробітників, які повинні володіти цифровими інструментами, вміти адаптуватися до нових умов і працювати з даними. Психологічна готовність до змін, зокрема вміння працювати у стресових ситуаціях і постійно навчатися, є необхідною складовою ефективної цифрової трансформації.

Сучасні дослідження демонструють, що підприємства, які впроваджують цифровізацію, показують зростання продуктивності на 20-30%, що обумовлено скороченням витрат і зменшенням часу виконання бізнес-процесів. Наприклад, автоматизація рутинних завдань у виробничих підприємствах дозволяє зменшити кількість помилок на 15-25%.

Компанії, які впроваджують цифрові технології, отримують на 40% більше шансів досягти сталого розвитку, оптимізуючи управління ресурсами та підвищуючи продуктивність. Водночас психологічні чинники, зокрема мотивація персоналу, стають вирішальними. Співробітники з високою внутрішньою мотивацією працюють з цифровими інструментами на 50% ефективніше, що напряму впливає на успіх трансформації.

Інтеграція сучасних технологій висуває жорсткі вимоги до компетенцій працівників: знання цифрових інструментів, здатність адаптуватися до змін і навички роботи з великими обсягами даних. Цей процес потребує не лише технічної, але й

психологічної готовності — стійкості до стресу, відкритості до нових знань і постійного саморозвитку.

Ефективність підприємства в умовах цифрових змін визначається не лише технічними інноваціями, але й людським фактором. Здатність співробітників мотивувати себе, швидко адаптуватися до змін і залишатися продуктивними у стресових ситуаціях стає стратегічною перевагою.

Особливу роль відіграє внутрішня мотивація працівників. Тільки ті, хто прагне розвивати свої цифрові компетенції, освоювати нові технології та вносити інновації, здатні стати двигуном змін. Усвідомлення значущості власного внеску в технологічну еволюцію компанії формує цю мотивацію та робить її рушійною силою трансформації.

Цифрова трансформація стала об'єктом численних наукових досліджень, які акцентують увагу на її багатогранному впливі на бізнес. Серед провідних дослідників, що аналізували це питання, можна виділити таких:

Клаус Шваб – засновник концепції Четвертої промислової революції, досліджував вплив цифровізації, автоматизації та штучного інтелекту на бізнес і суспільство (The Fourth Industrial Revolution). Ерік Бриньолфссон та Ендрю Макафі – вивчали економічні та соціальні наслідки цифрової революції, акцентуючи на зміні бізнес-процесів через автоматизацію та штучний інтелект (The Second Machine Age). Майкл Портер – досліджував вплив інформаційних технологій на конкурентоспроможність підприємств, розробив концепцію ланцюга створення вартості. Річард Балдінг – аналізував цифрову глобалізацію, її вплив на робочі місця та структуру зайнятості (The Globotics Uprheaval). Девід Роджерс – зосереджував увагу на адаптації бізнес-моделей до цифрового середовища та принципах цифрової трансформації (The Digital Transformation Playbook). Карл Бенедикт Фрей – досліджував вплив автоматизації на продуктивність праці та економічні зміни (The Technology Trap). Герд Леонгард – аналізував етичні та людські аспекти цифровізації (Technology vs. Humanity). Джон Хагел III – розглядав зміну бізнес-моделей підприємств у цифрову епоху завдяки платформам і технологіям.

Професійна ідентичність стає визначальним фактором у цифровій трансформації. Працівники, які чітко усвідомлюють свою роль і внесок в успіх організації, здатні не лише адаптуватися, але й задавати тон змін. Цифрова трансформація відкриває широкі можливості для професійного зростання, але водночас висуває жорсткі вимоги до швидкості адаптації та гнучкості. У світі, що стрімко змінюється, здатність оперативно освоювати нові інструменти та способи роботи стає не просто бажаною, а необхідною умовою виживання.

Стресостійкість виходить на передній план, оскільки стрімкі зміни, підвищення кваліфікації та робота в динамічних командах часто супроводжуються значним психологічним навантаженням. Вміння ефективно управляти стресом і підтримувати високу продуктивність стає критично важливим для збереження конкурентоспроможності як працівників, так і компаній.

У сучасних реаліях «м'які навички» більше не є доповненням — вони стають основою успіху. Комунікативність, емоційний інтелект, здатність до ефективної командної роботи — це якорі, що утримують компанію на плаву в умовах постійних змін. Емоційний інтелект не лише знижує рівень конфліктів, але й формує атмосферу довіри та співпраці, що підвищує ефективність всієї команди.

Інноваційність стає ключовою валютою цифрової трансформації. Лише ті працівники, які здатні генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення і швидко інтегрувати нові технології, здатні вести компанії вперед. Водночас високий рівень самостійності й відповідальності стає необхідним. Уміння приймати рішення, брати відповідальність за результати та ризикувати заради досягнення стратегічних цілей — це те, що відрізняє лідерів від пересічних виконавців.

Цифрова трансформація — це не лише виклик, а й безпрецедентна можливість для розвитку. Вона дозволяє компаніям автоматизувати процеси, впроваджувати інновації та підвищувати ефективність. Однак справжній успіх можливий лише за умови, що працівники здатні не просто прийняти зміни, але й стати їх рушійною силою, забезпечуючи компанії стабільну конкурентну перевагу.

Список використаних джерел:

1. Гарафонов О. І., Жосан Г. В. Діджиталізація та автоматизація бізнес-процесів: відмінність дефініцій та місце в менеджменті підприємства. Таврійський науковий вісник. серія: економіка. 2023. № 15. С. 161–166. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.19> (дата звернення: 04.12.2024).

2. Красностанова Н., Якименко Т. Вплив цифровізації на сталий розвиток організації. Економіка та суспільство. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-57> (дата звернення: 04.12.2024).

3. Радзіховська Ю. М., Бутко Н. В., Костогрив В. Г. Тенденції розвитку маркетингових комунікацій в умовах цифрової трансформації бізнесу. *Efektivna ekonomika*. 2024. № 1. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.1.54> (дата звернення: 04.12.2024).

4. Волинець, Л. М., Горобінська, І. В., Наконечна, С. А., Петунін, А. В., Романюк, С. О., Хоменко, І. О., Зачосова, Н. В. (2022) Принцип оцінки готовності автотранспортних підприємств до економічного розвитку на основі двокомпонентного методичного підходу. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 4(13(118)), 12–21. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2022.263041>

5. Хоменко І. О., Волинець Л.М, Горобінська І.В. Організаційно-економічний механізм функціонування і розвитку підприємств. Київський економічний науковий журнал. 2023. №1. С. 86-92.

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Лойко Валерія

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародної економіки

Вербняк Тарас

здобувач ступеня доктора філософії

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

Соціальна безпека є однією із складових національної безпеки. В період війни забезпечення достатнього рівня соціальної безпеки має важливе значення для суспільства. Соціальна безпека є складною динамічною підсистемою системи економічної безпеки, яка має у своєму складі окремі складові, з яких можна виділити громадську активність суспільства. Для визначення кількісного рівня громадської

активності суспільства, як складової соціальної безпеки, доцільно скористатися методичними рекомендаціями для визначення рівня окремих складових економічної безпеки [1].

Таблиця 1

Динаміка розвитку організацій громадського суспільства в Україні за період 2019-2023 рр.

Назва показника	Фактичні дані 2019р.	Фактичні дані 2020р.	Фактичні дані 2021р.	Фактичні дані 2022р.	Фактичні дані 2023р.	Відносне відхилення даних 2023 від даних 2019 р., %
Загальна кількість організацій громадського суспільства в Україні, одиниць;	190085	198949	206523	209967	208385	9,62
У тому числі: - громадських організацій	88882	92470	94353	96543	99556	12,0
- благодійних організацій	18433	19112	19812	20144	20671	12,14

Джерело: складено автором за даними [2,3]

У якості одиничних показників для визначення рівня громадської складової у системі економічної безпеки приймаємо наступні показники: коефіцієнт розвитку громадських організацій у суспільстві; коефіцієнт розвитку благодійних організацій у суспільстві (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка кількісних значень одиничних показників групового показника громадської складової соціальної безпеки національної економіки за 2019-2023 рр.

№	Найменування показника, одиниці виміру	2019	2020	2021	2022	2023	Джерело
1.	Коефіцієнт розвитку громадських організацій у суспільстві, долі одиниць. <i>стимулятор</i>	0,47	0,46	0,45	0,46	0,48	Авторська розробка
2.	Коефіцієнт розвитку благодійних організацій у суспільстві, долі одиниць. <i>стимулятор</i>	0,097	0,096	0,096	0,096	0,099	Авторська розробка

Джерело: авторська розробка

За проведеними розрахунками коефіцієнтів можна зробити висновок щодо зростання кількості громадських та благодійних організацій у період війни (дані 2022-2023 рр.), що свідчить про підвищення громадської активності суспільства.

Для визначення впливу громадської складової на соціальну безпеку національної економіки проведено нормування кількісних значень одиничних показників (індикаторів) для розрахунку кількісного значення групового показника (субіндекса) громадської складової соціальної безпеки національної економіки за прийнятим індексним методом [1] та визначеними ваговими коефіцієнтами (для громадської складової прийнятий ваговий коефіцієнт 0,15) (табл. 3-5).

Таблиця 3

Коефіцієнт розвитку громадських організацій у суспільстві, долі одиниць

	$X^L_{\text{крит}}$	$X^L_{\text{небезп}}$	$X^L_{\text{нездв}}$	$X^L_{\text{здв}}$	$X^L_{\text{опт}}$	Результати розрахунків нормування	Результати розрахунків з урахуванням вагового коефіцієнту
Граничне значення індикатора (авторська розробка)	0,30	0,35	0,40	0,45	0,50	$Y_{ij} = 0,8 + 0,2 * (X_{ij} - X_{здв}) / (\text{опт} - X_{здв});$	Ваговий коефіцієнт 0,074
2019	-	-	-	0,47		$Y_{2019} = 0,8 + 0,2 * (0,47 - 0,45) / (0,50 - 0,45) = 0,88$	0,0651
2020	-	-	-	0,46		$Y_{2020} = 0,8 + 0,2 * (0,46 - 0,45) / (0,50 - 0,45) = 0,84$	0,0621
2021	-	-	-	0,45		$Y_{2021} = 0,8 + 0,2 * (0,45 - 0,45) / (0,50 - 0,45) = 0,80$	0,0592
2022	-	-	-	0,46		$Y_{2022} = 0,8 + 0,2 * (0,46 - 0,45) / (0,50 - 0,45) = 0,84$	0,0621
2023	-	-	-	0,48		$Y_{2023} = 0,8 + 0,2 * (0,48 - 0,45) / (0,50 - 0,45) = 0,92$	0,0680

Джерело: складено та розраховано авторами

Таблиця 4

Коефіцієнт розвитку благодійних організацій у суспільстві, долі одиниць

	$X^L_{\text{крит}}$	$X^L_{\text{небезп}}$	$X^L_{\text{нездв}}$	$X^L_{\text{здв}}$	$X^L_{\text{опт}}$	Результати розрахунків нормування	Результати розрахунків з урахуванням вагового коефіцієнту
Граничне значення індикатора (авторська розробка)	0,05	0,10	0,15	0,20	0,25	$Y_{ij} = 0,2 + 0,2^* (X_{ij} - X_{\text{крит}}) / (X_{\text{небез}} - X_{\text{крит}});$	Ваговий коефіцієнт 0,076
2019	0,097		-	-	-	$Y_{2019} = 0,2 + 0,2^* (0,097 - 0,05) / (0,1 - 0,05) = 0,39$	0,0296
2020	0,096		-	-	-	$Y_{2020} = 0,2 + 0,2^* (0,096 - 0,05) / (0,1 - 0,05) = 0,38$	0,0289
2021	0,096		-	-	-	$Y_{2021} = 0,2 + 0,2^* (0,096 - 0,05) / (0,1 - 0,05) = 0,38$	0,0289
2022	0,096		-	-	-	$Y_{2022} = 0,2 + 0,2^* (0,096 - 0,05) / (0,1 - 0,05) = 0,38$	0,0289
2023	0,099		-	-	-	$Y_{2023} = 0,2 + 0,2^* (0,099 - 0,05) / (0,1 - 0,05) = 0,40$	0,0304

Джерело: складено та розраховано авторами

Таблиця 5

Кількісне значення групового показника громадської складової соціальної безпеки національної економіки за період 2019-2023 рр.

Роки	Коефіцієнт 1	Коефіцієнт 2	Груповий показник громадської складової	Частка від еталонного показника, %
2019	0,0651	0,0296	0,0947	63,13
2020	0,0621	0,0289	0,0910	60,67
2021	0,0592	0,0289	0,0881	58,73
2022	0,0621	0,0289	0,0910	60,67
2023	0,0680	0,0304	0,0984	65,60

Джерело: складено та розраховано авторами

Наведені розрахунки підтверджують вагомість показників кількості громадських та благодійних організацій у суспільстві у визначенні кількісного значення групового показника громадської складової соціальної безпеки національної економіки.

Проведені розрахунки підтверджують зростання кількості громадських та благодійних організацій в період війни в Україні (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка частки від еталонного показника кількісного значення рівня громадської безпеки у соціальній безпеці національної економіки за період 2019-2023 рр., %.

Джерело: розраховано авторами

Позитивна динаміка зростання громадських та благодійних організацій під час війни свідчить про активну громадську позицію українців, які активно долучилися до вирішення проблем гуманітарної кризи в період війни, допомоги тимчасово переміщеним особам, допомоги ЗСУ. За дослідженнями, проведеними Національним інститутом стратегічних досліджень, більшість зареєстрованих у 2022 та 2023 роках громадських та благодійних організацій припала на місто Київ та Київську область, Дніпропетровську, Львівську, Харківську та Одеську області. Також потрібно підкреслити, що у період війни зросла волонтерська діяльність українців. В цілому більшість українців довіряють громадським та благодійним організаціям і самі приймають участь у їх заходах як волонтери.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
2. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні: шлях протягом 30-ти років та ключові аспекти 2021 року: аналіт. доп. К.: НІСД. 2021. 112 с.
3. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023-2024 рр. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidy/stan-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva-v-ukrayini-u-2023-2024>

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВА ЙОГО СТІЙКОСТІ ТА ЗБАЛАНСОВАНOSTI

Маланчук Антон Михайлович

аспірант,

Львівський державний університет внутрішніх справ

Соціально-економічна безпека підприємства є однією з ключових складових його стійкості та збалансованості. На нашу думку, забезпечення цієї безпеки передбачає комплекс заходів, спрямованих на захист підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, які можуть вплинути на його функціонування та розвиток. Слід зазначити, що соціально-економічна безпека включає в себе різні аспекти, такі як фінансова стабільність, захист інтересів працівників, забезпечення належних умов праці, а також підтримка соціальної відповідальності підприємства перед суспільством. Ці елементи разом створюють фундамент для стійкого розвитку підприємства, дозволяючи йому ефективно реагувати на зміни в ринковому середовищі та внутрішніх умовах.

Слід підкреслити, що соціально-економічна складова безпеки тісно пов'язана з безпековим потенціалом підприємства [1]. Безпековий потенціал визначається здатністю підприємства запобігати ризикам та ефективно реагувати на надзвичайні ситуації. Включення соціально-економічної безпеки в загальну стратегію розвитку підприємства сприяє формуванню комплексного підходу до управління ризиками, що охоплює як матеріальні, так і нематеріальні аспекти діяльності. Це дозволяє підприємству зберігати свою конкурентоспроможність та стабільність навіть у умовах економічної нестабільності чи соціальних змін.

Соціально-економічна безпека підприємства також є важливим чинником його збалансованості. Збалансованість підприємства означає гармонійне поєднання різних елементів його діяльності, таких як виробництво, фінанси, управління персоналом та соціальні відносини [2-3]. На нашу думку, забезпечення соціально-економічної безпеки сприяє створенню сприятливих умов для розвитку всіх цих напрямків одночасно, що дозволяє уникати дисбалансу та підвищує загальну ефективність роботи підприємства. Наприклад, стабільне фінансове становище підприємства дозволяє інвестувати в розвиток персоналу та покращення умов праці, що в свою чергу підвищує продуктивність та лояльність працівників.

Безпековий розвиток підприємства передбачає постійне вдосконалення системи управління соціально-економічною безпекою. Це включає в себе аналіз потенційних ризиків, розробку стратегій їх мінімізації, а також впровадження нових технологій та методів управління, які сприяють підвищенню стійкості підприємства. Слід зазначити, що безпековий розвиток є динамічним процесом, який потребує адаптації до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства. Таким чином, постійне оновлення та вдосконалення підходів до забезпечення соціально-економічної безпеки дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним та ефективним у довгостроковій перспективі.

Узагальнюючи, соціально-економічна безпека підприємства виступає важливою складовою його стійкості та збалансованості. Вона забезпечує захист від різноманітних

ризиків, сприяє гармонійному розвитку всіх напрямків діяльності та підвищує загальну ефективність підприємства. На нашу думку, інвестування у соціально-економічну безпеку є необхідним кроком для досягнення стабільності та довготривалого успіху підприємства на ринку. Таким чином, комплексний підхід до забезпечення соціально-економічної безпеки дозволяє підприємству не тільки виживати, але й процвітати в умовах сучасної динамічної економіки.

Список використаних джерел

1. Plyash, O., Lupak, R., Kravchenko, M., Trofymenko, O., Duliaba, N., & Dzhadan, I. A forecasting model for assessing the influence of the components of technological growth on economic security. *Business: Theory and Practice*, 23(1), 2022, 175–186. <https://doi.org/10.3846/btp.2022.15298>
2. Pushak, Y., Lagodiienko, V., Basiurkina, N., Nemchenko, V., & Lagodiienko, N. Formation the system for assessing the economic security of enterprise in the agricultural sector. *Business: Theory and Practice*, 22(1), 2021, 80-90. <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13013>
3. Sotskova, S.I., Kalashnikova, I.V. Comprehensive assessment of enterprise's economic security system in the digital economy conditions. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 2021, 304: 513-520. https://doi.org/10.1007/978-3-030-83175-2_64

ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Матвіїшин Петро

к.т.н., доцент,

заступник директора з навчально-науково-виробничих питань розвитку та адміністративно-господарської діяльності
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани

Соціальна безпека є невід'ємною складовою розвитку сучасного суспільства, яка спрямована на забезпечення гідних умов життя кожного громадянина. У цьому контексті захист працівників відіграє ключову роль, оскільки трудова діяльність є основним джерелом добробуту для більшості населення. Забезпечення належних умов праці, охорони здоров'я та соціальних гарантій сприяє зниженню соціальної напруженості, підвищенню продуктивності та стійкості економіки [1].

Захист працівників включає широкий спектр заходів, спрямованих на гарантування їхніх прав та інтересів. Основними аспектами такого захисту є:

1. Охорона праці. Безпечні умови праці є першочерговим завданням роботодавців і держави. Забезпечення відповідності умов праці нормативним вимогам сприяє зниженню ризиків травматизму, професійних захворювань та передчасної втрати працездатності.

2. Соціальні гарантії. Працівники повинні бути забезпечені страховим захистом на випадок хвороби, нещасного випадку чи втрати роботи. Законодавство України, зокрема Закон «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», визначає механізми фінансової підтримки працівників у таких випадках.

3. Правовий захист. Забезпечення дотримання трудового законодавства є ще одним важливим аспектом соціальної безпеки. Роботодавці зобов'язані укладати трудові договори, своєчасно виплачувати заробітну плату та забезпечувати соціальні гарантії.

Ефективна система захисту працівників створює умови для зниження соціальної нерівності та конфліктів. Дотримання трудових прав, гідна оплата праці та забезпечення соціального страхування сприяють формуванню довіри до державних інституцій та роботодавців.

Забезпечення соціальної безпеки працівників також є важливим елементом економічного розвитку. Люди, які працюють у безпечних умовах і впевнені у своєму майбутньому, демонструють вищу продуктивність і мотивацію до праці. Це, своєю чергою, сприяє стабільному економічному зростанню.

Ефективний захист працівників можливий лише за умови співпраці між державою, роботодавцями та самими працівниками. Держава відіграє роль регулятора, забезпечуючи законодавчі рамки та контроль за їх дотриманням. Роботодавці мають впроваджувати заходи з охорони праці, а працівники – дотримуватися правил безпеки та активно відстоювати свої права.

Сьогоднішні реалії, зокрема війна в Україні, пандемія та економічні кризи, висувають нові виклики перед системою соціального захисту. Особливого значення набуває підтримка працівників, які зазнали травм чи втратили роботу внаслідок надзвичайних ситуацій. У таких умовах держава повинна оперативно реагувати, забезпечуючи соціальні гарантії та програми реабілітації для постраждалих.

Війна в Україні значно ускладнила умови праці та підвищила важливість захисту працівників. Багато людей змушені працювати в небезпечних умовах або втратили роботу через руйнування інфраструктури, евакуацію підприємств чи бойові дії. У цих умовах захист працівників набуває особливого значення:

1. Безпека праці у зонах ризику. Підприємства, які продовжують функціонувати у прифронтових регіонах, зобов'язані вживати додаткових заходів для захисту своїх працівників. Це включає облаштування укриттів, інформування про повітряні тривоги та впровадження гнучких графіків роботи.

2. Соціальні гарантії для постраждалих працівників. Для працівників, які втратили працездатність через поранення або професійні ризики, важливо забезпечити доступ до медичної допомоги, реабілітації та фінансових компенсацій. Держава впроваджує програми допомоги, але важлива також роль роботодавців і міжнародних організацій у цій підтримці.

3. Підтримка працівників-переселенців. Велика частина працівників була змушена залишити свої домівки через війну. Для забезпечення їхньої соціальної безпеки потрібні програми працевлаштування, перекваліфікації та надання тимчасового житла.

4. Психологічна підтримка. Війна створює значний психологічний тиск на працівників, особливо на тих, хто працює в умовах стресу чи втратив близьких. Тому доступ до послуг психологічної допомоги стає важливим елементом соціального захисту.

5. Виплати для мобілізованих працівників. Роботодавці мають забезпечувати збереження робочих місць для мобілізованих співробітників, а держава повинна гарантувати виплату компенсацій для їхніх сімей. Це сприяє соціальній стабільності та підтримці захисників України.

Отже, захист працівників є основою соціальної безпеки, особливо в умовах військових викликів. Забезпечення безпечних умов праці, соціальних гарантії та підтримки постраждалих працівників є спільною відповідальністю держави,

роботодавців та суспільства. Інвестуючи в захист працівників навіть у складні часи, Україна формує основу для відновлення економіки, соціальної стабільності та процвітання в майбутньому [2].

Список використаних джерел:

1. Sudomyr S., Kuliak M. Social responsibility of enterprises in their innovative and strategic development. Prace naukowe. Pedagogika, zarządzanie i inżynieria zarządzania wobec. Wałbrzych, 2022. T. 52. P. 156-166.
2. Sudomyr S. M., Zhybak, M. M., Khrystenko H. M., Zamora O. I., Babenko V. A. (2022). Innovative Susceptibility of the Socio-Economic Systems. International Journal of Information Technology Project Management (IJITPM), 13(2), 1-11.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Ольшевська Ірина

к.е.н., доцент,

доцент кафедри міжнародної економіки

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Мусієць Тетяна

к.е.н., професор,

професор кафедри міжнародних фінансів

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Міграційні процеси під впливом глобалізації і лібералізації торгівельно-економічних відносин набувають дедалі більшої інтенсивності та урізноманітнення, що засвідчують статистичні дані. Так, за офіційними даними ООН, в світі на майже 8 млрд. осіб нараховується приблизно 281 млн. міжнародних мігрантів, що складає 3,6% від їх загальної кількості [4]. Як можна судити з цих же показників, основну групу з цієї категорії становить трудова міграція, яка нараховує 169 млн. осіб. При цьому, в багатьох країнах має місце внутрішня міграція, яка також характеризується підвищеною динамікою зростання і в принципі спричинена як усталеними причинами, так і закономірностями сучасного розвитку людства.

Віддзеркаленням цих глобальних трендів стала також міграційна ситуація в Україні, яка впродовж останніх років залишалася активним учасником міграційного процесу і як донор, і як реципієнт, і як транзитна країна, де знаходили тимчасовий притулок мігранти, для яких пошук кращої долі пролягав через нашу державу. Звісно, що міграція економічними чинниками та факторами не вичерпується і може спричинюватися стихійними лихами, воєнними конфліктами, політичними переслідуваннями, релігійними факторами відсутністю правового захисту або бажанням жити в тій країні, де людині подобається і де вона воліла б задовольнити ті потреби, які їй не уявляється можливим реалізувати в країні свого походження. Боротьба за свободу чи з правовим свавіллям, загроза життю, голод, бідність, злидні або що штовхають людей на крайні заходи покласти край правовим безчинствам або, принаймні, порятуватися від них втечею. Людськими всюди рухає намагання жити краще і рівнятися на демократичні країни, також мігрують не тільки з бажання поправити своє матеріальне становище, але й убезпечити себе від життєвих загроз внаслідок

політичних переслідувань чи воєнних конфліктів. Нині, внаслідок потужних трансформаційних зрушень роль матеріального фактору для успішних та мобільних людей відходить на задній план, а на порядку денному стають, бажання забезпечити особисту безпеку, побачити світ та/або реалізувати себе на нових ділянках роботи та у нових сферах життя. Хоча основна причина міграції залишається сталою: трудова міграція з-поміж інших її видів, є безперечним лідером в усіх можливих рейтингах.

Відтак, зважаючи на зазначене, ми наразі можемо стверджувати, що міграційні процеси у світовому масштабі надаються до висвітлення і кризь «оптику» взаємного зиску, який може становити спільний інтерес як мігрантів, так і приймаючої сторони, а також в розрізі тих загроз, які, зазвичай, спричинює нелегальна міграція та ті з нею пов'язані процеси та тенденції, що призводять до ескалації міжлюдських відносин, наростання кризових явищ, криміналізації суспільства тощо. Під оглядом зазначеного набуває важливого значення кваліфікація самого змісту сутності категорій «безпека» та «міграційна безпека», які включають в себе - захищеність національних інтересів (держави, суспільства й окремо взятої особистості), що передбачає гарантування та підтримку такого стану на належному рівні через здійснення результативного публічного управління, яке визначає й ураховує реальні, потенційні виклики та загрози цим інтересам, а також унеможлиблює їх трансформацію в небезпеки [1].

З того бачимо, за умов втрати контролю над міграційними переміщеннями, що зумовлені здебільшого непрогнозованими воєнними діями та потужними стихійними лихами тощо, відбувається міграційна криза - спонтанний масовий рух населення з країни (країн) у пошуках більш безпечних для життя умов перебування і які назагал супроводжуються розладом міжлюдських відносин з усіма наслідками, що з того випливають [2].

При цьому, слід виокремити міграційні та соціальні ризики в контексті забезпечення економічної безпеки України. Зокрема, суттєве погіршення соціально-економічного становища вразливих верств населення; зниження спроможності системи соціального захисту; втрата можливостей зайнятості та поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці; значне зниження добробуту та якості життя населення; погіршення доступу до кваліфікованої медичної допомоги та доступу до отримання соціальних послуг через брак фахівців з надання соціальних послуг; погіршення умов життя значних груп населення через руйнування житла та цивільної інфраструктури; масовий виїзд біженців за кордон; значне погіршення стану довкілля (включаючи воєнне забруднення), спричинене бойовими діями; збільшення навантаження на соціальну інфраструктуру та ринок праці густозаселених і традиційно праценадлишкових західних регіонів; стрімке зростання кількості ВПО [3].

Отже, треба, вочевидь, визнати, що заподіяні війною втрати лікуються дуже важко і, сприймаючи масовий характер української міграції як природну реакцію людей на загрозу життю, для якісного покращення безпекової складової України, насамперед, необхідні зміни в законодавчому врегулюванні засадничих основ функціонування відповідної системи, вирішення нагальних соціально-економічних викликів на національному, міжнародному та глобальному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Соціально-економічна захищеність мігрантів: глобальні та регіональні аспекти / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. У. Я.

Садова. Львів, 2016. 266 с. (Сер. «Проблеми регіонального розвитку»).
<https://ird.gov.ua/irdp/p20160801.pdf>

2. Ольшевська І., Лихолет С. Міграційні процеси сучасності і українська міграційна криза: до проблеми спільного та специфічного ; Ефективна економіка №7 (2023).
<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1855>

3. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / [В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський та ін.] ; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с.
<https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>.

4. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_gotove_03_01_2023.pdf

5. World migration report 2024. RL: https://iom.int/system/files/pdf/pub2023-047-1-world-migration-report-2024_13.pdf

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Осіпова Лариса

*к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки
та міжнародних відносин,*

*Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ
м. Вінниця*

Соціальний захист вважається однією з ключових функцій держави, яка покликана підтримувати вразливі верстви населення, що особливо актуально в умовах війни.

Питання соціального захисту в Україні в умовах війни вивчають такі науковці, як: Федорович І. М.[4], Урба С. І. [3] та інші.

Умови воєнного стану в Україні створили значний виклик для державної системи соціального захисту та соціальних інститутів. Аналізуючи систему бюджетного фінансування соціальної сфери в Україні, можна виявити ряд проблем, що вимагають вирішення. Це його складність, зменшення координації між різними інституційними ланками та рівнями влади, збільшення витрати на адміністрування, не ефективність ряду існуючих соціальних програм та пільг, випадки розподілу фінансових ресурсів без належної уваги до ключових завдань соціального захисту, таких як подолання бідності, скорочення розриву в доходах між громадянами та поліпшення їхнього життєвого рівня. Загалом, значна частина коштів державного бюджету спрямовується на оборону, громадський порядок, судову владу та обслуговування державного боргу, тоді як соціальний захист та соціальне забезпечення, займають меншу частину видатків у бюджеті [4, с. 162-163]. Подолання дестабілізуючих тенденцій розвитку соціальної сфери та вирішення її нагальних проблем в умовах війни потребує, насамперед, систематизації стратегічних пріоритетів державної політики соціального захисту населення та забезпечення економічної безпеки держави [3].

В місцевих бюджетах структура соціальних видатків є більш збалансованою і охоплює ширший спектр соціальних функцій. Соціальний захист населення виступає вагомим складовою діяльністю державних установ, таких як Вінницька районна державна адміністрація. В таблиці 1, продемонстровано видатки бюджету Вінницької області за період 2021-2024 рр.

Таблиця 1

Структура бюджету Вінницької області за видатками 2021-2024 рр

№	Стаття видатків	2021	2022	2023	2024
1.	Разом	5 286 786 159.73 грн.	3 694 713 126.96 грн.	5.378 790 037.14 грн.	4 136 703 550 23 грн
2.	Загальнодержавні функції	636 201 281.97 грн. - 12.03%	224 238 717.30 грн. - 6.07%	480 605 408.96 грн. - 8.94%	841 258 983.58 грн. - 20.34%
3.	Громадський порядок, безпека та судова влада	8 475 812.13 грн. - 0.16%	97 923 026.32 грн. - 2.65%	20 875 372.71 грн. - 0.39%	55 149 505.27 грн. - 1.33%
4.	Економічна діяльність	1 548 420 192.38 грн. - 29.29%	315 338 918.26 грн. - 8.53%	1 356 023 332.69 грн. - 25.21%	398 380 570.36 грн. - 9.63%
5.	Охорона навколишнього природного середовища	7 926 512.60 грн. - 0.15%	-	510 581.28 грн. - 0.01%	46 800.00 грн. - 0.00%
6.	Житлово-комунальне господарство	75 852 303.39 грн. - 1.43%	-	-	-
7.	Охорона здоров'я	652 564 239.52 грн. - 12.34%	798 869 101.52 грн. - 21.62%	916 040 648.93 грн. - 17.03%	473 630 712.20 грн. - 11.45%
8.	Духовний та фізичний розвиток	275 181 915.99- 5.21%	307 476 431.20 грн. - 8.32%	320 220 804.77 грн. - 5.95%	340 855 268.31 грн. - 8.24%
9.	Освіта	1 730 369 204.96 грн. - 32.73%	1 511 477 420.40 грн. - 40.91%	1 697 190 156.30 грн. - 31.55%	1 541 026 156.36 грн. - 37.25%
10.	Соціальний захист та соціальне забезпечення	351 794 696.79 грн. - 6.65%	439 389 511.96 грн. - 11.89%	587 323 731.50 грн. - 10.92%	486 355 554.15 грн. - 11.76%

Джерело: складено автором на матеріалах [1]

Прослідковується загальне скорочення видатків бюджету у 2022 та 2024 роках. Значне зростання, як і в цілому, в умовах війни, по країні видатків на загальнодержавні функції з 2022 року. В 2024 році також збільшились видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу. Разом з тим, зросли видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, з 2022 по 2024 рік вони склали 11.89%; 10.92%; 11.76% видатків бюджету Вінницької області.

В таблиці 2 продемонстровано динаміку та зміни в розподілі коштів на соціальне забезпечення в Вінницькій області за 2021-2024 роки.

Таблиця 2

**Структура видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення
Вінницької області 2021-2024 рр**

№	Структура видатків	2021	2022	2023	2024
1.	Соціальний захист на випадок непрацевдатності	57 706 032.05 грн. - 16.40%	68 837 925.13 грн. - 15.67%	81 753 731.47 грн. - 13.92%	39 962 350.00 грн. - 8.22%
2.	Соціальний захист пенсіонерів	198 507 902.97 грн. - 56.43%	248 809 664.92 грн. - 56.63%	313 923 622.33 грн. - 53.45%	296 570 955.74 грн. - 60.98%
3.	Соціальний захист ветеранів війни та праці	1 622 062.27 грн. - 0.46%	389 118.00 грн. - 0.09%	-	-
4.	Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	42 623 720.40 грн. - 12.12%	26 627 817.32 грн. - 6.06%	28 920 443.75 грн. - 4.92%	24 849 971.03 грн. - 5.11%
5.	Інша діяльність у сфері соціального захисту	51 334 979.10 грн. - 14.59%	94 724 986.59 грн. - 21.56%	162 725 933.95 грн. - 27.71%	124 972 277.38 грн. - 25.70%
б.	разом	351 794 696.79 грн. - 6.65%	439 389 511.96 грн. - 11.89%	587 323 731.50 грн. - 10.92%	486 355 554.15 грн. - 11.76%

Джерело: складено автором на матеріалах [1]

За період з 2021 до 2023 років спостерігається зростання витрат на ключові соціальні програми. Найбільше зростання спостерігається у програмах підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Пенсійне забезпечення та соціальні виплати малозабезпеченим сім'ям також суттєво зросли, що вказує на посилення державної підтримки пенсіонерів та малозабезпечених верств населення та інші напрямки соціального забезпечення. 2024 рік характеризується зменшенням загального фінансування соціальної сфери і всіх статей відповідно.

Разом з тим, в регіоні діють цільові програми по соціальному захисту населення, що допомагає в період війни зняти напругу, підвищити рівень безпеки (табл. 3).

Таблиця 3

Програми по соціальному захисту населення у Вінницькій області

№	Назва програми	Роки
1.	Обласна цільова соціальна програма оздоровлення, відпочинку дітей, розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку	2020-2024
2.	Обласна цільова соціальна програма "Молодь Вінниччини"	2021-2025
3.	Обласна програма підтримки сім'ї, запобігання домашньому насильству, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, попередження торгівлі людьми на період	до 2026 року
4.	Цільова соціальна програма соціального захисту населення Вінницької області	2022-2026

Продовження табл.3

5.	Обласна цільова програма підтримки учасників бойових дій, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил	2022-2026
6.	Обласна цільова програма підтримки внутрішньо переміщених осіб	2023-2027
7.	Обласна цільова соціальна програма оздоровлення, відпочинку дітей, розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку	2020-2024

Джерело: складено автором на матеріалах [2]

Фінансування соціального захисту населення в Вінницькій області в досліджуваній період було спрямоване на підтримку різних соціальних програм і вразливих верств населення. Розподіл коштів враховував державне і місцеве фінансування, а також важливість допомоги малозабезпеченим, дітям-сиротам, особам з інвалідністю, багатодітним сім'ям та іншим групам населення. Перспективи фінансування соціального захисту населення у Вінницькій області свідчать про готовність до адаптації та вдосконалення. Залучення нових ресурсів і технологій, активна позиція у співпраці з міжнародними організаціями та громадськістю дозволить покращити якість соціального обслуговування, що є критично важливим в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Обласний бюджет Вінницької області 2021-2024 рр. URL: <https://surl.li/hmwnya> (дата звернення: 12.01.2025)
2. Вінницький обласний центр соціальних служб. URL: <https://surl.li/fkgxrs> (дата звернення: 12.01.2025)
3. Урба С. І. Державна політика соціального захисту населення в системі економічної безпеки України. *Економіка та суспільство*. Випуск # 53/2023. URL: <https://surl.li/uewtmg> (дата звернення: 12.01.2025)
4. Федорович І. М. Соціальний захист населення в умовах воєнного стану: сучасний стан та перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. №4. 2024. С.161-167.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Павлюк Тетяна

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та міжнародних відносин

Вінницький торговельно-економічний інститут Державний торговельно-економічний університет

У сучасних умовах проблеми соціальної безпеки внутрішньо переміщених осіб (ВПО) стає одним із ключових викликів для суспільства та держави. Збройні конфлікти, екологічні катастрофи та інші кризові явища змушують мільйони людей залишати свої домівки в пошуках безпечнішого середовища. Україна, яка з 2014 року зіткнулася з масовою внутрішньою міграцією через військові дії на сході країни та анексію Криму, на сьогодні має понад 5 мільйонів офіційно зареєстрованих внутрішньо

переміщених осіб. У цих умовах забезпечення соціальної безпеки ВПО набуває не лише гуманітарного, а й стратегічного значення.

По-перше, дослідження проблем соціальної безпеки ВПО є актуальною через зростаючу кількість людей, які потрапляють до цієї категорії. Геополітична нестабільність у світі, війна в Україні та природні катастрофи постійно збільшують масштаби внутрішньої міграції.

По-друге, відсутність належних умов для підтримки ВПО може призвести до соціального напруження, зростання нерівності та конфліктів. Громади, які приймають значну кількість переміщених осіб, часто відчують додатковий тиск на соціальну інфраструктуру, що потребує державної підтримки та ефективного управління.

По-третє, соціальна безпека ВПО є ключовим елементом забезпечення стійкості держави. Нездатність забезпечити потреби внутрішньо переміщених осіб підриває довіру до інституцій, що може мати довгострокові негативні наслідки.

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» визначає та регулює статус внутрішньо переміщених осіб. Зазначено, що це «окремі особи або групи осіб, які змушені залишити або залишити свій дім або звичайне місце проживання, зокрема внаслідок збройного конфлікту або щоб уникнути його наслідків». «Насильство, порушення прав людини, природні чи техногенні катастрофи та випадки не перетинають національні кордони, визнані міжнародним співтовариством» [1].

Соціальна безпека включає створення умов, за яких людина відчуває себе захищеною, має доступ до базових потреб і може інтегруватися у нове середовище. Для ВПО це поняття охоплює: забезпечення безпечного житла, доступ до освіти, медицини та соціальних послуг, фінансову підтримку, включаючи компенсації за втрату майна, захист від дискримінації та забезпечення прав у приймаючих громадах. ВПО нерідко стикаються з труднощами, такими як низький рівень доходу, втрата соціальних зв'язків, правові обмеження та психологічний стрес, які можуть негативно впливати на їх інтеграцію та стабільність.

Психологи відіграють важливу роль у підтримці внутрішньо переміщених осіб, допомагаючи їм усвідомити та впоратися з емоціями, такими як тривога, депресія чи посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). Процес адаптації до нових умов може бути складним, але за допомогою фахівців ВПО отримують можливість знайти ефективні шляхи інтеграції та відновлення емоційної рівноваги. ПТСР – це психічний стан, який може виникати після переживання або спостереження за травматичними подіями, що були надзвичайно небезпечними, лякаючими чи жорстокими. Люди, які змушені залишити свої домівки через конфлікти, часто стикаються з підвищеним ризиком розвитку цього розладу.

Симптоми ПТСР можуть проявлятися через повторювані спогади про травматичний досвід, нічні кошмари, тривожність, депресивні стани, почуття ізоляції чи гіпернастороженість. Такі прояви суттєво впливають на здатність людини вести звичайний спосіб життя та виконувати щоденні обов'язки. Психологи допомагають людям із ПТСР краще розуміти свої переживання, зменшувати рівень стресу та тривоги, пов'язаних із травматичними подіями. Вони сприяють формуванню навичок управління емоціями та поступовому поверненню до звичного функціонування в повсякденному житті. Завдяки професійній підтримці, внутрішньо переміщені особи

отримують шанс впоратися з психологічними труднощами й побудувати основу для стабільного та гармонійного життя.[2]

Внутрішньо переміщені особи стикаються з численними психологічними викликами, серед яких тривога, депресія та посттравматичний стресовий розлад, що значно ускладнюють їх адаптацію до нових умов життя. У цьому контексті роль психологів є надзвичайно важливою, оскільки вони допомагають людям не лише усвідомити власні емоції, але й ефективно керувати ними. Професійна підтримка сприяє подоланню наслідків травматичного досвіду, зменшенню рівня стресу та тривоги, а також поверненню до нормального повсякденного життя. Завдяки допомозі психологів ВПО мають можливість знайти стабільність, емоційний баланс і відновити свої ресурси для інтеграції в суспільство. Таким чином, психологічна допомога є ключовим аспектом забезпечення повноцінної реабілітації та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Психологи можуть допомогти внутрішньо переміщеним людям знайти способи адаптації до нового середовища та культури, впоратися зі своїми емоціями та почуттями, створити нові соціальні зв'язки та відновити старі за допомогою різноманітних програм надання грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам та іншим групам, які постраждали від війни. [3] (рисуюнок 1).

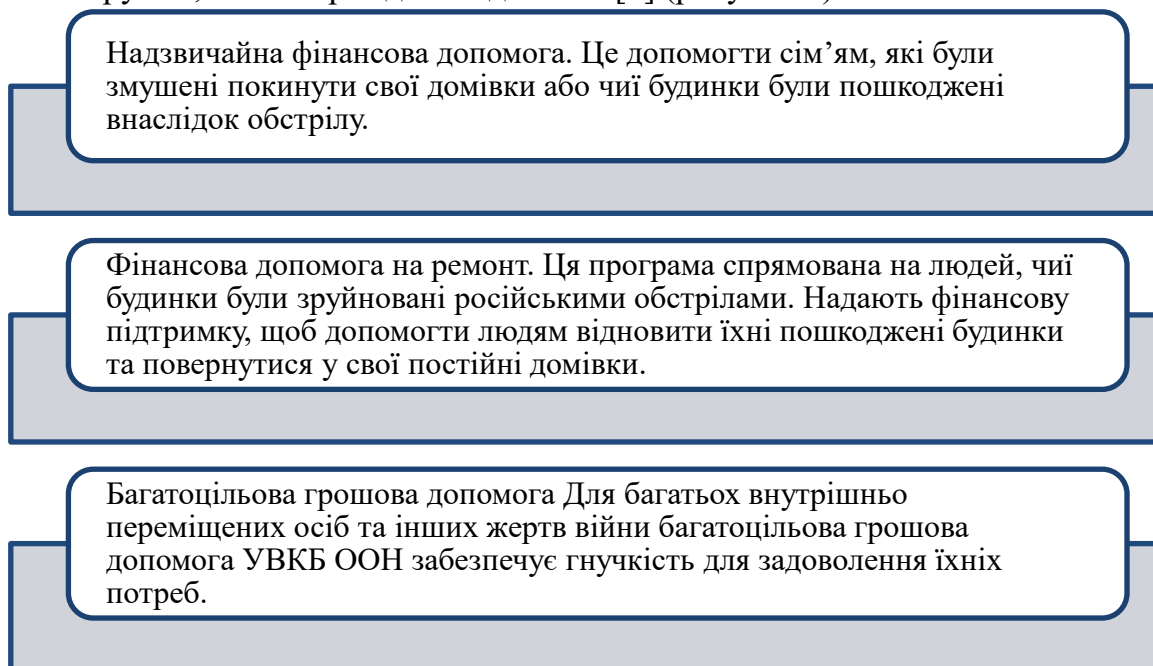

Рис. 1. Програми допомоги від УВКБ ООН [3]

Соціальна безпека ВПО тісно пов'язана з національною безпекою. Підтримка цієї категорії населення сприяє збереженню людського капіталу, запобігає соціальній маргіналізації та знижує ризики зростання криміногенної ситуації. Також інтеграція ВПО в соціально-економічне життя держави дозволяє використовувати їхній потенціал для відновлення та розвитку країни. Соціальної безпеки внутрішньо переміщених осіб обумовлена як гуманітарними, так і стратегічними викликами. Забезпечення гідних умов життя для ВПО не лише сприяє захисту їхніх прав, а й є важливим кроком до зміцнення соціальної згуртованості, національної стійкості та економічного відновлення країни. Ефективна державна політика в цьому напрямі має стати пріоритетом для суспільства, особливо в умовах масштабних криз та конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 15.11.2024 № 4017-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> дата звернення 12.01.2025)
2. Психологічна допомога ВПО при адаптації. URL: <https://www.qui.help/blog/psikhologichna-dopomoga-vpo-pri-adaptatsiyi> (дата звернення 12.01.2025)
3. Які види грошової допомоги для постраждалих від війни надає УВКБ ООН. URL: <https://www.help-platform.in.ua/yaki-vydy-groshovoyi-dopomogy-dlya-postrazhdalyh-vid-vijny-nadae-uvkb-oon/> (дата звернення 12.01.2025)

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Панченко Володимир

*д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту авіаційних перевезень
Української державної льотної академії
м. Кропивницький*

Соціальна безпека в сучасних умовах, особливо в контексті військової агресії, є фундаментальною складовою розвитку суспільства та функціонування держави. У сучасній Україні це питання набуло особливої актуальності, оскільки виклики, пов'язані з військовими діями, економічними труднощами та інформаційними загрозами, суттєво впливають на кожного громадянина.

Дослідження теоретико-методичних та прикладних аспектів забезпечення соціальної безпеки на різних рівнях – від глобального до індивідуального – проводилися багатьма науковцями та практиками, які зробили значний внесок у формування підходів до розуміння та розв'язання проблем безпеки. Серед них можна виділити таких дослідників, як Е. Гідденс, У. Бек, М. Римаренко, Н. Буняк, Р. Лупак, О. Сиченко, О. Новікова, О. Сидорчук та інші.

Попри значний внесок науковців, багато аспектів цієї проблеми залишаються недостатньо вивченими, особливо щодо захищеності життєво важливих інтересів особистості від нових, часто комплексних загроз.

В сучасних реаліях війна створює умови, коли загрози мають не лише фізичний, а й психологічний, інформаційний та економічний характер, що вимагає міждисциплінарного підходу до їх аналізу. Крім того, невизначеність і динаміка сучасних викликів висувають нові вимоги до адаптації механізмів соціального захисту, підтримки вразливих верств населення та збереження громадської довіри. Це підкреслює актуальність подальших наукових досліджень, спрямованих на розробку ефективних стратегій, здатних забезпечити стійкість і розвиток суспільства навіть у складних умовах.

На думку О.Ф. Новікової, О.Г. Сидорчук соціальна безпека, як стан захищеності соціальних інтересів особи, суспільства та держави від впливу загроз національній безпеці розглядається через призму чотирьох підходів: «по-перше, соціальна безпека є самостійною і значущою складовою національної безпеки, бо пов'язана з людиною; по-друге, вона формується в залежності від впливу інших сфер національної безпеки, які обумовлюють її стан; по-третє, соціальна безпека є визначальною складовою

соціальної політики та формує її пріоритети за необхідністю подолання загроз соціальній безпеці; по-четверте, стан соціальної безпеки обумовлює зовнішнє реагування міжнародної спільноти на загрози національній безпеці України»[1].

На мою думку, соціальна безпека – це не лише захист від зовнішніх загроз, а й створення умов для стабільного існування і розвитку людини. У реаліях України забезпечення базових прав і свобод, доступ до соціальних гарантій, таких як освіта, медицина, захист вразливих верств населення, є ключовими для формування стійкого суспільства. Водночас відчуття безпеки відіграє важливу роль у підтримці психологічного здоров'я та соціальної згуртованості, що необхідно для протидії як внутрішнім, так і зовнішнім викликам.

Важливим є також розуміння, що соціальна безпека включає не лише прямі дії держави, такі як законодавче забезпечення чи фінансування соціальних програм, але й створення середовища для розвитку громадянських ініціатив.

Довіра до державних інституцій, прозорість у прийнятті рішень та активне залучення громадян до суспільного життя сприяють зміцненню соціальної стабільності.

Прийняття нового Закону України «Про основи національної безпеки» в червні 2018 року стало важливим кроком у формуванні правового поля для забезпечення соціальної безпеки, однак його вплив викликає суперечливі оцінки. Оскільки перевага була надана воєнно-політичній спрямованості, є певною мірою виправданим в умовах війни, коли першочерговим завданням стає захист територіальної цілісності та суверенітету держави.

Проте на думку більшості дослідників недостатня увага до соціальних аспектів безпеки, зокрема до проблеми втрат людського потенціалу, несе довгострокові ризики для нації. Адже, війна спричиняє серйозні демографічні зміни, впливає на стан здоров'я населення, зменшує працездатне населення і призводить до відтоку фахівців за кордон. Це ставить під загрозу економічну безпеку держави, уповільнює відновлення територій та економіки, а також знижує конкурентоспроможність країни на міжнародній арені.

На думку, Маслій О., Глушко А. широкомасштабна війна російської федерації проти України поставила перед державою і суспільством безпрецедентні виклики, які вимагають негайних і стратегічних рішень у сфері зміцнення соціальної безпеки. Масштабна міграція, як зовнішня, так і внутрішня, втрати джерел доходу, зростання безробіття та погіршення умов життя створюють умови для соціальної нестабільності, яка, у свою чергу, загрожує економічній і національній безпеці. Зростання соціальної нерівності та напруги підсилюють ризики для суспільного добробуту, поглиблюючи розрив між різними верствами населення та послаблюючи загальну стійкість держави[3].

В умовах тривалої війни заходи уряду України, спрямовані на зміцнення соціальної безпеки, є ключовим інструментом підтримки найбільш вразливих категорій населення, таких як внутрішньо переміщені особи, малозабезпечені сім'ї, особи з інвалідністю та ветерани. Зростання мінімальної заробітної плати на 6% і прожиткового мінімуму на 12% у 2024 році, а також збільшення видатків на соціальні виплати на 25 мільярдів гривень є важливими кроками, які покращують базові умови життя громадян[4].

Особливу роль відіграє фінансування програм для ветеранів, що включає реабілітацію та психологічну підтримку, адже це сприяє їхній інтеграції в суспільство

та поверненню до активного життя. Водночас успішність цих ініціатив залежить від ефективної реалізації, прозорості використання коштів і здатності адаптуватися до економічних викликів, зокрема до інфляційних ризиків. Урядова політика, зосереджена на цифровізації соціальної сфери, є перспективним напрямом, що може забезпечити більш зручний і доступний механізм підтримки для громадян як в мирний, так і воєнний час.

Висновок. Таким чином зміцнення соціальної безпеки в умовах воєнного стану є важливою складовою для забезпечення стабільності та подальшого відновлення країни. Звісно, що під час військових дій потреби суспільства значно зростають, а ефективна соціальна підтримка може стати основою для мінімізації негативних наслідків для громадян. Залучення державних і міжнародних ресурсів дає можливість справлятися з проблемами, на які окремі національні сили можуть бути недостатніми. Водночас постійна адаптація політики до змінних умов дає можливість гнучко реагувати на нові виклики й забезпечувати відповідну підтримку громадянам у кожен конкретний момент часу.

Список використаних джерел:

1. Новікова О.Ф., Сидорчук О.Г., Панькова О.В. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. — К.; Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. — 184 с. URL:
2. Про основи національної безпеки: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.01.2025)
3. Social and Economic Security: Threats and Strengthening Targets. A monograph / Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. E-SCIECE SPACE, WARSZAWA, 2023. p.
4. Новий Соціальний портал, проєкт «Потенціал та зміни у соціальному страхуванні: що очікує на соціальну сферу в наступному році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/novyisotsialnyi-portal-proekt-iepotentsial-ta-zminy-u-sotsialnomu-strakhuvanni-shcho-ochikuie-nasotsialnu-sferu-v-nastupnomu-rotsi>

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА МОЛОДІ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Панченко Оксана

к.е.н., доцент,

доцент кафедри менеджменту та підприємництва

*Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький*

Соціальна безпека є важливим елементом національного захисту, оскільки вона забезпечує стійкість суспільства, його стабільний розвиток і захист від загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх. Її багатогранність, що охоплює економічний прогрес, екологічну стійкість, розвиток освіти, науки та культури, а також захист інформаційного простору та конституційних прав, вказує на необхідність комплексного підходу. Одним із ключових завдань соціальної безпеки є мінімізація соціальної напруги, що може виникати через нерівність чи кризові явища, та забезпечення суспільної солідарності. Це потребує ефективної державної політики, яка

сприяє зменшенню соціальних диспропорцій, підвищенню рівня доступності базових послуг і створенню умов для рівності можливостей.

Вивчення соціальної безпеки людини на нанорівні в умовах війни є критично важливим, оскільки воєнні конфлікти створюють комплексні загрози, які безпосередньо впливають на життя, здоров'я та добробут громадян. Війна завдає багатомірної шкоди, починаючи від фізичної загрози життю через бойові дії до масового переміщення населення, втрати житла та знищення інфраструктури, що призводить до гуманітарних криз і нестачі базових ресурсів, таких як їжа, вода та медикаменти.

Психологічні наслідки, включаючи стрес, тривожність і посттравматичний стресовий розлад, особливо впливають на вразливі категорії населення, такі як постраждалі від бойових дій, діти та ветерани. Розпад соціальних структур та управлінських систем ускладнює організацію гуманітарної допомоги, надання соціальних послуг та дотримання правопорядку, посилюючи соціальну дезорганізацію. Особливо тривожними є порушення прав людини, включаючи насильство та систематичне утискання, що формують середовище безправ'я та нестабільності[1].

Погіршення доступу до освіти та обмежені можливості для розвитку молодого покоління загрожують довгостроковій відбудові суспільства після завершення конфлікту. У цих умовах забезпечення соціальної безпеки потребує системного підходу, що враховує не лише негайне реагування на гуманітарні виклики, але й створення умов для довгострокової соціальної стійкості, яка базується на захисті прав людини, відновленні інфраструктури, підтримці психосоціального здоров'я та забезпеченні доступу до освіти й базових послуг.

Найбільш вразлива категорія в Україні нині залишається молодь. Дослідження, проведене аналітичним центром Cedos і дослідницькою агенцією Info Sapiens вказують на те що «загалом 82% молодих людей зазнали втрат внаслідок війни. Ймовірно, 18% респондентів, які не відзначили втрати, можуть не усвідомлювати їх або вважати свої втрати незначними порівняно з іншими[2].

Станом на кінець 2024 року «для молоді стали ще важливішими свобода та незалежність у своїх діях – частка респондентів, що вказали на їх значущість, зросла з 52% у 2023 році до 56% у 2024 році (порівняно з 28% у 2021 році), і ця ціль посіла третє місце. Особливо вона важлива для молоді до 20 років (65%) і для чоловіків (для них свобода друга за важливістю в переліку цілей; її називають 58% чоловіків і 53% жінок)»[2]. Можливо, це пов'язано з тривалою війною і бажанням відстоювати незалежність на всіх рівнях – від особистісного до державного[3].

Також стурбованість щодо незадоволених потреб вищого рівня (згідно з різними теоретичними підходами до пріоритетності потреб людини базовими вважаються такі потреби, як їжа, безпека та фізіологічні потреби, а вищими – самореалізація та творчість) дещо зросла в період з 2023 до 2024 року. Зокрема, молоді люди частіше відзначали неможливість самореалізації (показник зріс з 19% до 23%) та брак вільного часу (показник зріс із 16% до 26%). В обох випадках значних гендерних та вікових відмінностей у відповідях на ці запитання не зафіксовано[3].

Не менш важливої уваги заслуговує дослідження «Оцінка впливу війни на людей» дослідження організації «Ініціативи ІМРАСТ» (ІМРАСТ), згідно з дослідженням впливу війни на молодь в Україні, занепокоєння щодо психічного здоров'я молоді (14–35 років) (власного або близьких) зросло: 22% проти 11% у 2021 році. Але хоча 22%

молодих людей стурбовані питанням психічного здоров'я лише 12% визнають, що потребують психологічної допомоги. За оцінками Міністерства охорони здоров'я (МОЗ), близько 15 мільйонів людей потребують психологічної підтримки, з них від 3 до 4 мільйонів — медикаментозної. Практикуючі лікарі та експерти в галузі психічного здоров'я попереджають про кризу психічного здоров'я в Україні, що насувається, зважаючи на нове покоління, народжене під час війни, мільйони переміщених осіб та зростання кількості ветеранів[4].

На думку Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г., Панькова О. В. соціальна безпека молоді є ключовим елементом стратегічного розвитку країни, оскільки саме молоде покоління формує її майбутнє[5]. Проблема невпевненості молоді у власному майбутньому, яка обумовлена загальними чинниками, як економічні труднощі, обмежений доступ до освіти та ресурсів, розрив соціальних зв'язків і фізична небезпека є ключовими викликами, що суттєво впливають на молодь у контексті воєнного стану.

Втрата роботи та обмежені можливості для самореалізації створюють серйозний стрес, який може призвести до почуття безперспективності та втрати віри у майбутнє, що, у свою чергу, послаблює соціальну активність і мотивацію молоді. Розлука з сім'єю та друзями, спричинена переміщенням або втратою близьких, підсилює емоційний тиск, викликаючи депресію, тривожність та інші психічні розлади, що негативно впливають на загальний психосоціальний стан.

Додатково фізична небезпека через безпосередні загрози життю та здоров'ю посилює почуття уразливості, створюючи довгострокові негативні наслідки для фізичного та психічного здоров'я.

На мою думку, відновлення системи соціальних цінностей і впровадження сучасних технологій для надання знань та сприяння розвитку молоді є важливими аспектами соціальної безпеки, які дозволяють створити умови для її самореалізації та інтеграції в суспільство. Нині молодь є ключовим ресурсом для розвитку будь-якої держави, і тому стратегічні кроки, спрямовані на її підтримку, повинні бути орієнтовані на створення можливостей для рівного доступу до освіти, підвищення її конкурентоспроможності та залучення до зайнятості.

Урахування потреб молоді в контексті соціальної безпеки є важливим для формування стійкого та прогресивного суспільства, яке здатне реагувати на виклики сучасного світу. Стратегічні напрямки, такі як забезпечення доступу до якісної освіти, гарантії працевлаштування та підтримка самореалізації, сприяють не лише стабільності в короткостроковій перспективі, але й створюють фундамент для соціально відповідальної молоді, готової вносити вагомий вклад у розвиток країни. Тому, лише системний підхід до цих завдань може сприяти формуванню позитивного та впевненого погляду молоді на майбутнє, що є основою для її активної участі у житті держави та суспільства.

Таким чином соціальна безпека молоді в умовах воєнного стану є критично важливим аспектом національної безпеки України, оскільки війна не лише створює фізичні та психологічні травми, а й серйозно обмежує можливості для освіти та працевлаштування. Молодь стає вразливою через соціальні та економічні труднощі, що потребує розробки ефективних стратегій для її підтримки, зокрема через відновлення психологічного здоров'я, забезпечення доступу до освіти та професійного розвитку. Приділення уваги таким аспектам є важливим кроком у забезпеченні соціальної стабільності та відновленні потенціалу країни в постконфліктний період.

Список використаних джерел:

1. Сотнікова Ю. В., Агавердієва Х. Ф. Психологічні аспекти соціальної безпеки в Україні. Економіка розвитку. 2019. Т.18. Вип. 2. С. 41–42.
2. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Вплив війни на молодь України. Київ, 2023. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/> (дата звернення: 10.01.2025).
3. Вплив війни на молодь 2024 URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/impact-war-youth-ukraine-2024>
4. Оцінка впливу війни на людей URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/otsinka-vplyvu-viyny-na-lyudey>
5. Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г., Панькова О. В. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія. Київ ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сігіда Тарас

*аспірант 3 курсу, економіка
Європейський університет, м. Київ*

Поняття соціальної безпеки держави розглядається українськими науковцями у двох аспектах: вузькому та широкому [1]. Вузьке розуміння соціальної безпеки держави фокусується на захисті національних інтересів населення від внутрішніх та зовнішніх загроз у соціальній сфері. Ширше тлумачення охоплює стан держави, що забезпечує гідний рівень життя для всіх громадян, незалежно від їхніх характеристик, та сприяє розвитку людського капіталу.

Українські дослідники визначають соціальну безпеку через такі показники: соціальну незалежність у міжнародному співробітництві, стабільність та стійкість системи соціального захисту під час економічних реформ, здатність системи до саморегулювання та розвитку, а також забезпечення соціальної стабільності в суспільстві. [1, с. 107–108].

Дослідження проведене Мацко-Демиденко І. та Беленок О. серед студентів Національного технічного університету України «Київський Національний інститут імені Ігоря Сікорського» були виявлені психологічні проблеми через воєнні дії у більшості респондентів [2, с. 204].

Ранок 24 лютого 2022 року став для студентів шоком, різко змінивши їхнє сприйняття реальності та звузивши часову перспективу. Молодь втратила можливість будувати довгострокові плани. Панували страх, стрес, неврози, невпевненість у майбутньому та відчуття безпорадності. Багато молодих людей були змушені покинути домівки, сподіваючись на швидке повернення. Ті, хто залишився, адаптувалися до життя під час війни, звикаючи до повітряних тривог та комендантської години.

Вимушені переїзди та евакуація призвели до розриву соціальних зв'язків, що важко переживали респонденти. Внаслідок війни молодь втратила багато звичних радощів, які були доступні в спокійні часи, і відсутність цих речей сильно відчувається. Окрім особистого спілкування з друзями та проведення часу разом з ними, молодь також вказує на те, що вони найбільше сумують під час війни: за спокоєм, мирним і безтурботним звичайним життям в Україні; можливістю мріяти і планувати свій майбутній шлях; за родиною та домом; за концертами улюблених виконавців. Молодь

сумує за безтурботним життям в Україні, за навчанням, гуртожитком та власним домом.

Соціальна безпека студентів та молодих вчених є стратегічним аспектом існування країни. Основним завданням будь-якої держави є збереження та підтримка розвитку молодого покоління. Проте в Україні серйозною перешкодою для соціальної безпеки молоді є невпевненість у майбутньому, яка виникає через загально низький рівень соціальної безпеки. Це, в свою чергу, призводить до виїзду найбільш конкурентоспроможних громадян, зокрема молоді, в інші країни.

Згідно результатів дослідження, серед основних загроз соціальній безпеці молоді в Україні є погіршення якості середньої та вищої освіти, низька цінність праці та працівника, труднощі з працевлаштуванням після закінчення навчання, обмежені можливості для самореалізації, поширення негативних соціальних явищ, таких як наркоманія, алкоголізм і суїцид, інформаційні маніпуляції свідомістю молоді, а також зростання підліткової злочинності. [3].

Підсумовуючи все вищесказане, можна підкреслити, що основними проблемами студентів в умовах воєнного стану є:

- обмежений доступ до освіти та культурних ресурсів стримує розвиток і самовираження молоді. Відсутність можливостей для здобуття якісної освіти може стати серйозною перешкодою для їх особистісного та професійного зростання;

- економічні труднощі, що виникають через втрату робочих місць та обмежений доступ до освіти й інших ресурсів, стають суттєвими стресовими чинниками для молоді. Втрата можливостей для самореалізації може призвести до втрати перспектив і надій на майбутнє;

- епідеміологічні ризики та проблеми з доступом до якісної медичної допомоги є важливими аспектами. Відсутність належної медичної інфраструктури й труднощі з доступом до необхідних ліків можуть погіршити цю ситуацію та призвести до зростання захворюваності серед молоді;

- воєнний стан часто призводить до розриву соціальних зв'язків, зокрема між молоддю та їхніми сім'ями й друзями. Втрата та розлука з близькими можуть викликати емоційні та психологічні проблеми, такі як депресія, тривожність та посттравматичний стрес.

Ці умови створюють значні труднощі для адаптації та виживання молодих вчених в умовах воєнного стану, що підкреслює необхідність комплексного підходу до підтримки та захисту їхніх прав і потреб. Для підвищення соціальної безпеки студентів в таких умовах пропонується застосування наступних дій:

1. Гарантування доступу до якісної освіти для молоді, включаючи дистанційне та онлайн-навчання, є важливою задачею. Необхідно розвивати програми навчання та підтримки для тих, хто втратив можливості отримання традиційної освіти через воєнні обставини. Доступ до якісної освіти є вирішальним чинником у подоланні проблем соціальної безпеки молоді в умовах війни. У контексті конфліктів та загрози освіта стає не лише засобом особистісного розвитку, але й ефективним інструментом зміцнення суспільства та забезпечення стабільності.

2. Розробка та впровадження ефективних економічних заходів з метою забезпечення працевлаштування та підтримки студентів в умовах економічної нестабільності є важливими. Слід сприяти розвитку молодіжних підприємств та інноваційних галузей, які можуть стати джерелом доходу і зростання. Один із способів

боротьби з негативними тенденціями на ринку праці для молоді полягає в розвитку соціального підприємництва серед молодого покоління [4].

3. Надання доступу до якісної медичної допомоги та реабілітації для постраждалих внаслідок воєнних подій є необхідним. Слід розробити програми профілактики та підтримки фізичного і психічного здоров'я молоді. Існує безліч методик і програм для роботи з різними формами травм, серед яких є чимало простих і ефективних підходів. Негайне впровадження цих методик у служби психічного здоров'я є важливим кроком для допомоги дітям, підліткам та молоді у відновленні, покращенні стійкості та нормалізації психічного здоров'я.

4. Впровадження інформаційних кампаній для підвищення обізнаності студентів про питання безпеки, права та можливості в умовах воєнного конфлікту є необхідним. Слід організувати заходи, спрямовані на покращення рівня кіберграмотності серед молодих вчених, навчити їх визначати достовірність інформації та захищати себе від інформаційних маніпуляцій.

У воєнний час соціальна безпека студентів та молодих вчених набуває особливого значення для національної безпеки України. Війна завдає молоді не лише фізичних та психологічних травм, а й створює серйозні соціально-економічні проблеми, обмежуючи доступ до освіти та працевлаштування. Через втрати, труднощі та обмежені можливості студентство стає вразливою групою. Дослідження її соціальної безпеки необхідне для розробки стратегій підтримки та інтеграції в суспільство.

Список використаних джерел:

1. Варналій З., Білик Р., Хмелевський М. Соціальна безпека України: сутність, проблеми та шляхи забезпечення Економічний вісник університету. Вип. № 45. 2020. С. 105-113.
2. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
3. Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г., Панькова О. В. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія. Київ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.
4. Ачкасова О. В. Роль соціального підприємництва у вирішенні проблеми молодіжного безробіття. Регіональна економіка та управління. 2021. № 1(31). С. 5-8.

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Судомир Світлана

д.е.н., професор,

професор кафедри економіки і менеджменту

ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

м. Бережани

Соціальна безпека є однією з ключових складових національної безпеки, яка забезпечує стабільність, гармонійний розвиток суспільства та захист основних прав і свобод громадян. В умовах воєнного стану питання соціальної безпеки набувають особливого значення, оскільки вплив зовнішніх і внутрішніх загроз суттєво ускладнює забезпечення добробуту населення.

Соціальна безпека охоплює комплекс заходів, спрямованих на захист населення від ризиків і загроз, які виникають у соціальній, економічній та гуманітарній сферах [1]. У контексті воєнного стану ці ризики можуть включати: загрозу життю та здоров'ю

громадян; руйнування інфраструктури та житлового фонду; зростання безробіття та економічної нестабільності; зниження рівня соціального захисту через обмеження державних ресурсів; проблеми з доступом до медичних, освітніх та інших соціальних послуг.

Воєнний стан створює умови, за яких соціальна безпека перебуває під значним тиском. Основні особливості включають:

- масову міграцію населення;
- збільшення навантаження на систему соціального захисту;
- руйнування інфраструктури;
- економічну нестабільність;
- психологічні та соціальні виклики.

Для забезпечення соціальної безпеки в умовах воєнного стану необхідно реалізувати низку заходів, спрямованих на захист населення та підтримку стабільності в суспільстві.

Основні напрями включають:

1. Захист вразливих груп населення. Необхідно забезпечити підтримку внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, поранених, сімей загиблих, а також інших категорій громадян, які постраждали від воєнних дій.

2. Розвиток системи соціального захисту. Важливо вдосконалювати механізми надання соціальної допомоги, зокрема електронні сервіси для швидкого доступу до послуг, створення єдиної бази даних для ідентифікації потребуючих.

3. Відновлення інфраструктури. Реконструкція зруйнованих об'єктів соціального значення (шкіл, лікарень, житлових будинків) повинна стати пріоритетом для держави та міжнародних партнерів.

4. Економічна підтримка. Запровадження програм підтримки малого та середнього бізнесу, створення нових робочих місць, розвиток аграрного сектору та експортних галузей сприятимуть стабілізації економіки.

5. Психологічна допомога. Забезпечення доступу до психологічної підтримки для військових, переселенців та інших громадян, які постраждали від наслідків війни.

6. Міжнародна співпраця. Залучення міжнародних організацій для надання гуманітарної допомоги, фінансування відновлення та реалізації соціальних програм.

Забезпечення соціальної безпеки в умовах воєнного стану є складним завданням, яке вимагає скоординованих зусиль держави, бізнесу, громадських організацій та міжнародної спільноти. Основні виклики включають: обмеженість фінансових ресурсів; бюрократичні перешкоди у наданні допомоги; тривалий характер військового конфлікту.

Проте існують і перспективи. Воєнний стан стимулює модернізацію системи соціального захисту, розвиток волонтерського руху, посилення співпраці з міжнародними організаціями. Крім того, впровадження сучасних технологій дозволяє забезпечити швидший доступ до послуг і ефективніше використовувати наявні ресурси.

Таким чином соціальна безпека в умовах воєнного стану є ключовим фактором стабільності та життєздатності суспільства. Її забезпечення вимагає комплексного підходу, що включає захист вразливих груп населення, відновлення інфраструктури, підтримку економіки та надання психологічної допомоги. Лише спільними зусиллями

держави, громадськості та міжнародних партнерів можна подолати виклики та створити умови для сталого розвитку навіть у найскладніших умовах [2].

На даний час в Україні діють кілька національних програм, спрямованих на забезпечення соціальної безпеки в умовах воєнного стану. Однією з ключових є програма "Є Допомога", яка забезпечує виплати внутрішньо переміщеним особам та найбільш вразливим категоріям населення. Крім того, діє програма "Доступні кредити 5-7-9%", що спрямована на підтримку малого та середнього бізнесу, а також програма "Гуманітарна допомога для переселенців" із залученням міжнародних партнерів. У сфері освіти працюють ініціативи для забезпечення безперервного навчання, зокрема через дистанційні платформи. Також програми психологічної підтримки, такі як "ПОРУЧ", допомагають громадянам впоратися зі стресом. Ефективність цих програм залежить від рівня їхньої організації та фінансування, а також від здатності державних органів адаптуватися до змінних умов. Хоча існують значні успіхи, такі як швидке реагування на потреби переселенців і запуск нових цифрових сервісів, деякі виклики, включаючи обмеженість ресурсів і бюрократію, впливають на їхню повну реалізацію.

Список використаних джерел:

1. Гудзинський О.Д., Судомир С.М. Соціально-економічний розвиток макро- і мікро структур: соціально-інноваційний аспект. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”. 2017. № 3. С. 20.
2. Sudomyr S. M., Zhybak, M. M., Khrystenko H. M., Zamora O. I., Babenko V. A. (2022). Innovative Susceptibility of the Socio-Economic Systems. International Journal of Information Technology Project Management (IJITPM), 13(2), 1-11.

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Федотова Тетяна

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та бізнесу

Криворізького національного університету

м. Кривий Ріг

Соціальна безпека – це безпека людини, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. Безпека сама по собі є складним соціальним явищем, багатоплановим та багатогранним у своїх структурних складових та проявах, що відображає суперечливі інтереси у відносинах різних соціальних суб'єктів.

З цього питання існує достатня чисельність наукових досліджень, проведених як фахівцями, так і міжнародними організаціями, багато публікацій містить напрацювання закордонного досвіду [1]. Особливо тема актуалізувалася після повномасштабного вторгнення в Україну. Проте постійне виникнення нових загроз соціальній безпеці, недотримання норм міжнародного права та нехтування всіма домовленостями з боку російської федерації залишають цю проблему невирішеною та актуальною.

Міжнародне гуманітарне право полягає в прийнятті рішень, які зберігають мінімум людської гідності під час війни, і гарантують, що жити разом знову стане можливим після останнього пострілу. Женевські конвенції містять правила ведення війни, що захищають людей, які не воюють або більше не воюють [2]. Держави зобов'язані дотримуватися

Конвенцій, які є основою МГП, щоб забезпечити розуміння правил війни, а також їх дотримання всіма сторонами конфлікту, а також тими, хто їх підтримує.

Руйнівний вплив нападів на соціальну інфраструктуру, на цивільних осіб в Україні досяг величезних масштабів, яких ще не було з часів Другої світової війни. Проте слід пам'ятати, що цивільна інфраструктура має особливий захист під час війни, про важливість захисту необхідної інфраструктури, як-от лікарень, шкіл, водопостачання та санітарії. Необхідно уникати пошкодження цих структур, щоб зменшити страждання цивільного населення та зберегти доступ до послуг, необхідних для добробуту та виживання людей [3]. Але, як свідчить вітчизняний досвід, жодного правила російська сторона не дотримується.

Під час збройного конфлікту родини розлучаються, коли чоловіки йдуть у війська, жінки та діти виїжджають у більш безпечні регіони або за кордон, частина родини (особливо особи похилого віку) залишаються в небезпеці в місцях свого мешкання. Під час війни багато цивільних людей і військових гине або зникає безвісти. Для багатьох родин залишається нестерпне страждання. Незнання долі близької людини може поставити сім'ю в стан постійної невизначеності. У цьому болісному психологічному процесі родини повинні навчитися справлятися з новою сімейною обставиною та знайти в собі сили продовжувати справлятися з нагальними потребами, включаючи правові, соціальні, адміністративні, економічні труднощі та проблеми, пов'язані зі здоров'ям. Для вирішення цих проблем потрібна допомога досвідчених фахівців державних органів.

Зниклі безвісти та їхні родини захищені міжнародним гуманітарним правом під час міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів і міжнародним правом прав людини як у воєнний, так і в мирний час. Сторони збройного конфлікту повинні виконувати зобов'язання, що випливають із цих рамок, щоб запобігти зникненню людей, нести відповідальність за тих, хто зникає, і реагувати на потреби їх родин. Все це не здійснюється російською стороною. Більш того йде спотворення та приховування інформації, відмова в її наданні. Конкретні дії повинні включати запобігання роз'єднанню сімей, надання інформації сім'ям, забезпечення належного лікування поранених та ідентифікації і передачі загиблих, зміцнення медичних і правових систем і створення відповідних механізмів і структур, таких як національні інформаційні бюро під час міжнародних збройних конфліктів, згідно з міжнародним правом.

Усі особи, позбавлені волі, мають право на справедливе поводження та гуманні умови життя, незалежно від причини їх арешту та тримання під вартою. Утримуюча сторона повинна забезпечити задоволення базових потреб, щоб затримані залишалися на зв'язку зі своїми родинами та щоб до них ставилися шанобливо та гуманно. Вони повинні користуватися судовими гарантіями, на які мають право згідно з міжнародним і національним законодавством. Розповіді повернутих з полону українських громадян та військових свідчать про масштабне та повне порушення цих норм, про недотримання міжнародних правил.

В результаті переміщення цивільні особи часто задовольняють свої основні потреби в умовах підвищених труднощів, у незнайомих місцях, в незвичній обстановці. Вони часто стикаються з особливими загрозами, як наприклад напруженість між ними та приймаючими громадами, поселення в небезпечних або непридатних місцях, іноді це приводить до вимушеного повернення в небезпечні райони. Проблема також часто полягає у відсутності офіційних документів, які часто залишаються або втрачаються

під час втечі. Без цих документів люди можуть не мати доступу до основних послуг, таких як охорона здоров'я та освіта, до гуманітарної допомоги.

Таким чином, міжнародне гуманітарне право містить важливі положення, напрацьовані роками, щодо забезпечення соціальної безпеки під час військових дій, зокрема щодо запобігання переміщенню цивільних осіб і стражданням, які це спричиняє, запобігання розлученню родин, захисту внутрішньо переміщених осіб і допомогу на всіх етапах їхнього переміщення, інформаційна співпраця щодо зниклих безвісті, захист цивільної інфраструктури, дотримання прав затриманих та полонених, забезпечення належного лікування поранених.

Список використаних джерел:

1. Линдюк С. Забезпечення соціальної безпеки в умовах воєнного стану: зарубіжний досвід. *Науковий вісник: Державне управління*, 2024. № 1 (15). С. 324-344.
2. Женевські Конвенції та правила ведення війни. URL: <https://www.swissinfo.ch/ukr/politics> (дата звернення: 27.01.2025).
3. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 27.01.2025).

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВИРІШЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Фомкіна А.С.

*магістрантка кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету*

Мізевич О.В.

QA Engineer ТОВ «ВЕЛЬЮТЕК», Київ, Україна

Кириченко І.І.

*к.держ.упр., доцент, магістрантка
Національного університету біоресурсів і природокористування*

Соціальне підприємництво є інноваційним підходом до вирішення актуальних соціальних проблем, що поєднує принципи підприємницької діяльності з соціальною місією та прагненням до суспільних змін. На відміну від традиційного бізнесу, соціальне підприємництво спрямоване передусім на досягнення позитивного соціального впливу, а не максимізацію прибутку [1]. Феномен соціального підприємництва виник як відповідь на обмеженість державних механізмів та традиційної благодійності у розв'язанні складних суспільних викликів.

Соціальне підприємництво характеризується глибоким розумінням соціальних викликів та потреб конкретних спільнот. Воно передбачає активне залучення місцевих громад до процесу вирішення соціальних проблем та створення сталих механізмів соціальних змін [2, с. 47].

Такий підхід дозволяє трансформувати традиційні уявлення про благодійність та соціальну допомогу, перетворюючи їх на стратегічний інструмент суспільних перетворень. Соціальне підприємництво виступає потужним каталізатором

позитивних соціальних змін, який поєднує соціальну відповідальність з економічною ефективністю.

Важливим аспектом соціального підприємництва є його здатність генерувати самодостатні моделі фінансування соціальних ініціатив. На відміну від традиційних неурядових організацій, соціальні підприємства створюють механізми самозабезпечення через провадження господарської діяльності, яка дає змогу отримувати кошти для реалізації соціальної місії [1].

Суттєвою перевагою соціального підприємництва є його гнучкість та здатність швидко реагувати на динамічні суспільні виклики. В умовах обмежених державних ресурсів та складних соціально-економічних трансформацій такі підприємства стають критично важливими агентами позитивних змін, демонструючи принципово нові моделі вирішення суспільних проблем.

Для глибокого розуміння особливостей соціального підприємництва доцільно провести порівняльний аналіз із класичним підприємництвом (табл. 1). Проведений порівняльний аналіз класичного та соціального підприємництва демонструє принципово відмінні парадигми господарської діяльності.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця класичного та соціального підприємництва

Критерій порівняння	Класичне підприємництво	Соціальне підприємництво
Основна мета	Максимізація прибутку та економічної вигоди	Вирішення соціальних проблем та досягнення позитивних суспільних змін
Пріоритет	Економічна ефективність	Соціальний вплив
Розподіл прибутку	Повертається власникам/акціонерам	Реінвестується у соціальну місію
Цільова аудиторія	Клієнти, здатні платити	Вразливі групи населення, суспільство в цілому
Джерела фінансування	Приватні інвестиції, банківські кредити	Грантові кошти, соціальні інвестиції, власний дохід
Інноваційність	Інновації для підвищення конкурентоспроможності	Інновації для вирішення соціальних проблем
Ставлення до ризиків	Мінімізація ризиків заради прибутку	Готовність до ризиків заради соціальних змін
Показники успіху	Фінансові показники, прибутковість	Соціальний ефект, позитивні зміни в суспільстві
Стратегія розвитку	Розширення ринку, захоплення нових сегментів	Масштабування соціального впливу
Соціальна відповідальність	Часткова, як додатковий елемент	Базовий принцип діяльності
Взаємодія з державою	Переважно опосередкована	Активне партнерство та співпраця
Мотивація засновників	Економічний успіх	Соціальні перетворення та самореалізація

Соціальне підприємництво демонструє високий потенціал адаптивності та інноваційності в контексті вирішення складних соціальних викликів. Воно стає дієвим інструментом соціальних трансформацій, здатним забезпечити системні позитивні зміни в умовах обмежених державних ресурсів. Таким чином, соціальне підприємництво представляє собою перспективну модель поєднання соціальної місії та економічної ефективності.

Таблиця 2 дає глибину та структурованість, демонструючи комплексний підхід соціального підприємництва до вирішення суспільних проблем. Представлена таблиця яскраво демонструє багатогранність соціального підприємництва як інструменту суспільних перетворень. Кожна сфера має унікальний потенціал для впровадження інноваційних рішень, які не лише мінімізують негативні соціальні явища, але й створюють передумови для довгострокового сталого розвитку.

Соціальне підприємництво виступає каталізатором позитивних змін, трансформуючи традиційні підходи до вирішення суспільних викликів. Його ключова перевага полягає в здатності поєднувати соціальну місію з економічною ефективністю, що робить запропоновані рішення життєздатними та масштабованими [3, с. 43].

Представлені приклади засвідчують, що соціальне підприємництво має потенціал не лише реагувати на існуючі проблеми, але й випереджати їх, створюючи інноваційні екосистеми соціальних змін.

Таблиця 2

Роль соціального підприємництва у вирішенні суспільних проблем

Сфера проблем	Ключові виклики	Роль соціального підприємництва	Механізми впливу	Очікувані результати	Індикатори ефективності
Зайнятість	Безробіття вразливих груп	Створення інклюзивних робочих місць	Професійна реабілітація, перекваліфікація	Зниження рівня безробіття на 20-30%	Кількість працевлаштованих осіб, рівень доходу
Охорона здоров'я	Обмежена доступність медичних послуг	Розширення медичної допомоги	Мобільні клініки, телемедицина	Покращення здоров'я населення	Кількість наданих консультацій, охоплення населення
Освіта	Нерівний доступ до освіти	Подолання освітніх бар'єрів	Безкоштовні курси, менторські програми	Підвищення рівня освіченості	Кількість випускників, працевлаштування
Екологія	Деградація навколишнього середовища	Впровадження сталих практик	Технології переробки, альтернативна енергетика	Зменшення вуглецевого сліду	Обсяг переробки, скорочення викидів
Соціальний захист	Вразливість соціальних груп	Комплексна соціальна підтримка	Мікрокредитування, адаптаційні програми	Соціальна інтеграція	Рівень самозабезпечення, соціальної активності

Продовження табл.2

Розвиток громад	Низька місцева активність	Активізація громадянської позиції	Громадські простори, локальні ініціативи	Посилення місцевої спроможності	Кількість локальних проєктів, залучених осіб
Гендерна рівність	Дискримінація	Розширення економічних можливостей	Бізнес-інкубатори, освітні програми	Зменшення гендерного розриву	Частка жінок у бізнесі, рівень доходу

Таким чином, соціальне підприємництво постає як унікальний соціально-економічний феномен, що трансформує традиційні підходи до розв'язання суспільних викликів. Його принципова відмінність полягає в органічному поєднанні соціальної місії та підприємницької раціональності, що забезпечує системність і сталість соціальних перетворень.

Отже, стратегічне значення соціального підприємництва виходить за межі безпосереднього вирішення локальних проблем, формуючи новий тип соціальної інженерії, орієнтованої на випереджальне та превентивне реагування на суспільні виклики.

Список використаних джерел:

1. Соціальне підприємництво: теорія, практика та міжнародний досвід [Електронний ресурс]: Зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. 2018 р. К.: КНЕУ, 2018. 275 с.
2. Попович Д.В., Баранова М.В. Соціальне підприємництво як перспективний інструмент вирішення проблем сучасного суспільства. Молодий вчений. 2021. № 7(95). С. 42-48. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-7-95-9>.
3. Новик І. В. Соціальне підприємництво: стан та перспективи. Економіка та суспільство. 2022. С. 43-45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-6>.

СТРАХУВАННЯ ВОЄННИХ РИЗИКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Фрунза Світлана

к.е.н., доцент,

завідувачка кафедри фінансів та бухгалтерського обліку

Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті

м. Кропивницький

Воєнні конфлікти та їх наслідки мають значний вплив на економічну стабільність та розвиток країн. Одним із важливих інструментів зменшення економічних ризиків, пов'язаних із воєнними діями, є страхування воєнних ризиків. Це механізм, який дозволяє захистити бізнес, інвесторів і громадян від фінансових втрат, спричинених воєнними подіями.

Деякі страхові організації розпочали запроваджували елементи страхування майна та життя від дії воєнних ризиків, застосовуючи в своїх страхових продуктах. В умовах воєнного стану, ціна страхування ризиків дуже висока але дуже актуальна, особливо в регіонах наближених до лінії зіткнення[3].

Значення страхування воєнних ризиків забезпечується за рахунок таких складових як:

1. **Захист інвестицій.** Інвестори у зонах конфлікту стикаються з високими ризиками втрати капіталу. Страхування дозволяє зменшити ці ризики, стимулюючи приплив інвестицій у постраждалі регіони.

2. **Стабілізація бізнесу.** Компанії, що працюють у регіонах із підвищеним воєнним ризиком, отримують можливість захистити свої активи, включаючи обладнання, нерухомість і запаси товарів.

3. **Захист міжнародної торгівлі.** Страхування воєнних ризиків сприяє безпеці міжнародних торгових операцій, що є ключовим фактором економічного розвитку.

4. **Сприяння відновленню інфраструктури.** Страхові виплати допомагають фінансувати відновлення об'єктів інфраструктури, таких як дороги, мости, лікарні та школи, що критично важливо для постконфліктного відновлення.

Відповідно до п.64 ст.1 закону України «Про страхування» від 18.11.2021 зазначено, що страховий ризик – це подія, на випадок виникнення якої проводиться страхування, яка має ознаки ймовірності та випадковості населення [2]. Хоча відсутня класифікація подій, а саме щодо воєнного ризику що покривається PVI (political violence risks) зазначаючи як тероризм, страйки, саботаж, заколот, громадянські заворушення, незаконна націоналізація тощо. Якщо раніше страхування воєнних ризиків було пов'язане з морськими та повітряними перевезеннями певними маршрутами, ризиками для товарів та сировини під час таких перевезень, з відповідальністю та збитками, що виникають в процесі таких перевезень, то зараз застосовують з поняттям політичні ризики, як чинники впливу на воєнний стан.

До політичних ризиків внесли такі події на території України, як примусове відчуження майна органами державної влади України, невиконання або відмова від виконання державою зобов'язань, визначених законодавством, безпідставне відкликання ліцензій з боку регулятора ринку або примусове припинення діяльності суб'єкта господарювання державними органами, введення державою заборони на здійснення розрахунків тощо.

Визначаючи сучасний стан економіки можна визначити такі особливості страхування воєнних ризиків:

1. **Комплексність ризиків.** До воєнних ризиків належать руйнування майна, перерви у бізнес-діяльності, ризики для життя та здоров'я працівників.

2. **Висока вартість премій.** З огляду на високий рівень непередбачуваності та масштаб можливих втрат, страхові премії для покриття воєнних ризиків є значно вищими, ніж для стандартного страхування.

3. **Участь держави.** У багатьох випадках держава відіграє ключову роль у стимулюванні страхування воєнних ризиків через субсидії, гарантії та створення спеціалізованих страхових фондів.

4. **Міжнародна співпраця.** У регіонах із високим рівнем конфліктності міжнародні організації, такі як ООН, Світовий банк та інші, часто залучаються до страхових ініціатив.

Для впровадження концепції воєнних і політичних ризиків відбуваються зміни.

Національним банком України спільно з Мінекономки та Мінфіном розробили проект закону «Про систему страхування воєнних ризиків» для населення та бізнес-спільноти [1]. Передбачено, що комплексна загальнодержавна система страхування

воєнних ризиків фінансуватиметься за рахунок коштів акумульованих обов'язкових страхових платежів за договорами страхування, а також за рахунок фінансової допомоги донорів. Для цього проекту буде створена Держана агенція зі страхування воєнних ризиків, яка буде визначати спільну політику оцінки та прийняття ризиків для страховиків-учасників системи. Її мета – розробити стандартизовані страхові продукти, визначати централізовані підходи до ціноутворення, вести Єдину централізовану базу даних в системі страхування воєнних ризиків.

Створені також і спеціальні програми страхування в деяких страхових організацій, для страхування військовослужбовців або громадян, які зазнали фізичних чи матеріальних втрат внаслідок бойових дій. Такі поліси можуть включати медичне страхування для тих, хто постраждав від воєнних дій, страхування житла та автомобілів з урахуванням ризиків війни. Хоча є обмеження, а саме компанії не оформлюють страховки для майна в зоні як 30-50 км від території активних бойових дій.

Є також інші спеціальні програми страхування воєнних ризиків, а саме:

- державні програми зі створення спеціальних фондів або агентства, що займаються страхуванням воєнних ризиків які можуть покривати втрати бізнесу, інфраструктури;
- міжнародні страхові ініціативи залучаючи міжнародні організації, Світовий банк чи МВФ, що розробляють програми страхування для країн, які постраждали від конфліктів;
- корпоративні програми великих компаній мають власні програми для захисту своїх активів і працівників;
- гібридні моделі при поєднанні державного та приватного фінансування для створення спеціалізованих страхових продуктів.

Дані програми можуть визначати такі перспективи страхування воєнних ризиків, як:

1. Розвиток спеціалізованих страхових продуктів. Страхові компанії можуть створювати нові продукти, що враховують специфіку воєнних ризиків, такі як страхування бізнесу в зоні конфлікту чи страхування об'єктів критичної інфраструктури.

2. Інновації у страхуванні. Використання цифрових технологій і великих даних (Big Data) для оцінки ризиків і розробки страхових тарифів.

3. Посилення ролі держави. Держава може забезпечувати гарантії або субсидії для страхових компаній, стимулюючи бізнес інвестувати у зони з воєнними ризиками.

4. Розвиток міжнародних механізмів страхування. Створення глобальних фондів або програм страхування для країн, що постраждали від воєнних конфліктів.

Отже, страхування воєнних ризиків є важливим інструментом для забезпечення економічного розвитку в умовах нестабільності. Воно сприяє захисту інвестицій, стимулює бізнес-активність і допомагає країнам відновлюватися після конфліктів. Успішна реалізація програм страхування вимагає співпраці між державою, бізнесом і міжнародними організаціями. Розвиток цього напряму є ключовим для створення стійкої економічної системи навіть в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Проект закону «Про систему страхування воєнних ризиків» розроблений НБУ. URL: <https://me.gov.ua/News> (дата звернення 05.10.2024 р.)

2. Про страхування: Закон України від 7.03.1996 р. № 85/96 – ВР.(зі змінами та доповнення) (зі змінами від 18.11.2021р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 05.10.2024 р.)

3. Стратегія розвитку фінансового розвитку України до 2025. Звіт про реалізацію за 2021 р. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>

РОЛЬ ІМІДЖУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА ВПЛИВ

Шумінська Ольга

*старша викладачка кафедри гуманітарної освіти і туризму
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани*

У сучасному світі, де інформація поширюється миттєво, а суспільство формується під впливом соціальних, економічних і політичних факторів, питання соціальної безпеки набуває дедалі більшої актуальності. Водночас імідж стає важливим елементом як для окремих осіб, так і для організацій та держав. Розглянемо взаємозв'язок між іміджем і соціальною безпекою, а також їхній вплив один на одного.

Імідж – це цілісне уявлення про особу, організацію чи державу, яке формується у свідомості людей на основі інформації, досвіду та комунікацій [3]. Він відіграє вирішальну роль у створенні довіри, репутації та впізнаваності.

Соціальна безпека, своєю чергою, охоплює захист прав, здоров'я, добробуту та стабільності громадян у суспільстві. Вона передбачає наявність соціальних гарантій, правової захищеності та належних умов для життя.

Імідж та соціальна безпека тісно взаємопов'язані, оскільки позитивний імідж формує довіру до органів влади, інституцій чи лідерів, що сприяє забезпеченню стабільності у суспільстві. Водночас, порушення соціальної безпеки (економічна криза, соціальна нерівність, війна тощо) може значно послабити позитивний імідж і навіть спричинити соціальну напруженість [4].

Держави з позитивним міжнародним іміджем мають більше можливостей для отримання підтримки від інших країн, залучення інвестицій та створення умов для соціальної стабільності [3]. Наприклад, імідж України як держави, що захищає демократичні цінності у боротьбі за свою незалежність, сприяє міжнародній підтримці, що прямо впливає на забезпечення соціальної безпеки її громадян.

Для бізнесу та державних установ імідж є ключовим у формуванні довіри працівників, партнерів і клієнтів. Організації, які інвестують у соціальну відповідальність (охорону праці, підтримку громадських ініціатив), зміцнюють соціальну безпеку, водночас підвищуючи власну репутацію.

Лідери думок, політики та громадські діячі формують уявлення суспільства про стабільність і безпеку. Їхній імідж впливає на рівень довіри до влади, ініціатив або кризових рішень. Прозорість, компетентність та відповідальність лідера сприяють підвищенню соціальної безпеки, тоді як маніпуляції чи неетична поведінка можуть її підірвати [1].

Імідж є потужним інструментом впливу на суспільство. Його значення у сфері соціальної безпеки можна розглядати в кількох аспектах:

1. Попередження соціальних конфліктів.

Позитивний імідж влади та організацій сприяє зниженню соціальної напруженості, оскільки люди більше довіряють тим, хто демонструє відкритість і дбає про їхні потреби.

2. Залучення ресурсів.

Сильний імідж допомагає залучати зовнішні ресурси, необхідні для забезпечення соціальної безпеки: фінансову допомогу, інвестиції, підтримку міжнародних організацій.

3. Формування національної ідентичності.

У кризові періоди, такі як війна чи економічні труднощі, імідж держави об'єднує суспільство, зміцнюючи відчуття спільності та підтримки. Це важливий фактор для збереження соціальної безпеки.

Негативний імідж може мати серйозні наслідки для соціальної безпеки:

- Втрати довіри. Недовіра до влади чи інституцій знижує ефективність заходів із забезпечення безпеки.

- Економічні збитки. Негативний імідж держави або організації ускладнює доступ до інвестицій і ресурсів, що погіршує соціальну ситуацію.

- Поширення дезінформації. У сучасному інформаційному середовищі негативний імідж може стати об'єктом маніпуляцій, які підігривають соціальні конфлікти.

Таким чином імідж є важливим інструментом забезпечення соціальної безпеки. Позитивний імідж держави, організацій чи лідерів сприяє довірі, стабільності та розвитку суспільства. Для його підтримки необхідно дотримуватись таких принципів [2]:

- прозорість і відкритість у комунікаціях;
- відповідальне ставлення до соціальних ініціатив і гарантій;
- активна протидія дезінформації та створення позитивного інформаційного фону.

У сучасних умовах, коли Україна протистоїть численним викликам, формування позитивного іміджу держави та її лідерів є не лише засобом зміцнення міжнародного авторитету, але й основою для забезпечення соціальної безпеки громадян.

Список використаних джерел:

1. Hudzynskyi O. D. (2012). The system of management of institutional transformation of the Ukrainian economy (theoretical and methodological aspect) [multi-authored monograp]. / [O. D. Hudzynskyi, S. M. Sudomyr, Yu. S. Hudzynska]. Under general editorship of O. Hudzynskyi. Kyiv: Agrar Media Group LLC. 771 p.

2. Судомир С.М. Роль ділової репутації в управлінні розвитком підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Частина 6. Випуск 8. С.114-117.

3. Ілляшенко С.М. Імідж організації як економічна категорія: сутність, зміст, основні етапи формування. Прометей. 2012. № 2 (38). С. 164–170.

4. Sudomyr S., Kuliak M. Social responsibility of enterprises in their innovative and strategic development. Prace naukowe. Pedagogika, zarządzanie i inżynieria zarządzania wobec. Wałbrzych, 2022. T. 52. P. 156-166.

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У ПІДТРИМЦІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ярема Любов

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки і менеджменту

*Відокремленого підрозділу національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
м. Бережани*

Місцеві громади відіграють ключову роль у забезпеченні базових соціальних потреб населення, підтримці економіки та збереженні громадського порядку. В умовах війни вони стоять центрами координації допомоги, відновлення інфраструктури та підтримки малого бізнесу. Дефіцит ресурсів та потреба швидкої адаптації до змін вимагають активної взаємодії між громадами, державою та міжнародними партнерами. Волонтерські ініціативи, соціальні програми та цифрові технології сприяють підвищенню рівня соціально-економічної безпеки. Розвиток місцевого самоврядування є фактором стабільності та сталого розвитку регіонів.

Серед важливих питань, що стосуються ролі місцевих громад України у підтримці соціально-економічної безпеки варто виділити дослідження таких науковців-економістів: І. Арутюняна, В. Борщевського, В. Бульби, Д. Вишневського, М. Добровольської, О. Ковалю, В. Куценка, О. Новікової, Г. Пастернак-Таранушенка, В. Удовиченка, А. Мелякової, Ю. Петрушенка та інші. Проте залишаються відкритими питаннями щодо участі громади та органів місцевого самоврядування в процесі підтримки соціально-економічної безпеки.

О. Коваль зазначає, що поняття «соціальна безпека» в дослідницькому середовищі зазвичай трактується двома способами: у традиційному розумінні воно означає загрозу для суспільства, а в альтернативному – загрозу, яка виходить від самого суспільства [1, с. 11].

Соціально-економічна безпека на місцевому рівні – це стан захисту територіальної громади від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує стабільний соціальний розвиток, економічну стійкість та належну якість життя населення. Вона включає в себе ефективне функціонування місцевої економіки, доступ до соціальних послуг, збереження інфраструктури, створення умов для зайнятості та підтримку різноманітних верств населення.

Місцеві громади відіграють важливу роль у забезпеченні соціально-економічної безпеки, сприяють розвитку малого та середнього бізнесу, створюючи робочі місця та підтримуючи місцеву економіку. Завдяки ініціативам місцевого самоврядування громади можуть залучати інвестиції, сприяти розвитку підприємництва та ефективно використовувати наявні ресурси.

Забезпечення соціально-економічної безпеки громади зіштовхуються з багатьма викликами, що призводять до зниження рівня життя населення, серед яких:

– низький рівень інвестицій – недостатнє фінансування малого та середнього бізнесу обмежує розвиток підприємництва та створення робочих місць;

– корупція та неефективне управління – зловживання владою і непрозоре розподіл ресурсів сприяє економічному розвитку громади;

– проблеми безпеки – зростання рівня злочинності та недостатній розвиток соціальної інфраструктури ускладнюють розвиток громади та підбивають довіру громадян до місцевої влади.

В умовах кризових ситуацій, зокрема воєнної агресії росії проти України, громади забезпечують адаптацію економіки до нових викликів, підтримуючи стабільність виробництва та постачання інших товарів і послуг. Важливим є розвиток аграрного сектору, що сприяє продовольчій безпеці регіону.

Для підтримання соціально-економічної стабільності та згуртованості в територіальних громадах необхідно:

1) ініціювати проведення публічних комунікаційних заходів, присвячених протидії можливим провокаціям на етнічному чи конфесійному ґрунті, за участі широкого кола зацікавлених сторін – експертного середовища, громадських організацій та активістів, які представляють інтереси національних меншин, релігійних організацій та духовенства;

2) сприяти створенню та поширенню в інформаційному просторі патріотичних матеріалів з лозунгом: «Усі мешканці України (незалежно від їхнього етнічного походження та віросповідання) згуртовані навколо цілей захисту власної свободи, незалежності України та її європейського вибору». Практично це може бути втілено в аудіовізуальних матеріалах, опублікованих статтях та експертних коментарях, репортажах, інтерв'ю та інших інформаційних формах [3].

Отже, важливими чинниками соціально-економічної безпеки є: можливість органів місцевого самоврядування реагувати на кризові ситуації, забезпечувати правопорядок, залучати інвестиції та підтримувати місцевий бізнес. Особливо актуальним це питання є в умовах воєнного стану, коли громади швидко адаптуються до змін і забезпечують базові потреби жителів. Активна участь місцевих громад у формуванні соціально-економічної політики сприяє підвищенню рівня добробуту населення та сталому розвитку регіону. Адже соціально-економічна безпека є ключовим елементом стійкого розвитку та стабільності регіонів.

Список використаних джерел:

1. Коваль О. П. Соціальна безпека: сутність та вимір: наукова доповідь. К.: НІСД, 2016. 34 с.
2. Куценко В. І., Удовиченко В. П. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку. Чернівці, 2010. 652 с.
3. Гудзинський С. О. Соціальна відповідальність бізнесу: її сутність та роль в регулюванні зайнятості. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. 2013. No2(2) С. 63-72.

Збірник матеріалів
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ
ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ»

Collection of materials of the
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
«MODERN PARADIGM OF ECONOMIC SECURITY: INNOVATIVE IMPLEMENTATION
MECHANISMS»

Кропивницький, 30 січня 2025 року

Частина I

Kropyvnytskyi, January 30, 2025

Part I

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Левченко Олександр Миколайович –	доктор економічних наук, професор – науковий редактор,
Денисенко Микола Павлович –	доктор економічних наук, професор,
Бондар Юлія Анатоліївна –	кандидат економічних наук, доцент,
Буткевич Оксана Вікторівна –	кандидат економічних наук, доцент,
Довгенко Яна Олексіївна –	кандидат економічних наук, доцент,
Панченко Оксана Петрівна –	кандидат економічних наук, доцент,
Щоголева Інна Валентинівна –	кандидат педагогічних наук, доцент,
Яременко Людмила Іванівна –	кандидат педагогічних наук, доцент.

СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ
ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ,
ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.

Підп. до друку 18.02.2025 р. Формат 60×84¹/₁₆.
Ум. др. арк. 19,10. Зам. № 10011.

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1
Тел.: (0522) 24-59-84.
Fax.: (0522) 24-85-44.
E-Mail: mails@cuspu.edu.ua